

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

J. Jākobsone

**KULTŪRVĒSTURISKAIS MANTOJUMS
KULDĪGAS PILSĒTVIDĒ**

PROMOCIJAS DARBS

2012

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE
Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultāte
Arhitektūras un pilsētbūvniecības katedra

Jana JĀKOBSONE
Arhitektūras doktora studiju programmas doktorante

KULTŪRVĒSTURISKAIS MANTOJUMS KULDĪGAS PILSĒTVIDĒ

Promocijas darbs

Zinātniskais vadītājs
Dr. habil. arch., prof.
Ivars STRAUTMANIS

Zinātniskais konsultants
Dr. habil. arch., prof.
Jānis KRASTIŅŠ

Rīga 2012

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā «Atbalsts RTU doktora studiju īstenošanai».

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ANOTĀCIJA

Pilsētvide nepārtraukti attīstās un sabiedrībai ir aktuāla vēlme pēc augstas pilsētvides kvalitātes. Pašvaldībai, pieminējamajiem sargātājiem un vietējiem iedzīvotājiem ir atšķirīga izpratne par augstu pilsētvides kvalitāti. Tomēr augstas kvalitātes pilsētvide ir faktors, kas nosaka iedzīvotāju vēlmi dzīvot konkrētā pilsētā. Kultūrvēsturiskais mantojums ir viens no augstas pilsētvides kvalitātes veidojošiem faktoriem - tas veidots saskaņā ar apkārtējo vidi, ainavu, cilvēkam saprotamā mērogā un attaisno visas sabiedrības ilgstoši uzkrāto vērtību kopumu. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas mērķis ir uzlabot cilvēka dzīves kvalitāti un veicināt ilgtspējību. Normatīvie akti, plāni, koncepcijas u. tml. ir līdzeklis šī mērķa sasniegšanai. Vides identitātes saglabāšana uztur kultūru daudzveidību un palīdz atsevišķiem reģioniem nesaplūst viendabīgā masā, tādēļ kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai ir nozīmīga loma. Katram Latvijas novadam ir savas vērtības un īpatnības, kas tos padara atšķirīgus. Kuldīgas kultūrvēsturiskās identitātes kopšana galvenokārt saistās ar objektu un raksturīgo ainavu apzināšanu, atjaunošanu un saglabāšanu.

Lai sniegtu teorētisku pamatojumu mantojuma saglabāšanas politikas plānošanai un konkrētām rīcībām, kurā ievērtēti pilsētvides attīstību ietekmējošie faktori un sabiedrības intereses, darbā ir definēti principi vēsturiskas vides, objektu uzturēšanai un attīstībai, kā arī noteikti mehānismi to sasniegšanai. Vide laika gaitā ir mainījusies, tādēļ, lai izprastu pilsētas vērtības un iespējas tās uzturēt, pētīta pilsētas vēsture un attīstība pilsētbūvnieciskā kontekstā. Kuldīgas vecpilsēta analizēta, izvērtējot priekšnoteikumus, ko sniedz tās ģeogrāfiskais izvietojums un dabas apstākļi, pilsētas attīstības vēsturiskie procesi, tur dzīvojošā sabiedrība, kā arī tiesiskais regulējums.

Promocijas darbā ir nostiprināta kultūrvēsturiskā mantojuma loma kvalitatīvas pilsētvides veidošanā, izpētīta mūsdienu starptautiskā pieredze kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas un aizsardzības jomā un tās piemērošanas iespējas Kuldīgā.

Noteiktas Kuldīgas vecpilsētas attīstības perspektīvas, definējot galvenās Kuldīgas vecpilsētas vērtības un sniedzot priekšlikumus to saglabāšanai, kā arī nosakot paņēmienus šo vērtību skaidrošanai, popularizēšanai, apsaimniekošanai un piemērošanai mūsdienu prasībām.

Pētījumā izmantotas teorētiskās un empīriskās izpētes metodes. Praktisko piemēru analīze un ilustrāciju izvēle balstīta uz Kuldīgas vecpilsētas izpēti, pieredzi ārvalstu pilsētās un autores pieredzi ikdienas darbā, strādājot par Kuldīgas pilsētas arhitekti, kā arī diskusijām ar Latvijas un ārvalstu speciālistiem par kultūrvēsturisko mantojumu.

Pētījuma rezultāti ir izmantojami Kuldīgas vecpilsētas vērtību definēšanā, to popularizēšanā, normatīvo aktu izstrādāšanā, kā arī praktiskā mantojuma pārraudzībā un saglabāšanas politikas realizēšanā.

ANOTATION

City environment is in constant development and community always has a need for high quality city environment. Different actors like local authorities, monument protectors and local inhabitants have different view on high quality city environment. Nevertheless high quality city environment is a factor that establishes wish of people to live in some special place. Cultural heritage is one of the factors that establishes high quality city environment – it is created in harmony with the local environment, landscape, is shaped in a scale recognizable for people and shows the total amount of long term values of the whole society. The task of cultural heritage is to improve living standards and to encourage sustainability. Regulations, plans, concepts etc., are means to achieve this task. Preservation of identity of environment supports diversities of cultures and is a great help for some regions not to blend in a homogeneous mass, therefore the protection of cultural heritage has a great importance. Every district of Latvia has its own values and peculiarities that make them different. Learning, renewing and preserving objects and characteristic landscapes, is carried out for the maintenance of Kuldīga cultural identity.

In order to give theoretical background for planning of preservation policy and specific actions where factors that influence development of city environment and interests of community are taken into consideration, principles of historic environment, preservation of objects and development as well as mechanisms to achieve it, are defined in this work. The environment is changing and in order to understand city values and possibilities to maintain them, the history and development of the city have been researched in the context of urban building. The historic center of Kuldīga has been analyzed by researching preconditions of geographical position and nature conditions, historic processes of city development, the local community and legal regulations.

The role of cultural heritage in development of high quality city environment has been established in the promotion work, our day international experience in the field of preservation and protection of cultural heritage has been researched and the ways to apply it for Kuldīga.

Perspectives of development of Kuldīga historic center have been established, the main values of Kuldīga historic center and suggestions for their preservation have been defined, as well as establishing ways to explain, promote, maintain these values and how to keep them according to the present standards.

Theoretical and empirical methods have been used in this research. Analyses of real examples and choice of pictures is based on research of Kuldīga historic center, experience of foreign cities and experience of the author in her everyday work when working as an Architect of Kuldīga as well as on discussions with Latvian and foreign specialists on cultural heritage.

It is possible to use these research results in defining and promoting values of Kuldīga historic center, when working out regulations as well as in supervising the heritage and carrying out preservation policy.

SATURS

levads	7
1. Kuldīgas vecpilsētas attīstības ģenēze	20
1.1. Kuldīgas vēsturiskā kodola veidošanās un attīstība - senākās apdzīvotās vietas un pils	20
1.2. Pilsētvides veidojošo elementu attīstība. Ielas, laukumi, apbūve, parki, dārzi, ceļi un tilti	29
1.3. Kuldīgas attīstību ietekmējušie pilsēt būvnieciskie projekti un normatīvie akti	70
2. Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas aspekti	83
2.1. Pilsētu vēsturisko centru kultūras mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un atjaunošanas nostādnes:	93
2.1.1. Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas pieredze Eiropā	97
2.1.2. Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas nostādnes Latvijā	104
2.1.3. Saglabāšanas un atjaunošanas paņēmieni un principi Kuldīgā	107
2.2. Aktuālās kultūrvēsturiskā mantojuma pētniecības metodes	114
2.3. Dažādu periodu arhitektūras vieta Latvijas pilsētu vēsturiskajos centros	120
3. Kuldīgas vēsturiskās vides attīstība mūsdienās	125
3.1. Apbūves elementu transformācijas	125
3.2. Vēsturiskās vides atjaunošana un saglabāšana	137
3.3. Vēsturiskais centrs pilsētas struktūrā	143
3.4. Stratēģiskā un telpiskā plānošana un projektēšana	150
Secinājumi	157
9 Pielikumi	160
Izmantotie avoti	209

IEVADS

Tēmas aktualitāte

Tēmas aktualitāti veido pilsētvides attīstība un iedzīvotāju vēlme pēc augstas pilsētvides kvalitātes. Pašvaldībai, pieminekļu sargātājiem un Kuldīgas iedzīvotājiem ir atšķirīga izpratne par augstu pilsētvides kvalitāti. Tomēr augstas kvalitātes pilsētvide ir faktors, kas nosaka iedzīvotāju vēlmi dzīvot konkrētā pilsētā. Lai veicinātu kopēju izpratni par augstas pilsētvides kvalitāti pilsētās, kurās saglabājušies vēsturiskie centri, jāsekmē sabiedrības izglītošana un informēšana par kultūrvēsturiskajām vērtībām, nepieciešamību tās saglabāt un atjaunošanas iespējām, veidojot apkārtējo vidi, kas ir vērtīga gan no kultūrvēsturiskā mantojuma, gan no mūsdienīga no funkcionāla viedokļa. Mūsdienu ekonomiskās aktivitātes ietvaros bieži vien tiek degradēts kultūrvēsturiskais mantojums. Ir faktori, kas neveicina kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu:

- iedzīvotāju vēlme pārveidot apkārtējo vidi atbilstoši mūsdienu prasībām – laikmetīgu un funkcionālu –, dažreiz nerespējot kultūrvēsturiskās vērtības;

- vecpilsētas iedzīvotāju ierobežotie finansiālie resursi un informācijas trūkums par normatīvajiem aktiem, kuros noteikts, kā jāatjauno vēsturiskās ēkas. 2009. gadā veiktais pētījums „Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra apbūves inventarizācija” rāda, ka vecpilsētas ēkas ir tehniski sliktā stāvoklī [2] Tām nepieciešama ne tikai regulāra kopšana un uzturēšana, bet arī apjomīga restaurācija, kas prasa līdzekļus un laiku un to drīkst veikt tikai attiecīgās jomas speciālisti – restauratori. Savukārt ēku remontdarbus un regulāro uzkopšanu iespējams veikt iedzīvotājiem pašiem. Daļa no iedzīvotājiem labprāt dzīvotu ārpus vēsturiskā centra;

- pilsētas ekonomiskā un darījumu centra attīstība ārpus pilsētas vēsturiskās daļas, kas samazina ekonomisko aktivitāti vecpilsētas zonā;

- pašvaldībai trūkst metodika kā uzlabot vecpilsētas ēku tehnisko stāvokli un pilsētas pārvaldības procesu šajā – kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas jomā;

- investoru vēlme pilsētā veidot funkcionālajām prasībām atbilstošas būves no iespējami lētiem materiāliem, nerēķinoties ar apkārtējo vidi un pārsvarā nojaucot vai apjomīgi paplašinot vēsturiskās ēkas, kā rezultātā var pazemināties vecpilsētas kultūrvēsturiskā vērtība;

- deformētas ēku īpašumtiesības, kas apgrūtina to apsaimniekošanu. Vecpilsētas ēkas atrodas kopīpašumā (pārsvarā 3–5 īpašnieki) un ēku daļu īpašnieki rūpējas par iekštelpām, bet norobežojošās un nesošās konstrukcijas tiek remontētas vai nomainītas tikai, ja tās ir tehniski ļoti bojātas;

Lai saglabātu vēsturisko mantojumu un vienlaikus veicinātu pilsētas attīstību, jāizpēta vecpilsētas veidošanās un attīstība, līdz mūsdienām saglabājušās vērtības, pilsētvides un iedzīvotāju dzīves apstākļi un iespēja tos uzlabot, normatīvie akti, kas reglamentē vēsturisko centru saglabāšanu Latvijā, kā arī vietējie normatīvie akti, kas nosaka vecpilsētas aizsardzību Kuldīgā.

Līdzšinējais tēmas izpētes līmenis

Pilsētībūvniecība ir mainīgs process, kurā attīstība notiek nepārtraukti. Kuldīgas vecpilsētā nozīmīgs ir kultūrvēsturiskais mantojums, tādēļ nepieciešams apkopot un sistematizēt informāciju par Kuldīgas pilsētas attīstību un tā aizsardzības un saglabāšanas nostādņu attīstību.

Kuldīga ir pilsēta ar savdabīgu plānojumu, ko vairāk noteikuši dažādi vides un vietējo apstākļu diktēti apsvērumi nekā tipiskas plānojumu shēmas. Vide laika gaitā ir mainījusies, tādēļ, lai izprastu pilsētas aizsargājamās vērtības un iespējas tās atjaunot, nepieciešams pētīt pilsētas vēsturi un attīstību.

Kuldīgas vecpilsētas attīstība no vēsturiskā viedokļa pētīta Vairākkārt, taču nozīmīgākie pētījumi ir orientēti uz politiskajiem vai saimnieciskajiem faktoriem. Tā kā viduslaikos un līdz pat 18. gs. Kuldīga bija viena no lielākajām un nozīmīgākajām Kurzemes pilsētām un tās vēsturiskajam centram piemīt liela kultūrvēsturiska un arhitektoniski mākslinieciska vērtība, par to ir samērā daudz dažādos laikos tapušu materiālu. Kuldīga pieminēta senos dokumentos un vēlāku laiku vēsturnieku pētījumos, ir zīmēti pilsētas plāni un pilsētas panorāma, veidoti apraksti. Kuldīgas vēstures avoti galvenokārt ir sastopami rakstītā veidā, grafiskā materiāla ir salīdzinoši maz. Analizējot pētījumus par pilsētas attīstību, tie grupēti, pirmkārt, teritoriāli (pētījumi par Baltijas un Latvijas vēsturi, kuros pieejamas ziņas arī par Kuldīgas attīstību), otrkārt, tipoloģiski (vēstures pētījumi, kā arī aptveroši pilsētībūvnieciskie, arhitektūras pētījumi un pētījumi atsevišķās jomās), treškārt, hronoloģiski, sākot no senākā.

Senākās ziņas par Baltiju, Latviju, Kurzemi un līdz ar to par kuršiem pieejamas hronikās. Jau 9. gs. – 853.g. tapusi Hamburgas un Brēmenes arhibīskapa **Rimberta** (*Rimbertus, arī Rembert vai Rembart*) hronika „*Vita sancti Anscarii*” („Svētā Anskara dzīve”) [175], kas ir pirmais Skandināvijas vēstures rakstu avots un pirmais viduslaiku avots, kurā atrodamas ziņas par Kursu un kuršiem. Ziņas par kuršiem pieejamas arī „Livonijas atskaņu hronikā”, bet informācija par Kuldīgas vēsturi atrodama jaunākos izdevumos par Latvijas vēsturi 13.–17. gs. Darbā izmantoti avoti no vēsturnieka **Indriķa Šterna**. grāmatām „Latvijas vēsture, 1180–1290” (1995) un „Latvijas vēsture, 1290–1500” (2002) [38]. Par šo pašu laika posmu Latvijas vēsturē darbos „Senās Latvijas vēstures avoti. 1. burtnīca (līdz 1237. gadam)” (1937) un „Senās Latvijas vēstures avoti. 2. burtnīca (1238.–1256. g.)” (1940) rakstījis vēsturnieks **Arveds Švābe** [29]. A. Švābe rakstījis arī par Latvijas vēstures vēlākajiem laika posmiem, piemēram, grāmatā „Latvijas vēsture, 1800–1914” (1958) [39] minēti arī fakti par Kuldīgas pilsētas attīstību. Latvijas vēstures faktus apkopojusi arī vēsturnieki **Edgars Dunsdorfs** un **Arnolds Spekke** 1964. gadā Stokholmā publicētajā grāmatā „Latvijas vēsture, 1500–1600” [13] un E. Dunsdorfa 1962. gadā izdotajā darbā „Latvijas vēsture, 1600–1710” [11], kā arī „Latvijas vēsture, 1710–1800” [12]. Šim autoram pieder arī vairākas citas grāmatas un daudzas publikācijas par Latvijas vēsturi, piemēram, 1955. gadā izdotie „Senie stāsti: Latvijas vēstures lasāmgrāmata”.

Latvijas pilsētu vēsture un attīstība plaši aprakstīta Latvijas pirmās brīvvalsts laikā. Vērtīgu informāciju par Kuldīgas attīstību sniedz statistiķa un publicista **Margēra Skujenieka** 1922. gadā sarakstītais darbs „Latvija: zeme un iedzīvotāji” [36]. Trīsdesmitajos gados šādi darbi ir senatnes pētnieka **Kārļa Apiņa** „Latvijas pilsētu vēsture” (1931) [12], statistiķa **Jāņa Bokaldera** „Latvijas ģeogrāfija” (1937) [61], un plaši pazīstamais rakstu krājums trīs sējumos „Latvijas zeme, daba, tauta”

(1936–1937) un žurnālista **Hermana Asara** sakopotais rakstu krājums ar visu Latvijas pilsētu aprakstiem un attēliem „Latvijas pilsētas valsts 20 gados” (1938) [24]. Kurzemes vēsturi šajā laika posmā pētījis rakstnieks un vēsturnieks **Jānis Juškēvičs**, kurš publicējis vairākus darbus: „Hercoga Jēkaba laikmets Kurzemē” (1931) [18], „Kurzemes hercogi un viņu laikmets” (1935) [19], kā arī rakstu „Kuldīgas vēsturiskā kronika” („Aizsargs”, 1933) ([76]. Tiesa, Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta pētniece Māriete Jakovļeva ar arhīva dokumentiem pamatojusi šī autora publicēto pētījumu atsevišķu mītu nepatiesumu, atzīstot: „Kļūdas (*vēlākajos pētnieku darbos*) savu ceļojumu uzsākušas, pateicoties galvenokārt J. Juškēviča grāmatai „Hercoga Jēkaba laikmets Kurzemē” [18], kuras autors, lai arī vēsturnieks būdams, savulaik visai nekritiski izmantojis viņam pieejamos avotus.” [244]

Par vispārējām pilsētībūvniecības attīstības, ieskaitot mazpilsētu attīstību, tendencēm Latvijā 20. gs. sākumā rakstījis arhitekts un profesors **Jānis Krastiņš** darbā „Latvijas Republikas būvmāksla” (1992) [20]. Padomju laika pilsētībūvniecībai pievērsušies vairāki autori, kuri savos darbos ilustrē arī norises mazpilsētās. Arhitekts **Gunārs Jansons** 1971. gadā izdevis darbu „Arhitektūra un pilsētībūvniecība Latvijas PSR” [75], bet 1982. gadā publicēts viņa pētījums „Kurzemes pilsētu senās koka ēkas” [17], kurā atrodamas vērtīgas ziņas arī par Kuldīgas koka apbūves attīstību. Latvijas mazpilsētu, arī Kuldīgas, attīstību raksturojuši arī arhitekti **Oļģerts Buka**, **Ivars Strautmanis**, **Jānis Dripe**, **Osvalds Tilmanis** un vietējie – Kuldīgas rajona un pilsētas arhitekti **Kārlis Vainovskis** [26, 101], **Aldis Orniņš** u.c.

Mūsdienās par Latvijas mazpilsētu vēsturi un attīstības tendencēm rakstījuši arhitekti prof. **Jānis Briņķis** un **Oļģerts Buka**. Šo autoru grāmatās „Pilsētu un lauku apdzīvoto vietu kompleksu arhitektoniski telpiskā plānošana” (2006) [5] un „Reģionālā attīstība un prognostika pilsētplānošanas kontekstā” (2008) [51] aplūkota mazpilsētu attīstība no 12. gs. līdz 21. gs. sākumam, sistematizējot pilsētas pēc to attīstības veidiem un arhitektoniski telpiskajām struktūrām un analizējot arhitektoniski kompozicionālos aspektus. Vērtīga informācija par Kuldīgas pilskalnu un viduslaiku pili rodama pētījumos par Latvijas pilskalniem un pilīm, piemēram, vēsturnieka un arheologa **Andra Caunes** un mākslas zinātnieces, arheoloģes **Ievas Osas** darba „Latvijas viduslaiku pils” 4. sējumā „Latvijas 12. gs. beigu – 17. gs. vācu piļu leksikons” (2004) [7], kā arī gleznotāja, publicista un pētnieka **Ernesta Brastiņa** darbā „Latvijas pilskalni” (1923) [4].

Senākais pētījums par Kuldīgas vēsturi ir vēsturnieka **Ernsta Henniga** (*Ernst Henning*) 1809. gadā Jelgavā izdotsis “Kurlandische Sammlungen” (1. sēj., 1. daļa) („*Kurzemes krājumi*”), [16, 329]. E. Hennigs strādājis Kuldīgas apriņķa skolā un pētījis pilsētas arhīvu. Diemžēl publicēta ir tikai darba 1. daļa – par Kuldīgas senāko vēsturi, pārvaldi, pili, baznīcām u. tml. E. Hennigs ne vien rūpīgi apkopojis pieejamos materiālus, bet arī sīki izpētījis un uzmērījis tolaik visai iespaidīgās pilsdrupas, kā arī iztaujājis par tām vecos kuldīdzniekus. Darba 2. daļa par Kuldīgas ēkām un pilsoņiem palikusi rokrakstā un nav publicēta. Tā glabājusies tagadējās Kēninsbergas arhīvā, bet noraksts – Jelgavas arhīvā, taču tagad šāds materiāls arhīvos vairs nav atrodams. Nozīmīgs darbs Kuldīgas vēstures izpētē ir matemātikas un dabas zinātņu skolotāja, ģenealoģiju pētnieka **Vilhelma Rēdera** (*Wilhelm Räder*) un **Oskara Stefenhāgena** (*Oskar Stavenhagen*) “Bürgerliste und Ratslinie der Stadt Goldingen bis zum Jahr 1889” („*Kuldīgas pilsētas pilsoņu un Rātes locekļu saraksts līdz 1889. gadam*”) [93], kura pamatā ir izvilkti no vecākās Kuldīgas pilsētas grāmatas, kurā fiksēti pilsoņu (1569–1794) un rātes locekļu (1580–1793)

saraksti, norādot profesijas un dzimšanas vietas. Svarīgas ir ziņas par pilsoņu lēņiem, kas rāda, ka nozīmīga Kuldīgas pilsoņu nodarbošanās ir bijusi arī lauksaimniecība. Pilsoņu lēņi bieži pārgājuši muižnieku lēņos un pilsoņi – muižniekos. [93]. 1916.–1917. gadā pilsvietā uzmērījumus veicis arī arhitekts **Bernhards Šmits** (*Bernhard Schmid*), pēc tam izstrādājot viduslaiku pils un pilsētas novietojuma plānu [97]. Šajā laikā Kuldīgas vēsturi, esošo situāciju un atmiņas tēlainā veidā aprakstījuši arī baltvācu rakstniece Mia Muņjē-Vroblevska (*Munier-Wroblewski*), kas publicējusi gan atmiņas par Kuldīgu [46], gan aprakstus, kas publicēti vietējā avīzē [111].

Tāpat nozīmīgas ziņas sniedz Kuldīgas pilsētu māju kalendāri, piemēram, Kuldīgas māju kalendāri, piemēram, 1929. gadam [340]. 1921. gadā Kuldīgas vēsturi, attīstību un arhitektūru pētījis vācu pamatskolas direktors, vēlāk Kuldīga novada muzeja dibinātājs **Valfrīds Fromholds-Treijs** (*Walfried Fromhold-Treu*), kurš Kuldīgā dzīvojis no 1930. līdz 1939. gadam. Izpētot vēsturiskos materiālus, arhīvu un privātpersonām piederošus dokumentus, kā arī pilsvietu dabā, viņam izdevās rekonstruēt Kuldīgas pili tās ziedu laikos – ap 1680. gadu. Rekonstrukcijas zīmējums publicēts 1932. gadā. [164]. Rekonstrukcijas paskaidrojuma oriģinālais teksts palicis manuskriptā un 1945. gadā gājis bojā. 1947. gadā V. Fromholds - Treijs šo darbu uzrakstījis atkārtoti un tas izdots ar nosaukumu „Die Komturei Goldingen. Versuch einer Rekonstruktion” (*“Kuldīgas komtureja. Rekonstrukcijas mēģinājums”*) [68], kas joprojām uzskatāms par nopietnāko šai teritorijai veltīto pētījumu. Par bojāgājušajiem materiāliem autors raksta: „Esmu zaudējis savus vēstures apcerējumus „Kuldīgas pils rekonstrukcijas mēģinājums”, „Kuldīgas vēsture”, „Kuldīga ordeņa laikā”, „Sv. Katrīnas baznīcas vēsture”, „Gājiens cauri Kuldīgai” un neskaitāmus tiem gatavotus zīmējumus, kam .. tagad būtu neatkārtojama dokumentāla vērtība” [68]. Daži materiāli tomēr ir saglabājušies, piemēram, pils ziemeļu korpusa pagraba velves zīmējums. [329]. V. Fromholds - Treijs fiksējis un aprakstījis raksturīgas arhitektūras detaļas Rīgā, vairākās Kurzemes pilsētās un arī Kuldīgas vecpilsētā [330]. Tas labi redzams viņa akvareļos, kuru kolekcija atrodas Kuldīgas novada muzeja arhīvā un minēta UNESCO dokumenta "Pasaulē atmiņa" Latvijas sarakstā. Zīmējumi ir apkopoti un izdoti darbā „Rīgasche und kurländische Wetterfahnen des 17 und 18 Jahrhunderts” (*Rīgas un Kurzemes vējraudītāji 17. un 18. gadsimtā*) [69].

Kuldīgas novada muzejs un Kuldīgas Galvenā bibliotēka sadarbībā ar Latvijas Valsts vēstures arhīvu un Kuldīgas pilsētas domi izstrādājuši pētījumu par bijušo Kuldīgas pili „Livonijas ordeņa pils un tās teritorija Kuldīgas vēsturē, 1242–2005”. Tajā apkopota informācija no iepriekš publicētajiem materiāliem par Kuldīgas pili [164] un digitalizēti Kuldīgas novada muzeja, Kuldīgas Galvenās bibliotēkas un Latvijas Valsts vēstures arhīva krājumā esošie materiāli par tēmu „Livonijas ordeņa pils un tās teritorija Kuldīgas vēsturē”. Vietējā muzeja darbinieki pētījuši konkrētas saimnieciskās jomas, piemēram, Kuldīgas novada muzeja direktore, vēsturniece **Dace Bumbiere**, izstrādājusi darbu „Tirdzniecība Kuldīgā 19. gadsimtā – 20. gadsimta sākumā” (2007, npublicēts) [242]. Galvenā muzeja krājuma glabātāja **Daina Antoniška** veikusi pētījumu par Kuldīgas namiem [54], kurā aprakstīta vairāk nekā 100 Kuldīgas vecpilsētas ēku vēsture. Šis pētījums ar nosaukumu „Kuldīgas dārgumi” publicēts kā rakstu sērija vietējā laikrakstā “Kurzemnieks” [56].

Kuldīgas attīstība un vēsture bagātīgi atainota vairākos izdevumos, kuros sniegtās informācijas patiesums nav pārbaudāms. Tos iespējams izmantot kā ziņu avotus, tomēr meklējot informāciju, kas

sniegtās ziņas apstiprinātu. Tādi darbi ir vēsturnieces un ilggadējas muzeja darbinieces **Alises Volanskas** grāmata „Kuldīga” (1998) [45], **D. Antoniškās**, pedagoģes **Noras Gailānes** un Kuldīgas Tūrisma un informācijas centra vadītāja **Arta Gustovska** tūrisma ceļvedis „Kuldīga” (2009) [22]. A. Volanska pētījusi arī Kuldīgas parku attīstību un sagatavojusi publikācijas minētajos izdevumos un periodikā [107].

Ir pētīti vairāki Kuldīgas kvartāli un objekti. Informācijas bagātākais darbs ir arhitekta **Normunda Broka** „Kalna ielas 18 un Skolas ielas 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte” (2009) [323]. Arhitektes **Indras Gailēs** darbs „Kuldīgas novada muzeja pamatēkas restaurācija un palīgēkas rekonstrukcija” (2009) [418] un praktiķa **Jura Zviedrāna** un arhitektes **Kristīnes Veinbergas** pētījums „Kuldīga. Baznīcas iela 36: Ūdenszirnava” (2009) [448] veltīts atsevišķu objektu izpētei pirms to atjaunošanas un pārbūves – veikta to arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija.

Apjomīgākais un informatīvi bagātākais pētījums par Kuldīgas attīstību ir Latvijas PSR Kultūras ministrijas Kultūras pieminekļu restaurēšanas projektēšanas kantora Pilsētībūvniecības un arhitektūras pieminekļu nodaļas 1984.gadā veiktais darbs „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs. Vēsturiskās izpētes materiāli” [360]. Tas ir aptverošs pētījums četrās daļās, kurā izmantots liels skaits iepriekšminēto darbu: 1. daļa ietver Kuldīgas pilsētas vēstures avotu un literatūras apskatu; 2. daļa veltīta Kuldīgas attīstības vēsturei; 3. daļa – atsevišķu Kuldīgas vēsturiskā centra ēku būvvēsturei; 4. daļa – vēsturiskā centra apbūves un pilsētībūvnieciskās situācijas izpētei un analīzei. Šī pētījuma rezultātā izstrādāta Kuldīgas plānojuma rekonstrukcija vairākiem laika posmiem: 13. gs. beigām–14. gs. pirmajai pusei; 14. gs. otrajai pusei–15. gs. pirmajai pusei; 17. gs. vidum; 18. gs. beigām. Darbā norādīts: „Pētījumu paredzēts turpināt, veicot vēsturiskā centra pašreizējās situācijas pilsētībūvnieciski arhitektonisku analīzi, atsevišķu objektu izpēti un novērtēšanu, kā arī dodot rekomendācijas vēsturiskā centra aizsardzībai un rekonstrukcijai [360].” Diemžēl tas netika veikts. Konspektīvs pilsētas vēstures un plānojuma attīstības apskats pieejams Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma paskaidrojuma rakstā [151].

1971. gadā tapušajā pilsētas centrālās daļas detaļplānojumā apskatīta plašāk zināmajos avotos (J. Juškēvičs, E. Hennigs, V. Fromholds - Treijs u. c.) izklāstītā pilsētas vēsture un attīstība, aprakstīta Kuldīgas centrālās daļas toreizējā situācija un veiktas dažādas analīzes, piemēram, skatu punktu un transporta intensitātes analīze [426]. SIA “Arhitektoniskās izpētes grupa” veikusi pētījumu „Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra apbūves inventarizācija” (2009), kurš ataino pilsētībūvniecības pieminekļa “Kuldīgas vēsturiskais centrs” plānojumu, ēkas un ainavas, kā arī sniedz ieteikumus ēku un ielu perspektīvu atjaunošanai. Pētījumā inventarizēts ēku apjoms, jumti, būvgaldniecības izstrādājumi, fasāžu apdare, detaļas un dekori, veikta anketēšana, kā arī krāsojuma zondāža, lai noskaidrotu sākotnējo un vēsturiskos apdares slāņus līdz 20. gs. vidum. Pavisam kopā apsekotas, anketētas un fiksētas fotoattēlos 185 ēkas, krāsojuma zondāža veikta un krāsojuma anketas izveidotas 125 ēkām. Fiksēti ar katras ēkas būvvēsturi, konstrukcijām, celtniecības un apdares materiāliem saistīti dati, sniegts objekta novērtējums pilsētvidē, tā arhitektoniskais, kultūrvēsturiskais un tehniskais vērtējums, kā arī nepieciešamā rīcība ēkas arhitektoniskā tēla atjaunošanai un saglabāšanai. Ēkas apsekotas vizuāli, neveicot apmetuma vai konstrukciju zondāžu [171].

Kuldīgas pilsēt būvniecisko attīstību detalizēti pētījis Kuldīgas pilsētas arhitekts 1978.–2003. gadā **Aldis Orniņš**, kurš izstrādājis uz vēsturiskiem faktiem balstītas pilsētas attīstības shēmas [459] un detalizēti izpētījis vecpilsētas ielu profilu un segumu. Iegūtie dati apkopoti „Kuldīgas vecpilsētas ielu un laukumu segumu rekonstrukcijas un Alekšupītes promenādes izveides koncepcijā” (2008) [143]. Ielu, laukumu un kvartālu pilsēt būvniecisko analīzi un vēsturisko izpēti veikuši arī J. Zviedrāns un K. Veinberga darbā „Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra Alekšupītes tiltu, piegulošās teritorijas un rekonstruējamo ielu teritoriju arhitektoniski mākslinieciskā izpēte” (2011), kurā apkopoti vēstures materiāli, konstatēta esošā situācija un sniegti priekšlikumi vēsturiskās vides sakārtošanai [449]. Vairākkārt pētītas māksliniecisko stilu iezīmes Kuldīgas arhitektūra, piemēram, vēsturnieka **Jāņa Zilgalvja** pētījumos „Viduslaiku arhitektūras formu izpausmes Kuldīgas 19. gs. otrās puses apbūvē” (2007) [116] un „Mācītājmuižas Latvijā. Arhitektūra un kultūrvēsturiskās norises” (2002) [47].

Informācijas bagāti ir studentu pētījumi par Kuldīgas vecpilsētu, piemēram, tagadējās mākslas zinātnieces **Maijas Rudovskas** pētījums „Kuldīgas pilsēt būvniecība un arhitektūra no 19. gs. vidus līdz Pirmajam pasaules karam” [254].

Ziņas par kuldīdnieku dzīvi, pilsētu un ielu nosaukumiem, ēkām, amatniecību un tirdzniecību atrodamas arī presē, sākot no Kuldīgas senākajām avīzēm „Kuldīgas Vēstnesis” un „Goldingerscher Anzeiger” līdz mūsdienu laikrakstam „Kurzemnieks” un „Kuldīgas Novada Pašvaldības Vēstis” [147]. Vēstures pētnieks **Artūrs Eižens Zalsters** 80. gados laikrakstā „Padomju Dzimtene” publicējis pētījumus par Kurzemes hercogisti [113], kuģu būvi Kuldīgā [112], papīra dzirnavām [114] un pilsētas kopējo attīstību [115]. Laikrakstā „Kurzemnieks” 1992. gadā publicēti matemātiķa, vēsturnieka un grāmatniecības vēstures pētnieka **Jāņa Strauberga** 20. gs. sākumā rakstītie „Materiāli Kuldīgas celtniecības vēsturei” [99], kuru manuskripts glabājas Latvijas Nacionālajā bibliotēkā. Tikai periodikā ir lasāmas ziņas par plānotiem, bet neīstenotiem pilsētas attīstības projektiem, piemēram, 1910.–1930. gadā „Kurzemniekā” vairākkārt rakstīts par dzelzceļa līniju projektiem līdz Kuldīgai [52; 58] un [96], bet 1935. gadā – par spēkstacijas izbūves projektu uz Ventas rumbas [83, 103].

Autore Kuldīgas pilsētas attīstību pētījusi savā maģistra darbā „Kuldīgas vecpilsētas attīstība. Realitāte un vīzija” [420].

Pilsēt būvnieciski pētījumi veikti par laika posmu līdz Pirmajam pasaules karam. Pilsētvides izmaiņas karu un turpmākās pilsētas attīstības rezultātā un pilsēt būvniecisko projektu un pārbūvēto ēku ietekme uz pilsētvidi pēc pasaules kariem nav pētīta.

Pētījuma priekšmets

Pētījuma priekšmets ir Kuldīgas kultūrvēsturiskais mantojums, tā veidošanās un attīstība līdz mūsdienām, kā arī teorētisko nostādņu un prakses mijiedarbība šī mantojuma saglabāšanai. Iedzīvotāju attieksme pret vēsturisko pilsētvidi, objektiem un iespējas šo attieksmi mainīt.

Pētījuma mērķis

Pētījuma mērķis ir radīt teorētiski metodisko pamatojumu Kuldīgas vēsturiskās pilsētvides saglabāšanas un attīstības nodrošināšanas mehānismiem un instrumentiem, balstoties uz pilsētas plānojuma un apbūves vēstures, pašreizējās situācijas analīzi un izmantojot līdzšinējo pilsētplānošanas pieredzi.

Mērķa sasniegšanai ir izvirzīti šādi uzdevumi:

- izpētīt Kuldīgas vēsturiskā centra veidošanos un attīstību pilsēt būvnieciskā aspektā;
- izpētīt līdzšinējos Kuldīgas attīstības plānus un pilsēt būvnieciskos projektus, kas nosaka pašreizējo pilsēt būvniecisko situāciju Kuldīgā;
- konstatēt pašreizējo situāciju Kuldīgas vecpilsētā un apzināt problemātiku, kas ietekmē vecpilsētas līdzsvarotu attīstību;
- izpētīt mūsdienu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas un attīstības teorētiskās nostādnes starptautiskā un Latvijas līmenī, kā arī analizēt starptautisko pieredzi un tās izmantošanas iespējas Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un atjaunošanā;
- analizēt dažādu Latvijas pilsētu, kurās saglabājušies vēsturiskie centri, piemērus pilsētas plānošanā, kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzībā, saglabāšanā un atjaunošanā.
- izstrādāt ieteikumus sabalansētai Kuldīgas vecpilsētas saglabāšanas un attīstības plānošanai;
- izstrādāt metodiku, pārsvarā vietējai pašvaldībai, ēku atjaunošanas administratīvā procesa sakārtošanai un uzlabošanai Kuldīgas vecpilsētā.

Pētījuma metodika

Darbā izmantotas šādas empīriskās metodes: intervijas ar valsts un pašvaldību iestāžu speciālistiem, praktizējošiem arhitektiem, Latvijas un starptautiskiem ekspertiem mantojuma saglabāšanas jomā, Kuldīgas iedzīvotāju aptaujas un to salīdzinošā analīze, kā arī realizēto projektu rezultātu salīdzinošā analīze un pilsētas pašreizējās situācijas analīze, apsekojot to dabā.

Izstrādātais darbs balstās uz vēstures datu (ieskaitot padziļinātu arhīvu un agrāko pētījumu) apzināšanu, pašreizējās situācijas izpēti un salīdzinošo analīzi. Pētītas iespējas Kuldīgas vecpilsētā izmantot starptautisko pieredzi kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un attīstībā. Darbā apskatītas un analizētas dažādu ar kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un attīstību saistītu organizāciju un speciālistu atziņas, konvencijas, regulas un tiesību akti.

Pilsētas ģenēzes analīzes metodikas pamatā izvēlēts tipoloģiskais princips – attīstība analizēta, izvērtējot pilsēt būvnieciski nozīmīgus aspektus un faktorus. Pilsētas attīstība attainota hronoloģiskā secībā, taču atsevišķu objektu attīstība (reizēm līdz pat mūsdienām) uzskatāmības labad atklāta vienviet, pieļaujot atkāpes no hronoloģiskā principa. Pilsētas attīstības izpētē lietota retrospektīvā metode – analizēti kartogrāfisko un rakstīto avotu dati, studēti agrāko gadsimtu pētnieku atzinumi. Noskaidrots Kuldīgas pirmais centrs un pirmie iedzīvotāji, analizētas pakāpeniskās pārmaiņas pilsētā,

aplūkoti vides, politiskie, militārie, ekonomiskie un sociālie faktori, kā arī minētas personas, kas ietekmējušas pilsētas attīstību.

Lai attēlotu Kuldīgas plānojuma izmaiņas, pilsētas vēsturiskās attīstības fāzes vizualizētas shēmās. Darba nobeigumā analizēta Kuldīgas pašreizējā situācija ar jau notikušām un šobrīd notiekošām pārmaiņām.

Problēmu analīze, praktiskie piemēri un risinājumu piedāvājums balstās uz autores pieredzi ikdienas darbā, strādājot par Kuldīgas pilsētas arhitekti, un diskusijām ar Latvijas un ārvalstu speciālistiem par kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un attīstīšanu.

Darbā lietoti normatīvie akti, kas apstiprināti un stājušies spēkā līdz 2011.g. novembrim. Ilustrācijas, kurām nav norādīts avots, ņemtas no autores personiskā arhīva. Shēmas, kurām nav norādīts avots ir autores izstrādātas. Attēli Nr. 1.1.2., 1.1.4.- 1.1.6., 1.1.9., 1.1.10. – 1.1.13. un 1.2.37., 1.2.103 ir fotogrāfes Ilzes Gustovskas pārfotografēti.

Darba zinātniskā novitāte

Pilsētbūvniecības jomā pirmo reizi veikts apkopojums par Kuldīgas struktūras attīstību no senatnes līdz mūsdienām, pirmo reizi vispusīgi pētītas pilsētas izmaiņas pasaules karu, starpkaru un padomju periodā. Analizētas pilsētbūvnieciskās, arhitektoniskās tendences Kuldīgas vecpilsētā un Kuldīgas novada teritorijās, kas robežojas ar pilsētu, vērtēta šo pārmaiņu ietekme uz vecpilsētas vērtībām. Darbā pirmo reizi analizēti gan realizētie, gan nerealizētie vecpilsētas attīstības projekti, to esošā vai iespējamā ietekme pilsētvidē.

Pētot Kuldīgas pilsētbūvniecisko attīstību, atklāti un izmantoti dokumenti gan vietējos, gan ārvalstu arhīvos, arī tādi, kas iepriekšējos pētījumos par pilsētas vēsturi un attīstību nav minēti un izmantoti:

- 1927. gada Kuldīgas pilsētas apbūves plāns un 1937. gada būvnoteikumi;
- kartes un Kuldīgas skati;
- periodikas materiāli par plānotām un nerealizētām iecerēm: dažādiem dzelzceļa izbūvju variantiem 20. gs. sākumā, spēkstacijas izbūvi uz rumbas 1935. gadā u. c.;
- grāmatas, kad glabājas ārvalstu arhīvos;
- vēsturiskās fotofiksācijas un pastkartes;
- projekti, kas atspoguļo gan realizētas, gan nerealizētas būvniecības un pilsētvides pārveides ieceres.

Darbs precizē iepriekšējos pētījumos un publikācijās sniegto informāciju, piemēram, Leona Paegles parks tiek dēvēts par Šarlotes muižas parku un ēka Leona Paegles ielā 9 – par Šarlotes muižu, taču Šarlotes muiža ir atradusies citur – Lielās Dzirnavu ielas otrā pusē, bet Leona Paegles parka vietā bijis plašs, privāts gruntsgabals. 1936. gada būvnoteikumos lasāmi tā laika pilsētvides attīstības nosacījumi, un tie joprojām ir saskatāmi Kuldīgas pilsētvidē. Skaidrota dažādu teritoriju un objektu vietvārdu izcelsme, kas līdz šim nav bijuši saprotami, piemēram, Putnudārzs, Ulriha dārzs u.c.

Promocijas darbā pirmo reizi analizēti pilsētas attīstības plāni un ģenerālplāni līdz 2010. gadam un to ietekme uz vecpilsētas attīstību. Kā arī atsevišķu apbūves elementu transformācijas pēc Otrā pasaules

kara. Balstoties uz šo izpēti un analizējot dažādus mūsdienu pilsētvides ietekmes faktorus, izstrādāti priekšlikumi vecpilsētas saglabāšanas un attīstības plānošanai. Pētījuma rezultātā izstrādāta metodika, kas būtu ieviešama un saistoša Kuldīgas ēku īpašniekiem, uzturot ēkas, arhitektiem, projektējot tās, un Būvvaldei, izvērtējot projektus vecpilsētā. Metodika tiks ieviesta Kuldīgas novada pašvaldības darbā.

Darba praktiskā nozīme

Promocijas darbā padziļināti izpētīta Kuldīgas vēsture pilsētībūvniecības kontekstā, analizētas vecpilsētas attīstības perspektīvas un izvērtētas Kuldīgas pašvaldības pēdējo gadu aktivitātes kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā, izpētē un atjaunošanā. Strādājot par Kuldīgas pilsētas arhitekti, autore tieši veicinājusi un attīstījusi promocijas darbā minētās kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas un attīstības nostādnes un aktivitātes Kuldīgas vecpilsētā.

Pētījumā sniegtā informācija par Kuldīgas pilsētībūvniecisko attīstību izmantota teritorijas plānojuma grozījumu izstrādē 2008. un 2012. gadā, kā arī zinātniski pamatotā pētījumā par Kuldīgas pilsētas attīstību un vērtībām, kas savukārt izmantots pieteikumu sagatavošanai Kuldīgas vēsturiskā centra iekļaušanai ne tikai Latvijas nacionālajā, bet arī Pasaules kultūras mantojuma sarakstā. Informācija par Kuldīgas pilsētībūvniecisko attīstību ir noderīga ne tikai pašvaldības atbildīgajiem speciālistiem, bet arī arhitektu un pilsētplānotāju praktiskajā darbā, veidojot Kuldīgas pilsētvidi.

Promocijas darbā netiek analizēti pilsētībūvniecības finansiālie aspekti, jo to plānošana un novirzīšana konkrētām aktivitātēm nav plānotāju un arhitektu kompetencē. Aktuālo problēmu analīze un vadlīnijas Kuldīgas vecpilsētas vides attīstībai varētu kļūt par informācijas avotu vecpilsētas saglabāšanas un attīstības programmas un rīcības plānu izstrādei.

Darba zinātniskā aprobācija

Autore ir sagatavojusi desmit publikācijas par dažādām kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un attīstības problēmām un tendencēm, kā arī uzstājusies starptautiskās zinātniskās konferencēs Latvijā un ārvalstīs.

Publikācijas

1. Vietējās identitātes – kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas ietekmējošie faktori līdzsvarotas attīstības kontekstā. Kuldīgas piemērs = Local Identity – Influencing Factors on Cultural Heritage Preservation in Context of Sustainable Development. Kuldīga Case Study // Scientific Journal of Riga Technical University. Series 14, Sustainable Spatial Development = Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. 14. sēr., Ilgtspējīga telpiskā attīstība. – Rīga : RTU, 2011 – ISSN 1691-6174. – 2. sēj., 85.- 89.

T. p. elektronisko versiju sk.: Rīgas Tehniskā universitāte. – Tiesšaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis: WWW. URL: <https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/12000/fulltext>. – Resurss skatīts 2011. g. 30. okt.

2. Uzmanības centrā – vēsturiska ēka // Latvijas Arhitektūra. – ISSN 1407-4923. – Nr.94 (2011, apr./maijs), 86.-89. lpp.

3. Historical Environment Renovation and Preservation in Kuldīga in Functional Context = Vēsturiskās vides atjaunošana un saglabāšana Kuldīgā funkcionālā kontekstā // Scientific Journal of Riga Technical University. Series 10, Architecture and Urban Planning = Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. 10. sērija, Arhitektūra un pilsētplānošana. – Rīga : RTU, 2010. – ISSN 1691-4333 – 4. sēj., 18.-25., 118.-122. lpp.

T. p. elektronisko versiju sk.: Rīgas Tehniskā universitāte. – Tiešsaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis: WWW. URL: <https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/8497/fulltext>. – Resurss skatīts 2011. g. 30. okt.

4. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un attīstība – viena no pilsētu ilgtspējīgas attīstības nostādņēm. Kuldīgas pašvaldības darbs kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā // Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. 14. sēr., Ilgtspējīga telpiskā attīstība. – Rīga : RTU, 2010. – ISSN 1691-6174. – 1. sēj., 99.-103. lpp.

T. p. elektronisko versiju sk.: Rīgas Tehniskā universitāte. – Tiešsaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis: WWW. URL: <https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/8496/fulltext>. – Resurss skatīts 2011. g. 30. okt.

5. Cultural Heritage Protection, Preservation and Development in Historical Centres of Modern Towns (with I. Strautmanis) = Pilsētu vēsturisko centru kultūras mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un attīstības nostādnes (kopā ar I. Strautmani) // Scientific Journal of Riga Technical University. Series 10, Architecture and Urban Planning = Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. 10. sērija, Arhitektūra un pilsētplānošana. – Rīga : RTU, 2009. – ISSN 1691-4333. – 3. sēj., 98.-113. lpp.

T. p. elektronisko versiju sk.: Rīgas Tehniskā universitāte. – Tiešsaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis: WWW. URL: <https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/6335t>. – Resurss skatīts 2011. g. 30. okt.

6. Human Value System. Value of Cultural Heritage in this System. Kuldīga Old Town as an Example (with I. Strautmanis) = Cilvēka vērtību sistēma. Kultūrvēsturiskās vides nozīme tajā. Kuldīgas vecpilsētas piemērs (kopā ar I. Strautmani) // Scientific Journal of Riga Technical University. Series 10, Architecture and Urban Planning = Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti. 10. sērija, Arhitektūra un pilsētplānošana. – Rīga : RTU, 2008. – ISSN 1691-4333. – 2. sēj., 140.- 154. lpp.

T. p. elektronisko versiju sk.: Rīgas Tehniskā universitāte. – Tiešsaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis: WWW. URL: <https://ortus.rtu.lv/science/lv/publications/3830>. – Resurss skatīts 2011. g. 30. okt.

7. Kuldīgas vecpilsētas attīstība – realitāte un vīzija : ziņojums starptaut. konf. „Tilts Kuldīgai – tilts uz pasauli” // Starptautiskās konferences „Tilts Kuldīgai – tilts uz pasauli” materiāli. – Kuldīga, 2007. – 6-12. lpp.

T. p. elektronisko versiju sk.: Kuldīga. – Tiešsaistes pakalpojums. – Pieejas veids: tīmeklis: WWW. URL: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=251>. – Resurss skatīts 2011. g. 30. okt.

8. Planning Instruments for Conservation of Cultural Heritage of Kuldīga = Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas instrumenti // Scientific Journal of Riga Technical University. Series 10, Architecture and Urban Planning = Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti.

10. sērija, Arhitektūra un pilsētplānošana. – Rīga : RTU, 2012. – ISSN 1691-4333 – 5. sēj., 50.-57., 127.-130. lpp. (pieņemts publicēšanai)

9. Kuldīgas pilsētībūvnieciskā vēsture / J. Jākobsone // Zinātnisks pētījums „Kuldīgas pilsētībūvniecība un arhitektūra”. – Kuldīga, 2012. – 80. lpp. (pieņemts publicēšanai)

Ziņojumi starptautiskās konferencēs par promocijas darba tēmu

1. „*Cultural Heritage in the Urban Environment of Kuldīga in the 21st century. Problems and Challenges*” – 1. starptautiskā zinātniskā konferencē „*Cultural Heritage in the 21st century: Preservation, Exploitation and Popularization*”. Kazaņa (Krievija), 2012. gada 18. – 20. aprīlī.
2. „*Revitalization of the archaeological monument „Kuldīga medieval castle” with new added value*” – konferencē „*16th International Conference on Cultural Heritage and New Technologies (CHNT 2011)*”. Vīne (Austrija), 2011. gada 14. – 17. novembrī.
3. „Kuldīgas pilsētībūvnieciskā attīstība līdz Otrajam pasaules karam, to ietekmējošie faktori” – konferencē „Kuldīgas pilsētu metamorfozes”. Kuldīga, 2011. gada 2. novembrī.
4. „Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma nozīme vides identitātē” – apvienotajā pasaules latviešu zinātnieku III kongresā un Letonikas IV kongresā, sekcijā „Tehniskās zinātnes. Arhitektūra”. Rīga, 2011. gada 24.–27. oktobrī.
5. „Kuldīgas ēku restaurācijas pieredze 21. gs.” – starptautiskajā mantojuma laboratorijā par laikmeta iezīmju izaicinājumu restaurācijā. Kuldīga, 2011. gada 19. augustā.
6. „*Town of Kuldīga*” – „*European Heritage Forum*”. Višegrada (Ungārija), 2011. gada 6.–8. jūnijā.
7. „*Affecting Factors of Conservation of the Local Identity – Cultural Heritage in the Context of Sustainable Development. Example of Kuldīga*” – 3. starptautiskajā zinātniskajā konferencē „*Spatial Strategy for Sustainable Development*”. Kuldīga, 2011. gada 26.–28. aprīlī.
8. „Kuldīgas vecpilsētas publiskās ārtelpas labiekārtojums un dizaina elementi” – Latvijas Lauksaimniecības universitātes starptautiskajā zinātniskajā konferencē par ainavu arhitektūru „Dzīves stils un ainava”. Jelgava, 2011. gada 9.–11. februārī.
9. „Vēsturiskās vides atjaunošana un saglabāšana Kuldīgā funkcionālā kontekstā” – RTU Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultātes zinātniskajā konferencē „Pilsētvides globālā un lokālā identitāte”. Rīga, 2010. gada 7.–8. oktobrī.
10. „*Kuldīga Old Town in Venta River Valley – Problems and Experience to Preserve Cultural and Natural Heritage*” – „*PECSRL: The Permanent European Conference for the Study of the Rural Landscape. 24th Session, Living in Landscapes: Knowledge, Practice, Imagination*”. Rīga un Liepāja, 2010. gada 23.–27. augustā.
11. „*Cultural Heritage Protection, Preservation and Development in Historical Centres of Modern Towns in Context of Kuldīga, Europe and Nordic Countries*” (sagat. kopā ar I. Strautmani). – „*The Second Edition of YOCOCU, Youth in the Conservation of Cultural Heritage*”. Palermo (Itālija), 2010. gada 25. maijā.

12. „*Cultural Heritage Preservation and Development – an Approach for Sustainable Town Development. Kuldīga Municipality Activities to Preserve Cultural Heritage*” – konferencē „*Heritage of Wooden Architecture and National Cultural Policy*”. Viļņa (Lietuva), 2010. gada 26. – 28. maijā.

13. „Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un attīstība – viena no pilsētu ilgtspējīgas attīstības nostādņiem. Kuldīgas pašvaldības darbs kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā” – starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Telpiskā stratēģija ilgtspējīgai attīstībai: Veidojam Latvijas nākotni”. Rīga un Kuldīga, 2009. gada 15. - 17. oktobrī.

14. „Kultūras mantojuma aizsardzība, saglabāšana un attīstība mūsdienu pilsētu vēsturiskajos centros Kuldīgas, Eiropas un ziemeļvalstu kontekstā” – RTU Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultātes 50. starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Identitāte un attīstība”. Rīga. 2009. gada 13.–14. oktobrī.

15. „Cilvēka vērtību sistēma. Kultūrvēsturiskās vides nozīme tajā. Kuldīgas vecpilsētas piemērs” – RTU Arhitektūras un pilsētplānošanas fakultātes zinātniskajā konferencē „Telpa un laiks. Tradīcijas un transformācijas”. Rīgā, 2008. gada 13. oktobrī.

16. „Kuldīgas vecpilsētas attīstība – realitāte un vīzija” – starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Tilts Kuldīgai – tilts uz pasauli”. Kuldīgā 2007. gada 11. septembrī.

Darbā lietoto terminu skaidrojums (Kuldīgas vecpilsētas teritoriju apzīmējumi)

Darbā lietotie jēdzieni, kas apzīmē Kuldīgas vecpilsētas aizsargājamo un saglabājamo teritoriju robežas:

- Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs – valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis (aizsardzības Nr.7435). Šī teritorija sakrīt ar pašvaldības nozīmes Kuldīgas vēsturisko apbūves zonu Nr.1;
- Kuldīgas senpilsēta – valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis (aizsardzības Nr.1231);
- Senkuršu pilskalns ar apmetni - normatīvajos aktos, kartēs un iepriekšējos vēstures, pilsēt būvnieciskos pētījumos minēts kā Veckuldīgas pilskalns ar senpilsētu – valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis (aizsardzības Nr.1232);
- Kuldīgas ordeņa pils – normatīvajos aktos minēta kā Kuldīgas viduslaiku pils – valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis (aizsardzības Nr.1233);
- Kalnamiests - teritorija starp tagadējo Rumbas un Jelgavas ielu, Kuldīgas reljefa augstākajā daļā – pakalnā, kuru no ziemeļrietumu puses apskalo Alekšupīte.
- apmetne pie pils - pilsētas senākā daļa, kas visciešāk piekļaujas ordeņa pilij (ap tagadējo Kalna ielu teritorijā, kuru no ziemeļu un rietumu pusēm apskaloja Alekšupīte).
- Pilsmiests – teritorija starp Sv. Katrīnas baznīcu, tagadējo Mazo Upes, Upes, Ventpils un Policijas ielu.
- Kuldīgas vecpilsēta – teritorija, kas ietver visas pilsētas vēsturiskās apbūves zonas;
- Kuldīgas vēsturiskās apbūves zonas (pilsētas teritorijas plānojumā atzīmētas ar robežām un kārtas numuriem 1.–11.) sastāv no Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra un tam piegulošajām apbūves teritorijām, kurās noteiktas īpašas prasības vēsturiskās kultūrvides aizsardzībai un saglabāšanai;

- Kuldīgas vecpilsēta – teritorija, kas ietver visas pilsētas vēsturiskās apbūves zonas;
- vēsturiska ēka, objekts, apbūve – līdz 1940. gadam būvētās ēkas un objekti.

1. KULDĪGAS VECPILSĒTAS ATTĪSTĪBAS ĢENĒZE

Par Kuldīgu senākie dati ir no 9. gs. notikumiem. Kuldīgas pils un pilsēta dažādos laika posmos saukta dažādi. Gandrīz visu 13. gs. pilij bijuši divi nosaukumi: Jēzuspils un Goldingena. Kopš 1280. gada tā saukta tikai par Goldingenu [7, 274; 208; 209], un šis nosaukums dokumentos lasāms līdz pat Latvijas brīvvalsts izveidošanai [45, 7]. Par Kuldīgas nosaukuma izcelsmi literatūrā sastopami dažādi viedokļi. Informācijas avotos sastopami arī varianti „Kultīga” un „Kuldinga” (*Culdinga*) [208], kā arī „Guldīga” [76].

Kuldīga, sākot no 9. gs. bijusi plašāka apgabala saimnieciskais centrs. 13. gs vidū, līdz ar Kurzemes senākās ordeņa pils uzcelšanu, tā nostabilizējās par Kurzemes saimniecisko, administratīvo un militāro centru. 16. gs. beigās un 17. gs. sākumā Kuldīga bijusi Kurzemes hercogistes galvaspilsēta. Kurzemes hercogistē bieži karoja, izplatījās plašas epidēmijas, bija arī 110 neražas vai bada gadu [7, 9]. Par spīti šiem apstākļiem kopumā tieši Kurzemes hercogistes laiks tiek minēts kā Kuldīgas attīstībai vislabvēlīgākais.

Pilsētā plosījušies lieli ugunsgrēki, kas nopostījuši lielu daļu viduslaiku koka apbūves. Piemēram, 1563. gada ugunsgrēkā nodegušas 43 ēkas [113], bet 1615. [24, 285] un 1655. gada (atsevišķos avotos minēts 1669. g.) [18, 364] ugunsgrēki pārvērtā pelnos lielāko daļu viduslaiku koka apbūves.

Kuldīgas pastāvēšanas laikā ievērojami mainījies arī iedzīvotāju un ēku skaits un uzplaukumus nomainījuši kritumi. Par iedzīvotāju un ēku skaitu pilsētā, iespējams spriest pēc dažādiem arhīva dokumentiem, pētījumiem, plāniem, skatīt 1. pielikumā „Kuldīgas pilsētas iedzīvotāju un ēku skaits”.

1.1. Kuldīgas vēsturiskā kodola veidošanās un attīstība - senākās apdzīvotās vietas un pils

Senkuršu pilskalns

Tiešā Kuldīgas tuvumā, apmēram 2,6 km zemāk no pašreizējās pilsētas, Ventas kreisajā krastā atrodas Kuldīgas senkuršu pilskalns. Līdz šim šī vieta gan pašreizējos ģeogrāfiskos plānos, gan dokumentos ir nosaukta par Veckuldīgas pilskalnu [191]. Šāds nosaukums var radīt neskaidrības, runājot par Kuldīgas vecpilsētu, tāpēc šeit un turpmāk šī vieta tiks saukta par senkuršu pilskalnu.

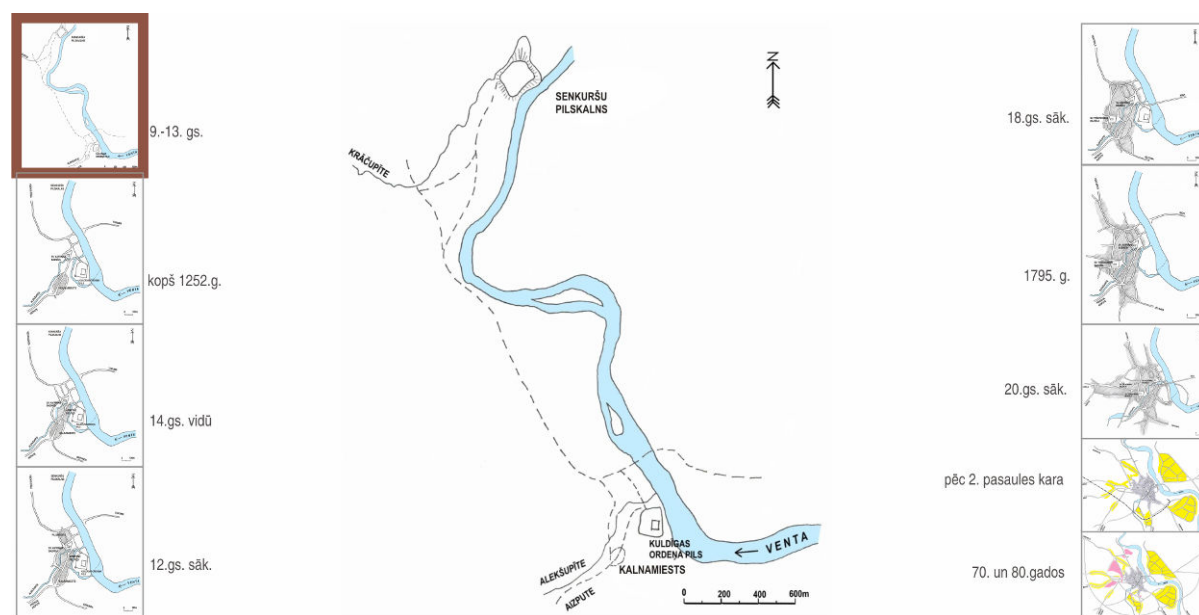
Jau 9. gs., proti, 853. gada Rimberta hronikā „*Vita sancti Anscarii*” („Svētā Anskara dzīve”), kas ir pirmais Skandināvijas vēstures rakstu avots un pirmais viduslaiku avots, kurā atrodamas ziņas par Kursu, pieminēta baltu cilts: „... nekristīta tauta, saukta kurši (*Chori*), kuriem esot daudz zelta un labi zirgi [331, 12] un kas ap 860.g. bija pakļauta zviedru kundzībai” [40, 5]. Jau 9.–10. gs. senkuršu pilskalnā pie Krāčupītes ietekas Ventā un tā apkaimē atradusies nocietināta pils. Kuršu pils (1.1.1. att. Senkuršu pilskalns) bijusi viena no lielākajām Kurzemē 9.–13.gs. Pie pils attīstījusies arī apmetne - pilsēta, kas bijusi senās Kursas galvaspilsēta. [45, 6] Latvijas lielākais pilskalns aizņēma vairāk nekā 1 ha lielu platību, bet kopā ar priekšpili un seno pilsētas vietu – vairāk nekā 10 ha [4], un dabiskās ūdensteces - Krāčupīte un Venta, nodrošināja tā aizsardzību no trim debespusēm.

Mākslas teorētiķis, publicists, pētnieks Ernests Brastiņš 1923. gadā raksta: „Kuldīgas pilskalna .. plakums ir četrstūrainis ar stūriem pret galvenām debesu pusēm. Dienvidaustrumu puse norobežo 100

metru garu un 5–6 metru augstu uzbērumu. Uzbēruma uzpildīšanai zemes iegūtas, izrokot 35 metri platu grāvi viņa priekšpusē, atstājot neizraktu tikai ceļa vietu. Vispār, pilskalns ierīkots, izmantojot zemesragu, kas radies starp Veckuldīgas strauta izgrauztu gravu un Ventu. Šis .. zemesrags atgriezts no pārējās zemes ar jau minēto mākslīgo grāvi. Tā stāvo nogāžu dēļ radies grūti pieejams laukums, kurš noderējis apcietinājuma ierīkošanai” [4, 11]. Šis apraksts dod ieskatu pilskalna izskatā, jo vizuāli (zīmējumi, plāni) tas nav dokumentēts. Informācijas avotos minēts, ka Senkuršu pilī valdījis Bandavas, Piemares un Ventavas zemju ķēniņš Lamekins (*Lammechinus rex*) [45]. Bandava bija kuršu zeme, kas atradās Ventas vidustecē. [8, 5]

Ordeņa pils

1242. gada 19. aprīlī Balgā (*Prūsijā*) pāvesta legāts Vilhelms (*Willhelmus/Wilhelm*) atļāva Vācu ordenim celt „pie Ventas kādā noderīgā vietā pili vai pilsētu kristietības aizstāvēšanai, pie kam šīs pilsētas vietu, 2 jūdzes apkārtmērā, nodot ordenim līdz ar visām brīvībām, tiesas varu un desmito tiesu”. [29, 237; 45, 6; 7, 274]. 1242. gadā pie pašas Ventas rumbas (1.1.1. att.), lai apspiestu vietējo tautu – kuršus – un lai veicinātu kristietības ieviešanu Kursas teritorijā, kā arī lai pārvaldītu apgabalu sāka būt Livonijas ordeņa atbalsta punktu – Kurzemes vecāko pili [38; 240]. Livonijas „Atskaņu hronika” (*„Älteste Livländische Reimchronik”, 1290.–1296. g.*) stāsta, ka ordeņa mestra Groningenas Dītriha (*Dietrich von Grüningen*) laikā (1242–1245) Kuldīgā uzcelta ordeņa pils, kura dažādos dokumentos saukta dažādi - 1245. gadā par Jēzuspili (*Castrum Guldinge modo Jesusborg*), 1252., 1253. un 1259. gada dokumentos minēts nosaukums – Goldingena (*Castrum Goldinghen; Gholdinghen; Guldingen*), 1263. gadā – atkal minēts nosaukums Jēzuspils (*Ihesusborg*). [7, 274; 208; 209]

1.1.1.att. Senkuršu pilskalns 9.–13. gs. [251]

Vācu ordeņa pils celtas gan seno, nopostīto piļu vietās (piemēram, Dobelē un Ludzā) [24, 25], tādejādi apliecinot, ka tās bijušas izvietotas stratēģiski labās vietās, gan arī netālu no senajām pilīm, piemēram, Kuldīgā kādu laiku pastāvēja abas pils – senkuršu ar apmetni un ordeņa pils. Vēstures pētnieks Ernsts Hennigs (*Ernst Hennig*) uzskaita vairākus noteicošos Kuldīgas pils vietas izvēles faktoros: tā ir teritorija, (1.1.1. att.) kur Alekšupīte, kas pili nodala no pilsētas, ir platāka, bet Venta – šaurāka, tāpēc vieglāk uzcelt pār to tiltu [16]. Kuldīgas pili jau sākotnēji cēla no Ventā pieejamā dolomīta [431, 3]. Vairāki pētnieki rakstījuši, ka pils vieta izraudzīta Ventas krastā, kur divas nelielas pietekas, vēlāk sauktas par Dzirnāvupīti (*tagad Alekšupīte*) un Pipevalku (*Pipewalke*) [138, 12], ietek Ventā 350 m attālumā viena no otras, abas veidojot augstus ūdenskritumus. Pili no trim pusēm aizsargāja dabiskais upes reljefs, ZR pusē – aizsarggrāvis [164; 7, 276].

Par ordeņa pils sākotnējo izskatu līdz mūsdienām saglabājies maz informācijas. Viens no izplatītākajiem plānojuma tipiem tajā laikā bija regulārs telpu kārtojums ap taisnstūrveida vai kvadrātisku iekšpagalmu. Tas ir tā sauktais konventa nama tips, kas ir izplatīts šāda veidola celtnēs visā Eiropā. Līdzīgas pils celtas arī Cēsīs, Rīgā, Ventspilī u. c. Latvijā [21, 18]. Konventa pils plānojums un forma parasti tika pielāgota novietnes īpatnībām un konkrētiem apstākļiem. Kuldīgā faktori bija Venta, Alekšupīte un Pipevalks, kas noteica gan pils platību, gan neregulāro aizsargmūru izvietojumu.

Laika gaitā pils Vairākkārt paplašināta. Lai gan pils tikusi Vairākkārt postīta (arī 1659. gadā to izlaupija poļu karaspēks), tomēr to arvien atjaunoja. Pēdējo reizi pili pilnībā atjaunoja 1668. gadā [45]. Pēc Ziemeļu kara 1702. gadā pils bijusi ļoti sliktā tehniskā stāvoklī. Pēc 1715. gada tajā vairs neviens neesot dzīvojis. Nelabotā jumta dēļ 1729. gadā iebrukusi zāle pils ziemeļu daļā (zāli dēvēja par Kuģu zāli, jo uz tās griestiem gleznotājs Eichorns (*Eichhorn*) bija uzgleznojis visus hercogistes kuģus 33, 21)). „Atstāta laika zoba varā, ziemeļu daļas priekšējā siena pati par sevi atdalījās un 1743. gada maijā sabruka.” [16; 7, 275].

Senākais līdz šim apzinātais grafiskais materiāls, kurā redzama Kuldīga ir 1729. gadā Kuldīgas aptiekāra un akvelista Johana Georga Veiganta (*Johan Georg Weygand*) izgatavotais Kuldīgas skats ar pilsētas nozīmīgāko celtnu novietojumu un atšifrējumu. Attēlā redzama arī pils izskatā kāds tai bija iespējams pirms nojaukšanas. Tā ir konventa nama apjoma būve, kurai šajā laikā visapkārt nav bijuši aizsargmūri, tā nav bijusi norobežota ne no pilsētas puses, ne Ventas un Pipevalka puses. Zīmējumā pils aizsargmūra austruma un ziemeļu sienu ar ziemeļu torni caur kuru bija ieeja pilī.

Nākamie zināmie attēli tapuši ap 18. gs. vidu. Attēlā, kuru laikā posmā no 1760. – 1770. gadam gleznojis ievērojamā Kurzemes mācītāja un dabaszinātnieka Johana Heinriha fon Denfera (*Johann Heinrich von Denffer*) (1700–1770) dēls Johans Eižens fon Denfers (*Johann Eugen von Denffer*) (1734–1801), redzams 18. gs. Kuldīgas skats (1.1.3. att.), kurš no šāda rakursa parasti netiek zīmēts [137]. Attēlā redzama daļa parka, pils konventa nams vēl gandrīz pilnā apjomā, pilsētai piederošās pļavas, ēkas, kā arī abu dievnamu torņi, bet fonā – Kurmāles apkārtnē.

1.1.2. att. Kuldīgas panorāma. Autors J. G. Veigants, 1729. g. Pils attēlā ar Nr. 4. [398]

1.1.3. att. Kuldīgas pilsētas skats. Autors Johans Eižens fon Denfers, 18. gs. vidū.
Zīmējuma fragments. [137]

18. gs. nogalē un 19. gs. sākumā tapusi virkne pils attēlu, iespējams cits no cita pārzīmēti. Attēlos, kas datēti ar 1770. g. un 1804. g. trūkst konventa nama jumts un Ziemeļu siena. Redzami konventa nama un priekšpils sienas fragmenti ar torni, kas pavērsts uz Alekšupītes pusi. Abi gleznojumi (1.1.4. un 1.1.5. att.) ir identiski, tikai nezināmā autora darbā priekšplānā gleznota latviešu sievietē. Šie ir attēli, kas daudzkārt pārproducēti, piemēram, masu metienu pastkartēs.

1.1.4. att. Skats uz Kuldīgas pilsdrupām ap 1770.g. Autors nezināms. [388] 1.1.5. att. Kuldīga. Autors H.F. Vēbers, 1804. g. [397]

1.1.6. att. Kuldīgas pils ap 1680. gadu. Rekonstrukcijas zīmējums.
Autors V. Fromholds- Treijs, 1932. g. [328]

Acīmredzot, izmantojot šos vēsturiskos attēlus un E. Henniga aprakstus (1809. g. viņš aprakstījis vēl saglabājušās pilsdrupas), novadpētnieks un vācu pamatskolas direktors Valfrīds Fromholds – Treijs (*Walfried Fromhold-Treu*) izstrādājis pils rekonstrukcijas zīmējumu (1.1.6. att.) uz 1680. gadu, kurš publicēts 1932. gadā. Rekonstrukcijas paskaidrojuma oriģinālais teksts palicis manuskriptā un 1945. gadā gājis bojā. 1947. gadā V. F. Treijs šo darbu uzrakstījis atkārtoti un tas izdots ar nosaukumu „Die Komturei Goldingen. Versuch einer Rekonstruktion” (*“Kuldīgas komtureja. Rekonstrukcijas mēģinājums”*) [68], kas joprojām uzskatāms par nopietnāko šai teritorijai veltīto pētījumu. Šajā rekonstrukcijas zīmējumā ir skaidri nolasāma pils telpiskā struktūra. Centrā paceļas konventa nama tipa apjoms, ar plānā kvadrātiskiem torņiem visos stūros. Savukārt plašo priekšpili aptver masīvas sienas, bet priekšpils ziemeļaustrumu kaktu aizņem konventa namam līdzīgs apjoms. Priekšpili no Alekšupītes puses sedz iespaidīgs donžons. Galvenā ieeja pilī bijusi caur Ziemeļu torņa vārtiem pa tiltu pār Alekšupīti [164].

Acīmredzot, izmantojot 18. gs. attēlus un V. Fromholda- Treija rekonstrukcijas zīmējumu un

aprakstus, savas vīzijas 1945. gadā ir radījis arī kāds nezināms autors. Attēlā, kas attēlo Kuldīgu uz 1640. gadu ir redzamas vairāk ēku un torņi nekā V. Fromholda- Treija rekonstrukcijas zīmējumā, bet kādā citā šī autora zīmējumā attēlotas priekšpils stūra daļas drupas uz 1710. gadu.

1.1.7. att. Kuldīgas pils ap 1640. g. Rekonstrukcijas zīmējums. Autors nezināms [383] 1.1.8. att. Kuldīgas vācu pils ap 1710. g. Zīmējums pēc lielā mēra uz 1710.g. Autors nezināms. [361] Attēli zīmēti 1945. g.

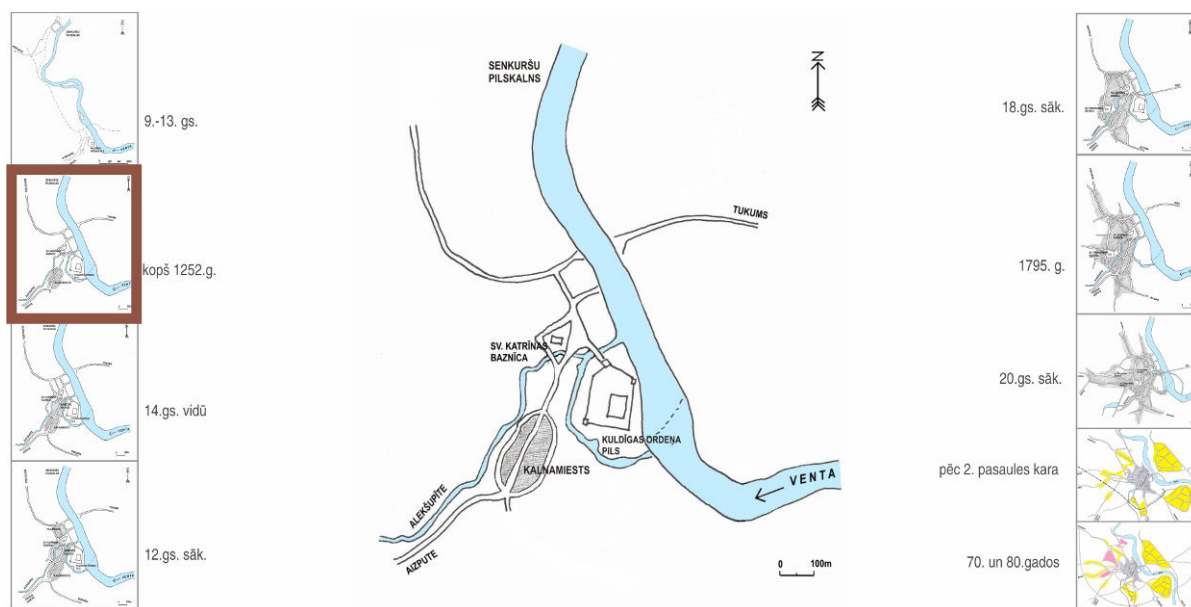
18. gs. beigās pilskungs Gedeons Heinrihs fon Zass (*Gedeon Heinrich von Zass*) (1787–1803) pavēlēja pilsdrupas nojaukt. 1794. gadā sākuši jaukt priekšpils apkārtmūri, bet 1807. gadā nojaukti pils rietumu puses mūri [7, 275]. Pēdējais pils sargs Bofemēls sūdzējies hercogam par savu pussabrukšu dzīvokli pilī un lūdzis atļauju izmantot mūru akmeņus, lai pils sētā uzceltu sev ēku. Tas arī atļauts, un 1735. gadā ēka uzcelta. Ēka tautas mutē joprojām tiek dēvēta par pilssarga namiņu. Dažos tekstos to kļūdaini mēdz saukt par Bendes namiņu, jo, kā liecina 1798. gada Kuldīgas apkārtnes plāns [337], tas atradies otrā pusē Alekšupītei, pie pašreizējās Upes ielas. 18.gs. beigās pils pagalmi un laukumi, vaļņi un bastioni aizauga ar zāli, krūmiem un kokiem. Pilsētas iedzīvotāji it kā izmantojuši pilsdrupu akmeņus kā lētu būvmateriālu dzīvojamo namu celtniecībai, gan arī četrsimt pajūgi ar akmeņiem esot pārdoti pat uz Vidzemi [172; 68, 11]. 19. gs. pirmajā ceturksnī Kuldīgā novāktas pils drupu pēdējās paliekas [45], no kurām vairs stāvēja tikai lielākā daļa austrumu puses priekšējās sienas pretī Ventai un ziemeļu spārna sānu sienu fragments [16].

Kalnamiests

Līdzšinējos pētījumos minēts, ka Kuldīgas senās apbūves kodols sācis attīstīties kā apmetne pie pils un veidojies no trim atsevišķām daļām: Vecpilsētas, Kalnamiesta un Pilsmiesta [360; 17, 45]. Kalnamiests (1.1.9. att.) atrodas starp tagadējo Rumbas un Jelgavas ielu, Kuldīgas reljefa augstākajā daļā – pakalnā, kuru no ziemeļrietumu puses apskalo Alekšupīte. Alekšupīte veido tā dabisko nocietinājumu. Kalnamiests dažādos avotos tiek dēvēts arī par jaunpilsētiņu [18, 362], kalna ciemu un pilsētu kalnā [99].

1.1.9. att. Kādreizējā Kalnamiesta teritorija ap Kalna ielu. 2002. g. [283]

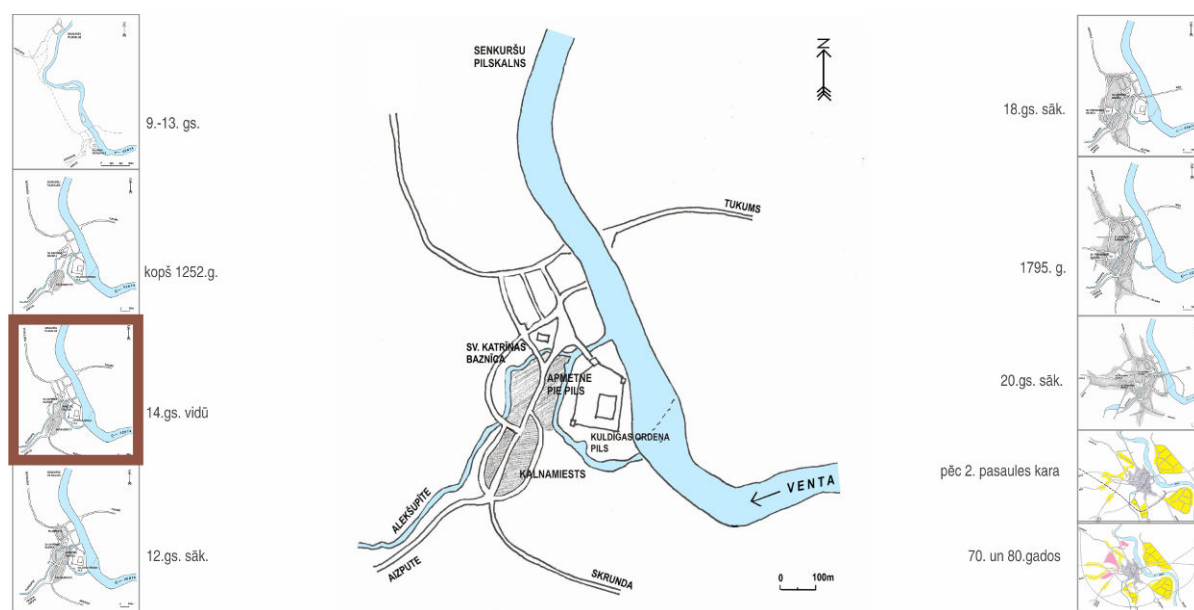

1.1.10. att. Kalnamiests kopš 12. gs. sākuma. [251]

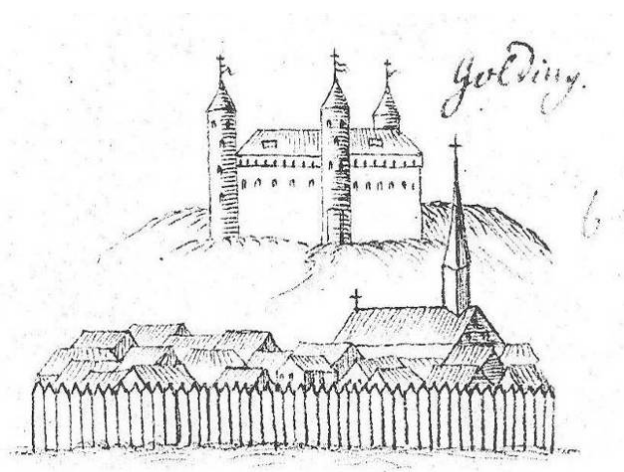
2008. un 2010. gadu arheoloģiskajos izrakumos iegūti materiāli pamatotai hipotēzei, ka Kalnamiests kā nocietināta apmetne pastāvējusi vienlaicīgi ar senkuršu pilskalnu un apmetni. Pētījumos konstatēts, ka izrakumos iegūtās pavarda ogles datējamas ar aptuveni 1110.–1120. gadu. Arheologs Mārtiņš Lūsēns secina, ka šī vieta bijusi nepārtraukti apdzīvota jau kopš 12. gadsimta sākuma [71]. Tātad Kalnamiests nav radies 14. gs. vidū, kā, atsaucoties uz rakstītajiem avotiem, tika uzskatīts līdz šim [360, 47]. Kuldīgas vietā dzīvojuši kurši, un tā bijusi apdzīvota jau ilgi pirms ordeņa pils uzcelšanas 1242. gadā. Ar to būtu iespējams skaidrot arī Kalnamiesta atsevišķo saimniecisko dzīvi un tiesisko regulējumu, kā arī tā apļveida pilsētbūvniecisko plānojumu, kas līdz 16. gs. bijis nocietināts. Pētījumi Kuldīgas vecpilsētā un atklājumi Kalna ielā, kas būtiski precizējuši pilsētas pilsētbūvnieciskās attīstības shēmu, atzīti par Latvijas nozīmīgākajiem atklājumiem arheoloģijas jomā 2008. gadā [98].

Apmetne pie pils

Uz ziemeļiem no Kalnamiesta attīstījās apmetne pie pils. Tā ir pilsētas daļa, kas visciešāk piekļaujas ordeņa pilij. Tā atradās ap tagadējo Kalna ielu teritorijā, kuru no ziemeļu un rietumu pusēm apskaloja Alekšupīte. Vēstures avotos minēti dažādi datējumi, kad pie pils attīstījies apmetne, kas dažādos avotos saukta atšķirīgi - par vecpilsētu [360, 41], Kuldīgu [18, 362] un pilsētu [22, 9]. Vieni uzskata, ka tas ir 13. gs. sākums, jo 1263. gadā ordeņa celtā Kuldīga jau tika dēvēta par pilsētu [22, 9], kuru būvējot jāparedz mājvieta bīskapam [7, 275], savukārt citos avotos pilsēta pirmo reizi minēta 1277. gadā [18, 362, 36, 162] un 14. gs. sākumā, jo naidīgās attiecības ar vietējām ciltīm un leišu sirojumi visā Kursas teritorijā beigušies tikai 13. gs. beigās [12, 111].

1.1.11. att. Apmetne pie ordeņa pils kopš 1252 .g. [251]

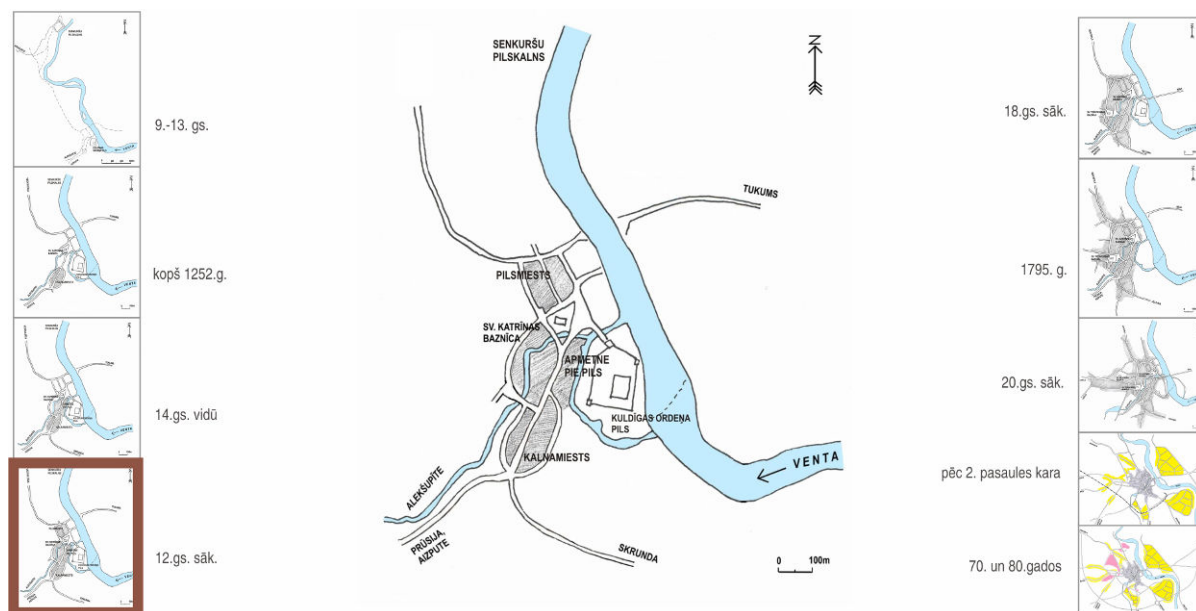
1.1.12. att. Kuldīga 13. gs. ar nocietinājumu – palisādes žogu [347]

Apmetne izveidojās teritorijā, no kuras 1252. gadā atteicās Kurzemes bīskaps, atvēlot to pilsētas attīstībai divu jūdžu rādiusā no pils (šī platība ietvēra gan jau apbūvētos zemesgabalus, gan

lauksaimniecības zemi). Kuršu sacelšanās laikā 1260. gadā apmetnes apbūvi nopostīja, taču pēc tam atjaunoja [360, 41]. No rietumu un ziemeļu puses pilsētu dabiski aizsargāja Alekšupīte, bet no pārējām tika izveidotas palisādes, jau 1263. gadā Kuldīga minēta kā nocietināta pilsēta (*oppidum*) [313, 34]. Ārpus nocietinājumiem atradās aploki, pļavas un ganības [360, 44]. Tā laika Kuldīga stilizēti attēlota kādā 18. gs. beigās tapušā zīmējumā 1.1.12. [347], kurā redzama gan Sv. Katrīnas koka baznīca, gan pils un palisādes žogs ap pilsētu.

Pilsmiests

Vēstures avotos minēts, ka 14. gs. vidū pilsētas teritorija strauji paplašinājusies, jo tikusi ierādīta papildus vieta pilsētas celšanai, šo teritoriju pētnieki dēvē par Pilsmiestu. Pilsmiests atradās starp Sv. Katrīnas baznīcu, tagadējo Mazo Upes, Upes, Ventspils un Policijas ielu (1.1.13. att.) To min arī kā kuršu pilsētiņu [275, 9], Pils slabadu [18, 362] un pils ciemu [99]. Rakstnieks un vēsturnieks Jānis Juškēvičs izsaka pieņēmumu, ka uz Pilsmiestu pārcēlušies iedzīvotāji no senkuršu pilskalna un apmetnes. Vēlākie pētnieki bez dokumentāriem pierādījumiem dod skaidrojumu, ka kurši pārcēlušies uz viņiem ierādīto teritoriju, jo tirdzniecība bijusi pārvirzījusies no senkuršu pilskalna un apmetnes uz laukumu pie ordeņa pils un, tā kā pēc vācu iebrukuma Baltijas jūrai piegulošajās valstīs beigusies intensīvā kuršu kuģošana un tirdzniecība, savu nozīmi bija zaudējusi arī senkuršu osta [3, 128]. Kuldīga bijusi viena no pirmajām Kurzemes pilsētām, kurai bijušas dzirnavas un primitīva slimnīca, jo Kuldīgas 1355. gada aprakstā šajā laikā minēta Dzirnavu upīte (*molen becke*) un nespējnieku patversme (*spittale*) [115; 55, 148].

1.1.13. att. Pilsmiests – pilsētas paplašināšanās 14. gs. vidū. [251]

Kuldīgas vecpilsēta, veidojusies no trim daļām: vecākā – Kalnamiests, otra vecākā daļa – apmetne pie pils, bet trešā daļa ir Pilsmiests. Ilgus gadsimtus šīs trīs daļas pastāvējušas atsevišķi – katra ar savu pārvaldi, tiesībām un robežām [360]. 1599. gadā visas Kuldīgas pilsētas daļas tika apvienotas

[13]. Atsevišķos avotos gan minēts, ka Pilsmiestu pārējai Kuldīgai pievienoja tikai 19. gs., pēc pils nojaukšanas, tādējādi šī pilsētas daļa it kā varējusi „ilgāk baudīt priekšrocības nodokļu un pamatbrīvības lietās” [18, 362; 99].

Analizējot pilsētas plānus, informācijas avotus un situāciju dabā, par Kuldīgas vēsturiskā kodola izveidošanos un attīstību iespējams secināt:

- Kuldīgas vecpilsētas senākās daļas, kurās dzīvojuši kurši ir divas: pirmkārt, Senkuršu pilskalns 9.–13. gs., kurš bijis viens no seno kuršu centriem, kas atradās nozīmīgu tirdzniecības ceļu krustpunktā; otrkārt, saskaņā ar arheologu atklājumiem, arī Kalnamiests, kurš apdzīvots bijis jau kopš 12. gs.
- Par Kuldīgas pilsētas attīstības sākumu uzskatāms 1242. gads, kad pie pašas Ventas rumbas sāka būvēt Kurzemē senāko pili - Livonijas ordeņa atbalsta punktu. Kādu laiku pastāvēja abas – senkuršu pils ar apmetni un ordeņa pils. Ap ordeņa pili 13. gs. sāka veidoties apmetne, kas līdztekus Kalnamiestam bija pamats Kuldīgas pilsētas attīstībai.
- Kuldīgas vecpilsēta izveidojusies no trim daļām: Kalnamiesta, apmetnes pie pils un Pilsmiesta. Ilgus gadsimtus šīs daļas pastāvējušas atsevišķi – katra ar savu pārvaldi, tiesībām un robežām.

1.2. Pilsētvides veidojošo elementu attīstība. Ielas, laukumi, apbūve, parki, dārzi, ceļi un tilti

Pilsētvidi veido ielas, laukumi un tos aptverošās celtnes, kā arī parki, dārzi, ceļi un tilti. Pilsētās galvenais laukums parasti ir rātslaukums vai laukums pie baznīcas. Parasti abi tiek izmantoti arī tirgus vajadzībām. Šī pilsētas auduma shēma ir raksturīga arī Kuldīgai. Kuldīgā sākotnēji bijis viena laukums pie Sv. Katrīnas baznīcas. Atsevišķos pētījumos minēts, ka pie šī laukuma atradies arī pirmais rātsnams [3, 128; 54] un, ka attēlā Nr. 1.2.1. redzams „kuldīgas vecais rātslaukums, kuru tautā dēvēja par siena tirgu. Laukuma centrā redzamā ēka celta 16. gs. sākumā. Iespējams, ka šī celtnē ir pats vecākais Kuldīgas pilsētas rātsnams” [54]. Citos avotos minēts, ka Rātsnams nodedzis 1615. gada pilsētas ugunsgrēkā. Iespējams, ka ēka pēc šī ugunsgrēka ir atjaunota, jo tā redzama 1797. gada un turpmākos pilsētas plānos un 20. gs. sākuma fotoattēlā [234]. Ēka (1.2.1. att.) visticamāk sagrauta Otrā pasaules kara laikā [79] un nav atjaunota.

19. gs. pirmajā ceturksnī senākā tirgus laukuma platība tika samazināta, uz tā rēķina izveidojot jaunu zemesgabalu, uz kura pašreiz atrodas daļa no ēkas Policijas ielā 1 (1.2.1. un 1.2.3. att.).

1.2.1.att. Policijas ielas laukums 20. gs. sākumā. Ēka Policijas ielā 3, minēta kā pirmais rātsnams [234, 275]

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

1.2.2. un 1.2.3. att. Sākotnējais tirgus laukums Policijas ielā 20. gs. sākumā un 1919. g. [236; 387]

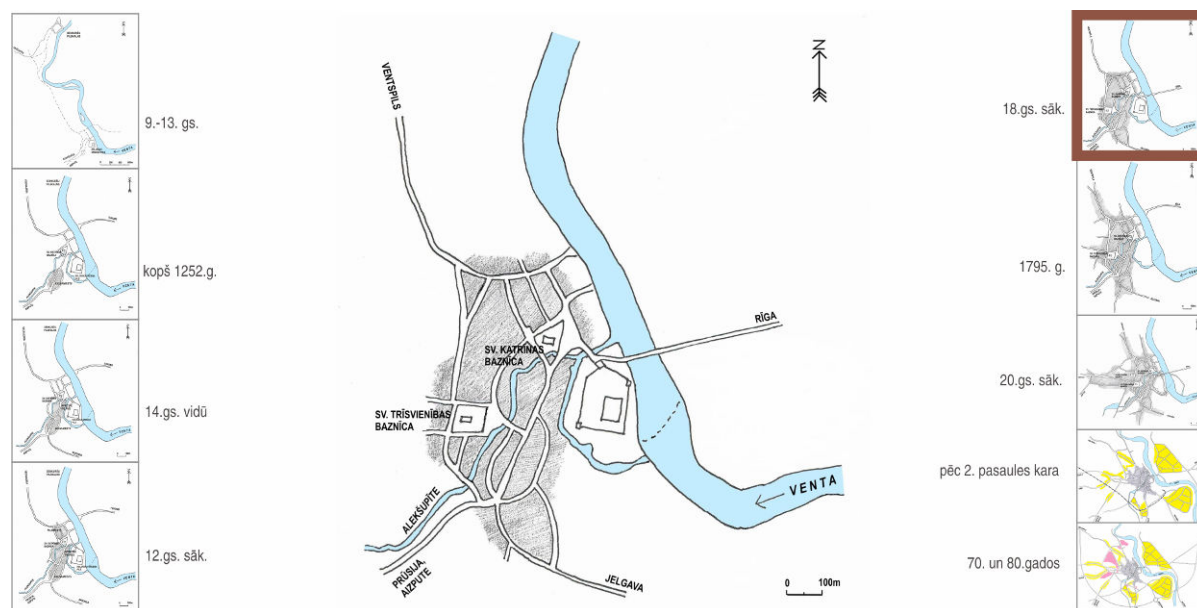

1.2.4. un 1.2.5. Tirgus laukums (tagadējais Rātslaukums) Baznīcas ielā pie rātsnama. 20. gs. sākums [386]

Tirgus laukums plašai pilsētas tirdzniecībai kļuva par šauru un 17.gs. Kuldīgā izveidoja jaunu, plašāku tirgus laukumu. Tas ir tagadējais Kuldīgas rātslaukums (1.2.4. un 1.2.5. att.). Ar veco rātslaukumu to savienoja Baznīcas iela. Veco rātslaukumu sāka dēvēt par „Siena tirgu”, jo līdz pat 20. gs. sākumam tur pārdeva sienu. 1829. gada pilsētas plānā senākais tirgus laukums ir saukts par „Mazo tirgu” [349].

Jaunā tirgus laukuma malā, tika celts arī jauns rātsnams. Tā ir ēka, kuru tagad pazīst kā veco rātsnamu. Par to liecina 1626. gadā sastādītā tāme un 1630. gadā pēc Rātes lūguma hercoga piešķirtie baļķi un akmeņi nama celtniecībai [3, 133]. Nav izdevies konstatēt, kad būvdarbi pabeigti, jo vēl 1653. gadā Rāte sūdzējies hercogam, ka iesāktajai būvniecībai trūkstot kaļķu [3]. Šis rātsnams parādīts arī J. G. Veiganta 1729. gadā izgatavotajā zīmējumā, kurā tas atzīmēts ar numuru 4 [398].

17. gs. ap jauno Rātslaukumu (*pašreizējais Rātslaukums*) izveidojās jauns pilsētas centrs. Jaunajā apbūvē uz rietumiem no rātslaukuma ieauga 1641. gadā celtā Sv. Trīsvienības katoļu baznīca (1.2.6. att.). 18. gs. otrajā pusē rietumu pusē uzbūvēja veikaliņus, kurus 19. gs. pirmajā ceturksnī nomainīja tagadējās ēkas Baznīcas ielā 2/4 un 6. Rātsnams tika Vairākkārt pārbūvēts – gan 18., gan 19. gs., bet 1868. gadā laukuma dienvidu galā tika uzcelts Jaunais rātsnams. Jaunais rātsnams atbilstoši savai sākotnējai funkcijai tiek izmantots vēl šodien (tajā atrodas Kuldīgas novada pašvaldība). Tirgus rātslaukumā darbojies līdz 1937. gadam [317, 11], kad uzbūvēja jaunu tirgus laukumu. Tas ir tagadējais Pilsētas laukums.

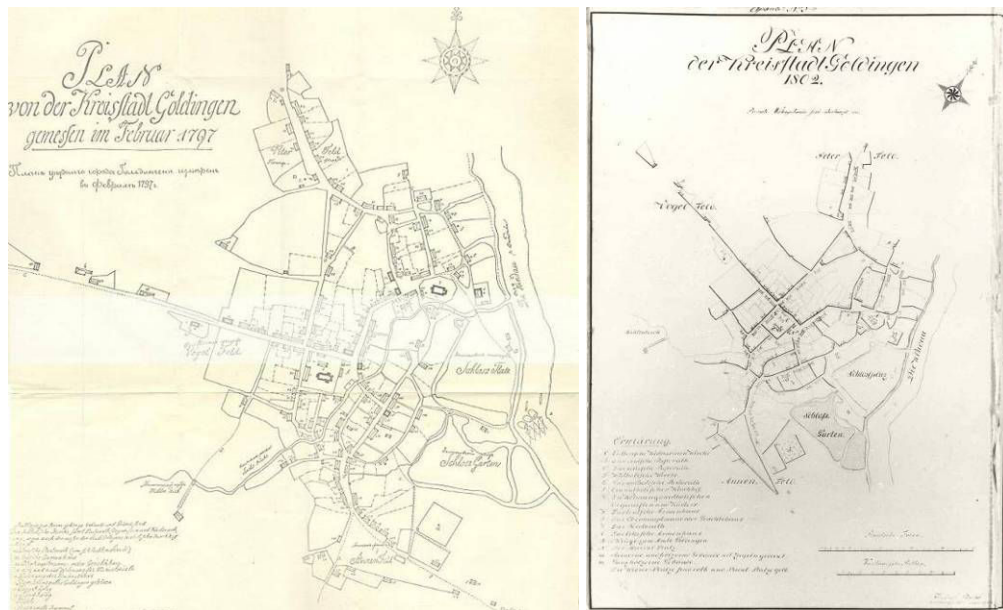

1.2.6. att. Kuldīgas teritorija 18. gs. sākumā [252]

Nozīmīgs Kuldīgas vēsturiskā centra pilsētvides elements ir Alekšupīte. Salīdzinot ar Kurzemes līdzenuma pilsētām – Jelgavu, Liepāju un Ventspili –, Kuldīgai ir izteikts reljefs, kas labi redzams Kalna ielā, Ventas krasta nogāzē un Alekšupītes krastos. Reljefs devis iespēju ēkām veidot atšķirīgu stāvu skaitu no ielas un pagalma puses, lielāku pagalma pusē. Alekšupīte ir dabīgs strauts, kas sākas avotainā vietā netālu aiz pilsētas dienvidu robežas un tek cauri visai vecpilsētai. Tā krasti pārsvarā ir nostiprināti ar mūri vai vietām laukakmeņu krāvumu, kas vietām kalpo par piegulošās apbūves pamatiem un cokola stāviem. Uz Alekšupītes izveidoti divi dīķi. Māras dīķi izveidoja 17. gs., kad tur atradās pilsētas dzirnavas, bet Dzirnava dīķi 13. gs., kad tur uzcēla pils dzirnavas. Alekšupīte ietek Ventā lejpus Kuldīgas tiltam, veidojot Latvijā augstāko – 4,15 m – dabīgo ūdenskritumu [122], kura augšdaļa ir nostiprināta, to apmūrējot, un ir izveidotas slūžas. Lai labāk izmantotu zemesgabalu un piekļūtu upei, no 18. gs. līdz 20. gs. sākumam no Baznīcas ielas līdz Alekšupītei tika veidotas nelielas iebrauktuves, vienīgā no šīm iebrauktuvēm, kas vēlāk kļuva par ielu un joprojām funkcionē kā pilsētas iela, ir Skolas iela. Alekšupīti vēsturiskā centra daļā cieši ieskauj apbūve, tādēļ, lai no upes dabūtu ūdeni saimniecības vajadzībām, tika veidotas noejas un tilti. Centra apbūve redzama senākajā - 1797. g. izgatavotajā Kuldīgas plānā (1.2.7. att.). Tajā skaidri nolasāms vēsturiskais kodols, kas veidojies no trim pilsētas daļām, abi tirgus laukumi, vecais rātsnams, Sv. Trīsvienības katoļu un Sv. Katrīnas baznīcas. Šajā laikā pilsētā pavisam bijušas 146 ēkas [360].

Apbūvētā teritorija 19. gs. sākumā gandrīz nav palielinājusies, apbūve tajā kļuvusi blīvāka (1.2.8. att.). Tas skaidri redzams arī Kuldīgas 1802. g. plānā [348]. 1821. gadā Kuldīgā bija 205 ēkas, no tām tikai 18 – mūra, pārējās ēku bijušas koka. Vairāk kā pusei ēku bijuši salmu, dēļu vai lubu jumti. Šis ēku skaits bijis apmēram trīsreiz mazāks nekā Liepājā un līdzīgs Ventspilī un Jēkabpilī, bet divreiz lielāks nekā Cēsīs un citās pilsētās [17].

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

1.2.7. un 1.2.8. att. Kuldīgas pilsētas karte 1797. g. [346] un 1802. g. [348]

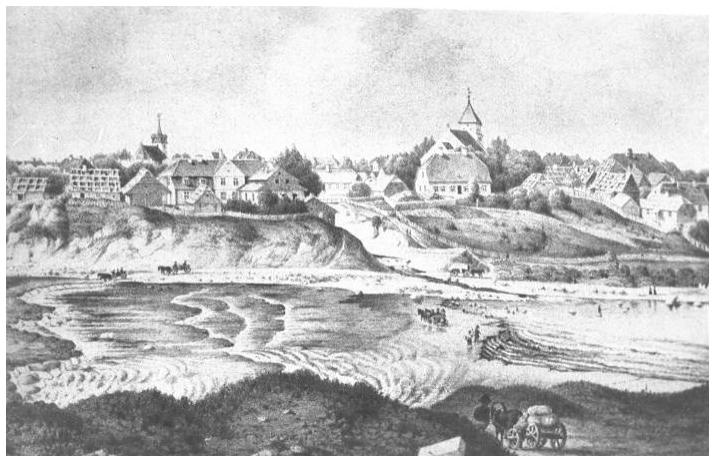
Senākajos attēlos redzami raksturīgākie 18. gs. Kuldīgas skati, kas galvenokārt zīmēti no Ventas kreisā krasta – pārsvarā tās ir vienstāvu, retāk pusotra un divu stāvu ēkas slīpiem jumtiem. Uz šī fona izceļas pils un abi dievnamī. Attēlos saskatāmas vēl tagad esošas ēkas, piemēram, virstiesas nams Baznīcas ielā 34, pils dzirnavas Baznīcas ielā 36, Sv. Katrīnas un Sv. Trīsvienības katoļu baznīcas.

19. gs. sākumā tapušajos Kuldīgas skatos, kas galvenokārt zīmēti no Ventas kreisā krasta pārsvarā redzamas vienstāvu, retāk pusotra un divu stāvu ēkas slīpiem jumtiem. Uz šī fona izceļas pils drupas un abi dievnamī (1.2.9. att.). Attēlos saskatāmas vēl tagad esošas ēkas, piemēram, tiesas nams Baznīcas ielā 34, Pils dzirnavas Baznīcas ielā 36, baznīcas. Pēc pilsdrupu nojaukšanas 19. gs. sākumā (1.2.10. att.), pilsētas panorāmā kā galvenie akcenti palika abu baznīcu torņi. Tie labi redzami kādā, acīmredzot 19. gs. pirmā pusē tapušā Kuldīgas panorāmas zīmējumā.

1.2.9. att. Skats uz Kuldīgu 1809. g. Autors A. fon Šrēders [394].

Arhīva dokumentos pieejams identisks zīmējums, datēts ar 1800. g. To zīmējis Karls fon Lēviss of Menārs (*K. von Lēviss of Menārs*) Rīgā 1922. g. [6; 368]

1.2.10. att. Skats uz Kuldīgu. 19. gs. pirmās puse. Zīmējums [389]

1.2.11. att. Venta pie Kuldīgas, ap 1826. g. Zīmējums. Autors Karls Jakobs Reinholds Minkelde (*Karl Jacob Reinhold Minckelde*) [372[!]; 45] 1.2.12. att. Kuldīgas panorāma, ap 1866. g. Gravīra. Autors V. Z. Stafenhāgens. [392]

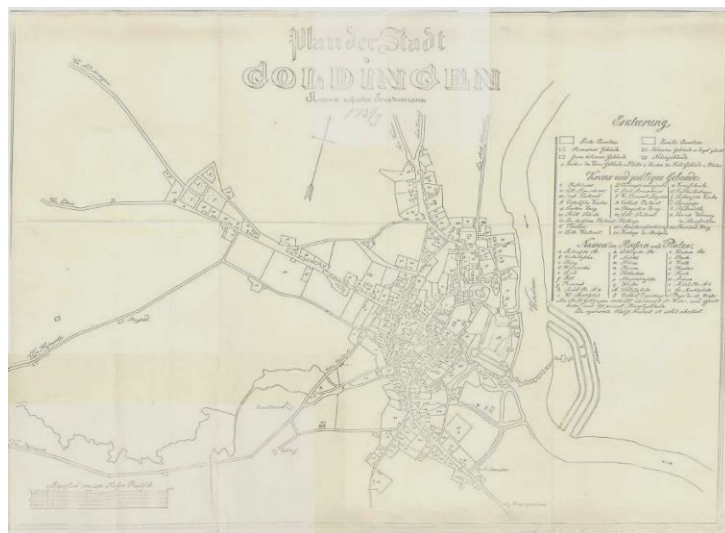
Šajā attēlā, līdzīgi kā citos šī laika zīmējumos, redzama gan formas, gan materiālu ziņā dažādā jumtu ainava – slogotie lubu jumti, māla kārniņu jumti un dievnamu smailes ar skārda segumu. Jumtu segumam vienmēr bijusi liela nozīme pilsētu likteņos – gan plaši izplatīto ugunsgrēku dēļ, gan pilsētvides ainaviskās izteiksmības radīšanā. Nocietināto piļu celtnēm, dievnamiem, pilsētu sabiedriskajām ēkām un turīgāko pilsoņu namiem māla kārniņu segums tika lietots jau agrāk, tomēr ar Kuldīgas pilsētas Domes 1879. gada 17. jūnija lēmumu nolemts nozīmēt, ka pēdējais termiņš, līdz kuram pilsētā vēl esošie skaidu un dēļu jumti jānomaina uz kārniņiem vai skārdu ir 1879. gada 15. jūlijs [119]. Kārniņi ir gan izturīgi un ugunsdroši, gan vizuāli estētiski (sārtais tonis, gaismēnu radītā saspēle). Pirms tam vairumu ēku sedza lubu, dēļu vai salmu jumti. Kuldīgas ainavā dominēja koksnes sudrabpelēkā tonalitāte, uz kuras fona sarkanie kārniņu jumti spilgti izcēlās.

Kuldīgas pilsētvides un apkārtnes tēls fiksēts vairākos tajā laikā tapušos attēlos, tostarp pazīstamajā Vilhelma Zigfrīda Stafenhāgena (*Wilhelm Siegfried Stavenhagen*) gravīru krājumā (1.2.12. att.). Neparastā rakursā vide attēlota Špēra darinātajā eļļas gleznā 1851. gadā (1.2.13. att.). Tajā redzams skats pāri Ventas rumbai uz Ventas labo krastu, kurā tajā laikā bijušas dažas ēkas. Šāda

apbūve netiek attēlota pilsētas plānos.

1.2.13. att. Skats uz rumbu. Autors Frīdrihs Gotlībs Špērs (*Friedrich Gottlieb Speer*). 1851. g. [393]

1.2.14. att. Kuldīgas pilsētas plāns 1839. g. [351]

19. gs. izstrādātie pilsētas plāni atspoguļo pilsētas attīstības ainu. 19. gs. pirmās trešdaļas nogalē Kuldīgā nebija vairāk ēku kā 1821. g., taču bija palielinājies mūra ēku īpatsvars (161 koka un 38 mūra ēkas [99]). 1839. gadā izgatavots jauns Kuldīgas plāns [351]. Tajā redzams, ka apbūve galvenokārt attīstījies gar galvenajiem ceļiem, kas ved uz Ventspili un Liepāju.

1883. gadā minēts, ka Kuldīga ir „labi apgādāta ar zemi” [99]. Pilsētas apbūves gabali (ap 200) aizņēma 43 desetīnas (*desetīna – 1,0925 ha*), aploki, dārzi un lauki – 218 desetīnas, bet ganības un pļavas – 850 desetīnas. Katrs nekustamais īpašums pilsētā sastāvēja no plaša zemes gabala, kurā parasti izvietoja dzīvojamo ēku, lopu stajļus, citas saimniecības ēkas un dārzu. Pie zemes gabala piederēja arī plašs aploks pilsētas nomalē, attālāks pļavas gabals un tiesības ganīt lopus kopējās pilsētas ganībās. Pilsētai paplašinoties, aploki tika atdalīti no zemes gabaliem un kļuva par atsevišķiem

apbūves gabaliem [99].

Nākošais zināmais plāns izgatavots 19. gs. septiņdesmitajos gados. Tajā redzamas iepriekšējās apbūves attīstības tendences, vairāk ēku parādījās gar Jelgavas ielu. Plānā iespējams konstatēt, ka procentuāli koka ēkas pret mūra ēkām ir aptuveni 60 pret 40 (neņemot vērā to, ka piebūves gan pie koka, gan pie mūra ēkām bija celtas galvenokārt tikai no koka).

1879. gadā parādījās jauns plāns, kuru izgatavojis Sigismunds Kleins. Plāns ir informācijas bagātākais Kuldīgas vēsturiskais plāns. Tajā norādītas ielas, to nosaukumi, tilti, zemesgabali ar to numuriem, uz tiem esošā apbūve un robežas. Apbūve klasificēta pēc ēkas celtniecībā izmantotā materiāla (akmens, koks, jaukts) un pēc tās funkcijas (galvenā ēka, palīgceltne).

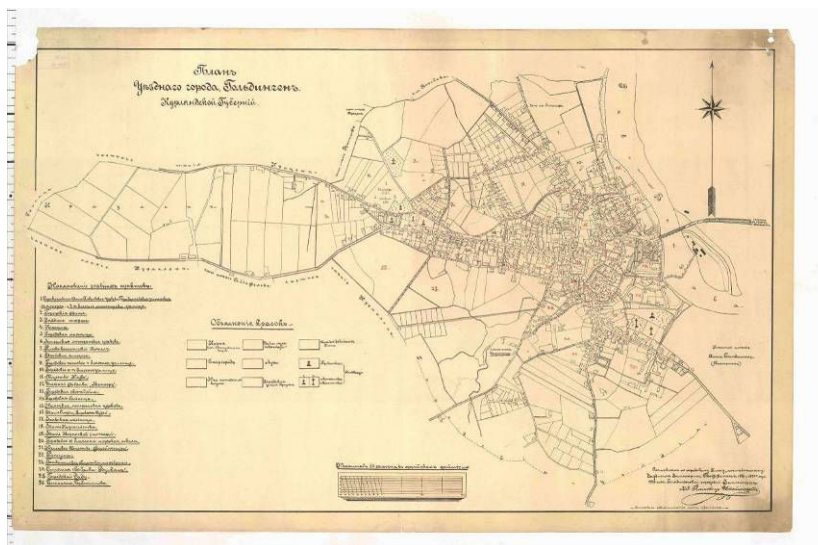
1.2.15. att. Kuldīgas pilsētas plāns 19. gs. septiņdesmitajos [342]. Koka ēkas – melnā krāsā, mūra ēkas – sarkanā

1.2.16. att. Kuldīgas pilsētas plāns 1879. g. [352]

1883. gada Kuldīgas pilsētas valdes sapulcē tika nolemts atļaut namīpašniekiem Šternam un Šenhofam ierīkot ielu starp Baznīcas un Kalna ielu, izbūvējot par saviem līdzekļiem arī tiltu pār Alekšupīti, turklāt iela viņiem bija trīs gadus jāuztur par saviem līdzekļiem [356]. 1889. gadā nostiprināta vienošanās starp abiem īpašniekiem par ielas atvēršanu [333], kas arī ir Skolas ielas tapšanas laiks, nevis dažādos avotos minētais 1907. gads, kad tikusi uzbūvēta ēka Skolas ielā 2 [449]. Šī iela skaidri redzama 1913. g. Kuldīgas plānā (1.2.17. att.) [353].

Plānu pēc aprīņķa zemes mērnika Bofela 1873. un 1874. gadā sastādītā pilsētas plāna 1913. gadā sastādījis Kuldīgas pilsētas zemes mērnīks K. E. Elševics-Šteingarts.

1.2.17. att. Kuldīgas pilsētas plāns 1913. g. [353]

1.2.18. att. Kuldīgai raksturīga pagalmu ainava 20. gs. sākumā. Malkas grēdas [231] un

1.2.19. att. saimnieciska rakstura ēkas Baznīcas ielas 7 un 9 ēku iekšpagalmā [230]

19. gs Kuldīgas pilsētvidē dominēja vienstāvu koka ēkas. Aiz tām lielākoties atradās saimniecības pagalmi. Ielas frontes apbūvē galvenokārt nolasāmas tikai ēku galvenās fasādes. Funkcionālas nepieciešamības dēļ ēku pagalmos cēla piebūves, izbūves, lieveņus, gan segtas, gan atklātas kāpnes un galerijas. Pagalma priekšējo daļu bieži bruģēja, bet dziļākajā daļā bija dārzs. Kuldīgā katrs pagalms ir „īpaša neatkārtojama pasaule. Kuldīgā tās ir garas, cita citai galā piebūvētas saimniecības ēku rindas. Un arī bezgala rūpīgi, ar īpašu māku krautas malkas grēdas, tāpat kā klusie, saulainie stūrīši,

kuru tik maz ielu ciešajā apbūvē.” [45, 5] Pagalma dziļumā atradās saimniecības ēkas, nereti Kuldīgai raksturīgās divstāvu saimniecības ēkas ar galeriju 2. stāvā, kā arī ēberģi – nelielas dzīvojamās ēkas kalpotājiem.

20. gs. sākumā sāka mainīties apbūves mērogs, tas palielinājās. Vairāk cēla divu vai trīs stāvu augstus mūra namus, pārsvarā koka ēku vietās. Piemēram, Liepājas ielā 9–13 (1.2.20. att.), Liepājas ielā 8 (1.2.21. att.), Baznīcas iela posmā no Policijas līdz Kaļķu ielai (1.2.22 un 1.2.23. att.) Sabiedriskās ēkas un greznie dzīvojamie nami ar saviem apjomiem un raksturu atšķīrās no senākās apbūves. Ēkas veidoja Kuldīgas pilsētvidē iepriekš neraksturīgu blīvu perimetrālo apbūvi, kur pagalmos iespējams nokļūt bija pa caurbrauktuvēm ēku pirmajos stāvos. Šīs celtnes, it īpaši Liepājas ielā, nosaka vides vizuālo tēlu.

Fasāžu pārveidojumus, lielākoties eklektisma formu garā, piedzīvoja arī vairākas koka ēkas. Šādi piemēri redzami ēkām 1905. gada ielā 1 (1.2.24. att.), Kalna ielā 21 (1.2.25. att.), Liepājas ielā 3 u. c.

Nākošais zināmais Kuldīgas plāns tapis 1921. gadā, tas ir „Aprīņķa pilsētas Kuldīgas situācijas plāns” [450], kurā norādītas pilsētas robežas, shematiski apzīmēta pilsētas apdzīvotā daļa, pilsētas zona, kurā paredzēta apdzīvotās daļas attīstība: gar Ventas upi uz ziemeļiem un dienvidiem no esošās pilsētas, Pārventā – virzienā uz Rīgu, kā arī vilcienā uz Aizputi uz rietumiem no esošās pilsētas (1.2.26. att.). Nākošais zināmais plāns izstrādāts 1930. gadā (1.2.27. att.). Šajā laikā Kuldīgā bijušas 868 ēkas, no tām jau 487 mūra. Tajās šajā laikā bijuši 2509 dzīvokļi [360; 8, 15]

1.2.20. att. Dzīvojamās ēkas Liepājas ielā 9-13, 20. gs. sākumā [221] 1.2.21. att. Dzīvojamā ēka Liepājas ielā 8, celta 1913. g. [265; 327]

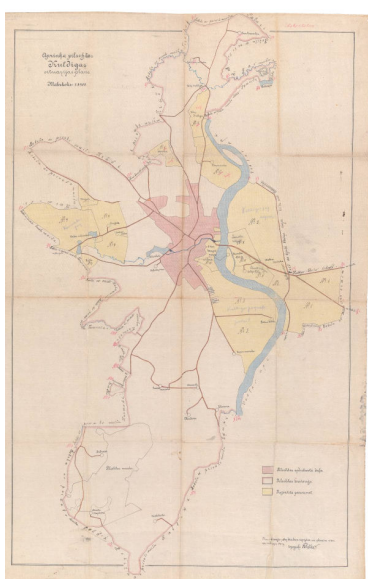

1.2.22. att. Dzīvojamā ēka Kaļķu iela 2, celta 1907. g. [264] un 1.2.23. att. Dzīvojamā ēka Policijas iela 1, 1929. g. [222]

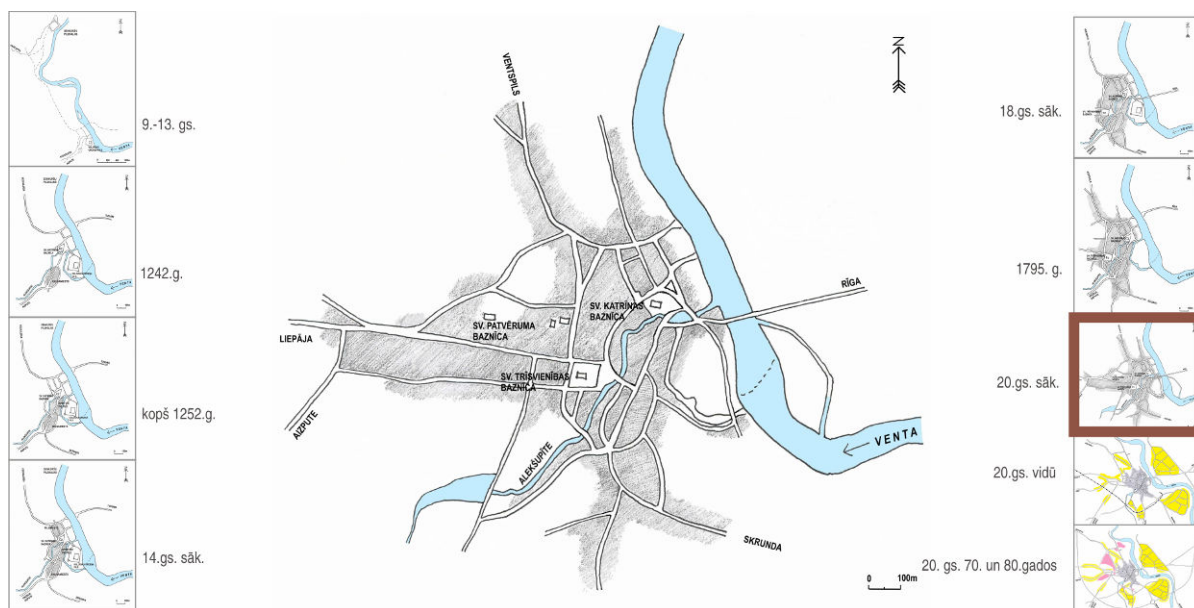
Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

1.2.24. att. Ēka 1905. gada iela 1 [223] 1.2.25. att. Ēka Kalna iela 21, 20. gs. sākumā [217]

1.2.26. un 1.2.27. att. Kuldīgas pilsētas situācijas plāns 1921. g. [450] un Kuldīgas pilsētas plāns 1930. g. [354].

1.2.28. att. Kuldīga 20. gs sākumā [252]

1.2.29. att. un 1.2.30. att. Paviljons pie Ventas rumbas 20. gs. sākumā. [381] un mūsdienās

1.2.31. un 1.2.32. att. Tirgus laukuma (esošā Pilsētas laukuma) būvniecība – betonēšanas darbi 1937. g. [339; 338]

20. gs. trīsdesmito gadu otro pusi Latvijā dēvēja par celtniecības laikmetu. Visvairāk izmaiņu bija Rīgā, taču tās notika arī citās pilsētās. Ulmaņa laiki skāra arī Kuldīgu. 1936. gadā Kuldīgu apmeklēja Valsts prezidents. „Triju dienu vizītes laikā viņš pamatīgi iepazinās ar pilsētu un tās vēsturi, iepirkās veikalos, tikās ar kuldīdzniekiem, apmeklēja Riežupes smilšu „kambarus”, pa jauno Kuldīgas–Alsungas dzelzceļu izbrauca ar mazbānīti uz Ēdoli un Alsungu, piedalījās svinībās Z. Meierovica skolā Kabilē.” [60]. Vizītes laikā K. Ulmanis esot vēlējis Kuldīgai ierīkot pie pašas rumbas suvenīru tirgotavu. 1938. gadā pie Ventas rumbas patiešām uzcelts paviljons (1.2.29. un 1.2.30. att.) [385, 2] – šajā laikā populārā romantiskā tautiskuma formu stilistikā [84] ar četrslīpu valma tipa jumtu un „āzīšiem” kores galos. Šī ēka iemieso raksturīgās 20. gs. trīsdesmito gadu tendences.

Kuldīgā uzcēla Latvijas Bankas nodaļas ēku Dzirnau ielā 5, (*arhitekts Indriķis Blankenburgs*), vācu ģimnāzijas ēku Kalna ielā. 1937. gadā izbūvēja jaunu, plašu tirgus laukumu pēc inženiera K. Vēbera projekta (tagadējo pilsētas laukumu), kurā tirgus darbojās no 1937. līdz 1979. gadam [9, 23]. Tirgus laukumā ierīkoja modernas inženiertehniskās komunikācijas [72]. Jaunā tirgus laukuma virsma tika nobetonēta 12 565 m² platībā (1.2.31. un 1.2.32. att.). Būvdarbiem izlietoja 2749 m³ akmeņu, 465 m³ grants un 161 tonna cementa. Laukums izmaksājis 113 000 latu. [60] Tā laika periodikā atrodamas

jūsmīgas atsauksmes par laukuma izbūvi. Laukums esot piemineklis ne tikai tagadējai, bet arī nākamajām paaudzēm [60].

Pirmajā pasaules karā Kuldīga bija cietusi samērā maz, taču liela pilsētas daļa tika izpostīta 1918. gada ugunsgrēkā [36, 163 - 164]. Pēc Otrā pasaules kara vizuālo tēlu izmainīja Rātslaukums – gar laukuma malām iestādītas liepas, bet laukuma vidū uzstādīta Krievijā izgatavota Staļina statuja ar dekoratīvu dobi ap to. Rātsnama priekšā izveidoja atbalsta sienu, lai nolīdzinātu laukuma reljefu. Šo pieminekli demontēja 1956. gadā, bet liepiņas turpināja zaļot. Liepas nocieta 2002. gadā [73].

Otrā pasaules kara armija sabombardēja ēkas 1905. gada parka vietā. Tika nopostīts ebreju kvartāls *Štetl* (*jidišā – pilsētas daļa Austrumeiropā, kurā vienkopus dzīvo ebreji, lai varētu izpildīt jūdaisma likumus*). Pirms kara gar toreizējo Ventspils ielu bija cieša namu rinda līdz pat Teātra (*tagad – J. Alunāna*) ielas sākumam [56]. Tiek uzskatīts, ka ja mūsdienās šeit tiktu veikti arheoloģiskie izrakumi, tajos drošvien tiktu atrasts liels skaits ebreju kultūrai raksturīgu sadzīves priekšmetu [108]. Šajā teritorijā mūsdienās ir 1905. gada parks.

1.2.33. un 1.2.34. att. Rātslaukums 20. gs. sākumā [296] un piecdesmitos gados [297]

1.2.35. att. Kara laikā zudušās apbūves novākto drupu vieta – 1905. gada parka teritorija pirms parka ierīkošanas [303]

Tika izpostīta arī apbūve kvartālā starp Raiņa un Jelgavas ielu pie Latviešu biedrības nama (1.2.36. att.). Šīs vietas drupu novākšanas procesu attēlojis kuldīdznieks, gleznotājs Teodors Lakševics (1.2.37. att.). 20. gs. piecdesmitajos gados šajā vietā izbūvēja jaunu krustojumu un jaunu ielu – tagadējo Mucenieku ielu. Pie krustojuma izveidoja skvēru, kurā 20. gs. piecdesmitajos gados tika novietots tēlniecības darbs. Šodien skvērā koki ir pārauguši.

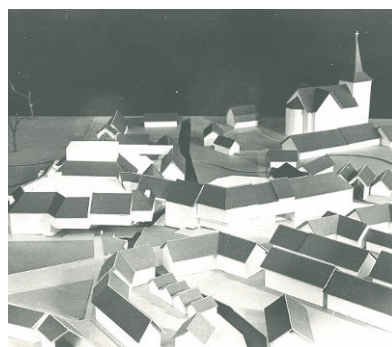
Lai kvartālā ar kara laikā nopostīto apbūvi attīstītu Latviešu biedrības namā esošo Kuldīgas Kultūras centru un organizētu pilsētas telpu, 1983. gadā tika izstrādāts šī nama pārbūvei un paplašinājumam (1.2.40.att.). Tas netika realizēts, un mūsdienās šajā vietā ir izbūvēta iela un krustojums. Izmaiņas pēc Otrā pasaules kara skatāmas 1.2.41.att.

1.2.36. att. Raiņa ielā zudušās apbūves kvartāla jumtu ainava [295] 1.2.37. att. Drupu novākšana Kuldīgā. Teodors Lakševics. 1945. g. [364]

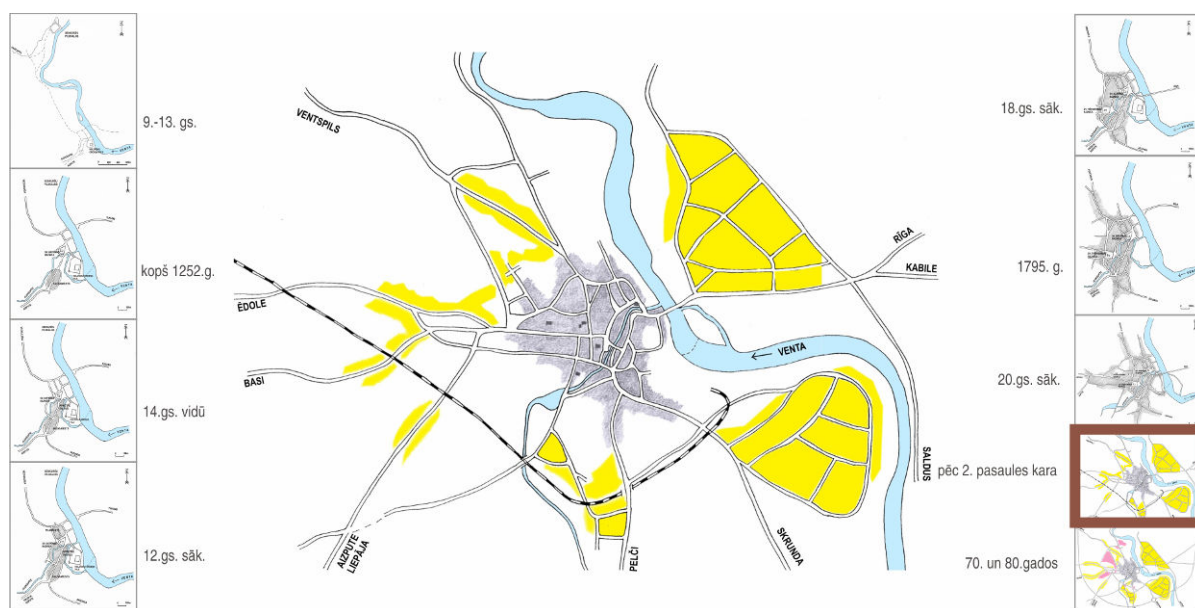

1.2.38. un 1.2.39. att. Kvartāla apbūve pie Latviešu biedrības nama 1930. g. [354] un zudušās apbūves vieta ar 1948. g. pilsētas pārbūves plānā plānotu un 20. gs. piecdesmitajos gados izbūvētu krustojumu [249].

1.2.40. att. Kuldīgas Kultūras centra pārbūves priekšlikums. Maketa fotografācija 1983. g. [430].

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

1.2.41. att. Kuldīgas pilsētas attīstība pēc Otrā pasaules kara. Dzeltenā krāsā – jaunās apbūves zonas. [251]

1.2.42. un 1.2.43. att. Zudušās vienkārtīga koka ēka Liepājas ielā 19–23. Attēla labajā pusē priekšplānā ēka Liepājas ielā 17, kas saglabājusies joprojām. [312; 311]

1.2.44. un 1.2.45. att. Ēka Liepājas ielā 19 1984. g. un mūsdienās

1.2.46. att. Trīsstāvu dzīvojamā ēka Liepājas ielā 19 – ar deviņdesmitajos gados piebūvētu vienkārtu piebūvi priekšpusē [272]

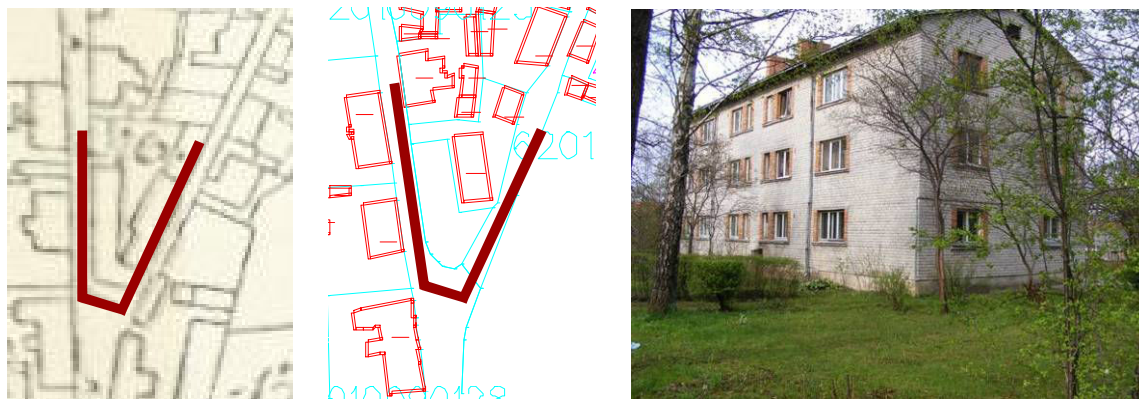
1.2.47. un 1.2.48. att. Alunāna un 1905.g. ielas krustojums 20. gs. sākumā [281] un 20. gs. vidū [278]

Pēckara periodā Kuldīgā parādījās arī iepriekš nepiedzīvota mēroga jaunceltnes, viena no tām 1952. gadā celta 12 dzīvokļu ēka fabrikas „Vulkāns” darbiniekiem Skrundas ielā. Viena no destruktīvajām izmaiņām skāra arī pilsētas galveno ielu – Liepājas ielu. Liepājas iela, kas mūsdienās ir gājēju iela, bija iecerēta kā pilsētas transporta maģistrāle. Lai to paplašinātu, bija paredzēts nojaukt ēkas abās ielas malās, jo tās tika atzītas par nolietotām un traucēja pilsētas attīstību. Tika nojauktas 3 vienkārtu koka ēkas un to vietā, ar pamatīgu atkāpi no vēsturiskās būvlaides tika uzcelta trīsstāvu silikātķieģeļu ēka, kuru tagad tautas mutē sauc par „progresu”. 20. gs. deviņdesmitajos gados. lai šīs ēkas mērogu padarītu videi atbilstošāku, mēģināts to pārveidot, piebūvējot vienkārtu apjomu ēkas priekšpagalmā un noslēdzošu stūra apjomu.

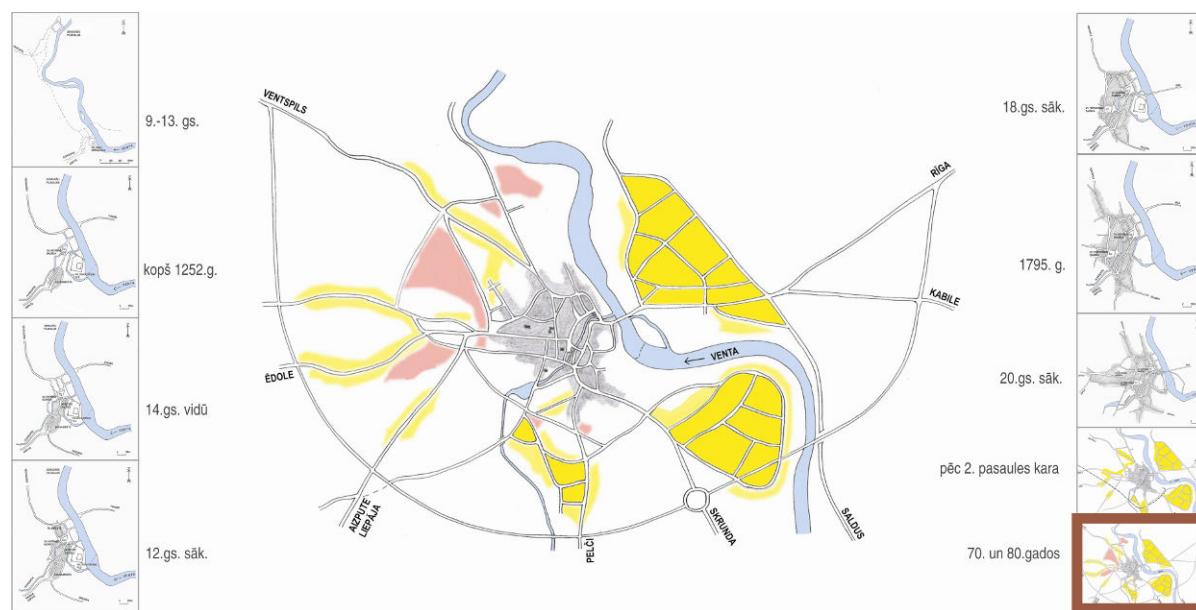
Līdzīgs piemērs ir kvartāls blakus 1905. gada parkam, kurā Otrā pasaules kara laikā nopostīto vēsturisko ēku vietā uzcelta 316. tipveida sērijas trīsstāvu ķieģeļu māja. (kvartāla pārveidi sk. 1.2.47. – 1.2.51. att.). 20. gs. sākumā šajā kvartālā ielas perspektīvi noslēgusi ēka, kas jau 20. gs. vidū šajā vietā vairs nav.

Neskatoties uz atsevišķiem kvartālu zudumiem un atsevišķām svešāda mēroga jaunceltnēm, Kuldīgas vēsturiskā centra apbūve saglabājusies samērā viengabalaina. Arhitekts G. Jansons un mākslas zinātniece, arhitekta Tatjana Viņola par pēckara apbūves attīstību rakstījuši: „Laimīgais

apstākļi, ka jaunais centrs un daudzstāvu apbūve attīstās vecpilsētas perifērijā, saglabājis Kuldīgas seno panorāmu no vairākiem skatu punktiem, kur dominē iespaidīgie dabas ainavas elementi: ūdeņi, plienakmens iežu atsegumi, zaļumi un senās apbūves sarkanie māla kārnīņu jumti” [358, 3].

1.2.49. un 1.2.50. att. Kvartāls starp 1905. gada un Ventspils ielām 1913. g. Kuldīgas plānā [353] un 2010. g pilsētas plānā [152] 1.2.51. att. 316. tipveida sērijas trīsstāvu ķieģeļu māja, blakus 1905. g. parkam.

1.2.52. att. Kuldīgas pilsētbūvnieciskā attīstība septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados. Rozā krāsā - daudzstāvu daudzdzīvokļu ēku attīstības zonas. Dzeltenā krāsā – mazstāvu apbūves attīstības zonas. [251]

20. gs. septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados blakus vecpilsētai izauga sveša mēroga apbūve – lielmēroga dzīvojamo namu rajoni un sabiedriskās celtnes (1.2.52. att.). Lielākais lielmēroga dzīvojamais rajons izveidojās uz ziemeļrietumiem no vecpilsētas, starp Piltenes un Lapegļu ielu (1.2.53. att.). Šādas teritorijas izveidojās arī rietumos no vecpilsētas - starp Mucenieku un Planīcas ielu un ziemeļos – pie Virkas ielas. Tipveida ēku būvniecības rezultātā gan laukos, gan pilsētās radās vienvēdīga, parasta, vidi ignorējoša apbūve, kas pārsvarā nerespektēja ne vietējās būvmākslas tradīcijas, ne reālo pilsētbūvniecisko situāciju [21, 193].

1.2.53. att. septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados realizētais lielmēroga dzīvojamais rajons starp Piltenes un Lapegļu ielu. 1978. g. [258]

1.2.54. att. Pilsētas laukums un Liepājas iela no Policijas torņa (*Liepājas ielā 26*) 1978. g. fotofiksācija [294]

1.2.55. att. Paviljoni, kas norobežoja Pilsētas laukumu no Liepājas ielas, 1978. g. [291]

20. gs. septiņdesmitajos gados telpiskus ietvarus ieguva arī Pilsētas laukums. Tā laika periodikā par tā attīstību rakstīts: „Jaunā tirgus laukuma rajonā sākas jaunā Kuldīga! 1960. g. uzcēla rajona universālveikalu un ēdnīcu – restorānu, 1963. g. nodeva ekspluatācijā jaunu sadzīves pakalpojumu kombināta ēku. Šogad nodos otru sadzīves pakalpojumu ēku, kurā būs kurpnieku darbnīca, mākslas austuve, klubs, veļas pieņemšanas punkts u. c. Laukuma otrā pusē pacelsies 4 stāvu administratīvā ēka, kurā būs apvienotas visas rajona izpildu komitejas nodaļas. To ekspluatācijā nodos 1967. g. Blakus administratīvajam namam tiks celta moderna 4 stāvu viesnīca ar 90 vietām.” [317, 17]. Mūsdienās laukuma raksturu nosaka apbūve, kas ap to izveidojusies 20. gs. sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados, tādēļ šis laika posms tiek kļūdīgi uzskatīts par Pilsētas laukuma izveidošanās laiku. Laukuma funkcija mainījies no tirgus laukuma uz auto stāvvietām. Turpinot iedibināto apbūves līniju, vizuāli plašo laukumu no Liepājas ielas atdalīja tirdzniecības paviljoni, kuri piecdesmitajos gados tika daļēji nojaukti, bet 1978. gadā pilnībā demontēti.

1971. gadā izstrādāts laukuma un tam piegulošās apbūves rekonstrukcijas projekts (1.2.56. att.), kurā paredzētie risinājumi atbilst laikmeta ideoloģijai: postamentu veidošana, Ļeņina pieminekļa

uzstādīšana, seguma rekonstrukcija ar jaunām betona flīzēm, jaunu apjomu risinājumi. Septiņdesmito gadu nogalē jebkurā Latvijas rajona centrā obligāti bija jāuzstāda Ļeņina piemineklis, kam nācās veidot atbilstoši vērienīgu apkārtni un kuru vajadzēja pienācīgi uzturēt. Aizvien pieauga kontrasts starp tautas „gaišās rītdienas gaismekļiem” un pilsētu vēsturisko apbūvi, kas tika fiziski degradēta, kamēr lielākais līdzekļu daudzums tika novirzīts memoriālu objektu iekārtošanai un daudzdzīvokļu ēku būvniecībai [21, 209].

Saskaņā ar šī projekta risinājumiem tika nojaukta ēka pie Piltenes un Liepājas ielas krustojuma, lai tās vietā uzstādītu Ļeņina pieminekli. 1990. gadā pieminekli demontēja un tā vietā ierīkoja apstādījumus. Lai vizuāli plašais laukums tiktu norobežots no mēroga ziņā atšķirīgās Liepājas ielas, laukuma daļās, kas piekļaujas šai ielai, laukuma pārveidojumu laikā pēc paviljona nojaukšanas tika izbūvētas paaugstinātas puķu dobes.

1.2.56. att. Pilsētas laukuma rekonstrukcijas projekts 1971. g. [293]

1.2.57. un 1.2.58. att. Koka paviljona nojaukšana 1978. g. [285] un Ļeņina pieminekļa demontāža 1990. g. 23. augustā [289]

1.2.59. un 1.2.60. att. Pilsēt būvnieciskie pārveidojumi Pasta ielas 3 un 5 pagalmā, kur iespējams vēsturiski bijis tagadējās Jelgavas ielas turpinājums [233]

Pēckara laikā atsevišķus zudumus piedzīvojusi arī vēsturiskā pilsētvide. Zudušas vēsturiskās ēkas un to detaļas. Piemēram, Jelgavas iela starp Pasta ielas 3. un 5. ēku iespējams turpinājusies līdz Rumbas ielai un bijusi Kalnamiestu norobežojoša iela, bet, pilsētas daļām apvienojoties, tā savu nozīmi zaudējusi. Pēckara laikā šeit uzbūvētas silikātķieģeļu garāžas.

Vēsturiskās ēkas nojauktas arī tehniskā stāvokļa dēļ un pēc ugunsgrēkiem. Tas diezgan manāmi samazinājis apbūves blīvumu – vietām, piemēram, Jelgavas ielas posmā no 3. līdz 13. numuram (1.2.61. un 1.2.62. att.), tas sarucis līdz līmenim, kurā vienu ielas pusi vairs nenorobežo apbūve un veidojas vēsturiskajai situācijai neatbilstoša kvartāla caurredzamība. Līdzīga situācija izveidojusies Liepājas ielā 10, Baznīcas ielā 16 u. c. arī parādījušies atsevišķi “caurumi”, kas izjauc ielu frontālās apbūves līniju (1.2.63. un 1.2.64. att.).

1.2.61. att. Jelgavas ielas apbūve divdesmitajos gados. [282] 1.2.62. att. Jelgavas ielas apbūve 2004. g. [310]

1.2.63. att. Liepājas iela 10 pirms nojaukšanas 1992. g. [219] 1.2.64. att. Liepājas 10, ēka nojaukta, mūsdienās [220]

Pamazām likvidēja tradicionālos, blīvos un augstos žogus starp ēkām, vārtus un akcentētās iebrauktuves, līdz ar to vide kļuva caurredzamāka. Vairs nebija nolasāms zemesgabalu robežas, jo visi iekšpagalmi bija koplietojami. Tādējādi mainījās arī ielu tēls – ielas fronte vairs nebija tik noslēgta un detaļām bagāta. Kuldīgas vecpilsētā gandrīz pie katras ēkas bijuši vārti un mūsdienās saglabājušies tikai daži. 1.2.65. un 1.2.66. att. attēlos iespējams salīdzināt 20. gs. sākuma situāciju ar mūsdienām, kad vietām, piemēram, Baznīcas ielā 10 un 14, vārtus un piebūves nav iespējams atjaunot, lai pagalmos varētu iekļūt autotransports.

1.2.65. un 1.2.65. att. Vārti pie Baznīcas ielas 14, 20. gs. sākums [210], un saglabājušies vārtu stabi mūsdienās

1.2.67. un 1.2.68. att. Ielas līmenis Pasta un Jelgavas ielu krustojumā 1934. g. [228] Un seguma līmeņa paaugstinājums mūsdienās

Ir audzis ielu līmenis un izmainīti segumi. Uz to norāda vēsturiski attēli, arheoloģiskie pētījumi, arhīva dokumenti [245] un situācija dabā. Vecais apaļo akmens bruģis (20. gs. sāk.) pārklāts ar biezu asfalta kārtu. It kā zemē iegrimuši ēku cokoli. Zuduši pakāpieni pie ēku divvērtņu durvīm, kuras bieži vien par vairs nevar atvērt. Ietvju iesegums 20. gs. sākumā bija katra namīpašnieka pienākums, tāpēc te valdīja liela dažādība. Bija gan akmens bruģis, gan betona plāksnītes, gan vienlaidus betona lējums, gan ķieģeļi. Kopš 2008. gada ielu un ietvju bruģējums tiek kompleksi atjaunots.

Pilsētas saimnieciskā dzīve

Kopš 1368. gada Kuldīga bija Hanzas pilsēta [139]. 1378. gadā Kuldīgai tika piešķirtas Rīgas pilsētas tiesības (*Rigisches Recht*) [12, 112; 34, 103], kurās bija noteikumi rātei, landtāgam, civiltiesību un krimināltiesību normas. 1538. gadā Kuldīgai piešķirtas tiesības rīkot iknedēļas tirgu [99] un tā pielīdzināta tiesībās Cēsīm un Valmierai. 1561. gadā tika nodibināta Kurzemes hercogiste, kuras oficiālais nosaukums bija Kurzemes un Zemgales hercogiste (*Ducatus Curlandiae et Semigalliae*) [44, 159]. Par tās hercogu tika iecelts Livonijas ordeņa pēdējais mestrs Gothards Ketlers (*Godthart Kettler*) [45, 10; 18, 8]. Viņam bija divi dēli – hercogs Frīdrihs (*Fridrich Kazimir von Kettler*) un hercogs Vilhelms (*Wilhem Kettler*). 1596. gadā tika noslēgts līgums, ar kuru Kurzemes hercogiste tika sadalīta divās autonomās daļās: Kurzeme ar galvaspilsētu Kuldīgu un Zemgale ar galvaspilsētu Jelgavu. Bija „2

galmi, 2 valdības, divējādas tiesības un divas saimniecības” [19, 10]. Līdz 1616. gadam Kuldīga bija hercogu oficiālā rezidence [17, 30]. Kuldīgā 1610. gadā dzimis hercoga Vilhelma un hercogienes Sofijas vienīgais dēls Jēkabs Ketlers (*Jakob Kettler*) [45, 11], kurš 1642. gadā kļuva par Kurzemes hercogu [18].

Kurzemes hercogistes pastāvēšanas 233 gadu ilgajā vēsturē kopskaitā 81 gadu aizņēma kari, desmit reizes gadu vai ilgāk pilsētu piemeklēja mēris un epidēmijas, aiz sevis atstājot ne vairāk kā pusi iedzīvotāju. Bija arī 110 neražas vai bada gadu. [7, 9] Tomēr tieši Kurzemes hercogistes laiks bija arī Kuldīgas uzplaukuma laiks.

Hercoga Jēkaba laikā Kuldīga bija Kurzemes „preču noliktava”, kura spēja apgādāt ar tropisko zemju precēm un vietējiem ražojumiem gan apkaimes pilsētas, gan kaimiņvalstis. Kurzemes hercogistei tolaik piederēja vairākas kolonijas Amerikā un Āfrikā, no kurām tika ievestas dažādas preces [18, 255].

1.2.69. att. Kurzemes hercogistes kolonijas [18, 255]

Kuldīgā bija dažādu veidu ražošana – koku zāģētava, kālija un ziepju vārtava, darvas, stikla, ķieģeļu un kaļķu ceplis, pulvera dzirnavas, lina austuves un sedlinieku darbnīcas. [18, 150 - 204]. Tika ierīkotas pirmās papīra dzirnavas Kurzēmē, kas darbojās līdz 1838. gadam [9, 11]. Publikācijās minēts, ka tās uzceltas Kuldīgā 17. gs. četrdesmitajos gados, bet nav dokumentāru pierādījumu par dzirnavu atrašanās vietu. Zināms, ka 1710. gadā pilsētas dzirnavās (pie Māras dīķa) laboti miltu gaņģi, tātad papīra dzirnavas atradušās pils dzirnavās vai ārpus pilsētas [114; 95]. Lielākā daļa ražotņu atradušās Pilsmiestā [360, 66]. Kuldīgā bija 17 hercoga apstiprināti amati - galdnieki, mūrnieki, stiklinieki, atslēdznieki, namdari, skursteņslauķi, akmeņkaļi u. c. [35, 27]. Lielākā daļa amatnieku bija vācu tautības (tas bija jāpierāda ar dzimšanas apliecību), bet jau hercogs Frīdrihs iedibināja vairākus amatus, kuros varēja darboties arī latvieši: namdarus, linaudējus, mūrniekus, jumiņus, zāģerus, racējus u. c. [55]. Daudz amatnieki Kuldīgā ieceļoja no ziemeļvācijas, īpaši no Lībekas [35]. Atvezdami uz šejieni arī savus amatniecības rīkus, tradīcijas un amatniecības paņēmienus.

1.2.70. att. Kurzemes hercogistes karte 1747. g. Redzami trīs galvenie ūdensceļi – Daugava, Venta un Lielupe. Kartes kreisā apakšējā stūrī attēlots skats uz Ventas rumbu un apbūvi Ventas labajā pusē [207]

1.2.71. un 1.2.72. att. Zivju ķeršanas murdi Ventas rumbā 20. gs. sākumā [396; 395]

Nozīmīga loma bija zivju ķeršanai Ventas rumbā, izmantojot tačus. Zivju ķeršanas nolūkā rumbas iežos tika izcirstas renes, tādas tajā redzamas arī šodien. Murdu izvietošana turpinājusies līdz 20. gs. trīsdesmitajiem gadiem, kad Ventā sāka pludināt baļķus. Zivju murdi redzami gan senākajā Kuldīgas grafiskajā zīmējumā - J. G. Veiganta 1729. g. zīmētajā Kuldīgas panorāmā 1.1.2. att. [398], gan attēlā, kas publicēts kopā ar 1747. g. Kurzemes hercogistes karti (1.2.70. att.) [207], gan 20. gs. sākuma fotofiksācijās (1.2.71. un 1.2.72. att).

Kuldīgas saimniecisko uzplaukumu iespaidoja Poļu – Zviedru karš (1655. – 1660.g.), bet pēc Ziemeļu kara (1700–1721) Kuldīga panīka [360]. Pēc hercogistes pievienošanas Krievijas impērijai (1.2.73. att.) 1795. gadā, Kuldīga līdz ar citām Kurzemes pilsētām kļuva par apriņķa pilsētu [358, 2; 34, 103]. Kuldīgas virstiesas apriņķī ietilpa gan Kuldīga, gan Saldus, gan Ventspils tiesas apriņķis. [2', 12]

1.2.73. att. Kurzemes guberņas karte 1856. gadā. Kuldīga – pilsēta Nr. 3. Attēla labajā apakšējā stūrī „Kurzemes hercoga senā pils” – Kuldīgas pils attēls. [209]

19. gs. Kuldīga atkopās pēc iepriekšējā panīkuma. Kuldīga šajā laikā bija „plašāka apgabala centrs, kurā darbojās apriņķa administratīvās iestādes, vairākas skolas un kurā labprāt koncentrējās Kurzemes muižniecība” [61, 269]. 19. gs. nereti dēvē par sērkokociņu, elektrības, ķīmijas un iekšdedzes dzinēju atklājumu gadsimtu. Tie ietekmēja arī Kuldīgu. Radās pirmās rūpnīcas, cēla mācību un kultūras iestāžu ēkas, bankas. 19. gs. bija arī īres namu, kas bija jauns pilsētvides elements, gadsimts.

Adatu fabrika „Meteors”, kas atradās Kaļķu ielā 10 sāka darboties 1860. gadā. Hermana J. Goldberga (*Herman J. Goldberg*) ziepju fabrika, kas atradās Baznīcas ielā 19, sāka darboties ap 1891. gadu [70]. Ādu apstrādes fabrika, kas atradās Virkas muižas ielā 22, sāka darbu 1875. g. Artura Vintelera vilnas kāršanas fabrika, kas atradās pilsētas dzirnavās, tagadējā Dzirnavu ielā 18, darbu sāka 1884. gadā. Sērkokociņu fabrika „Vulkāns” uzsāka darbu nelielā ēkā Annas ielā 5, un ražoja sērkokociņus tikai nelielam patēriņam. Pakāpeniski tā attīstījās un uzbūvēja ražotni Jelgavas ielā 45 [48, 9]. Ražotnes strauji attīstījās starp tagadējām Skrundas un Stacijas ielām (1.2.74. att.). Sērkokociņus sāka eksportēt uz Angliju, Persiju (*tagad – Irāna*), Afganistānu u.c. valstīm [8, 13].

1.2.74. att. Sērkokociņu fabrikas „Vulkāns” panorāma 1912. g. [45]

Katrai fabrikai ir atšķirīga vēsture un liktenis. Hermana J. Goldberga ziepju fabrika, kas sāka strādāt Baznīcas ielā 19, atradās blīvi apdzīvotā pilsētas vietā. Tas radīja iedzīvotāju protestus. Vietējā Kuldīgas avīzē *Goldingenscher Anzeiger* 1907. gadā rakstīti: „...jaunā ziepju fabrika, kura raida debesīs, apmēram, 60 pēdu garu skursteni, kas tomēr ir daudz par īsu, jo fabrika atrodas ieplakā, un ar stundām ilgu nepieņemamu dūmu un neciešamu smaku apgrūtina visus kaimiņus samērā plašā apkārtnē un ir pilnīgi neiespējama cilvēku uzturēšanās dārzos, kā arī logu atvēršana. .. Nav saprotams, kā pilsētas valde 1897. gadā, skatoties no būvnieciskā, kā arī sanitārā viedokļa, varēja izdot atļauju būvēt ziepju vārtītavu, kaut arī mazos apmēros, pilsētas vidū. Mūsu pašreizējos laikos komūna pamatoti daudz izdod pilsētas un sociālai higiēnai. Sanitārā komisija katrā ziņā nav uzdevusi jautājumus ne agrāk, ne šodien. Citās pilsētās fabrikas, kas atrodas pilsētas centrā, tiek nojauktas, lai iedzīvotājus pasargātu no putekļiem, dūmiem un citām nepieņemamām smakām, ka arī no liela trokšņa. Šeit nav tas gadījums. Kuldīgā būtu bijis vieglāk šādus un līdzīgus iekārtojumus būvēt ārpus pilsētas” [70]. 1929. gadā ziepju fabrika tika pārcelta uz Rīgu. Iemesli precīzi atspoguļoti ziepju un sodas fabrikas „Goldbergs, H. J.” pilnvarnieka Izidora Goldberga 1930. gada lūgumā Latvijas Bankas padomei: „Šī pārvešana stāv sakarā ar mūsu fabrikas ražošanas pieaugšanu vispār un sevišķi ar to apstākli, ka Kuldīgā trūkst attiecīga dzelzceļa satiksmes ar attālākiem mūsu ražošanas noņēmējiem, kas savukārt izsauc preču sadārdzināšanu” [402].

Uz ēkas sienas Rumbas ielā joprojām redzama reklāma ar mucu apveidiem, vēstot, ka tur atradusies daiļkrāsotava – krāsoti un ķīmiski apstrādāti audumi. Savukārt Riharda Šmēlinga (*Richard Shmaeling*) velosipēdu darbnīcas reklāma saglabājusies uz ēkas Baznīcas ielā 22 sienas (1.2.75. att.). Kuldīgas vecajos kalendāros atrodamajās reklāmās apgalvots, ka „šeit ražotie velosipēdi „Rumba” ir un paliks vislabākie, jo tie gatavoti no vislabākā materiāla un speciālista – meistara vadībā” [22, 96].

1.2.75. att. Velosipēdu darbnīcas reklāmas foto. Baznīcas ielā 22.

Pirms Pirmā pasaules kara tika uzsākta kanalizācijas ierīkošana. Pilsētas tajā laikā vēl apgaismoja ar petrolejas lampām (1.2.76. att.), kas karājās stabos [36, 35]. Pilsētas izgaismošanai noderēja arī ēku durvju virslogi, aiz kuriem uz plaukta tika novietotas lampas. Pirmā pasaules kara laikā parādījās arī pirmais pilsētas apgaismojums [36, 163]. Pirmie koka stabiem piestiprinātie elektriskie gaismas ķermeņi tika uzstādīti rātslaukumā, Liepājas un Baznīcas ielā. 20. gs. divdesmitajos gados uzstādīja jauna tipa apgaismojuma ķermeņus. Tās ir metāla kronšteinā iekārtas lampas ar stikla kupolu, kura augšdaļa ir caurspīdīga, bet apakšējā daļa matēta (1.2.77. att.). Kopš 1999. gada pilsētā tiek uzstādītas

šo gaismas ķermeņu kopijas. Dažās ielās, piemēram, Baznīcas un Kalna ielā, elektriskie apgaismes ķermeņi bija veidoti nošļauptas piramīdas veidā un tos lielākoties stiprināja pie ēku sienām, piemēram, 1910.g. pie ēkas Kalna ielā 6 (1.2.78. att.). 20. gs. septiņdesmitajos gados arī vecpilsētā izvietoja tipveida, rūpnieciski ražotus gaismas ķermeņus (1.2.80. att.), bet tie mūsdienās nomainīti.

1.2.76. – 1.2.80. att. Kuldīgas vecpilsētas apgaismojuma veidi: 1910. gadā Upes ielā [381] un Liepājas ielā [316], 1910. g. Kalna ielā [227], 1934. g. Liepājas un Baznīcas ielas krustojumā [315], septiņdesmitajos gados Rātslaukumā [287].

1.2.81. att. Benzīna automāts Liepājas ielā 1936. g. [235]

Tika uzsākti un īstenoti arī citi pilsētas labiekārtošanas projekti: „...ierīkota kanalizācija 15. maija ielā (*tagad – Jelgavas – J.J.*), nobruģētas lielā Dzirnau (*tagad – Dzirnau - J.J.*) iela gar dievnamu, Pētera iela (ar kanalizāciju). Bez tam, izbūvētas arī Piltenes, Skrundas, Virkus, Aploku, Hercoga Jēkaba ielas un veikti priekšdarbi citu jaunu ielu izbūvei” [24, 291]. Liepājas ielā iekārtots benzīna automāts. Tas redzams kādā 1936. gada fotoattēlā (1.2.81. att.).

Kuldīgas pilsētas administratīvā teritorija 20. gs. trīsdesmitajos gados aizņēma 1025 ha, no tiem 453 ha bija aramzeme un dārzi. Zemesgabalu skaits bija 869, no tiem neapbūvēto – 136. Par Kuldīgas dzīvojamā fonda labiekārtošanu 1937.gadā pieejamas šādas ziņas – centrālapkure reģistrēta tikai divos dzīvokļos, ar elektrību apgaismoti 32 % dzīvokļu, ūdensvads ir 17 dzīvokļos, kopējais ūdensvads vairākiem dzīvokļiem ir 2,6 %. Visbiežāk tika lietoti sūkņi (40 %) un akas (33,8 %), bet 23,3 % gadījumos ūdens ierīču nebija. 51 % labierīcību atradās ārpus ēkām. Par Kuldīgas pārplānošanu šajā laikā spriests: „Kuldīgas dabas apstākļi izdevīgi pilsētas plānveidīgai izbūvei. Vecākā pilsētas daļa ar mūra ēkām grūti padodas racionālai pārveidošanai. Pilsēta, saskaņā ar tās pagātņi, vairāk piemērota

būt par administratīvo un izglītības centru” [61, 269].

Pilsētas vēsture atspoguļojas arī tās ielu nosaukumos. Senajās hronikās un citos dokumentos, līdz hercogu laikam, ielas sauktas pēc nozīmīgāko ēku īpašnieka uzvārda. Senākais ielas nosaukums ir Kalna ielai, tas pirmo reizi lasāms 1740. gada hercoga rīkojumā: „Kalna ielā pie Ummes ēkas atrodas tukša ēkas vieta, kur agrāk stāvēja vācu pastorāts” [45, 38]. Ielu nosaukumos pārsvarā lietoja vietu vai pilsētu uz kuru tā ved, piemēram, Liepājas, Ventspils, Baznīcas iela (minētas pirmajā pilsētas plānā 1797. g.), Jelgavas, Kalna, Stendes ielas. Nereti ielas nosaukums atklāja objektus, kas tajā atrodas, piemēram, Pasta, Tirgus (1829. g. plānā), Kaļķu, Dzirnāvu (1797. g. plānā) ielas. Vēl 18. gs. (1797. g. plānā) ielu nosaukumi bija atspoguļoti tikai pilsētas vecākajā daļā, taču jau 19. gs. (1828. g. plānā) tie doti visām pilsētas ielām.

Ielu nosaukumi - īpaši galveno - atspoguļo vēsturiskos notikumus. Kuldīgas centrālo ielu 18. gs. sauca par Liepājas ielu. 20. gs. trīsdesmitajos gados, cildinot Kārļa Ulmaņa nopelnus tautas labā, to pārdēvēja par Vadoņa ielu, savukārt, sākoties Otrajam pasaules karam, - par Hitlera ielu. Pēc Otrā pasaules kara visu mazpilsētu galvenās ielas sauca vienādi - Ļeņina iela [45, 38]. 1989. gadā [424] atjaunoja ielas sākotnējo nosaukumu - Liepājas iela.

Pēc Otrā pasaules kara tika mainīti arī pārējo ielu nosaukumi [57]. Tie tika politizēti, atspoguļojot Padomju Savienības ideoloģiju (Padomju laukums, Pionieru, Revolūcijas, Komjaunatnes iela), godinot politiski nozīmīgas personas (M. Gorkija, S. Kirova, Dzeržinska iela) un jaunajai varai būtiskus datumus (9. janvāra, 1. Maija, 17. jūnija, Oktobra iela). Šie nosaukumi pastāvēja līdz 1989. gadam, kad Kuldīgas pilsētas vadība atjaunoja ielu senos nosaukumus: Tirgus iela (*M. Gorkija iela*), Rātslaukums (*Padomju laukums*), Smilšu iela (*Pionieru iela*) [424] u. c.

Parki un dārzi

Senākais Kuldīgas dārzs atradās pie ordeņa pils. 14. gs. Ventas krastā tika izveidots sakņu dārzs. Visticamāk tas atradies uz dienvidiem no pils un vēl 1844. g. Kuldīgas plānā (1.2.82. att.) atzīmēts kā pils dārzs (*Schloßgarten*). Kurzemes hercogu valdīšanas gados iekopti vēl vairāki dārzi – augļu dārzs, kas atradās vietā iepretī tagadējai ēkai Kalna iela 22 un tā sauktais Medību jeb Briežu dārzs, kas atradās tagadējās Jelgavas ielas apkaimē un galvenokārt kalpoja kā izpriecu vieta [106].

1.2.83. att. Fragments no J. H. fon Denfera zīmējuma. Dārzs pie ordeņa pils. 18. gs. [137]

1.2.82. att. Kuldīgas pilsētas plāns ar iezīmētu pils vietu un pils dārzu (*Schloßgarten*).
Izgatavots 1844. g. 19. maijā Jelgavā. Aut. A. Brīlings [322]

J. H. fon Denfera zīmējuma attēla labo augšējo stūri aizņem zvēru dārza karte, kas bijis „viens no skaistākajiem parkiem, ar kādiem Kurzeme jebkad varējusi lepoties, kā arī vienīgā un patīkamākā Kuldīgas iedzīvotāju izpriecu vieta. To izveidoja hercogs Frīdrihs Kazimirs 1690. gadā .. Hercogs par lielu naudu sagādāja kokus un lika tos šeit iestādīt. 1720. gadā nākamā Krievijas ķeizariene Anna lika visus briežus nogādāt Santkpēterbugā .. tomēr skaistais zvēru dārzs ar sarga mājiņu turpināja pastāvēt..” [16, 47-50]. Visticamāk, ka šis dārzs atradies tagadējā Putnu dārza rajonā – Vienības un Saules ielas apkārtnē. Saglabājies vietvārdā – dārzs. Vēlāk šajā vietā (Vienības ielā 47) bijusi Putnu muiža. Abu šo vārdu sintēzes rezultātā, mūsdienās šo vietu sauc par Putnudārzu. Citu pamatotu ziņu par šo parka likteni nav.

Pilsētas dārzs

Viena no senākajām apzaļumotajām teritorijām Kuldīgā, kura savu vietu saglabājusi vēl šodien ir Pilsētas dārzs. Tas atrodas bijušās ordeņa pils vietā un skaidri saskatāms 1879. g. pilsētas plānā. Dārzs redzams arī 1913. g. pilsētas plānā, izmainījies dārza celiņu tīkls. 20. gs. sākumā Pilsētas dārza teritorijā uzcēla koka ēku – Bangerta villu (1.2.84. att.), kurā atrodas novada muzejs un kuras projektu, acīmredzot izstrādājis kāds no Liepājas arhitektiem Berči. Pilsētas dārzs tika norobežots ar žogu, bet pauguriņā, kādreizējo pils drupu vietā, uzcelta lapene (1.2.85. att.). No tās pavērās skats uz apkārtējo ainavu. 20. gs. trīsdesmito gadu attēli liecina, ka tad apstādījumi ir bijuši stipri saauguši. Pilsētas dārzā uzbūvēja estrādi un kafejnīcas, kuras priekšā atradās deju grīda zaļumballēm (1.2.87. un 1.2.88. att.).

20. gs. divdesmitos gados Izglītības ministrijas pieminekļu valde, acīmredzot, aizrādījusi kuldīdzniekiem par senvietas stāvokli, uz to Kuldīgas pilsētas galva atbildējis, ka: „Vietā, kur senāk bijusi Kuldīgas bruņniecības pils, pašlaik atrodas Pilsētas dārzs, kurš atrodas Kuldīgas pilsētas valdes lietošanā un pārziņā. Ievērojot to, ka nav nekā atlicis, kas norādītu uz pagājušo, nekādi notiekošie un draudošie postījumi nevar būt” [106]. Pie ieejas parkā, pāri celiņam pie ēkas Pils ielā 4 (pils sarga namiņš) uzcelti ar dekoratīvu niedru jumtiņu segti koka vārti. Vēlāk katrā vārtu pusē novietoja puslodes formas betona vāzi puķu stādījumiem. Sarīkojumi Pilsētas dārzā notikuši līdz 1969. gadam, kad uzbūvēja jauno estrādi [459], tagadējā Pilsētas estrādes parkā. Pamazām nolietojās un beidza kalpot arī parka koka arhitektūra.

1.2.84. att. Bangerta villa pils parkā 20. gs. sākumā [318]

1.2.85. att. Lapene Pilsētas dārzā. 20. gs. trīsdesmito gadu pastkarte. [365]

1.2.86. att. Pils aizsargvaļņa daļas pils dārzā. 20. gs. trīsdesmito gadu pastkarte. [382]

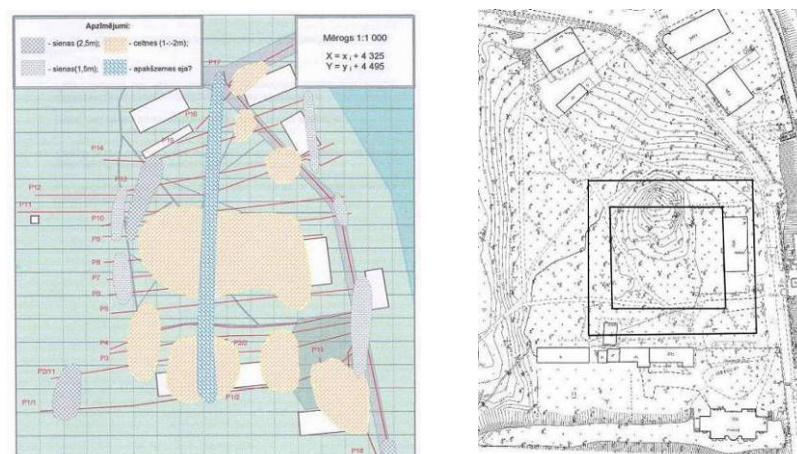

1.2.87. att. Kuldīgas patērētāju kooperatīva "Darbs" rīkoti bērnu svētki Kuldīgas Pilsētas dārzā, 20. gs. trīsdesmitie gadi [309]. 1.2.88. att. Kuldīgas Pilsētas dārza estrāde 1940. gada jūnijā tautas sapulces laikā [344]

1.2.89. un 1.2.90. att. Kuldīgas pils ziemeļu korpusa pagraba velves zem galerijas.

V. Fromholda – Treija zīmējums. 1934. g. [329] un mūsdienās.

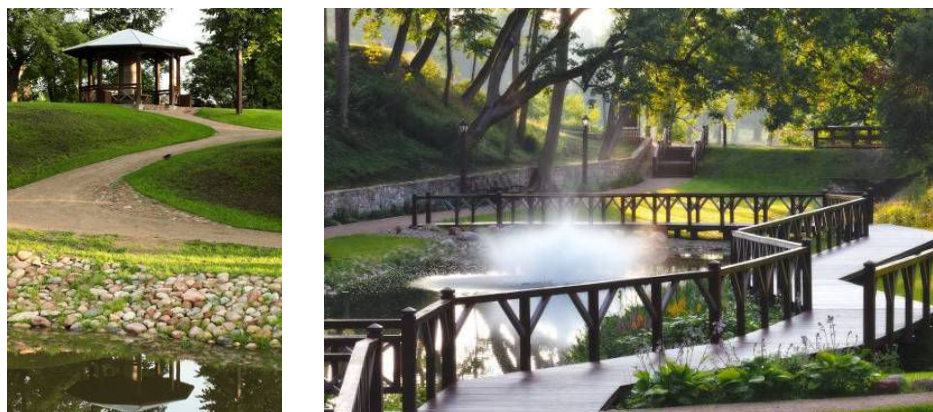

1.2.91. att. Kuldīgas pilsvietas areālās izlūkošanas rezultāti. Zilā krāsā – apakšzemes eja, pelēkā – mūri, dzeltenas – celtnes [441]. 1.2.92. att. Arheologu konstatētā konventa pils vieta uz mūsdienu topogrāfiskā materiāla. 2009. g. [447]

Pilsētas dārzā zem zemes saglabājušies atsevišķi ordeņa pils elementi. Zem viena no pauguriem ir pils pirmā stāva telpa, kas pārsegta ar cilindrisku velvi, mūrētu no dolomīta kvadriem. Šo telpu 1934. g. zīmējis V. Fromholds – Treijs [329] un tā gandrīz nemainītā izskatā saglabājusies līdz mūsdienām. Vienīgi šodien grūti konstatēt ejas, kas vedušas uz citām pils telpām. Pēc iedzīvotāju nostāstiem vēl 20. gs. piecdesmitajos gados ejas uz Kuldīgas dzirnavām esot bijušas atklātas (pa tām zagti milti), tādēļ abi ejas gali aizmūrēti [427]. Septiņdesmitajos gados Kuldīgas pilsētas vadībai bijusi iecere „ēju atsegt un nokārtot organizētu pils telpas, ejas un dzirnavu ratu telpas kompleksa apskati” [427]. Šajā laikā parkā sāka izvietot tēlnieces Līvijas Rezevskas skulptūras un skulpturālās grupas. Tagad to parkā ir vairāk nekā 20.

2010. gadā uzsākta parka atjaunošana un pārveidošana. Konventa nama vieta iezīmēta ar klinkera plātnīšu iesegumu un apaļo akmens bruģējumu. Pils būvju atrašanās vieta precizēta 2002.

gadā ar areālo izpētes metodi. Parkā dota iespēja skatīties brīvdabas kino, ko izrāda uz Bangerta villas palīgēkas pretuguns mūra. Rekonstruēta lapene un pils aizsarggrāvju vietā izveidoti dīķi, kuriem pāri izveidoti romantiski tiltiņi.

1.2.93. un 1.2.94. att. Pilsētas dārzs pēc rekonstrukcijas 2011. g. (proj. Aut. SIA „Diānas Zalānes projektu birojs”). Attēlā kreisā pusē lapene [301]. Attēlā labajā pusē – dīķis ar strūklaku un laipām vēsturiskā aizsarggrāvja vietā. Fotofiksāciju aut. Edgars Tabaks. [300].

Semināra parks

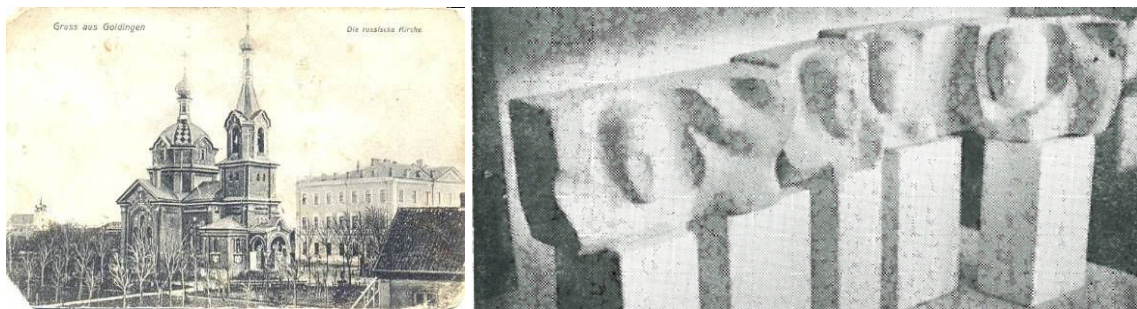
Pašā pilsētas centrā starp Liepājas un Smilšu ielu, aiz kādreizējās Skolotāji semināra ēkas, atrodas Semināra parks. Tajā 1877. gadā uzcelta Sv. Dievmātes Patvēruma pareizticīgo baznīca (1.2.97. att.). Parks bijusi noslēgta ēku kompleksa teritorija. Semināra dārzu no visām pusēm iesklāva metāla režģu žogs, kas esot izgatavots Pēterburgā [9, 23]. Oriģinālais žoga režģis saglabājies Liepājas ielas pusē. 1928. gadā parku jūsmīgi aprakstījis dzejnieks Valdis „plašs, parka veidīgs dārzs – teicama atpūtas vieta, ko radījuši un iekopuši audzēkņi” [43, 196].

Šī parka teritorija kalpojusi kā skolas rekreācijas telpa, gan ar audzēkņu izglītībai domātiem sakņu un augļu dārziem, gan vingrošanas rīkiem, gan meteoroloģiskā stacija ar visdažādākajiem termometriem, barometriem un citiem laika mērīšanas aparātiem [106].

1.2.95. un 1.2.96. att. Semināra teritorija ar labiekārtojumu 1913. g. [353] un pilsētas apbūves plānā 1927. g. [343].

1948. gada ģenerālplānā [249] – šī teritorija ir paplašināta un paredzēta kā pilsētas zaļā zona. Šajā laikā šeit starp celiņiem bija iekārtoti divi volejbola laukumi ar dēļu grīdām [459]. Semināra parks savu tagadējo izskatu ieguvis 20. gs. astoņdesmitajos gados, kad Kuldīgā notika radošie semināri „Dizains Kuldīgai” [59], kurā viens no uzdevumiem bija izveidot parka labiekārtojuma projektu. Šajā laikā pēc arhitekta Oļģerts Ostenberga skices tika pārveidots parka celiņu tīkls. Seminārā „Dizains Kuldīgai” (kas ikgadēji notika Kuldīgā 20.gs astoņdesmitajos gados [324; 325]) izstrādāts arī nerealizēts pieminekļa mets Baltijas skolotāju semināra audzēkņiem (1.2.98. att.).

1.2.97. att. Kuldīgas Sv. Dievmātes Patvēruma pareizticīgo baznīca un Baltijas skolotāju semināra ēka, 20. gs. sākumā. Priekšplānā – daļa no Semināra parka [314] 1.2.98. att. Pieminekļa mets Baltijas skolotāju semināra audzēkņiem Semināra parkā, izstrādāts 1978. g. seminārā „Dizains Kuldīgai” [325, 10].

Riteņdārzs

20. gs. sākumā Skrundas ielas kreisajā pusē (*no tagadējās ēkas Skrundas ielā 16 līdz dzelzceļa stīgai*), netālu no fabrikas „Vulkāns” teritorijas (1.2.99. att.), atradās plašs sporta komplekss ar futbola laukumu, tenisa kortiem, vingrošanas un vieglatlētikas sektoriem un laukumu riteņbraucējiem (1.2.100. att.). Tā nosaukums bija Riteņdārzs (*Radfahrer Garten*) [48, 19].

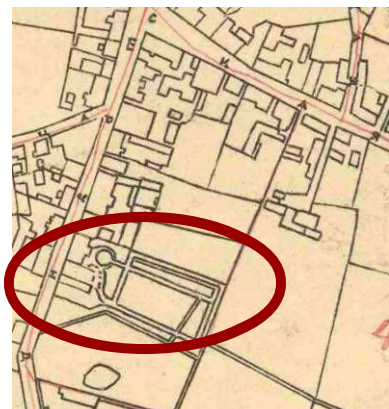
Paviljonu (*tajā laikā villu*) cēlis un dārzu ap to ierīkojis slavenā 19. gs. pilsētas skatu zīmētāja V. Z. Stafenhāgena tēvs Ulrihs Stafenhāgens (*Ulrich Stavenhagen*). Tā bijusi privāta ēka un privāts dārzs līdz brīdim, kad teritoriju pārpircis tuvumā esošās sērskociņu fabrikas „Vulkāns” īpašnieks Luijs A. Hiršmans (*Louis A. Hirschmann*), kurš bijis liels riteņbraukšanas atbalstītājs un ierīkojis velodromus fabrikas darbinieku atpūtai un ēku pārveidojis par Riteņbraucēju biedrības namu [451]. Tādēļ Riteņdārzs atsevišķos avotos [45, 62] tiek saukts arī par „Ulriha dārzu” (*Ulrichs Garten*).

Saskaņā ar kuldīdznieku atmiņām visa Riteņdārza teritorija bijusi nožogota un tajā pastāvīgi strādājis sētnieks un dārznieks. Tur audzēti svešzemju koki, krūmi un puķes. Dārzs vienmēr bijis ļauzu pilns. Tajā bijis liels dīķis ar apaļu salu un gulbju mājiņu uz tās [48, 20]. Blakus dīķim bijis paugurs ar kura Riteņbraucēju biedrības (*Ratfahren Club Goldingen*) ēku. Augšējā stāvā to apjozušas atklātas galerijas, bet virs piramidālā jumta pacēlās laterna ar skatu platformu virs tās. Paviljons ir attēlots kādā V. Z. Stafenhāgena 19. gs. gravīrā (1.2.101. att.) [45, 62], kuras nosaukums ir „Ulriha dārzs” (*Ulrichs Garten*). Šis paviljons redzams arī vairākos 20. gs. sākuma fotoattēlos, jau ar nosaukumu Riteņbraucēju biedrības ēka (1.2.102., 1.2.103. att.).

Riteņdārzs darbojies līdz Pirmajam pasaules karam. Pēc kara dārzs panīcis un paviljons sabrucis [48, 43]. Šobrīd atpazīstams Riteņdārza paugurs, kurš apaudzis lieliem kokiem (1.2.104. att.). Paugura

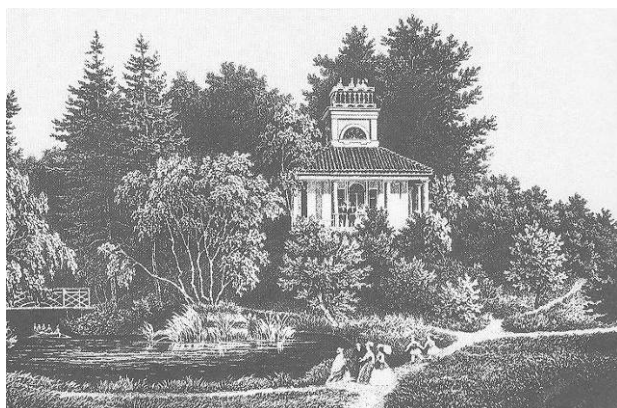
Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

malā ir eja (apm. 2 m gara). Ejas galā ir redzama aizmūrēta durvju aile, kas, acīmredzot vedusi uz kādreizējo Riteņbraucēju biedrības ēkas pagrabu. Šeit vēl 20. gs. sākumā bijis izmantojams pagrabs, bet mūsdienās tas ir iebrucis.

1.2.99. att. Riteņdārza teritorija 1913. g. pilsētas plānā [353]

1.2.100. att. Riteņdārzs Kuldīgā. Velodroms. 20. gs. sākumā [299, 229]

1.2.101. un 1.2.102. att. „Ulriha dārzs” (*Ulrichs Garten*). V. Z. Stafenhāgena gravīra.
19. gs. beigas. [45], 62] un Riteņdārza paviljons 20. gs. sākumā [298]

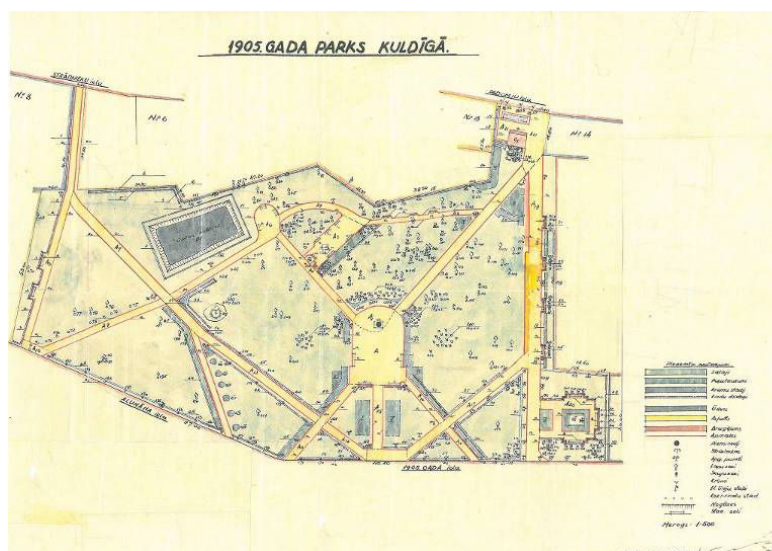

1.2.103. un 104. att. Riteņdārza paviljons 20. gs. sākumā [360] un Riteņdārza paviljona vieta mūsdienās
1905. gada parks

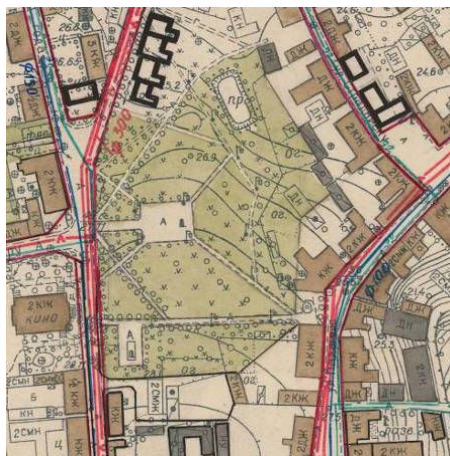
Tas aizņem teritoriju, kurā starp 1905. g. un Baznīcas ielu iepriekš atradās Otrā pasaules kara laikā sagraudātās ēkas (1.2.105. att.) [354]. 1948. g. attīstības plānā to vietā tika paredzētas liela mēroga brīvstāvošas celtnes (1.2. 106. att.), taču tās netika īstenotas. To vietā bez noteikta plāna sastādīti lēti un ātraudzīgi koki un krūmi [108]. 1955./56. g. šajā teritorijā tika uzstādīts piemineklis 1905. g. revolucionāriem (tēlnieču Līvijas Rezevskas un Lejas Novožeņecas [9, 29] un arhitekta Dzintara Dribas veidots). Arhitekts Dzintars Driba izstrādāja arī visa parka projektu (1.2.107. att.), tajā paredzot samērā regulāru celiņu tīklu [459]. Parka centrālajā daļā veidots laukums ap pieminekli, kurš atrodas uz Smilšu ielas vizuālās ass (1.2.109. att.). Parka kaktā pie 1905. g. ielas novietota strūklaka „Meitene ar ūdens trauku” –, kas bija tēlnieces Maskavā apbalvotās līdzīgās skulptūras versija. Parka daļā, kas pieguļ ēkai Baznīcas ielā 14, izveidota piemiņas siena. Tas ir veltījums kuldīdzniekiem, kurus 1919. gadā nošāva vācu landesvēra karavīri. Parka ziemeļu daļā gar Alunāna ielu saglabājušies augļu koki, kuri iespējams auguši sagrauto ēku dārzos.

1.2.105. un 1.2. 106. att. Štettl kvartāla apbūve 1930. g. [354] un zudušās apbūves vieta 1948. g. pilsētas attīstības plānā [249]

1.2.107. att. 1905. gada parka labiekārtojuma projekts. Aut. Dz. Driba. 1955. g. [414]

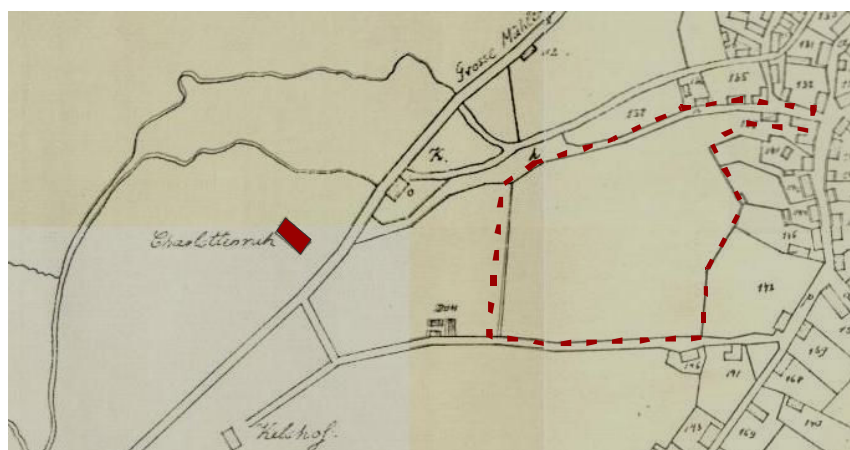

1.2.108. att. 1905. gada parks 1973. g. Kuldīgas ģenerālplānā [426]

1.2.109. att. Parka fotofiksācija 1960. g. [302]

Leona Paegles parks

Kā parks fiksēts arī teritorija, kas atrodas uz dienvidaustrumiem no L. Paegles ielas. Senāk tā ir bijusi privāta teritorija, kurā īpašniece stādījusi kokus [438]. Šajā teritorijā it kā bijis dīķis, kas tagad pārpurvojies. Saskaņā ar pastāvošajām ziņām, pēc Otrā pasaules kara tur it kā atradies kāds ideoloģiska satura piemineklis [438]. Citos avotos [109] minēts, ka šī vieta it kā bijusi Šarlotes muižiņas (*Sharlottenruh*) parks, taču Šarlotes muiža atradusies Dzirnavu ielas (*Grosse Mühlenstr*) otrā pusē, samērā atstatu no šīs vietas (1.2.110. att.). Tas skaidri nolasāms Kuldīgas 1839. gada plānā [351].

1.2.110. att. Kuldīgas plāna fragments. Šarlotes muiža un zemesgabals Nr.138, 1839. g. [351]

1948. g. attīstības plānā [249] teritorija paredzēta kā parks. Tādu to mēģinājusi izveidot dārzniece Lidija Dēnava (Gulbe). Viņas atmiņās teikts: „Braucu uz Salaspils Botānisko dārzu pēc stādiem, direktors Zvirgzds man ieteica stādījumus veidot trīs zonās: Eiropas, Āzijas un Amerikas augi. Pilsētai naudas bija maz – gadā varēja iestādīt vienu zonu. Kamēr dabūju naudu nākamajai, iepriekšējā jau nolauzta vai izrakta, piemēram, korķa koks. Tagad šajā parkā nav vairs neviena manis stādītā koka” [105], taču arī šodien šī teritorija nav ieguvusi veidota parka pazīmes.

Estrādes parks

Lielākā organizētā apzaļumotā platība pilsētā ir Estrādes parks. Tas atklāts 1967. gadā ar nosaukumu Kuldīgas kultūras un atpūtas parks. Pašreizējo nosaukumu tas ieguvis 1969. gadā, kad tajā uzbūvēja estrādi. 20. gs. tas bijis privāts, nožogots dārzs. 1930. gadā tā teritorijā – Pētera ielā 5 - uzcelta vācu ģimnāzijas ēka [459]. Pēc Otrā pasaules kara šajā teritorijā ierīkota dārzniecība ar siltumnīcām. 20. gs. sešdesmitajos gados siltumnīcas tika nojauktas. 1969. gadā uzcelta tagadējā estrāde (arhitekts Elmārs Dāmis). Šajā laikā teritorijā izveidoja asfaltētu celiņu tīklu. Mūsdienās tā ir rekreācijas vieta, kurā izvietoti arī bērnu spēļu laukums un skeitparks. Parka vidū atrodas L. Rezevskas veidotā skulptūra „Māte ar bērnu” (20. gs. piecdesmitie gadi) [159].

Kapsētas

Pilsētas apzaļumojumu sistēmā noteikta vieta ir arī kapsētām. Senākā ir Pētera kapsēta, kas atrodas starp tagadējo Pētera un Ventspils ielu. Tā iekārtota jau 14. gs. 1797. gada plānā [346] gar kapsētu jau iezīmēta Pētera iela, gar kuru sāka veidoties apbūve. 19. gs. pirmajā pusē tā slēgta. Šajā vietā joprojām saglabāties Pētera kapličas zvanu tornis, kas celts 1782. gadā [416]. Zvanu tornis tagad atrodas starp dzīvojamām ēkām. 2009. gadā celtne atjaunota. Vieni no senākajiem kapiem, kuri joprojām pilda savu funkciju ir Annas kapi. Tie atrodas starp Jelgavas un Annas ielām.

Savukārt vecie kapi, kas atrodas starp Ēdoles, Parka un Liepājas ielu, šodien ir slēgti. Agrāk tajos glabāja pilsētas visu tautību iedzīvotājus. Katrai bija savs nogabals [107]. 1978. g. tika izstrādāts un apstiprināts projekts „Kuldīgas pilsētas parka labiekārtošanas kapitālais remontam”. Saskaņā ar to, kapsētas vietā, tika paredzēts parks, kas izprojektēts „galvenokārt kā klusās atpūtas parks ar funkcionāli nepieciešamiem caurstaigāšanas celiņiem.” [423, 5] Projektā paredzēts ar dolomīta akmeņiem apmūrēt dīķa krastus un uzcelt memoriālu sienu, publiskās tualetes un izveidot bērnu rotaļu laukumu. Tika paredzēts arī apgaismot celiņus un izvietot citus labiekārtojuma elementus. No visa paredzētā tika izveidoti celiņi un novākta lielākā daļa no kapu pieminekļiem, sētiņām. Kapsētas krievu un vācu daļā saglabājušies vairāki valsts aizsargājamo objektu sarakstā iekļauti mākslas pieminekļi – tēlniecības darbi un kaltas vai lietas sētiņas ap apbedījumu vietām. Tie pārvietoti bijušās kapsētas ziemeļrietumu daļā pie Nomales ielas un dienvidaustrumu daļā pie Liepājas ielas. Teritorijā izbūvēti jauni celiņi, taču labiekārtota parka veidolu Vecie kapi nav ieguvuši.

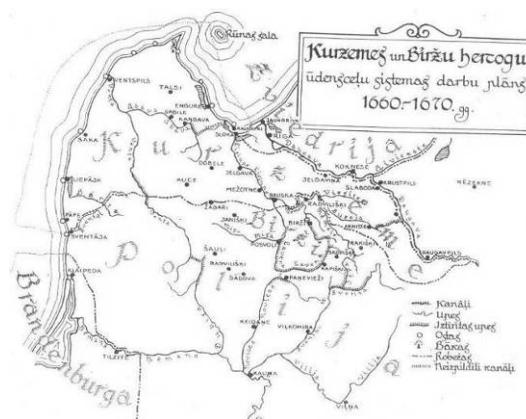
Ceļi un tilti

Venta kā nozīmīgs ūdensceļš un sauszemes ceļš no Rīgas caur Tukumu un Kandavu, tālāk uz Aizputi [32, 120], Klaipēdu, Kēninsbergu (*tagad – Kaļiņingrada*) [360], līdz Marienburgai (*tagad Malborka*) [7, 7; 32, 94], līdz ar dabas dotumiem, bija galvenie faktori, kas veicināja Kuldīgas kā apdzīvotas vietas izveidošanos. Šo ceļu ordenis izmantoja galvenokārt militāriem mērķiem, tādēļ to sauca par kara ceļu (*Heerstrasse*). 1415. gadā pilsētu sanāksmē Valmierā Livonijas ordeņa pilsētas pieņēma lēmumu aizliegt ievest preces no Prūsijas un liegt tirdzniecību pa šo ceļu. Aizliegumus atcēla tikai 1465. gadā. [32, 95] Ceļojums no Liepājas caur Kuldīgu līdz Rīgai aizņēma astoņas dienas [68, 191].

No Kalnamiesta kā visnenāk apdzīvotās vietas pakāpeniski tika būvēti ceļi arī uz senkuršu pilskalnu ar apmetni, Ventspili, Alsungu un Skrundu, taču tie šajā laika posmā bija daudz nenozīmīgāki [360]. Dokumentos visnenāk (1355. g.) minēti divi ceļi – uz Aizputi un Ventspili. Abi sākās pie Ventas brasliem lejpus rumbas. [99]

Viduslaikos svarīgi tirdzniecības ceļi bija arī upes, tostarp Venta (1.2.111. att.), jo ūdens ceļus nevarēja izpostīt kara darbības laikā. Ventā kuģošanai šķērslis bija rumba. Rumba gadsimtu gaitā mainījusi savu konfigurāciju, īpaši 13. gs., kad kā ordeņa pils celtniecības materiāls galvenokārt tika izmantots upes dolomīts [317, 6]. Tas ir Eiropā par platāko uzskatītais ūdenskritums [153], tā platums, atkarībā no ūdens līmeņa, ir no 100 līdz 270 m, augstums apmēram 2 m. [66] Ventas rumba ir dabas piemineklis un ietilpst Ventas ielejas dabas liegumā.

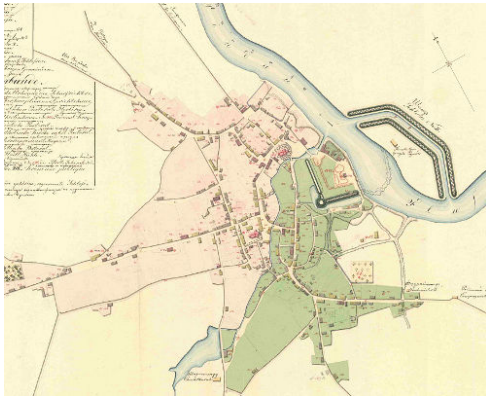
Ir leģenda, ka hercogs Jēkabs, lai nodrošinātu ērtāku kuģošanu, pavēlēja uzspridzināt ūdenskritumu. Taču pārtraucis spridzināšanu, jo tās dēļ, pils sienās it kā parādījušās plaisas [45, 11; 12, 114; 7, 284].

1.2.111. att. Kurzemes un Biržu ūdensceļi hercoga Jēkaba laikā (rekonstruējis. J. Juškēvičs) [18, 286]

Ūdens ceļu izveidošanai hercogs Jēkabs pievērsis lielu uzmanību, mēģinot nodrošināt kuģošanu pa Ventu ar kanālu palīdzību. Tad arī uzsākta Jēkaba kanāla izbūve. Tas dotu iespēju kuģot garām rumbai, apkārt tagadējai Mārtiņsalai. Tomēr uzsāktie darbi palika nepabeigti [32, 200; 237; 34, 107].

Cariskās Krievijas laikā bija izstrādāti valsts iekšējo ūdensceļu projekti, tostarp paredzēts ar kanāliem savienot Ventu un Nemunu [9, 35; 2.1., 10]. Tad arī it kā atsākti Jēkaba kanāla izbūves darbi. Tā kā tomēr izrādījās, ka šie ūdensceļi būtu bijuši ekonomiski neizdevīgi, jo pa tiem varētu braukt tikai nelielas laivas, tad uzsāktie būvdarbi 1831. gadā pārtraukti. Tomēr Ventas kanāla rakšana it kā esot turpinājusies vēl 20 gadus, jo vajadzējis nodarbināt turku karagūstekņus [34, 107]. Šis nostāsts gan nav īsti pamatots, jo turku karš beidzās 1792. g., bet nākamais sākās 1877. g. Senākās grafiskās liecības par kanālu ir no 1829. gada [349]. Šajā gadā zīmētā Kuldīgas plānā redzams arī Ventas labais krasts (1.2.112. att.) un Jēkaba kanāls. Jēkaba kanāla nostiprinājumi redzami arī vairākās 20. gs. divdesmito gadu fotofiksācijās (1.2.113. att.).

1.2.112. att. Kuldīgas pilsētas plāns 1829. g [349] 1.2. 113. att. Ventas kanāla nostiprinājums 20. gs. divdesmitajos gados [307]

Venta kā ūdensceļš [379] izmantota arī koku pludināšanai. Līdz Kuldīgai kokus pludināja vaļēji un virs rumbas nereti veidojās baļķu sastrēgumi. Lai atrisinātu šo problēmu 20. gs. sākumā ir bijis nodoms „uzspridzināt ar dinamīta palīdzību vēsturisko Kuldīgas rumbu jeb krāci tādā apmērā, lai rastos pietiekoši plats kanāls plostu pludināšanai. Tāpat padziļinājumus izdarīšot citur, kur tas vajadzīgs ..” [67]. Arī vēlāk rakstīts, ka „sasieta plosti netiek pāri rumbas kritumam pie Kuldīgas, kokus upes augšgalā nesasien plostos, bet tos nekārtīgi pludina uz leju un tādā kārtā aizsprosto upi” [36, 47] (1.2.114. un 1.2.115. att.). Kopš 20. gs. divdesmito gadu nogales pa Ventu pludināmos baļķus Kuldīgā, lai tos nogādātu Ventspilī, sēja plostos [24, 290]. Daļu no vaļēji atpludinātajiem baļķiem izmantoja „Vulkāns”. Vecākās paaudzes kuldīdznieki atceras, ka Ventā reiz bija „ūdendārzs” (šis nosaukums lietots 20. gs. piecdesmito gadu algu sarakstos). Tas bijis Ventā nožogots aploks baļķu pieņemšanai un īslaicīgai uzglabāšanai vairākās kārtās (1.2.116. att.). Darbības ar pludināmajiem kokiem veica enkurnieki, kas saņēma baļķus, ievadīja tos aplokā un sakārtoja vairākās kārtās [48, 36]. Pludināšanas ceļu karti no Lietuvas robežas līdz Kuldīgai attēlo 1.2.17. att., kurā norādīti šķēršļi pludināšanai – rumbas, krāces, saliņas, akmeņaini un smilšaini sēkļi, kā arī vietas, kur ir ūdensdzirnavas.

1.2.114. un 1.2.115. att. Baļķu pludināšana Ventā pie rumbas 20. gs. sākumā [257] Labajā attēlā redzami arī enkurnieki [286]

1.2.116. att. „Ūdensdārzs” Ventā 20. gs. sākumā [306] 1.2.117. att. Ventas upe no Lietuvas līdz Kuldīgai. Pludināšanas karte [446’]

Starp Kuldīgu un Ventspili periodiski tika uzturēta arī tvaikonīšu satiksme. Šo satiksmi traucēja vaļēji pludinātie baļķi. 1912. gadā fabrikanti samaksājuši tvaikonīša īpašniekam, lai tie pārtrauc braukt pa Ventu, lai fabrikantiem baļķi nebūtu jāsiens plostos [100]. Ir ziņas, ka tvaikoņa satiksmi mēģinājuši atjaunot 1919. g. [74]. Tvaikoņu satiksme bijusi vēl 20. gs. trīsdesmito gadu nogalē „kura gan bija iespējama tikai lielākā ūdenī, bet vasaras zemā ūdens laikā maijā top uzturēta tikai līdz Zlākām” [24, 290].

Venta saistījusi uzmanību arī kā potenciāls hidroelektroenerģijas resurss: „Ir dibinātas izredzes, ka Kuldīga arī turpmāk neapstāsies savā attīstības gaitā. Viņas ūdenskrituma spēks vēl neizmantots elektriskās strāvas ražošanai, kam nākotnē var būt liela nozīme..” [12, 118]. Celt spēkstaciju uz rumbas 1935. gadā ierosinājusi Liepājas pilsētas valde: „ievērojot Liepājas pieaugošo enerģijas patēriņu bija vai nu jāceļ jauna tvaika centrāle, vai jāizbūvē rumba, pie tam izrādījies, ka rumbas spēkstacijas izbūve ir izdevīgāka. Liepāja uzņēmusies apgādāt Kuldīgas raidstaciju, pilsētu un apkārtni ar elektrību” [83]. Tajā pašā gadā Liepājas pilsētas valde saņēmusi no finanšu ministrijas paziņojumu, ka valdība piekrīt spēkstacijas būvei un ir piešķīrusi Liepājas pašvaldībai koncesiju Ventas rumbas izmantošanai [103]. Plānotā spēkstacija interesējusi arī kuldīdzniekus: „Ventas spēkstacija būs pirmais plašākais ūdens spēka izmantošanas veids Latvijā, kur melno ogļu vietā stāsies baltās ogles – mūsu pašu zemes ūdens. Šis Ventas spēkstacijas izbūves projekts, kas tuvojas savam piepildījumam, apsveicams kā ievērojams saimnieciskās dzīves uzplaukuma faktors” [102]. Tajā pat 1935. gadā tika veikti ģeoloģiskie urbumi, ekonomiskie aprēķini, un pat izsludināts iepirkums spēkstacijas būvniecībai, tomēr Ministru kabinets nolēma spēkstacijas būvi „atlikt vēlākam elektrisko spēkstaciju izbūves posmam”. [102] Izrādījās ka Liepājas termoelektrostacijas paplašināšanai nepieciešams 600 tūkstošu latu, bet rumbas spēkstacijas izbūve būtu piecas reizes dārgāka [102]. Ūdens spēks Kuldīgā izmantots vienīgi Pils un pilsētas dzirnavām.

Ventas rumba joprojām priecē ar savu dabisko skaistumu, tomēr tā uztverei sāka traucēt upes aizaugšana. Šī problēma pazīstama jau kopš senatnes [363]. 17. gs. pirmajā pusē Ventspils birģermeistars Jaspers, lai nodrošinātu kuģniecību pa Ventu, esot uzņēmis izīrīt Ventu par ko viņam tiktu piešķirtas monopoltiesības kuģošanai pa Ventu. Taču vēl 17. gs. četrdesmitajos gados Venta

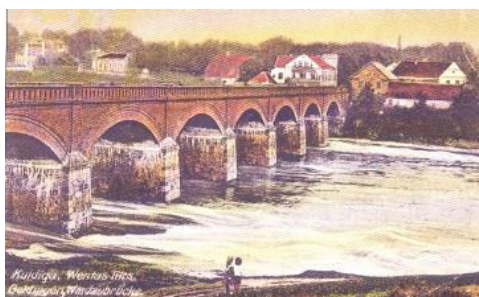
bijusi pina ar pirmā tilta atliekām [362]. 2011. gadā aizaugums iztīrīts, izplānot [190].

Upe ir ūdensceļš, bet vienlaikus arī šķērslis sauszemes ceļiem. Kā daudzās upēs, arī Ventu pie Kuldīgas, bijis iespējams šķērsot pa brasliem. Uz tiem vedušas tagadējās Ventspils un Mazās Upes ielas. Braslu izmantošana literatūrā apaugusi ar leģendām un nostāstiem. Publicists Jānis Juškēvičs raksts, ka nonākot pie brasliem, ceļotājiem bijusi iespēja upei „izbrist cauri, vai tuvākajā mežā nocirst vajadzīgo materiālu plostam un pārcelties pāri upei” [18, 517]. Pārceltuve pār Ventu pie bijusi pie Putnu muižas (*esošā adrese Vienības iela 46*), augšpus rumbai. [360, 63; 9, 35]

Upe ir ūdensceļš, bet vienlaikus arī šķērslis sauszemes ceļiem. Pirmo reizi pie Kuldīgas Ventas krasti savienoti ar tiltu, acīmredzot jau pirms 15. gs. [9, 35] 1438. gada 9. augustā Kuldīgas komturis ziņojis, ka sagrauvušā tilta vietā pāri Ventai „ir uzcelts jauns – no paša pamata” [16, 30]. Jaunais tilts bijis no koka, uz akmens balstiem. Satiksme uz pilsētu pār tiltu bijusi caur priekšpili. Pēdējais tilta posms pirms pils bijis paceļams [164]. Ir vairākas versijas par šī tilta likteni: viena vēsta, ka tas nodedzis 1615. gada pilsētas ugunsgrēkā [360, 63; 9, 35]. Saskaņā ar otru versiju 1615. gada Jaungada dienā tilta daļu iznesusi straume. Hercogs Vilhelms licis to tūlīt pat atjaunot, tomēr 20. martā tiltu iznesuši palu ūdeņi. No tā palikuši tikai mūrētie balsti. [164]. Pilsēta bez tilta palikusi veselus 259 gadus. Tā vietā darbojies prāmis. 19. gs. sākumā bijis projekts jauna tilta celšanai, kas palicis neīstenots. Darbojusies pārceltuve, kurā starp abiem krastiem kursēja tauvā piesiets prāmis. [45, 49]

Pašreizējo tiltu, kas ir viens no Kuldīgas simboliem, uzcēla 1874. gadā. Uz šo tiltu orientēta ir bijusi arī pilsētas ielu izbūve jau kopš 19. gs. sākuma. 1797. g. Baznīcas iela stiepjas tikai līdz Sv. Katrīnas baznīcai [346], bet 1829. gada plānā [349] redzams, ka Baznīcas iela jau stiepjas pār Aleksūpītes tiltu pie pils dzirnavu dīķa. 19. gs. septiņdesmito gadu sākumā, iela izbūvēta līdz Ventas krastam [342]. Sarkano ķieģeļu tilta autori ir arhitekts Oto Dīce (*Otto Dietze*) un inženieris Frīdrihs Staprāns. Tilta konstrukcija veidota no septiņām ķieģeļu mūra velvēm uz akmens mūra balstiem. 1915. gada augustā krievu armija, atkāpjoties no Kuldīgas, uzspridzināja divus šī tilta laidumus (1.2.119. un 1.2.120. att.). Tie atjaunoti 1926. gadā [45] no dzelzsbetona.

Tilta klātnes iesegumu - apaļakmens bruģi - 1958. gadā pārklāja ar asfaltu. 1972. gadā uzstādīja senatnīgo lukturu apgaismojumu, kuru atjaunoja 2005. gadā [135]. 2008. gadā pēc inženiera Aināra Paeglīša izstrādāta projekta. Senais ķieģeļu velvju tilts tika atjaunots (1.2.121. un 1.2.122. att.). Ar izteiksmīgu izgaisojumu tilts kļuvis apskatāms arī diennakts tumšajā laikā. Projekta realizācijas laikā labiekārtots arī Ventas kreisais krasts: rekonstruētas kāpnes, nodrošinot ērtu pieeju rumbai, izveidoti skatu laukumi Ventas rumbas un tilta apskatei.

1.2.118. att. Skats no Ventas labā krasta 20. gs. sākumā. [45]

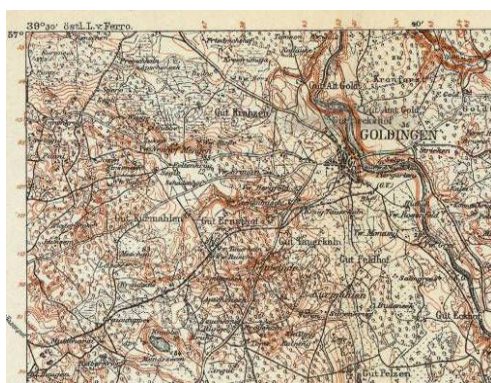
Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

1.2.119. un 1.2.120. att. Krievu karaspēka uzspridzinātais Ventas tilts. 1915. g. [391, 390]

1.2.121. un 1.2.122. att. Ķieģeļu velvju tilta rekonstrukcija 2007. gadā – atsegtas tilta velves. [288] un tilts pēc rekonstrukcijas, kas pabeigta 2008. gadā

1.2.123. att. Krievijas rietumdaļas kara laika (1917. g.) izdevuma kartes fragments [246] 1.2.124. att. Plānotā dzelzceļa trase no Kuldīga uz Tukumu un Rīgu. 1940. g. [23]

1.2.125. un 1.2.126. att. Dzelzceļa stacijas ēka, 1936. g. [259] Piemineklis Skrudas šosejas izbūvei 1983. g. [292]

Kopš 19. gs. vidus sauszemes transporta līdzeklis bija vilciens. Pirms pirmā pasaules kara bija paredzēts, ar šaursliežu dzelzceļu, savienot Kuldīgu ar Aizputi. To bija „plānots būvēt nākamo vasaru kā pagarinājumu Liepājas–Aizputes dzelzceļam” [53]. Bija iecerēta arī dzelzceļa līnija no Aizputes uz Saldu [88]. Abu līniju būvdarbi izmaksātu 2,2 milj. rubļu apmērā. Tie būtu atmaksājami obligācijās līdz 1985. gadam [51]. Vai šī līnija ir reāli izbūvēta šajā laikā trūkst ziņu [450], tā iezīmēta Pirmā pasaules kara laika kartē (1.2.123. att.), kura publicēta 1917. gadā [246]. Taču tas vēl nenozīmē, ka tā tikusi izbūvēta. Jo 1918. gada augustā avīzē Kurzemnieks lasāms: „Atkal jauns dzelzceļa būves projekts. Bet, diemžēl par dzelzceļu tiek plānots un spriests jau vairākus gadu desmitus, tikai vienmēr projekti paliek uz papīra.” [96]

Šaursliežu dzelzceļa līnija beidzot tika izbūvēta un atklāta 1935 gadā [61, 269]. Nākošajā gadā tika uzcelta arī dzelzceļa stacijas ēka (1.2.125. att.), kas atrodas Stacijas ielā 2 (arhitekts J. Šarlovs) [9].

20. gs. trīsdesmitajos gados sāk izbūvēt arī normālā platuma sliežu ceļu, kas Kuldīgu savienotu ar Tukumu. Jau izbūvēto dzelzceļa uzbūrumu vēl tagad var redzēt, braucot pa Rīgas Ventspils šoseju. Šī līnija iezīmēta arī 1940. gadā publicētajā Latvijas ceļu kartē [23] (1.2.124. att.) un tā pieminēta pazīstamajā grāmatā „Zeme. Daba. Tauta.”: Kuldīga joprojām „gaida satiksmi ar Tukumu un Rīgu” [61, 269]. Šaursliežu dzelzceļš līdz Kuldīgai funkcionējis līdz 1968. gadam [48, 115]. Tā trasi vēl tagad pilsētas plānā iezīmē Lauku Alsungas un Stacijas ielas.

20. gs. trīsdesmitajos gados pilsētas uzplaukumu sekmēja Kuldīgas–Skrundas šosejas izbūve 1936. gadā (sākta būvēt 1928. g.) [61, 269]. Tas bija viens no Latvijā tolaik nedaudzajiem autoceļiem ar cieto segumu. Šim notikumam par godu šosejas malā uzstādīts piemiņas akmens (1.2.126. att.).

Pilsētas auduma veidotāji – ielas, laukumi, apbūve ap tiem, kā arī ceļi, tilti un apzaļumotās platības, attīstījušies saskaņā ar konkrētās vietas – Kuldīgas – dabas apstākļiem, tomēr lielā mērā pilsētas attīstību ietekmējuši politiskie un sociālie aspekti:

- Pilsēta un pils vairākas reizes smagi cietusi: lietuviešu uzbrukumā (1466), poļu–zviedru karā (1655–1660) un tam sekojošajos bada gados, epidēmijās un Ziemeļu karā (1700–1721), kā arī abos Pasaules karos. Šie apstākļi ievērojami kavējuši pilsētas attīstību.

- Kuldīgas pils vairākas reizes pārbūvēta, bet pilnībā sagrūvusi pēc Ziemeļu kara 18. gs. vidū. 19. gs. pirmajā ceturksnī novāktas pēdējās pilsdrupas. Nav saglabājušies pils plāni, bet ir saglabājušies zīmējumi, no kuriem senākais ir 1729. g. Pārsvārā gan zīmētas pils drupas. Pamatojoties uz vēstures pētījumiem, izstrādātas pils atveida rekonstrukcijas.

- Līdz Pirmajam pasaules karam bijuši divi lielākie Kuldīgas saimnieciskā uzplaukuma posmi, kas izraisījuši strauju apbūves attīstību un pilsētas robežu paplašināšanu: pirmais – 17. gs. sākumā un otrajā pusē (Kurzemes hercogistes laiks); otrais – 19. gs. otrajā pusē, kad Kuldīgā attīstījās dažādi rūpniecības uzņēmumi;

- Sākot ar 18. gs. beigām, ir saglabājušies Kuldīgas plāni, kas dod skaidras norādes par pilsētas teritorijas plānojumu, lielumu un apbūvi.

- Būtiskākie attīstības posmi (līdz Otrajam pasaules karam), kas noteikuši Kuldīgas plāna un vēsturiskās apbūves izveidošanos tādu, kāda tā redzama vecpilsētā mūsdienās:

- Kuldīgā ir viduslaiku pilsētu plānojumiem raksturīgā iezīme – pilsētas centrā atrodas galvenais laukums, kas tiek izmantots arī par tirgus laukumu, bet tā vidū vai malā atrodas draudzes dievnams un Kuldīga būvēta dažādu dabas (Venta, Alekšupīte, reljefs) un citu faktoru (ceļu virzieni, saistība ar pili) ietekmē;

- 18. gs. otrajā pusē pārbūvētas un paplašinātas senās ēkas – pārsvarā vienstāvu ēkām tika uzbūvēts otrais vai jumta stāvs vai to vietā celtas jaunas ar lielāku dzīvojamo un ražošanas platību. Kuldīgas raksturu mūsdienās lielā mērā nosaka šajā laikā veidotās koka ēkas, kaut arī no 19. gs. beigām normatīvie akti noteikuši, ka iespējams celt tikai mūra namus.

- 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā apbūves raksturs mainījies – nelielo koka ēku vietā būvēti divstāvēji vai trīsstāvēji mūra nami pārsvarā ap centrālajām ielām (Liepājas iela Nr. 9–13, Liepājas iela Nr.8, Baznīcas iela posmā no Policijas līdz Kaļķu ielai),

- Kuldīgas vecpilsētā Otrā pasaules kara laikā nopostīti divi ēku kvartāli un vairākas vēsturiskas ēkas. Nopostīto kvartālu vietā jaunas ēkas nav uzbūvētas: 1905. gada ielas rajonā nopostītā kvartāla vietā ierīkots parks, bet Mucenieku ielas rajonā – plašs krustojums un apstādījumu skvērs.

Pateicoties tam, ka politisko, sociālo un ekonomisko faktoru iespaidotie pārveidojumi nav bijuši postoši, Kuldīgas vecpilsētas senākās daļas – Kalna un Baznīcas ielas – apbūves frontes speciālistiem ir lasāmas kā vēstures grāmata, kurā blakus atrodas 18. gs. beigu, 19. gs. sākuma un 20. gs. beigu apbūve. Ņemot vērā 20. gs. 70. un 80. gadu arhitektūrai raksturīgo stilistiku un tendences, apbūve Kuldīgas vecpilsētā pārsvarā tomēr ir pilsētbūvnieciski korekta un nenojauc kopējo, vēsturiski veidojušos ielu perspektīvu.

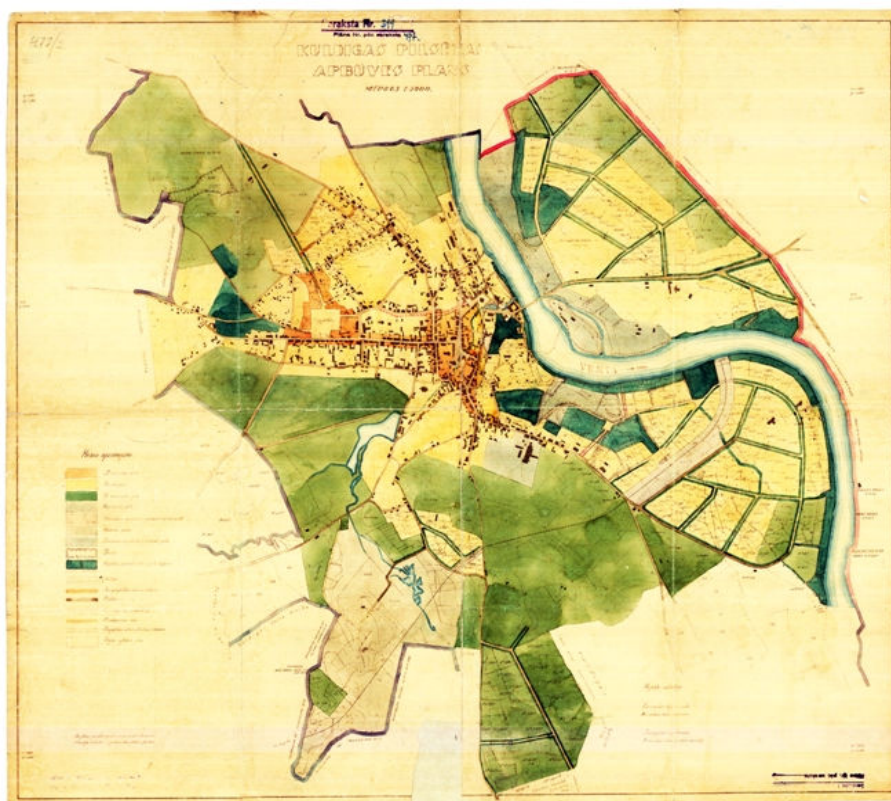
1.3. Kuldīgas attīstību ietekmējušie pilsētbūvnieciskie projekti un normatīvie akti

Saskaņā ar Krievijas celtniecības nolikumu jau 19. gadsimtā tika noteikts, ka „pilsētas var tikt celtas ne savādāk, kā pēc noteiktā kārtībā saskaņotiem plāniem.” [404] Mūsdienu izpratnē šādi plāni nozīmētu kaut ko līdzīgu attīstības plāniem. Nav zināms par šāda plāna esamību līdz Pirmajam pasaules karam. Kuldīgas attīstība plāns izstrādāts 1927. gadā [343]. Šis dokuments ar nosaukumu „Kuldīgas pilsētas apbūves plāns,” glabājas Latvijas Valsts vēstures arhīvā. Pilsētas centrālā daļa, kas aptver visus vēsturiskos tirgus laukumus, plānā nosaukta par saimniecisko centra zonu. To aptver privāto dzīvojamo ēku kvartāli, kas nosaukti par dzīvokļu joslu. Plānā bija paredzēts plaši apgūt perspektīvās apbūves teritorijas privātmāju celtniecībai tagadējā Pārventā un Putnudārzā – paredzētas ielas un zonēti zemes gabali. Plānā redzamas arī apzaļumotās platības, kas centrālajā pilsētas daļā nosauktas par kapsētām, zaļvietām, dārziem un sporta laukumiem, bet ap to – dārzsaimniecības teritorijām. Kā rūpnieciskā zona uzrādīta vienīgi „Vulkāna” teritorija. Attēlota arī dzelzceļa līnija, kas, cauri tagadējai Putnu dārza teritorijai, paredzēta līdz Ventas krastam. Acīmredzot, bijusi ideja par dzelzceļa tiltu.

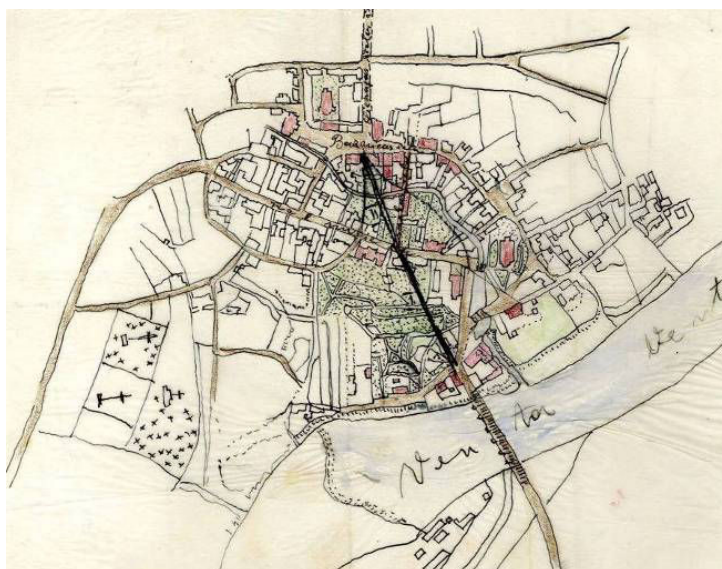
Šajā plānā bija paredzētas būtiskas ielu trasējuma izmaiņas viduslaiku pilsētas daļā: tika iecerēts izveidot jaunu ielu, kas savienotu Pirmo Rātslaukumu ar Smilšu ielu, nojaucot daudz vēsturisko ēku, bet funkcionāli uzlabojot satiksmi ar paredzēto tirgus laukumu (*tagadējo Pilsētas laukumu*). Plāns ticis

izskatīts Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldes Tehniskās padomes sēdē 1928. gada 23. maijā. Sēdes protokolā fiksēts, ka Tehniskās padomes loceklis profesors inž. Kārlis Rezevskis atzinis, ka „nepieciešama dažu ielu regulēšana, un it sevišķi būtu nepieciešama galvenās ielas (*tagadējā Liepājas iela – J.J.*) iztaisnošana, tāpat arī trotuāri ļoti šauri un neērti satiksmei .. jāparedz būtu arī galvenie ceļi par pilsētas teritorijā ietilpstošām privātām zemēm.” Sēdē tika arī nolemts ”uz plāna jāuznes ielu regulēšana un jāparedz galvenās ielas iztaisnošana, kura iet no Ēdoles uz tiltu..” [332, 8].

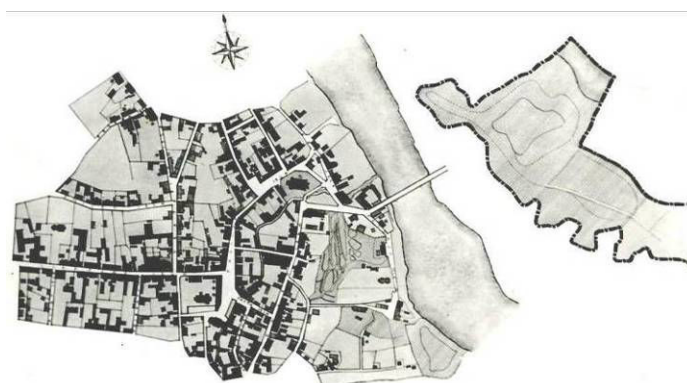
Pilsētībūvniecisko ieceru plānveida realizāciju kavēja neregulētās tiesiskās normas, diezgan brīva zemes un namīpašnieku privātā iniciatīva un dažkārt pašvaldību nespēja [20, 37,38]. Ievērojams tā laika pilsētībūvniecības speciālists Arnolds Lamze 1935. gadā norādīja: „Līdz šim mums nav jaunāko laiku prasībām atbilstošu tiesisko normu, piemēram, noteikumu par esošās apbūves sanācību, kā arī par plānotajiem apbūves regulācijas pasākumiem nepieciešamo zemju atsavināšanas paņēmieni paātrināšanu un vienkāršošanu” [20, 38]. Arī kuldīdzniekiem bija iebildes pret attīstības plānā paredzēto. Kuldīgas pilsētas Domei adresētā vairāku namīpašnieku vēstulē norādīts, ka nebūtu vēlāmā tagadējās viesnīcas Metropole un ieteicamāk būtu 2 no jauna paredzēto ielu vietā izbūvēt tikai vienu. Vērsta uzmanība, ka iela „kas iet uz tagadējo nespējnieku namu, paredzēta pa lielākai daļai gar Alekša upīti. Caur to ielas viena puse paliktu neapbūvēta un visa zeme līdz šai upītei paliktu dīkā. Šī iela paredzēta kā turpinājums tam ielas gabalam, kas ved no Ventas tilta gar Miertiesas namu (*Kalna iela 25 – aut. piezīme*), caur ko tiktu nodibināta līka iela. Bet līkas ielas pēc iespējas izbēgamas.” [331, 7] Savus apsvērumus namīpašnieki ilustrēja arī ar pievienotu plāna skici (1.3.2. att.) [331, 10]. 1927. gada ielu trasējumu izmaiņu plāni pārsvarā palikuši ieceru līmenī.

1.3.1. att. Kuldīgas apbūves plāns 1927. g. [343]

1.3.2. att. Neīstenots 1927. g. Kuldīgas apbūves plāna priekšlikums ielu trasējumam [331, 10]

1.3.3. att. Kuldīgas arhitektūras un arheoloģijas pieminekļu plāns 1947. g. Projekts. Darba materiāls. Aut. M. Celmarauga. [326]

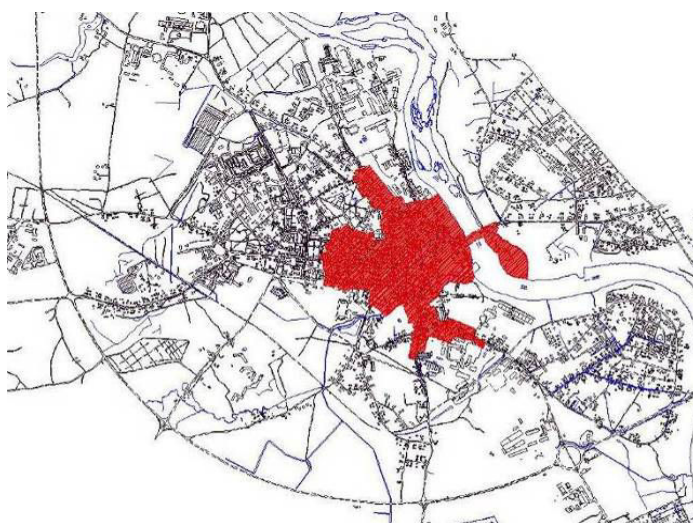
1.3.4. att. 1948. g. ģenerālplāna fragments. Pilsētas centrālā daļa. Ar sārta krāsu iezīmētas izpostītās apbūves teritorijas, ar sarkanu līniju – projektētās ielas. [249]

Pieminekļu aizsardzības daļā jau 1947. gadā arhitekte Maija Celmarauga izstrādājusi priekšlikumus Kuldīgas arhitektūras un arheoloģijas pieminekļu plānam (1.3.3. att.). Tajā ietverta plaša vecpilsētas teritorija un attēlotas arī zudušās ēkas. 1948. gadā periodikā rakstīts: „Rīgas vecpilsētas rajons, Cēsis un Kuldīga izsludinātas par arhitektūras rezervātiem. Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras lietu pārvaldes ekspedīcijas izpētījušas arhitektūras pieminekļus un sastādījušas to plānus” [85].

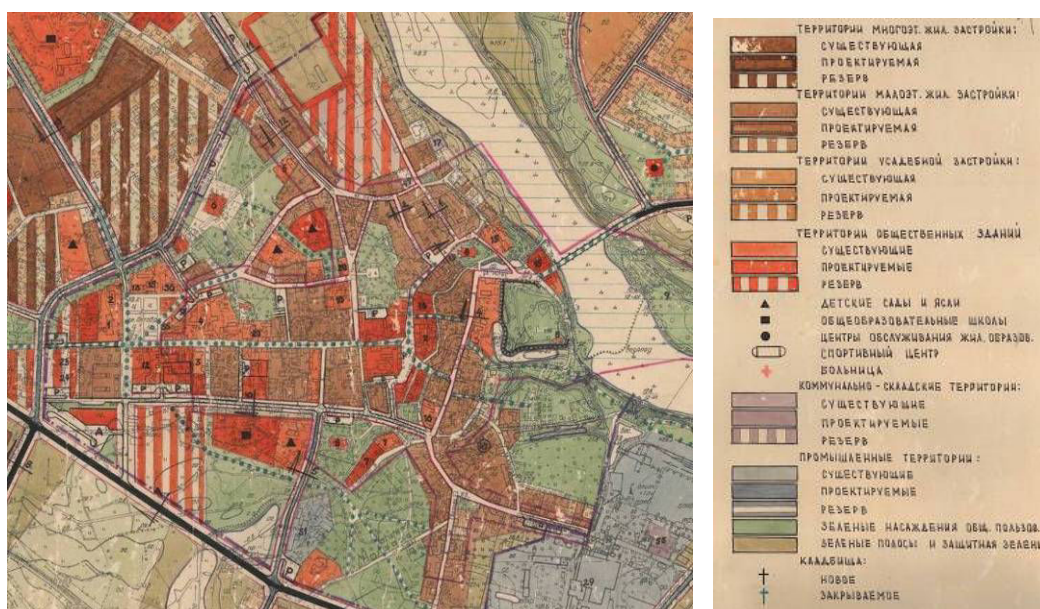
Nākamais pilsētas plānojums bija 1948. gadā apstiprinātais ģenplāns „Kuldīgas pilsētas izbūves projekts” [249]. Periodikā par to rakstīts: „...Visā Kuldīgas pastāvēšanas laikā pirmo reizi šādā veidā tiek izstrādāts sistemātisks pilsētas izbūves projekts, kādēļ šis darbs saistīts ar zināmām grūtībām – pašplūsmas ceļā izveidojušos haotisko ielu situācijas un apbūves dēļ.. No senās viduslaiku Kuldīgas jāizveido jauna sociālistiska pilsēta ar plašām ielām, laukumiem, parkiem, veselīgiem dzīvokļiem un tehniskām labierīcībām” [77]. Plānā bija paredzēta pilsētas centra modernizācija [91], daudz nerēķinoties ar vēsturisko apbūvi. Plāna autors arhitekts Pāvels Švābe, norādīja: „Pussagruvušās nehiģieniskās ēkas nomaināmas ar jaunām, modernām dzīvojamām ēkām” [77]. Par pietiekamu pamatu masveidīgai apbūves nojaukšanai uzskatīja seno ēku nolietojumu, kas pēc tā laika uzskatiem bija 60–70 % [152]. Šajā plānā lielākais pārveidojums pilsētas audumā ir jauna iela, kas paredzēta no Ventas tilta uz jaunizbūvēto Mucenieku ielu, pilnīgi iznīcinot visu Alekšupītes labā krasta apbūvi (1.3.4. att.). Saskaņā ar plānu, apbūve tāpat būtu jāiznīcina gar visām galvenajām ielām, jo paredzēta to paplašināšana. Ēka, Liepājas ielā 19, atbilst šī plāna idejām.

Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras lietu pārvaldes Pieminekļu aizsardzības daļa par šo plānu izteikusi lūgumu vēlamības izteiksmē – saglabāt apbūves ainavu Alekšupītes krastos, seno ielu tīklu un ielu paplašināšanu pieļaujot tikai sevišķas nepieciešamības gadījumos un norādīja, ka nepieciešams saglabāt virkni arhitektūras pieminekļu (Liepājas ielā 1 un 17; Baznīcas ielā 2, 4, 5 un 7, Kalna ielā 23 un Pasta ielā 8) [429]. Visu to ievērojot 1948. g. ģenerālplāns nevarētu tikt īstenots nevienā tā detaļā.

1967. gadā Latvijas PSR Arhitektu savienības valde lēmusi, ka „attiecībā uz pilsētas vecākajām daļām.. nepieciešama visu saglabājušos seno celtnu fiksācija un izpēte, risinot vēsturiski un arhitektoniski nozīmīgās apbūves kompleksu saglabāšanu. Līdz šī darba veikšanai un konkrētu restaurācijas – rekonstrukcijas priekšlikumu izstrādāšanai kapitālas izmaiņas, nojaukšanas, pārbūves, šeit nebūtu pieļaujamas” [366; 367]. Šo aktivitāšu rezultātā 1969. gada 14. novembrī apstiprinātais „Nolikums par valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu Latvijas PSR vēsturiski izveidojušās pilsētās” [360; 376]. Ar to tika noteikts valsts aizsardzības statuss Rīgas, Cēsu un Kuldīgas (1.3.5. att.) vēsturiskajiem centriem. Kā aizsargājamas vērtības noteica: „senlaiku pilsētas raksturu un savdabību kā vēsturiski izveidojušos veselu/mūsdienu pilsētas vēsturisko kodolu un visas tās robežās esošās būves un ierīces, kurām ir kultūrvēsturiskā un arhitektūras vērtība, kā arī plānojuma struktūru, ielu tīklu, kultūras slāni un ainavas īpatnības.” Nolikumā arī minēts, ka „visi jaunās celtniecības un rekonstrukcijas pasākumi aizsardzības zonā parasti jāveic pēc vēsturiski izveidojušos pilsētu daļu rekonstrukcijas projektiem un atsevišķos gadījumos pēc detaļplānojuma projektiem” [433]. Vecrīgas reģenerācijas projekts tika apstiprināts 1982. gadā [92, 54], bet Cēsu 1990. gadā [411; 166]. Šajā pašā gadā izstrādāta karte arhitektūras un mākslas vietējās nozīmes 108 objektiem [408].

1.3.5. att. 1969. g. noteiktā vecpilsētas aizsargājamā zona [433]

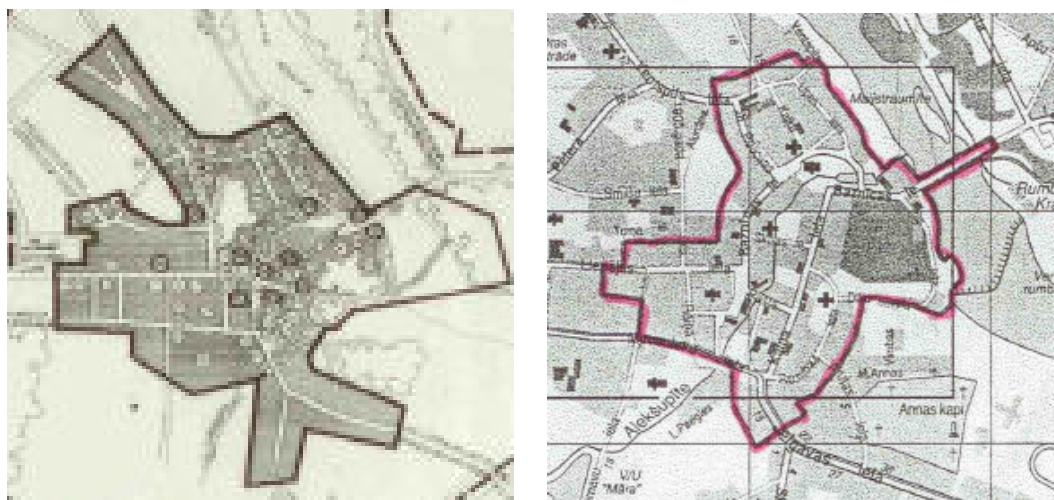
1.3.6. att. 1973. g. Kuldīgas ģenerālplāns [426]

Kuldīgā 1973. gadā tika apstiprināts „Kuldīgas pilsētas ģenerālā plāna un centrālās daļas detaļplānojuma projekts” (turpmāk tekstā 1973. gada ģenerālplāns). Tas bija izstrādāts Latvijas valsts pilsētu celtniecības projektēšanas institūtā - arhitekta Gunāra Lūša – Grīnberga vadībā (*vairāk nekā 30 Latvijas mazpilsētu ģenerālplānu un to vēsturisko centru detaļplānojumu autors - Tukumam, Siguldai, Cēsīm [206, 194], Ogrēi u.c.*). Tas apstiprināts 1973. gada 12. jūnijā ar Kuldīgas rajona darbaļaužu deputātu padomes izpildu komiteja lēmumu Nr. 92 [336].

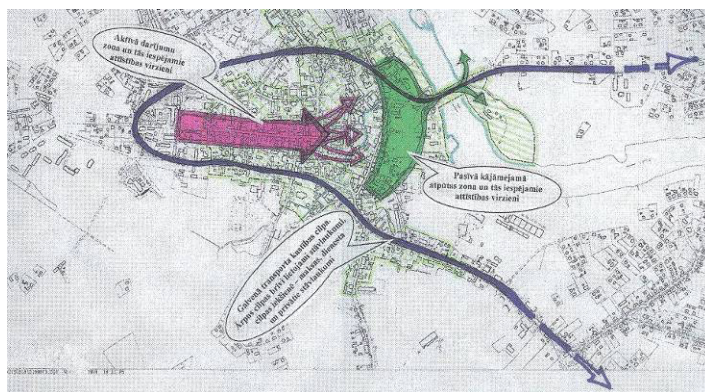
Saskaņā ar plānu (1.3.6. att.) vēsturiskā centrā jāsauglabā esošās apbūves līnijas. Tika paredzēta laika gaitā zaudēto ēku atjaunošana un Liepājas ielas pārveidošana par gājēju zonu. Tomēr atsevišķās vietās pieļauta arī vēsturiskās apbūves zaudēšana, tās vietā paredzot autostāvvietas, piemēram, teritorijā pie Mucenieku ielas starp tagadējo Mazo Piltenes un Baložu ielu, zonā, kas piekļaujas Smilšu

ielai, starp Semināra parku un Pilsētas laukumu. Tūlīt aiz aizsargājamā vēsturiskā centra teritorijas robežām daudzviet paredzēta ievērojama ielu paplašināšana un paredzēta jauna apbūve. Tās attīstīšanai plānā veltīta galvenā uzmanība, kas atbilst vispārējai tā laika būvniecības politikai. Pat Kuldīgas rajona arhitekta Ārija Helmane, pievēršot uzmanību vēsturiskās apbūves atjaunošanas augstajām izmaksām, norādījusi, ka paralēli vecpilsētas atjaunošanai jāveido jauni dzīvojamie kvartāli, kuros dzīves apstākļi un sanitāri higiēniskās priekšrocības iedzīvotāji varēs vērtēt kā „pretstatu vecpilsētai” [64]. Pēc apstiprinātā ģenerālplāna pirmo reizi pilsētas vadība apstiprināja programmu „Par vēstures un kultūras pieminekļu atjaunošanu Kuldīgas pilsētā 1974. un 1975. g.”, kurā norādīti plānotie darbi – vairāku ēku (Kalna ielā 11, Baznīcas ielā 3/5, Sv. Trīsvienības katoļu baznīcas fasādes Raiņa ielā 6A) kapitālais remonts un restaurācija [378].

20. gs. septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados tika sastādītas PSRS vēstures un kultūras pieminekļu pases. 1978. g. sastādīta arī Kuldīgas vēsturiskā centra kā valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļa pase 1.3.7. att. Pasē norādīts „Kuldīga ir unikāls pilsētībūvniecisks veidojums, kas, pateicoties vairākiem labvēlīgiem faktoriem, saglabājis līdz mūsu dienām neskartu sena mazpilsētas centra plānojumu un apbūves struktūru, kurā koncentrēts arī lielāks skaits arhitektoniskā dekora un lietišķās mākslas darinājumu – vairāk kā jebkurā citā Latvijas senā mazpilsētā” [358, 2]. 1983. gada 18. oktobrī Latvijas PSR Ministru padomē apstiprināts jauns „Latvijas PSR Republikas pilsētībūvniecības un arhitektūras pieminekļu saraksts” [27, 171]. Aizsargājamā vēsturiskā centra teritorija ievērojami samazināta. Teritorijā vairs nav iekļauta apbūve gar Jelgavas un Skrundas, Ventpils un Virkas, Smilšu, Mucenieku ielu, kā arī 1905. gada parka teritorija un apbūve gar Liepājas ielu, sākot no ēkas Liepājas ielā 18, līdz Pilsētas laukumam [377]. Pamatotu argumentu šim teritorijas samazinājumam faktiski nav, jo pilsētvides ainaviskā kvalitāte un vēsturiskā gaisotne vienlīdz spēcīgi uztverama gan samazinātajā vēsturiskā centra teritorijā, gan iepriekš tajā iekļautajās zonās. 1997. gadā apstiprinātajā valsts kultūras pieminekļu sarakstā, Kuldīgas vēsturiskajam centram (aizsardzības Nr. 7435) noteiktas šīs pašas robežas (1.3.8. att.) [359].

1.3.7. att. un 1.3.8. att. Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs 1978. g. [357] un 1997. g. [359]

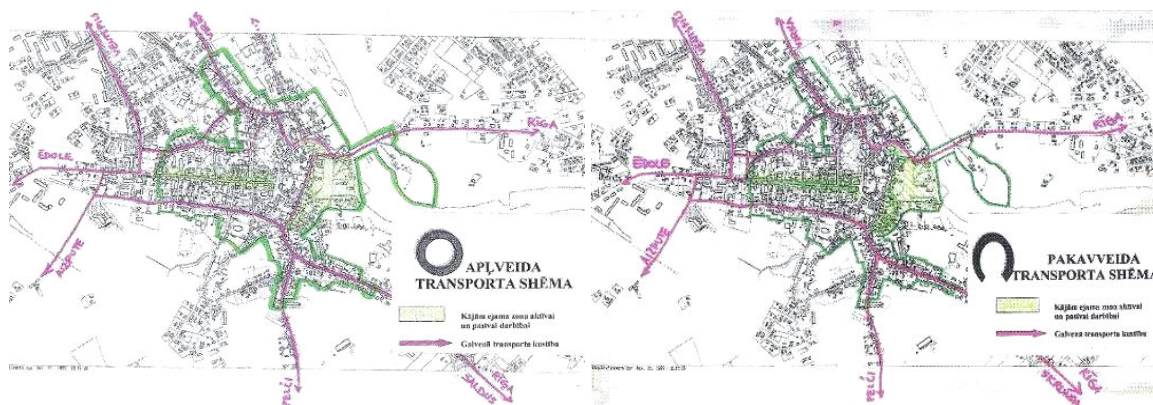

1.3.9. att. Priekšlikumi vecpilsētas attīstības virzieniem, aktīvās un pasīvās atpūtas zonām [412, 93]

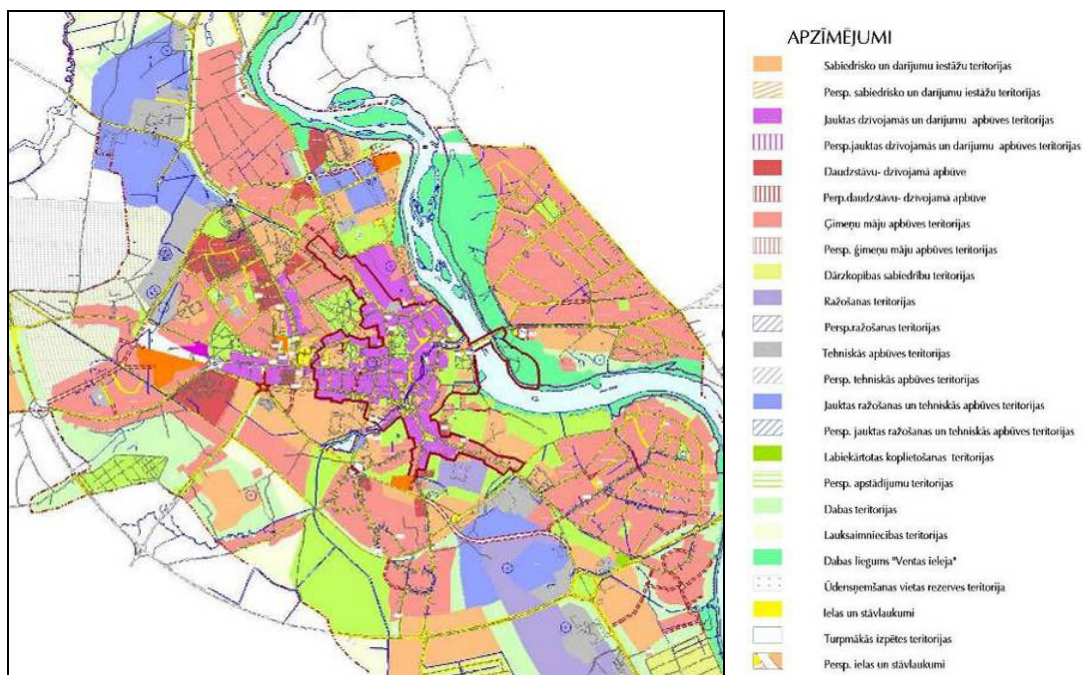
2000. gadā Kuldīgas pašvaldības Arhitektūras nodaļa (arhitekti A. Orniņš, I. Butāne, I. Kūliņa) izstrādājusi Kuldīgas pilsētas vēsturiskās apbūves teritorijas detālpilnojumumu. Plānā izstrādāti priekšlikumi sakārtotai un viengabalainai Kuldīgas attīstībai. Paredzēta vecpilsētas jumta ainavas sakārtošana un transporta organizācija ap to. Izanalizēta iespēja izslēgt tranzīta kustību pa Kalna ielu (1.3.9. – 1.3.11. att.) [412, 95-97]. Apvirzot transportu apkārt vēsturiskajam centram pa Mucenieku, Aizputes, Smilšu, Pētera, Ventspils Policijas un Baznīcas ielu. Plānā izstrādāti arī priekšlikumi ārtelpas detaļaprīkojumam, ielu segumiem un ēku fasāžu noformēšanai.

Tad pat sadarbībā ar Kuldīgas partnerpilsētu Gēsthahti (*Geesthacht*) Vācijā, tika izstrādāts arī visas pilsētas attīstības plāna priekšlikums. Šajā dokumentā iekļauts arī vecpilsētas noteikumu paraugprojekts ar aizsargājamo vērtību piemēriem [422].

2002. gadā tika izstrādāts Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums un apbūves noteikumi 2002.–2014., ko 2002. gada 29. novembrī apstiprināja Kuldīgas pilsētas Dome. Šajā plānā ievēroti 2000. gadā izstrādātie priekšlikumi. Plānā noteiktās aizsargājamās apbūves teritorijas robežas praktiski sakrīt ar 1969.g.adā noteiktajām, kas ir ievērojami plašākas par valsts aizsargājamā pilsētībūvniecības pieminekļa robežām [425].

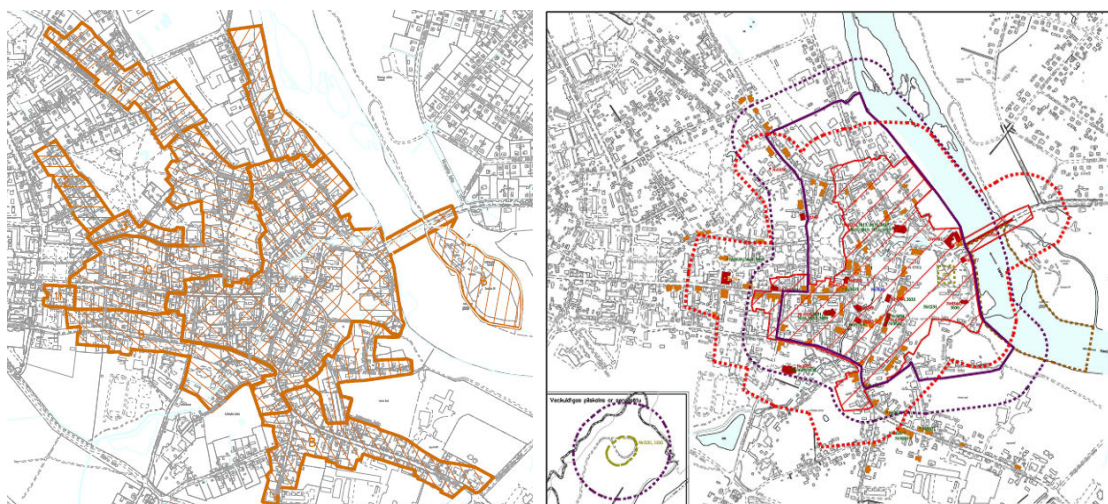
1.3.10. un 1.3.11. att. Priekšlikumi transporta organizācijai Kuldīgas vecpilsētā [412, 95-97]

1.3.12. att. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma plānotās un atļautās izmantošanas karte.

Sarkanā līnija attēlo Kuldīgas vecpilsētas robežu [425]

Plānā fiksētas visas Kuldīgas kultūrvēsturiskās kvalitātes ne tikai valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” ar to aptverošo 100 m plato aizsardzības joslu, bet arī par šo pieminekli plašākā arheoloģijas pieminekļa „Kuldīgas senpilsēta” teritorija ar aizsardzības zonu (1.3.13. att.). Šādai pilsētībūvnieciski un arheoloģiski aizsargājamo teritoriju attiecībai loģiska pamatojuma nav.

1.3.14. att. Kuldīgas pilsētas vēsturiskās apbūves zonas [152]. 1.3.13. att. Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas noteikto aizsargājamo teritoriju plāns Kuldīgas vecpilsētā [151]

Sārtā līnija ir Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra – valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļa – robeža; violetā – Kuldīgas sen pilsētas, valsts nozīmes arheoloģijas pieminekļa, robeža. Sārtā krāsā marķēti valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi, bet brūnā – vietējas nozīmes kultūras un mākslas pieminekļi.

2003. gadā Kuldīgas pašvaldība izstrādājusi „vecpilsētas aizsardzības un saglabāšanas programmu”. Tā sastāv no atsevišķām izpētes, izglītošanas, aizsardzības, transporta, ekonomiskā un pilsētas tēla veidošanas programmām. Šis dokuments vēl detalizētākā veidā izstrādāts 2010. gadā [154].

2007. [151], 2010. [152] un 2012. gadā [435] šajā attīstības plānā ir veikti grozījumi. Vecpilsēta tiks sadalīta atsevišķās zonās, katrai nosakot atšķirīgus apbūves noteikumus, kuri reglamentē apbūves augstumu un apbūves elementu atsevišķas detaļas, piemēram, Mālu ielā, ņemot vērā esošo apbūves ainavu, nav atļauts veidot jaunas jumta izbūves ielas frontē, bet Liepājas un Smilšu ielā ierobežojumi ēkas augstumam ir atkarīgi no blakus esošo ēku augstuma.

Teritorijas plānojuma risinājumi tiek detalizēti atsevišķu kvartālu detālplānojumos. Kuldīgas vecpilsētā tie tiek izstrādāti kompleksu teritorijas apbūves priekšlikumu gadījumā, kā arī iekškvartālu ielu izbūvei. Šie detālplānojumi tiek izstrādāti uz detalizētu vēsturisko materiālu pamata (1.3.15. attēls) [127]. Detālplānojumā tiek noteiktas atjaunojamās apbūves parametru prasības: ēku augstums, stāvu skaits, apjoma konfigurācija, autostāvvietu izmēri utt. Zudušās vēsturiskās apbūves atjaunošana paredzēta, piemēram, Skolas ielas zaļās zonas detālplānojumā [239], ko paredzēts īstenot tuvākajā nākotnē (1.3.16. attēls).

1.3.15. un 1.3.16. att. Skolas ielas kvartāla zudušās apbūves pilsētbūvnieciskā analīze [127]
un atjaunošanas ieceres telpiskais modelis [239]

2007. gadā apstiprināta pilsētas attīstības programma. Līdz ar ekonomikas, kultūras un citu jomu attīstību, atsevišķas sadaļas veltītas arī vide un pilsētbūvniecībai. Tas ir stratēģisks un politisks dokuments, kura pamatnostādnes iekļaujamas tālāko teritorijas attīstības plānu un koncepciju izstrādē. Diemžēl pirmo reizi tas tika apstiprināts 2008. gadā, kaut teritorijas plānojums bija jau apstiprināts jau 2002. gadā. Pilsētas attīstības programmā ir noteiktas attīstības pamatnostādnes un prioritārās jomas. Kuldīgas attīstības programmas stratēģiskais mērķis ir, „veicinot savstarpēji līdzsvarotu pilsētas un dabas vides attīstību, saglabāt vecpilsētu kā nozīmīgu kultūrvēsturisko kompleksu, paaugstināt dzīves kvalitāti pilsētā, kā arī izveidot ilgtspējīgu, kombinētu transporta sistēmu, kas nodrošinātu ekonomiskās attīstības iespējas un pārvietošanās drošību” [149]. Attīstības programmai ir pielikums – investīciju plāns, kurā paredzēti apjomīgi ieguldījumi vēsturisko objektu, ielu, laukumu un labiekārtojuma atjaunošanai, tomēr plānotajiem darbiem nav atklāts finansiālais nodrošinājums. Katru gadu tiek izstrādāta rīcības programma vecpilsētas saglabāšanai, iedzīvotāju informēšanai un objektu

atjaunošanai. 2010. gadā uzsākta jaunas attīstības programmas izstrāde arī Kuldīgas novadam, kurā paredzēta „pilsētas kā novada attīstības centra potenciāla stiprināšana, nodrošinot kvalitatīvus un pieejamus pakalpojumus visai teritorijai” [253].

Papildus vispārējiem plānošanas dokumentiem ir izstrādātas arī atsevišķas koncepcijas, piemēram, 2008. gadā tapusi Kuldīgas vecpilsētas ielu un laukumu segumu rekonstrukcijas un Alekšupītes promenādes izveides koncepcija [143]. Tajā iekļauta vēsturiskās situācijas izpēte, priekšlikumi segumu atjaunošanai, apstādījumu un apgaismojuma ierīkošanai un transporta organizēšanai. Pamatojoties uz katras ēkas krāsojumu slāņu izpēti, ir izstrādāta arī vecpilsētas ēku krāsojuma koncepcija [171].

Viens no visos laikos visefektīvākajiem apbūves regulēšanas instrumentiem ir bijuši būvnoteikumi – katrai pilsētai savi. Latvijā senākie pazīstamie būvnoteikumi ir bijuši Rīgai, bet Kurzemē, šķiet, Liepājai. Liepājas pilsētas Dome apstiprinājusi vietējos būvnoteikumus 1890. gadā. Tie ir „Nosacījumi, kas jāievēro pie būvēm Liepājā.” Šie būvnoteikumi tika „nolemti no Liepājas pilsētas vietnieku sapulces 8. novembrī 1890. gadā un izsludināti „Kurzemes Gubernas Avižu” 34. nr. 1. maijā 1891.” [87] Stipri vēlāk tie publicēti arī atsevišķā izdevumā. [49]

Lielākā daļa šajos būvnoteikumos iestrādāto normatīvu balstīti uz Rīgas būvnoteikumu principiem. Rīgā tie bija spēkā kopš 1867. gada. Svarīgākie noteikumi bija dažādu apbūves elementu telpisko parametru (ēku augstuma, apbūves blīvuma, no fasādes plaknes izvirzīto elementu u. c.) ierobežojumi un prasības sanitāri higiēniskajiem apstākļiem un labierīcībām. Liepājas būvnoteikumos bez tam īpaša vērība bija pievērsta kvartāla stūru risinājumiem: „ja divas ēkas saiet kopā, tad ielas stūri vajag nogriezt taisnā līnijā tādā vīzē, ka šī griezuma līnija stāvētu taisnā leņķī (vinķelī) ar līniju, kas ielas stūri daļa uz divām līdzīgām daļām, pie kam šī griezuma līnija nekad nedrīkst būt īsāka par piecām pēdām (1.5m – J. J.)” (Nosacījumu 28. paragrāfs). Bija arī noteikts, ka visas ēkas „kas atrodas pie ielas vai atklātiem laukumiem vajag līdz ar visiem piederīgiem vārtiem un žogiem taisīt ar fasādi pēc arhitektūras likumiem, un nokrāsot tādā krāsā, kas līdzīga citu apkārtnē esošu namu krāsai” (Nosacījumu 40. paragrāfs). Šie Liepājas būvnoteikumu principi, acīmredzot izmantoti arī citās Kurzemes pilsētās, it īpaši Kandavā kur uzkrītoši daudz ir nošķautni ēku stūri. Vairāki tādi ir arī Kuldīgā, piemēram, Jelgavas ielā 12, Dzirnavu ielā 10, Raiņa ielā 2, 6 un 8 u. c.

Kuldīgas pilsētas būvnoteikumi apstiprināti Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldē 1936. gada 1. oktobrī un publicēti 1937. gadā [82]. Saskaņā ar šiem noteikumiem, pilsētas teritorija bija sadalīta saimnieciskos, dzīvokļu, rūpniecības, dārzniecības un lauksaimniecības rajonos. Šis zonējums atbilda 1927. g. attīstības plāna projektā iecerētajam. Noteikumos katram no šiem rajoniem fiksēti nedaudz atšķirīgi apbūves paņēmieni. Saimnieciskajā centrā (kas apmēram atbilst mūsdienu vecpilsētas teritorijai) ēkas drīkstēja celt ne augstākas par 13 metriem, sadalot tās ne vairāk kā trīs stāvos.” Bija pieļaujama slēgta apbūve un ēkas uz būvlaides, kuru platība lielāka par 60 m² (Noteikumu 12. pants). Dzīvojamā zonā maksimālais ēkas augstums bija 9 m, sadalot to divos stāvos. Netika pieļauta slēgta apbūve un ēkas, kuru platība mazāka par 40 m² celšana uz iedibinātās būvlaides (Noteikumu 13. pants). Bija noteikts, ka īpaši jākopj prieksdārzi, tos nedrīkst apbūvēt, izņemot verandas, un tie obligāti jāiežogo ar blīvu žogu gar ielas fronti (Noteikumu 22. pants), tādēļ šajā laikā pilsētas telpa izteikti norobežota no privātās telpas un skaidri nolasāms zemesgabalu dalījums. Bija reglamentēti to

elementu un arhitektonisko detaļu izmēri, kas izvirzīti no fasādes pamatplaknes, piemēram, „uz ietvēm, kas šaurākas par 1 m nav atļauts likt pie ieejas durvīm kāpienus ārpus sienas, pie lielāka platuma atļauts uzlikt vienu līdz 30 cm platu kāpienu ar noapaļotiem stūriem (1.3.20. att.) logi, kas stāv zemāk par 2,5 m virs ietves, jātaisa uz iekšu verami .. jumtiņu (virs durvīm) atbalsti jāierīko konsoļu veidā (1.3.19. att.)” (Noteikumu 28. pants).

1.3.17. un 1.3.18. att. Nošļauptu ēku stūru piemēri Raiņa ielā 2 un 8 Kuldīgā

1.3.19. un 1.3.20. att. Uzjumtenis uz konsolēm Kalna ielā 22 [305] un pakāpieni pie ēkas Baznīcas ielā 14 [290], iedziļināti ailē un ar noapaļotiem stūriem.

Noteikta arī būvprojektu izstrādes, saskaņošanas un būvdarbu izpildes kārtība: „Aprīņķa būvinspektora atļauja jāizprasa: jaunbūvju celšanai, esošo ēku pārbūvei vai kapitālremontiem, gruntsgabalu sadalīšanai vai apvienošanai, ceļu un ielu ierīkošanai, jaunu ielas un robežu žogu celšanai, grāvju rakšanai un kanalizācijas ierīkošanai, ja to ierīkošana aizskartu kaimiņu vai pilsētas intereses, un aku ierīkošanai” (Noteikumu 2. pants). Projekti bija jāizstrādā detalizēti, un tos drīkstēja izstrādāt lekslietu ministrijas Būvniecības pārvaldē reģistrēti arhitekti, inženieri vai tehniķi (Noteikumu 3. pants). Bija noteikti zemes gabalu dalīšanas principi: minimālā platība – 1000 m², minimālais platums gar ielu – 15 m, un jābūt piekļuvei pie ielas (noteikumu 9. un 10. pants). Būvnoteikumos izvirzītas arī prasības ūdensapgādes un kanalizācijas iekārtošanai, ateju, atkritumu tvertņu, aku, dūmvadu, kāpņu utt. Izveidošanai (Noteikumu 25. – 35. pants).

Nākamajos Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumos 1977. gadā izstrādāja Latvijas Celtniecības

zinātniskās pētniecības un eksperimentālās tehnoloģijas institūts. Tos 1977. gadā apstiprināja Kuldīgas rajona Izpildu komiteja. Šajos noteikumos uzskaitīti arī pilsētas aizsargājamie kultūras pieminekļi un dabas aizsardzības objekti: 2 arheoloģijas pieminekļi, 8 valsts un 9 vietējas nozīmes vēstures pieminekļi, 11 valsts un 12 vietējas nozīmes arhitektūras pieminekļi, 8 valsts nozīmes mākslas pieminekļi, 2 vietējas nozīmes dabas aizsardzības objekti. Apstiprināto pieminekļu skaits laika gaitā Vairākkārt mainījies, pārsvarā audzis, bet melnraksta versijās pieminekļu skaits vienmēr bijis lielāks, kā apstiprināts [384]. Apbūves noteikumi noteica vietējo padomju pilsēt būvniecisko kontroli Kuldīgas teritorijā, kurā visi paredzētie būvniecības darbi, izņemot individuālās celtniecības parcelācijas projektus, kā arī civilās un ražošanas celtniecības projektus, jāaskaņo ar Kuldīgas pilsētas Izpildu komitejas valsts aizsardzības zonas arhitektu [336]. Apbūves noteikumi reglamentēja celtniecības izvietojumu, zemes gabalu iedalīšanu un izmantošanu, celtniecības, rekonstrukcijas un labiekārtošanas realizēšanas kārtību. Papildus nosacījumi izvirzīti valsts aizsardzības zonai un apbūves regulēšanas zonai. Par pieļaujamiem materiāliem pilsētas centra daļā noteikts, ka: „jālieto ilgzturīgi un izteismīgi apdares materiāli, kas saglabā savas dekoratīvās īpašības vai kuru dekoratīvās īpašības var periodiski atjaunot. Īpaša uzmanība, saskaņā ar pilsētas tradīcijām, jāveltī ieejas durvju individualizācijai. Objektu jumtiem jābūt segtiem ar kārneņiem..” (Noteikumu 3.31. punkts) [336, 23]. Noteikts arī, ka: „jaunas administratīvās un pārvaldes iestādes sabiedriskās organizācijas, galvenās kultūras, tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas, kā arī komunālās apkalpošanas parasti izvietojamas pilsētas centrā un atsevišķos gadījumos šīs iestādes var izvietot valsts aizsardzības zonā” (Noteikumu 3.28. punkts) [336, 22]. Šādi noteikumi kopumā bija vērsti uz kultūras mantojuma saglabāšanu un tradicionālās pilsētvides turpināšanu.

2002. gadā tika apstiprināti atkal jauni būvnoteikumi, kas tagad saskaņā ar Latvijas teritorijas plānošanas likumu, bija jaunā attīstības plāna sastāvdaļa. Saskaņā ar šiem noteikumiem: „vecpilsētā saglabā un, kur tas ir zudis, atjauno esošo ielu un laukumu tīklu, aizpildot izveidojušos tukšumus apbūvē. Vēsturiskā būvlaide ir pilsēt būvniecības pieminekļa sastāvdaļa. Apbūves bojāejas gadījumā aizliegta parka, skvēra vai autostāvvietas izveidošana tās vietā, bet gan atjaunojama apbūve tās vēsturiskajā vietā” [151]. Paredzēts, ka jaunbūves ir pieļaujamas tikai zudušās apbūves vietās, kuras precīzi nosakāmas pēc grafiskiem materiāliem un zondāžām dabā. Ja šādi materiāli nav saglabājušies vai nav zināmi, tad ēka tiek celta savā vēsturiskajā atrašanās vietā, taču tās apjomam jāiederas konkrētās vides stilistikā un raksturā un jābūt saskaņā ar kādu no Kuldīgas vecpilsētā raksturīgajiem, noteiktiem, 6 apbūves tipiem. Vecpilsētas apbūves koncepcija paredz, ka publiskā ārtelpa tiek veidota 20. gadsimta sākuma stilistikā un veidolā. 2010. gadā apbūves noteikumu grozījumos tika detalizētas prasības ēku atjaunošanai Kuldīgas vecpilsētā. Lai apbūves noteikumi būtu projektētājiem un iedzīvotājiem saprotamāki, tie tika ilustrēti ar logu detaļu, dzegu profilu un citu arhitektūras elementu rasējumiem. [152]

Jebkuras pilsētas attīstību noteikuši normatīvie akti – gan valsts, gan vietējā mērogā. Kuldīgas pilsētas attīstību pilsēt plānošanas un būvniecības jomā, noteikuši vispārējie valsts normatīvie akti līdz 1927. gadam, kad Kuldīgā izstrādāts pirmais tās attīstības plāns un tam sekojošie Kuldīgas pirmie būvnoteikumi, kas apstiprināti 1937. g. Kopumā Kuldīgas attīstības plāni atspoguļo kopējās

pilsētbūvniecības tendences valstī, piemēram, 1948. g. apstiprinātajā ģenplānā paredzēta masveida ēku nojaukšana un centra modernizācija, bet jau nākošajā – 1973. g. apstiprinātajā – vecpilsētas (gan plānojuma, gan apbūves) saglabāšana. Kopš 2002. g. vecpilsētas plānojumā un būvnoteikumos nozīmīgas izmaiņas nav veiktas. Izstrādātas vairākas kvalitatīvas vides veidošanas programmas un koncepcijas.

2. KULTŪRVĒSTURISKĀ MANTOJUMA AIZSARDZĪBAS UN SAGLABĀŠANAS ASPEKTI

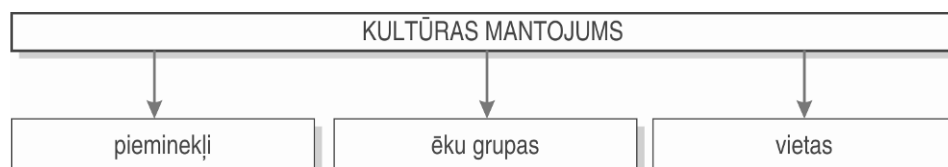
Kultūras un dabas mantojums ir vieni no svarīgākajiem faktoriem, kas nosaka vietas individuālo raksturu jeb identitāti. Globālas ekonomikas apstākļos vides identitātes saglabāšana uztur kultūru daudzveidību un palīdz atsevišķiem reģioniem nesaplūst viendabīgā masā, tādēļ kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai ir nozīmīga loma. Kultūra mantojums ir katras tautas un visas sabiedrības uzkrāto vērtību kopums, kas neatkarīgi no piederības, atspoguļo sabiedrības evolūciju, zināšanas, tradīcijas. Tam ir nozīmīga daļa cilvēka dzīves kvalitātes nodrošināšanā [192]. Lai pasargātu kultūrvēsturisko mantojumu, nepieciešams atrast līdzsvaru starp ekonomisko izaugsmi un vēsturiskā mantojuma saglabāšanu. Katram Latvijas novadam ir savas vērtības un īpatnības, kas tos padara atšķirīgus. Pilsētu attīstības plānošanā jārespektē teritoriju dažādība. Viens no „Valsts kultūrpoltikas vadlīniju 2006.–2015. gadam” stratēģiskajiem mērķiem ir „stiprināt nacionālo identitāti un Latvijas pilsoniskās sabiedrības saliedētību, uzturot un no jauna radot kopējas nacionālās kultūras vērtības” [196]. Vietējā identitāte ir viens no ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikumiem, uz ko norāda arī tas, ka novados, kuros vēsturiskā identitāte nav saglabājusies, cilvēki mēģina to konstruēt no jauna. Piemēram, pēdējos gados popularitāti ar it kā mistiskām īpašībām iekarojušais Dobeles novada Pokaiņu mežs faktiski ir mēģinājums radīt jaunu vietas identitāti [202].

Izpratne par kultūrvēsturiskā mantojuma nozīmi un saglabāšanas nepieciešamību mainījies vairakkārt. Jau 1964. gadā uzsvērts, ka kultūrvēsturiskajā mantojumā nozīmīga ir ne tikai fiziskā vide – objekti, ainavas u. c., bet arī sabiedrības izpratne un līdzdalība šīs vides un objektu kopšanā: “Piesātināti pagātnes stāsti, cilvēku paaudžu vēsturiskie pieminekļi ir saglabājušies līdz mūsdienām kā gadiem ilgu tradīciju liecinieki. Cilvēki arvien vairāk un vairāk apzinās cilvēcisko vērtību vienotību un uzskata antīkos pieminekļus kā kopēju mantojumu. Ir atzīta kopējā atbildība tos pasargāt nākamajām paaudzēm” [140]. Izpratne par kultūras mantojumu kā par kaut ko ar pagātņi saistītu, kas jā saglabā nākotnei, būtu aizstājama ar mantojuma saglabāšanas fokusēšanu uz procesiem, kas aizsargā vietējo identitāti un nodrošina tās radošo turpinājumu. Kultūra, tai skaitā kultūras mantojums, būtu jā uztver kā nepārtraukti piesaistošs „process un kopsakarību diskusija” [37].

Analizējot dažādas kultūras mantojuma definīcijas un konvencijas, kurās tās aprakstītas, kā arī mantojuma objektus dabā, tiek secināts, ka nepieciešams raudzīties uz kultūras un dabas vidi aptveroši, lietojot jēdzienu „vienotais dabas un kultūras mantojums”. Dalīta pieeja neļauj atklāt veseluma būtību un vērtību. Mantojuma saglabāšanā galvenais akcents tiek likts uz objektu aizsardzību, konservāciju un popularizēšanu, lai nodotu to nākamajām paaudzēm, saglabājot objekta vērtību un autentiskumu. Raugoties uz kultūras un vides mantojumu aptveroši, darbā tiek izdalītas atsevišķas tā sastāvdaļas:

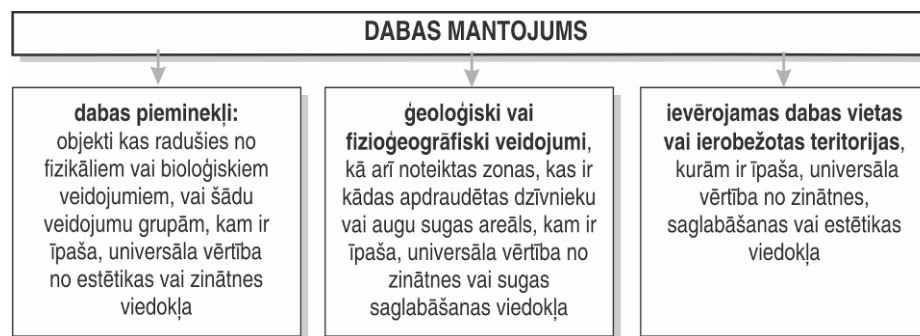
1. Kultūras mantojums (2.1. att.):
 - pieminekļi: arhitektūras objekti, lieli tēlniecības darbi, arheoloģiskās struktūras vai elementi, alu mitekļi un visu šo objektu iezīmju apvienojumi, kuriem ir ievērojama vērtība no vēstures, mākslas vai zinātnes viedokļa;

- ēku grupas: atsevišķas vai savienotas ēku grupas, kas to arhitektūras, vienveidības vai vietas dēļ ainavā ir ievērojama vērtība no vēstures, mākslas vai zinātnes viedokļa;
- vietas: cilvēku vai cilvēku un dabas kopīgi veidotas teritorijas, ieskaitot arheoloģisko atradumu vietas, kurām ir ievērojama vērtība no vēsturiskā, estētiskā, etnoloģiskā vai antropoloģiskā viedokļa [187];

2.1.att. Kultūras mantojums

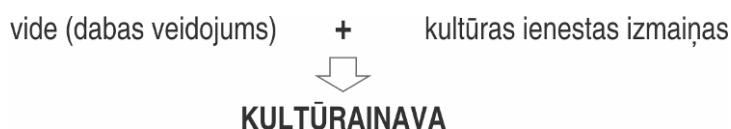
2. Dabas mantojums 2.2. att. [187; 156];

2.2.att. Dabas mantojums [187; 156]

3. Kultūrainava (kopš 2005. gada):

vieta, kam raksturīga nozīmīga mijiedarbība starp cilvēku un dabas vidi – “dabas un cilvēka kopīgi veidojumi. Tie ilustrē cilvēku sabiedrības un apdzīvotu vietu evolūciju laika gaitā, ņemot vērā fiziskus ierobežojumus un/vai to dabiskās vides radītās izdevības, un secīgas ārējas vai iekšējas sociālās, ekonomiskās un kultūras ietekmes” [189]. Kultūrvēsturiskā ainava ir vide, kurā dabas veidojumi sintezējas ar kādas noteiktas kultūras (tautas) ienestām izmaiņām (2.3. att.), tāpēc nav abstraktu kultūrvēsturisku ainavu, bet ir latviska, igauņiska, skotiska utt. kultūrvēsturiskā ainava. [183]. Šāda pieeja attīstījies arī saskaņā ar Eiropas Ainavu konvenciju, kas Latvijā ratificēta 2007. gadā un, kurai pateicoties, arī Latvijā kultūras pieminekļi vairs netiek uztverti nodalīti, bet kontekstā ar apkārtējo vidi un sajūtām, ko tie veido, savstarpēji korelēnot [458].

2.3.att. Kultūrainava [189].

Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas vispārējās nostādnes pasaulē ir apstiprinātas vairākās konvencijās, no kurām vairākas ir Latvijā ratificētas. Konvencijās un likumos par kultūras mantojuma aizsardzību ir iestrādātas vairākas kultūras mantojuma definīcijas, kas plaši atspoguļotas informācijas avotos un iepriekšējos šai jomai – kultūrvēsturiskajam mantojumam – veltītos pētījumos. Latvijā kopš 2006. gada tiek lietots jauns, plašāks kultūras mantojuma skaidrojums: „Kultūras mantojums sastāv no uzkrātu resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes un kas neatkarīgi no piederības indivīdu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārliecību, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudžiem. Tas ietver arī vidi, kas izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā, laikam ejot” [138]. Šajā skaidrojumā uzvērta sabiedrības līdzdalība mantojuma saglabāšanā, dalīta atbildība un partnerības nozīme, pasvītrojot, ka mantojums saglabājams sabiedrībai, nevis kādai šaurai ekspertu grupai (2.4. att.). Ieviests un skaidrots jēdziens mantojuma kopiena, kas ir veidojama, lai ieinteresētu, vietējos iedzīvotājus apvienoties mantojuma saglabāšanā un kopšanā: „Mantojuma kopiena sastāv no cilvēkiem, kas augstu novērtē specifiskus kultūras mantojuma aspektus, kurus tā vēlas uzturēt un nodot nākamajām paaudzēm” [138]. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana ir efektīvāka, ja tajā piedalās ne tikai valsts institūcijas un pašvaldība, bet arī vietējās kopienas, jo to pārstāvji ir vietējās sabiedrības daļa un paši izlemj, ko un kādā veidā sargāt. Sabiedrības līdzdalība mantojuma saglabāšanā var būt pasīva (noklausoties informāciju, apmeklējot pašvaldības organizētos pasākumus) vai aktīva (piedaloties normatīvu izstrādē, atbildīgu lēmumu pieņemšanā un ar restaurācijas centru atbalstu fiziski restaurējot kāda nozīmīga, apdraudēta īpašuma detaļu).

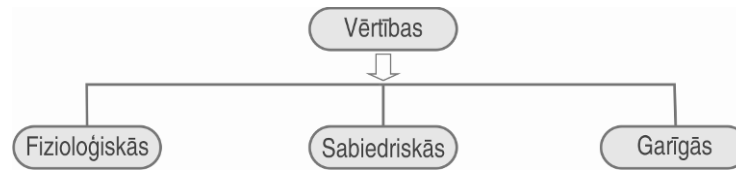
Eiropā kultūrvēsturiskais mantojums pārsvarā tiek attiecināts uz kultūras jomu, bet tas būtu jāskata daudz plašāk, jo ir cieši saistīts ar citām nozarēm – lauksaimniecību, telpisko plānošanu, vidi, zinātni, tūrismu, u. c.[136]. Atsevišķās valstīs, kā piemēram, Dānijā un Norvēģijā materiālā kultūras mantojuma aizsardzība ir Vides institūciju pārraudzībā [458].

2.4.att. Kultūras mantojuma saglabāšana

Jebkuras kultūrainavas vai kultūrvēsturiska objekta nozīmīgumu nosaka to vērtības un sabiedrība, kas šīs vērtības izprot un akceptē. Vērtības ir filozofiska kategorija, kas raksturo cilvēka augstākos ideālus un tieksmi tos sasniegt [145]. Katras sabiedrības un tautas dzīves kārtību nosaka tās vērtību sistēma, kas izriet no pamatpriekšstatiem par pasauli un cilvēka vietu tajā. Vērtības ietvertas tautas

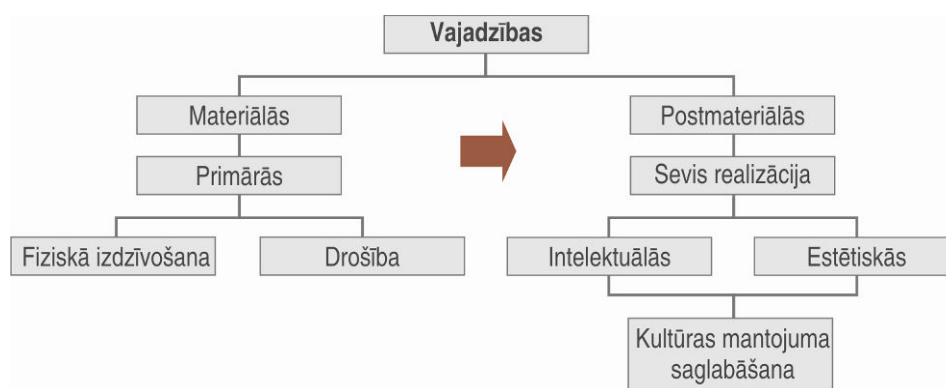
mītos, vēsturiskajā apziņā un tradīcijās. Tā var būt lieta vai parādība, kas nodrošina cilvēku dzīves un attīstības vajadzības. Vērtības var dalīt trīs līmeņos, skat. 2.5. att.

2.5.att. Vērtību līmeņi

Psihologs Abrahams Harolds Maslovs (*Abraham Harold Maslow*), kurš izstrādājis plaši pazīstamo cilvēka vajadzību piramīdu, uzskatīja, ka augstākās vajadzības (pēc pašizpaušmes) ir raksturīgas samērā nedaudzām izcilām personībām, pārsvarā zinātniekiem un māksliniekiem [180]. Tātad, jo augstākas vērtības, jo mazāk cilvēku, kuri tās izprot un uzskata par svarīgām. Ja nolemts saglabāt kādas konkrētas vērtības, tās jāskaidro.

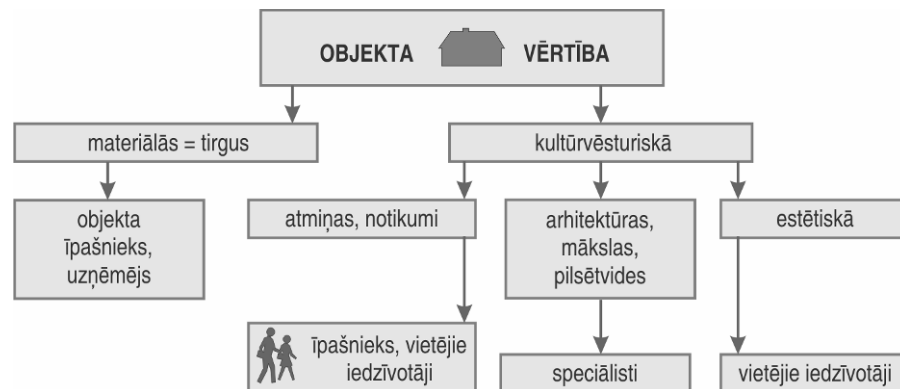
20. gs. otrajā pusē Rietumu pasaulē notikusi pakāpeniska vērtību maiņa – no **materiālajām** (ekonomiskajām un drošības vērtībām) uz **postmateriālajām** (dzīves kvalitātes vērtībām). Šo atziņu izteicis viens no ietekmīgākajiem mūsdienu vērtību teorētiķiem sociālajās zinātnēs Ronalds F. Ingleharts (*Ronald F. Inglehart*), kura teorētisko priekšstatu kopums sakņojas A. Maslova vajadzību teorijā, kuras pamatā ir šāda tēze: kad indivīda primārās vajadzības – fiziskā izdzīvošana un drošība – ir apmierinātas, tad svarīgākas kļūst augstākās – sevis realizācijas, intelektuālās un estētiskās jeb postmateriālās vajadzības [135', 27], kas ietver arī kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, skat. 2.6. att.. Humānas sabiedrības veidošanai jārealizē lietas, ko ietver jēdzieni “kultūras mantojums”, “kopta kultūrainava”, “līdzsvarots kultūras tūrisms”, “vides māksla”, “kultūras izglītība” [179].

2.6.att. Vajadzību un vērtību maiņa

Vērtību definēšanai ir būtiska nozīme kultūras, dabas pieminekļu un kultūrainavu aizsardzībā. Tas ir pamats gan objekta aizsardzības statusa noteikšanai, gan tā vērtības skaidrošanai sabiedrībā. Objekta kultūrvēsturisko vērtību nosaka tā novērtējums, kas ietver materiālās, vēsturiskās, zinātniskās, kultūras, estētiskās un tirgus [168]. Vērtības jēdziens, jo īpaši attiecībā uz kultūras vērtībām, ir relatīvs,

jo vērtība ir piesaistīta patērētājam, kam tā ir svarīga. Dažādiem cilvēkiem ir svarīgas atšķirīgas vērtības, piemēram, arhitektūras un mākslas vērtības ir būtiskas speciālistiem, ekonomiskās vērtības — objektu īpašniekiem un uzņēmējiem, estētiskās vērtības, atmiņas, notikumi – vietējiem iedzīvotājiem, skat. 2.7. att.. Laika gaitā vērtības var mainīties. Latvijā tipisks piemērs šajā ziņā ir muižas un pilis. Mūsdienās tiek augstu vērtēta to arhitektoniskā vērtība, pilis tiek sauktas par „Latvijas pērlēm” [37], tomēr tikai pirms dažām paaudzēm latviešu sabiedrībā šīs pašas pilis izraisīja visdziļāko naidu, jo bija gan vizuāls, gan sociāls pretstats vienkāršo cilvēku dzīvei.

2.7.att. Objekta vērtība un tās patērētājs

Lai sabiedrība akceptētu vietējā kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību, vēlama atzīta eksperta vai plašu ļaužu masu pārliecība par to. Mūsu valstī augstākais vērtības atzinums ir Latvijas kultūras pieminekļa statuss, bet pasaulē – pasaules kultūras mantojuma objekta statuss. Jēdziens „īpašas nozīmes unikāla vērtība” ir pamatkritērijs iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā: „Nozīmīgums kultūrai un/vai dabai, kas ir tik ārkārtējs, ka pārsniedz valstu robežas, un ir vienlīdz svarīgs cilvēku paaudzēm gan mūsdienās, gan nākotnē. Šī mantojuma ilgstošai aizsardzībai ir visaugstākā nozīme visai starptautiskajai sabiedrībai” [189].

Kritērijus, pēc kuriem izvērtējama kāda objekta, vides vai notikuma vērtība, aptveroši raksturojuši Pasaules mantojuma saraksta veidotāji:

1) **Identitātes vērtība** bieži saistīta ar emocionālu pieķeršanos kādai vietai vai objektam. Cilvēki uzskata kultūras un dabas mantojumu par savējo, identificē sevi ar konkrēto vietu. Kuldīgā var pārliecināties, ka šī ir viena no spēcīgākajām vērtībām, jo tās iedzīvotāji visi kā viens pirmām kārtām min to, ka tā ir viņu pilsēta un viņi jūtas tai piederīgi. Cilvēkiem pilsēta saistās ar konkrētām atmiņām, ar to, ko viņi vēlas saglabāt un nodot nākamajām paaudzēm.

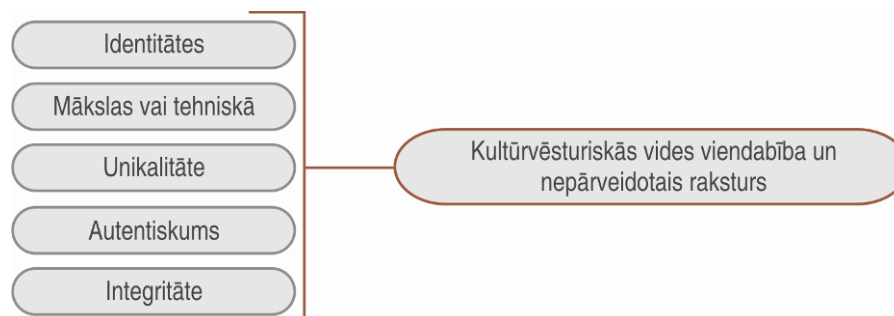
2) **Mākslas vai tehniskā vērtība** skar gan materiālus, no kā veidots objekts, gan tehniskus parametrus, pēc kuriem var salīdzināt, kam ir lielāka vai mazāka mākslinieciska vērtība.

3) **Unikalitāte pasaules kontekstā** nozīmē, ka objekts ir savā veidā vienīgais, tam piemīt kvalitātes, kuru dēļ tam vajadzētu atrasties Pasaules kultūras mantojuma sarakstā.

4) **Autentiskums** – nosakot to, jāņem vērā dažādi aspekti: objekta ārējā izskata, izmantoto materiālu, apdares un novietojuma autentiskums.

5) **Integritāte** – kultūras vai dabas mantojuma pilnīgums un neskartība [188].

Visi šie kritēriji kopā nosaka to, ka lielākā vērtība un pamatkritērijs kultūras mantojuma iekļaušanai UNESCO Pasaules kultūras mantojuma sarakstā ir nevis katra atsevišķa vērtīga ēka, bet tieši **kultūrvēsturiskās vides viendabība un nepārveidotais raksturs** (2.8. att.).

2.8.att. Pasaules kultūras mantojuma objekta vērtība

UNESCO Pasaules (*Pasaules mantojuma – J.J.*) kultūras mantojuma objektu sarakstā ir iekļauti divi Latvijas objekti: plašāk pazīstams ir Rīgas vēsturiskais centrs (iekļauts 1997. g.), bet 2005. gadā sarakstā iekļauts desmit valstu pieteiktais objekts – Strūves meridiāna loks –, kura divi punkti atrodas Latvijā [170].

Kuldīgas identitāti lielā mērā nosaka un ietekmē kultūrvēsturisko vērtību kopums. Kuldīgas novada un Latvijas iedzīvotāji atzīmē pilsētas kultūrvēsturisko mantojumu gan kā novada, gan kā visas valsts identitātes stiprinātāju. Latvijas iedzīvotāju aptaujā kā viens no Latvijas septiņiem brīnumiem atzīts Ventas tilts Kuldīgā un Ventas rumba [117]. Kuldīgas kultūrvēsturiskās identitātes kopšana galvenokārt saistās ar objektu un raksturīgo ainavu apzināšanu, atjaunošanu un saglabāšanu. Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību nosaka virkne materiālu faktoru:

- viduslaiku pilsētas plānojuma struktūra;
- Venta, upes senleja, rumba un Ventas kanāls;
- senais ķieģeļu velvju tilts;
- sarkano māla kārniņu jumtu ainava;
- viduslaiku vēsturiskais centrs ap Alekšupīti;
- ierindas ēku ansamblis - pārsvarā saglabājušās koka ēkas no 18.gs. beigām un 19. gs. sākuma;
- ēku detaļas: būvgaldniecības izstrādājumi (durvis ar virslogiem, logi, robdēļi), metālkalumi (vējradītāji, margas, vārti), ieeju kāpnes, lieveņi u. c.

Vēsturisko mantojumu raksturo arī vecpilsētas aura un senatnīguma izjūta, kā arī vietējās kultūras tradīcijas. Kuldīgas vēsturiskā centra vērtību veido ainava (2.1. att.), kurā saglabājušās gan liecības par cilvēka iecerēm pārveidot dabu, gan dažādus laikmetus raksturojuši kultūrvēsturiskie objekti. Kopumā ainava raksturo nepārtrauktu attīstību, saglabājot aktīvu sociālo lomu mūsdienu sabiedrībā un vienlaikus demonstrējot nozīmīgas materiālās pagātnes liecības [250].

2.1. att. Kuldīgas vecpilsēta Ventas senleņķā [304]

1. tabula.

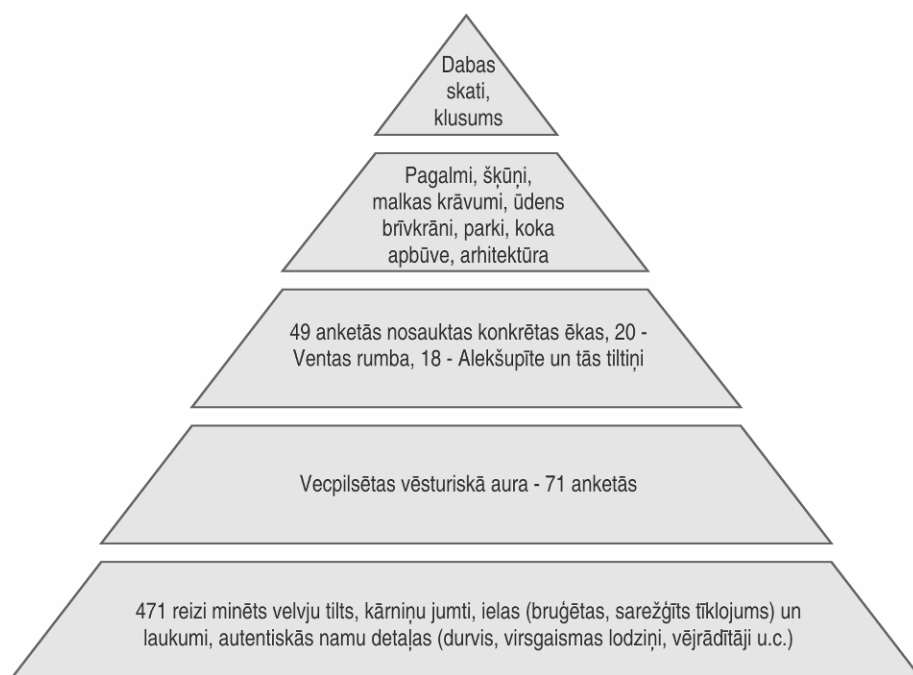
Raksturīgās vēsturisko ēku un pieminekļu vērtības [14; 30]

Emocionālās vērtības	Kultūras vērtības	Izmantošanas vērtības
Brīnums	Dokumentācija	Funkcionalitāte
Identitāte	Vēsture	Ekonomiskums
Nepārtrauktība	Arheoloģija un laikmets	Izglītība
Cieņa un godbijība	Estētiska un arhitektūra	Politika
Simbolika un reliģija	Pilsētas ainava	
	Ainava un ekoloģija	
	Tehnoloģijas un zinātne	

Kuldīgas kultūrvēsturisko vidi veido šādas formālās, aizsargājamās un saglabājamās vēsturiskās vērtības: visu sastāvdaļu autentiskums, ietverot vēlākos uzslāņojumus, kuriem nav destruktīvas vai degradējošas ietekmes; telpiskā struktūra (silueti un panorāmas, skatu perspektīvas, vēsturiskais pilsētas teritorijas dalījums, ielu tīkls, zemes gabali, parcelācija, vēsturiskā apbūve, tās mērogs un raksturīgās proporcijas, ūdenstece un ūdenstilpes ar to virsmas spoguļiem kontekstā ar citām kultūrvēsturiskajām sastāvdaļām); pazemes kultūrvēsturiskais mantojums (arheoloģiskais kultūras slānis); būvniecības tradīcijas (dekoratīvā māksla, būvamatniecības darinājumi, tehnoloģiju izmantojums, vietai tradicionālie materiāli, krāsa, faktūra); ielu segums un virszemes inženierbūves; publiskās telpas iekārtojums – ainavu arhitektūra un interjeru dekoratīvā māksla [240]. Šīs vērtības veido unikālo Kuldīgas vecpilsētas pilsētvidi. Kuldīgas vecpilsētas vērtības iespējams iedalīt emocionālajās, kultūras un izmantošanas vērtībās (skat.1. tabulu).

Lai pēc iespējas vispusīgi analizētu iedzīvotāju vērtīborientāciju un vērtības, ko viņi pamanījuši vecpilsētā, regulāri noskaidroti Kuldīgas iedzīvotāju viedokļi. 2007. gadā iedzīvotāju aptaujā par Kuldīgas vērtībām, tika uzdots jautājums „Kādas unikālas vecpilsētas vērtības esat pamanījuši?”. Aptaujā piedalījās 243 respondenti un tika nosauktas 52 vērtības, kuras sagrupējot, var secināt, ka vispopulārākās ir tās materiālās vērtības, kas ir uzkrītošas un apjomīgas, un tāpēc tās ir ļoti pamanāmas [437].

Pēc respondentu domām, vispopulārākās ir vērtības, kas bija nosauktas anketā, turklāt tieši tādā pašā secībā. Tikai Kuldīgas viesi vecpilsētas vēsturisko auru vērtējuši kā svarīgāku par autentiskajām namu detaļām (*kas, viens bez otra nav iespējams – J.J.*). Bez piedāvātajiem variantiem vecpilsētas iedzīvotāju populārākā atbilde bija Aleksūpīte (11 %), no tiem, kuri vecpilsētā strādā, 18,5 % minējuši ēkas (koka, vēsturiskās), savukārt 10 % respondentu, kuri vecpilsētu apmeklē ikdienā, nosaukuši Ventas rumbu (2.2. att.). Velju tilts ir vispopulārākā atbilde visās vecuma grupās. [437] Uz jautājumu „Kura, jūsuprāt, ir vecpilsētā vislabāk atjaunotā ēka?” pilsētnieki pārsvarā atbildējuši, ka tā ir viesnīca „Metropole”, lai gan tās atjaunošanā nav ievēroti vēsturisko ēku saglabāšanas un atjaunošanas principi un šī ēka ir uzcelta gandrīz no jauna (2.3. un 2.4. att.). Atbildi, visticamāk, iespaidojis fakts, ka šī ēka pilsētas centrā ilgus gadus netika atjaunota pēc ugunsgrēka un tās atjaunošana pilsētniekiem šķitusi ļoti atbalstāma jebkurā veidā Turpretī Kuldīgas muzeju (skat. 2.5. attēlu), kurā vēsturisko ēku konservēšanas un atjaunošanas principi ir ievēroti, novērtējuši tikai trīs iedzīvotāji [406]. Saskaņā ar būvniecības terminoloģiju, „Metropole” ir rekonstruēta, bet novada muzeja ēka – restaurēta [126].

2.2. att. Kuldīgas vecpilsētas unikālās vērtības iedzīvotāju un apmeklētāju skatījumā

2.3. un 2.4. att. Viesnīca „Metropole” pēc rekonstrukcijas

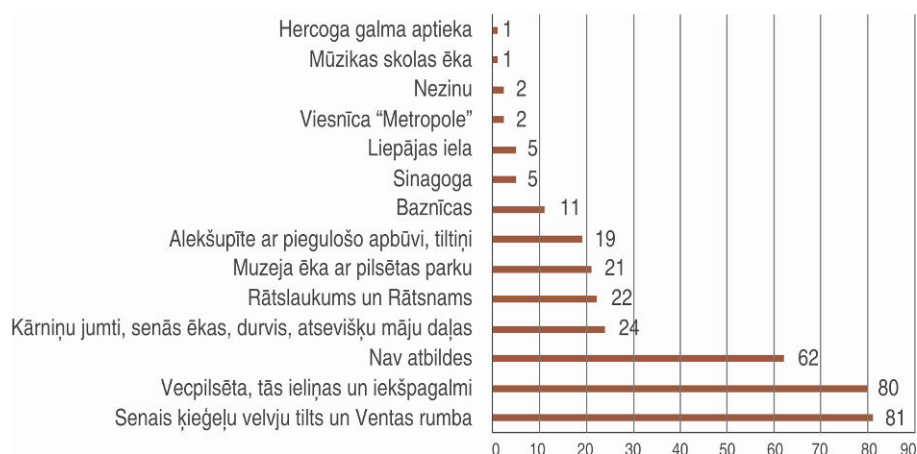
2.5. att. Kuldīgas novada muzejs pēc restaurācijas

Jautājums „Ko jūs ieteiktu viesiem vecpilsētā apskatīt?” tika uzdots, lai konstatētu vērtības, ar kurām Kuldīgas iedzīvotāji lepojas. Vispopulārākās atbildes – attiecīgi pirmajā un otrajā vietā – ir Ventas ūdenskritums un vecais tilts. Kuldīdznieki minējuši daudzas konkrētas lietas un vietas (vecāko māju, baznīcas, pagalmus, parkus), arī tādas, kuras neatrodas pilsētas senajā daļā. Tas nozīmē, ka pašiem vietējiem nav īsti zināmas vecpilsētas robežas. Tikai kuldīdznieki minējuši šādus objektus: tiltiņus pār Alekšpīti, dzirnavas, kārniņu jumbus, vējrādītājus, Ventmalu, „Bendes namiņu”, šķūnīšus, rātsnamu, domi, pilsētas vecāko māju, Mārtiņsalu, kafejnīcas „Pagrabiņš” un „Pīlādzītis”, „Rumbas” kiosku, Upes, Dīķa, Annas, Baznīcas, Kalna, Mālu, Pils un Ventspils ielu, Sv. Katrīnas baznīcas torni. Divas vērtības – Kuldīgu kā mazo Venēciju un „iespēju izložņāt visas maliņas” – minējuši tikai pilsētas viesi [437].

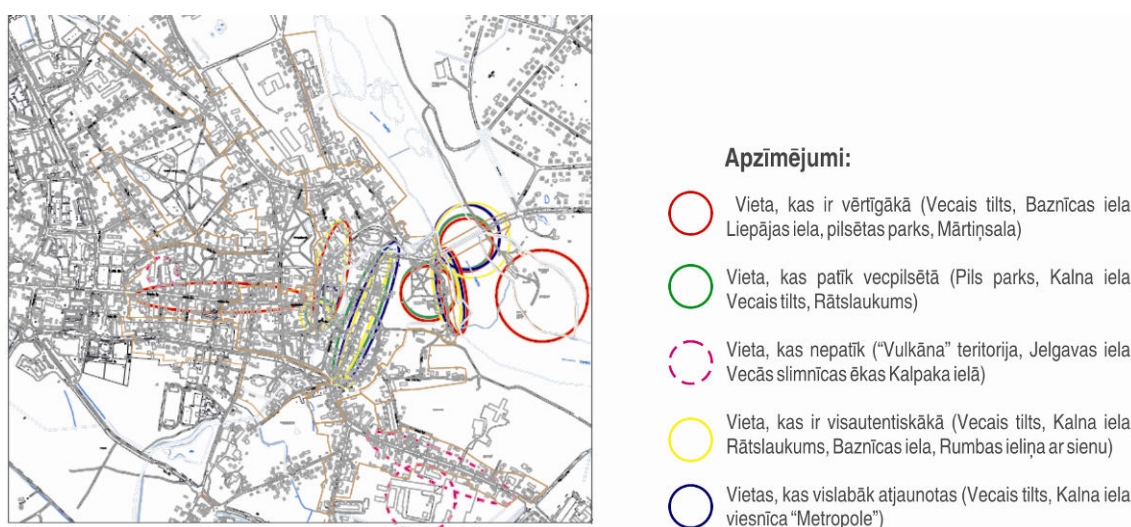
Kuldīgas atšķirības no citām pilsētām respondenti raksturo ar dažādiem īpašības vārdiem: senatnīgs, mazs, nomaļš, sarežģīts, draudzīgs, latvisks, vēsturisks, divstāvīgs, neparasts, mierīgs, mīļš, autentisks, šaurs, vienreizējs, brūkošs, nepiesārņots, nolaists. Tā raksturotas gan konkrētas vietas – ielas, pagalmi, ēkas un to detaļas –, gan cilvēki, vide, gaiss, daba, aura utt. [437]

2009. gada aptaujā uz jautājumu par Kuldīgas vecpilsētas nozīmīgākajām vērtībām iedzīvotāji pārsvarā minējuši vispārārstītās, kuras pilsēta pozicionējusi kā sava tēla sastāvdaļu: seno ķieģeļu velvju tiltu un Ventas rumbu, vecpilsētu ar tās ieliņām un iekšpagalmiem un sarkanos kārniņu jumbus (skat. 2.6. att.) [406]. Šajās atbildēs nav minētas ēku detaļas, kas nosaka to vēsturisko raksturu. Vietas, kuras iedzīvotājiem patīk un nepatīk, uzskatāmi rāda „Izjūtu karte” 2.7. attēlā. Tajā redzams, ka Kuldīgas vecpilsētas vērtības aptaujāto iedzīvotāju skatījumā koncentrējas ap ķieģeļu velvju tiltu un Ventas rumbu. Par autentiskiem tiek saukti šādi objekti un vietas: ķieģeļu velvju tilts, Kalna un Rumbas iela, Rātslaukums [407].

Uz jautājumu „Ja jums piedāvātu pārcelties uz daudzdzīvokļu mājām ārpus centra, vai jūs būtu ieinteresēts?” pārsvarā atbildēts noraidoši. Tiek minēti dažādi iemesli: nevēlēšanās dzīvot daudzdzīvokļu mājās; lieli maksājumi par apkuri; patīk dzīvot vecpilsētā u. c. Savukārt tie, kuri vēlētos pārcelties, min šādus iemeslus: nebūtu birokrātisku šķēršļu; vecpilsētā trūkst labierīcību, ir malkas apkure utt. [406]

2.6. att. Kuldīgas vecpilsētas vērtības iedzīvotāju skatījumā [406]

2.7. att. Kuldīgas vecpilsētas izjūtu karte [407]

Izvērtējot Kuldīgas kultūrvēsturiskās vides vērtības, kā arī iedzīvotāju izpratni par tām, iespējams secināt:

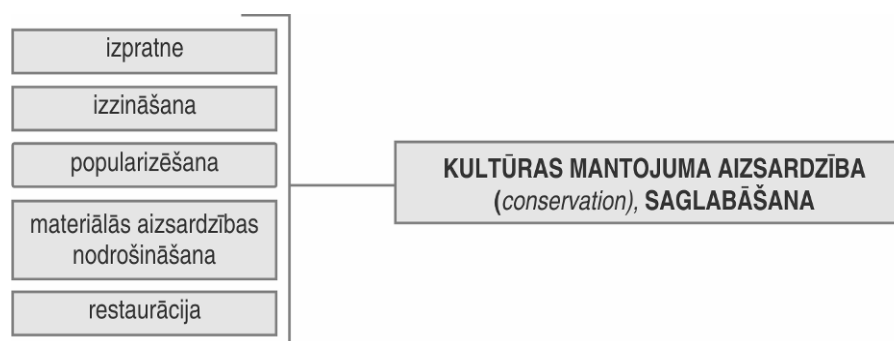
- Uz kultūras un dabas vidi nepieciešams raudzīties kompleksi. Kultūras mantojuma saglabāšanā jāiesaista sabiedrība, veidojot vietējās kopienas un biedrības, rosinot diskusijas par normatīvajiem aktiem un skaidrojot kultūrvēsturiskās vērtības.
- Kuldīgas vecpilsētas vērtība balstās tās funkcionālajā un vizuālajā saiknē ar Ventu, kuras krastos tā ir izvietojusies un attīstījusies. Pilsētas vēsturiskā centra vērtību veido ainava, kurā saglabājušās gan liecības par cilvēku iecerēm pārveidot dabu, gan dažādus laikmetus raksturojuši kultūrvēsturiskie objekti.
- Kultūras un dabas pieminekļu aizsardzībā liela nozīme ir vērtību noteikšanai. Tas ir pamats objekta novērtējumam, no kā izriet aizsardzības statuss, kā arī informējošu pasākumu rīkošanai.
- Lai iedzīvotājiem skaidrotu un aktualizētu kultūrvēsturiskā mantojuma vērtības, nepieciešams vadīties pēc A. Maslova izstrādātās vajadzību teorijas, kuras pamatā ir atziņa – pēc indivīda primāro vajadzību apmierināšanas svarīgākas kļūst intelektuālās un estētiskās vajadzības, kas

ietver arī kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu.

- Viens no būtiskākajiem Kuldīgas vecpilsētas saglabāšanas priekšnoteikumiem ir cilvēku izpratne par humāno vērtību vienotību un kopēju atbildību par tām.

2.1. Pilsētu vēsturisko centru kultūras mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un atjaunošanas nostādnes

Kultūras mantojuma atjaunošana ir cieši saistīta ar tā aizsardzības un saglabāšanas nostādnēm. Mūsdienās nepieciešamībai saglabāt kultūras mantojumu arvien biežāk tiek pieprasīts ekonomiskais pamatojums, tomēr ieguldījums kultūrā nebūtu jāvērtē tikai monetārā izteiksmē. Kultūras mantojuma saglabāšanas nepieciešamība argumentējama, pamatojoties uz pašu kultūras vērtību, ko konkrētais mantojums un tā vēsture nozīmē sabiedrībai [136]. Vides specifiskais raksturs ir īpatnību kopums, kas nosaka vietas autentiskumu un identitāti. Jo vairāk apzināti tiek saglabāts kādas teritorijas raksturs, jo spēcīgāks ir tās autentiskums. Protams, mūsdienu pilsētvidē pastāv arī dažādi blakus faktori, kas ietekmē vēsturisko centru saglabāšanu, piemēram, vietas ekonomiskā attīstības un politiskās nostādnes u. c. Ar kultūras mantojuma aizsardzību (*conservation*) promocijas darbā apzīmētas darbības, kas virzītas uz mantojuma izpratni, tā vēstures un nozīmes pastiprinātu izziņāšanu un popularizēšanu, materiālās aizsardzības nodrošināšanu un restaurāciju [176].

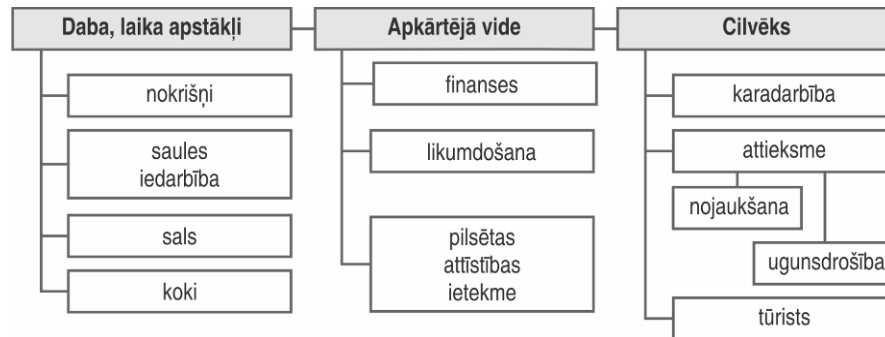
2.1.1.att. Kultūras mantojuma aizsardzības un saglabāšanas aspekti

Pilsētu vēsturisko centru aizsardzībā un saglabāšanā ir vairāki starptautiski aprobēti principi, kuru ievērošana dod zināmas garantijas, ka kultūras mantojuma vērtības netiks zaudētas:

- 1) vēsturisko apbūves struktūru analīze, definējot vides, telpas, ielas, zemes gabala, apjoma, detaļu utt. raksturīgās īpašības;
- 2) vēsturiskās pilsētvides vērtējumā svarīgākā ir videi raksturīgā telpa, nevis atsevišķs objekts. Ja nepieciešams atjaunot zudušu vai celt jaunu ēku, risinājumam jāiederas vēsturiskajā vidē;
- 3) jebkura svešāda, pretencioza forma vai cits telpisks izteiksmes līdzeklis var kvalitatīvi dažādot vidi, bet nespēj to harmoniski vienot. Vēsturiskās vides attīstības mērķis ir akcentēt un izcelt uzkrātās vērtības, piemērojot tās mūsdienu funkcionālajām vajadzībām [240].

Analizējot kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas nostādnes, izvērtējami mantojuma saglabāšanu ietekmējošie faktori (2.1.2. att.). Straujie pilsētu izaugsmes procesi dažkārt

agresīvi ietekmē vēsturisko vidi. Kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanu ietekmē trīs galvenie faktori: daba un laika apstākļi, apkārtējā vide, cilvēku darbība (skat. 2. pielikumā). Kuldīgas vecpilsētas kultūrvide, galvenokārt ekonomisku iemeslu dēļ, ir saglabājusies bez lieliem oriģinālās substances zudumiem.

2.1.2.att. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas ietekmējošie faktori

Latvijas pilsētās, līdzīgi kā citās pasaules pilsētās, vēsturisko centru sākotnējā apbūve dažādu apstākļu dēļ (kari, ugunsgrēki) ir gājusi bojā. Pilsētu plānotājiem un arhitektiem jāizlemj, vai zudušo apjomu vietas iespējams apbūvēt, vai arī tās jāatstāj neapbūvētas pilsētai vajadzīgu objektu (skvēru, autostāvvietu u. c.) izvietošanai. „Mūsdienu sabiedriskie, tehniskie un ekonomiskie faktori ļauj īsā laikā kvantitatīvi pārspēt veselu gadsimtu darbus, taču arī kļūdīties iespējams tikpat grandiozi.” [26, 118] Ja tiek nolemts, ka zudušās apbūves vietās vai teritorijās, kurās iespējams paaugstināt apbūves blīvumu, apbūve ir pieļaujama, tad nepieciešams noteikt prasības jaunveidojumiem – gan ēkām, gan vides objektiem, gan ainavām. Jaunveidojumi pilsētu vēsturiskajos centros var būt mūsdienu arhitektūras tendences atspoguļojoši objekti vai arī vēsturisko ēku kopijas, reprodukcijas (replikas). Arī „stipri atjaunotas” ēkas var uzskatīt par jaunveidojumiem. Lai arī pieminekļu sargātāji pret šādām tendencēm cīnās, mūsdienās tādu ēku kļūst arvien vairāk. Par vēsturisko ēku kopijām pilsētu vēsturiskajos centros arhitektūras, mantojuma sargātāju, vēsturnieku un plānotāju uzskati ir dažādi. Starptautiski akceptētie viedokļi, kas pausti Venēcijas hartā (1964), Burras hartā (1979), Florences hartā (1981), Drēzdenes deklarācijā, Lozannas hartā (1990) un Naras dokumentā par autentiskumu (1994), kā arī UNESCO Konvencijā par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību (1972) un Nairobi rekomendācijā (1976), iestājas pret kultūras mantojuma vēsturisko objektu (*zudušu – J.J.*) atjaunošanu, tomēr dažos būtiskos gadījumos pieļauj izņēmumus – gan ar dažādām piebīdēm. Proti, ja vecā ēka tiek nojaukta, tās vietā drīkst būt tikai jaunu, mūsdienīgu, saglabājot vides mērogu [124]. Apkopojot šajos dokumentos paustos viedokļus un laikmetīgās pilsētu attīstības tendences 2000. gadā pieņemta Rīgas harta, kurā konstatēts: „Kultūras mantojuma atdarināšana ir pagātnes liecību nepareiza atspoguļošana, un katram arhitektūras darinājumam ir jāatspoguļo laiks, kurā tas ticis radīts, un kā estētiski pieņemamai jaunceltnei jāiekļaujas vides kontekstā, **izņēmuma gadījumos** var pieļaut tādu vēsturisko objektu atjaunošanu, kuri zuduši dabas vai cilvēku izraisītu nelaimju dēļ, **ja** šiem objektiem reģiona vēsturē un kultūrā ir izcila mākslinieciska, simboliska vai ar vidi saistīta nozīme, **ja**

- pieejami attiecīgie plāni un vēsturiskie dokumenti (ieskaitot ikonogrāfiskus un arhīvu materiālus vai materiālas liecības);

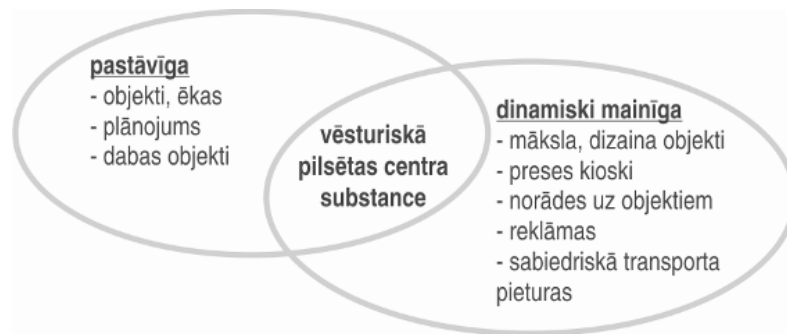
- atjaunošana nerada viltojumu kopējā pilsētvides vai ainavas kontekstā un
- netiek nodarīts kaitējums esošajai vēsturiskajai apbūvei, **vienmēr nodrošinot**, ka vēsturisko objektu atjaunošanas nepieciešamība ir izlemta, valsts un vietējām amatpersonām pilnīgi un atklāti konsultējoties ar sabiedrību.” [176]

Kultūras mantojums ir vēstures un autentiskuma liecība un tam ir pati lielākā oriģināla vērtība. Pilsētvidē ar augstu vēsturisko ēku blīvumu un autentiskumu, nepieciešams radīt tādu kopskatu, lai, ejot pa ielu, jaunveidotajām ēkām skats it kā „slīdētu pāri” un, tikai pievēršot uzmanību detaļām, būtu iespējams nolasīt, ka ēka būvēta mūsdienās. Lai saglabātu pilsētvides raksturu un nepieļautu tīšu objekta nojaukšanu un mūsdienīgas, cita apjoma ēkas būvniecību tā vietā, nepieciešams konstatēt, vai ēka tiešām ir tik ļoti bojāta, ka to nav iespējams atjaunot. Tādā gadījumā ieteicams būtu nosacījums: „tās vietā pieļaujama tikai tāda paša apjoma un būvmateriāla ēkas būvniecība, saglabājot esošās autentiskās kultūrvēsturiskās vērtības”, kāds ieviests „Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības noteikumos” [177]. Var piekrist plānotāja un arhitekta Tomasa Toivonena (*Tuomas Toivonen*) atziņai par jaunveidojumiem arhitektūras jomā: „Mūsu apsēstība ar jauno ir abpusgriezīgs zobens. No vienas puses, viss, ko mēs spējam radīt, ir tikai jaunais, un mūsu pienākums ir turpināt uzlabot, izgudrot un ar pastāvīgu jaunradi interpretēt mūsdienu apstākļus. Šo visa jaunā radīšanu apēno līdzās esošā apziņa, ka jaunās lietas nekad nevar būt tikpat skaistas kā vecās.” [186]

Pozitīva pieredze zudušu objektu atjaunošanā vai jaunu veidošanā uzkrāta Ziemeļvācijas vecpilsētās, piemēram, Vismārā un Štrālzundē, kurās ievērots jaunveidojuma integritātes princips, proti, tiem jāatbilst vēsturiskās vides rādītājiem pēc visiem galvenajiem parametriem:

- 1) gruntsgabalu vēsturiskās robežas, apbūves blīvums un intensitāte;
- 2) apjomu kārtojums pa vertikāli un horizontāli;
- 3) jumtu kores orientācija un līnija;
- 4) galvenās dzegas līnija, fasāžu orientācijas tipi;
- 5) pagalmu atvērtība vai noslēgtība;
- 6) fasāžu kompozīcijas dominējošais princips – vertikālā vai horizontālā orientācija;
- 7) fasāžu ailojuma proporcijas;
- 8) tradicionālo apdares materiālu lietojuma attiecības;
- 9) kolorīts [240].

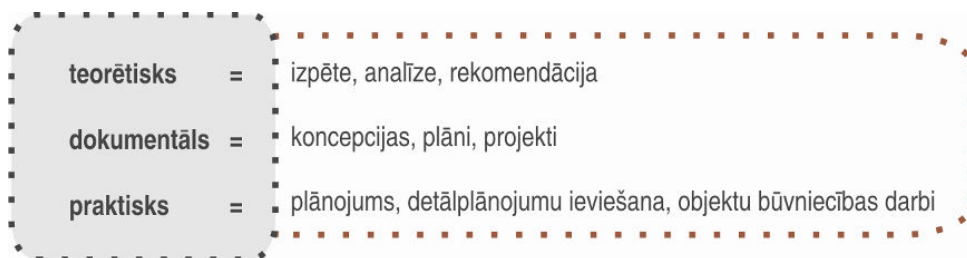
Vēsturiskajos pilsētu centros ir divas pilsētas „sejas”: pastāvīgā pilsētas substance un dinamiski mainīgā: dizaina objekti vai detaļas publiskajā vidē – preses kioski, sabiedriskā transporta pieturvietas, norādes uz objektiem u. tml. Nepārdomāti plānojot vides attīstību, šī mainīgā pilsētas „seja” dažkārt kļūst par akcentu, kas vēsturiskā vidē nebūtu pieļaujams (izņemot tematiskus pilsētas rotājumus). Ir svarīgi nepieļaut pilsētvidē nejaušus un disharmonējošus objektus [173]. Publiskajai ārtelpai pilsētu vēsturiskajos centros ir tāda pati vērtība kā kultūrvēsturiskajām būvēm, šie objekti kopā veido pilsētas ainavu [181].

2.1.3.att. Vēsturiskas pilsētas centra substance

Pirms projektēt zudušu vai jaunu objektu vēsturiskā vidē, plānotājiem un arhitektiem precīzi jāzina konkrētās vietas attīstības koncepcija, jābūt skaidriem jaunveidojuma projektēšanas rādītājiem (kuri no tiem atbilst kultūrvēsturiskās vides pārmantojamībai un kuri to pārkāpj), jāizvērtē iespējamie kompromisi un to tendences. Lai saglabātu harmonisku vēsturisko vidi (ja tāda ir konkrētās vietas attīstības koncepcija, kā tas ir Kuldīgas vecpilsētā), nepietiek ar cerību, ka arhitekts viens tiks galā ar visām problēmām. Vēsturiskās pilsētvides atjaunošanas un attīstības process pirmajā posmā ir **teorētisks**, otrajā – **dokumentāls**, bet trešajā – **praktisks**, skat. 2.1.4. att.. Secībai vajadzētu būt šādai:

- 1) Konkrētās pilsētvides evolūcijas un pašreizējā stāvokļa analīze, secinājumi un ieteikumi. Promocijas darbā izmantoti un apkopoti agrāk veikto pētījumu un pieejamo dokumentāro materiālu dati par Kuldīgu.
- 2) Teritorijas saglabāšanas un attīstības koncepcijas izstrāde. Kamēr problēmas un idejas nav noformētas dokumentāli, tās bieži vien ir nekonkrētas un nesaprotamas. Koncepciju iespējams īstenot, ja tā rakstītā formā pieejama gan objekta autoram, gan sabiedrībai.
- 3) Pamatojoties uz veikto analīzi un ieteikumiem, detālplānojumos var norādīt katras ēkas novietojumu, gabarītus un plāna konfigurāciju, ārsienu materiālus, jumta formu un ieseguma materiālus, zemes virsmas segumu plānojumu un tipus, kā arī norādīt apbūves vides izmaiņas, kas nepieciešamas teritorijas kopuma harmonizācijai. Tāpat detālplānojumos var uzrādīt labiekārtojuma un vides dizaina objektu izvietojumu, apgaismojuma, apzaļumojuma, reklāmas, zemes virsmas seguma u. c. izmaiņas, atjaunošanu vai esošā stāvokļa saglabāšanu [240].

2.1.4.att. att. Vēsturiskas pilsētvides atjaunošanas procesa secība

Pēc iespējas saglabājot vēsturiskās ēkas oriģinālo substanci, tajā tomēr jārada mūsdienu komforta priekšstatiem atbilstoša dzīvojamā vide. „Savienot laikus caur vecu .. māju, kur iejūtīgā dialogā

respektējam esošo ēkas arhitektūru un uzslāņojam jauno. Atrast robežu, cik daudz saglabāt, cik radīt no jauna – tā ir arhitekta izšķiršanās. Bieži vecās ēkas būvētas bez arhitekta izstrādāta projekta un pēc nenosakāmas izcelsmes paraugprojektiem, kuri piemēroti vietējai situācijai un iespējām .. būtiski diezgan noteikti definēt pievienoto jauno. Rekonstrukcijas procesā nepazaudēt ēkas tēlu un vietas sajūtu.” [245]

2.1.5.att. Pilsētvides un objektu uzslāņojumu iemesli

Uzslāņojumi pilsētvidē atspoguļo konkrēta laika vajadzības, stilu un domāšanu. Cilvēki vienmēr ir pārbūvējuši mājas, lai tajās būtu ērtāk dzīvot. Tas ir process, jo mainās prasības un vajadzības, dzīvesveids un ideāli. Atjaunojot ēku, vajadzētu saglabāt tās vietu un tēlu pilsētvidē, apkārtnei raksturīgo gaisotni, tomēr vienlaikus nodrošināt iespēju tajā kvalitatīvi dzīvot ilgus gadus.

2.1.1. Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas pieredze Eiropā

Šajā nodaļā pētīta Eiropas valstu pieredze, lai analizētu jautājumu par pilsētu vēsturisko centru saglabāšanu un attīstību plašākā kontekstā, kā arī lai nepieļautu jau reiz pieļautās kļūdas vecpilsētas saglabāšanas un attīstības plānošanā. Arī starptautiskos dokumentos uzsvēta sistemātiskas un strukturētas pieredzes un zināšanu apmaiņas nozīme pilsētu ilgtspējīgas attīstības jomā [161]. Pētījuma kontekstā grūti salīdzināt vēsturisko ēku situāciju Latvijā ar Eiropas attīstītajām valstīm, kurās vēsturiskās ēkas tiek regulāri koptas un uzturētas. Nav iedomājams, ka, piemēram, Somijā vai Zviedrijā ēkā, kurā cilvēki dzīvo 50 gadu, ne reizi nebūtu remontēti logi vai notekcaurules. Izvēlētie piemēri ir gūti autores konferences, semināru un pieredzes apmaiņas braucienos un raksturo pašvaldību, pieminekļu sargātāju, plānotāju, restauratoru un arhitektu iespējas saglabāt un attīstīt pilsētvidi ar pietāti pret vēsturisko mantojumu, vienlaikus nodrošinot mūsdienām atbilstošu dzīves komforta līmeni, lai pilsētu vēsturiskie centri tiktu apdzīvoti.

Viena no spilgtākajām tendencēm kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā Eiropā, īpaši pilsētu vēsturiskajos centros, ir sabiedrības informēšana un iesaistīšana šajā procesā (sīkāk par to rakstīts 2.1.2. nodaļā), īpašnieku un pārējo iedzīvotāju informēšana par konkrētās vēsturiskās ēkas vērtībām un piemērotāko atjaunošanas un funkcionālās uzlabošanas risinājumu. Lai to nodrošinātu, nepieciešama vieta, kurā iedzīvotāji var griezties pēc informācijas un kur notiktu praktisku atjaunošanas un uzturēšanas darbu ierādīšana. Svarīgi aktualizēt ēku regulāras uzturēšanas nepieciešamību, lai vēlāk nebūtu jāveic pamaatīgi restaurācijas darbi (bojāto detaļu aizvietošana ar identiskām jaunām). Šādi restaurācijas un iedzīvotāju izglītošanas centri ir attīstīti Ziemeļvalstīs, un to darbība ir sekmējusi iedzīvotāju izpratni par vēsturisko ēku vērtību, nepieciešamību un iespējām tās

saglabāt.

Īpaša uzmanība Ziemeļvalstu pilsētu vēsturiskajos centros tiek pievērsta vēsturiskām, oriģinālām ēkām, to detaļām un struktūrai: logu rāmjiem un stiklojumam, fasāžu apdares detaļām, kokgriezumiem, žogiem un vārtiem, fasāžu krāsošanai ar dabīgām krāsām, tapetēm un zīmējumiem interjeros. Raumas vecpilsētā Somijā, pārdomājot pilsētas attīstības virzienus un prioritātes, kā arī rūpīgi atjaunojot katru oriģinālo detaļu, ir panākts iespaids, ka dzīve ir apstājusies 19. gs. sākumā [31]. Kuldīgas vecpilsētas saglabāšanas un attīstības mērķis ir saglabāt publisko ārtelpu līdzīgu 20. gs. sākumam, jo šajā laikā tika apdarinātas vecpilsētas ēkas un labiekārtota pilsēta [1]. Raumas vecpilsēta, kas kopš 1991. gada ir iekļauta UNESCO Pasaules kultūras mantojuma sarakstā, ir 28 hektārus liela, tajā ir 800 iedzīvotāju un 600 ēku. Pilsētai raksturīga zema, blīva, detaļām bagāta koka apbūve. Raumas vecpilsētas saglabāšanas un attīstības galvenais princips ir – saglabāt autentisku vidi un apdzīvotu vēsturisko centru [74]. Liels nopelns šī mērķa īstenošanā ir Raumas restaurācijas centram „Tammel”. Tas izveidots 1995. gadā, bet faktiski darbojies jau sešdesmitajos gados, kad to vadīja brīvprātīgi speciālisti. Pēc 30 gadiem tika nolemts, ka par vecpilsētas saglabāšanu ir jārūpējas vietējai varai, un kopš 1995. gada tā ir pašvaldības iestāde. Savu namu atjaunošanai iedzīvotāji var lietot centram piederošos instrumentus un iekārtas [1]. Pašvaldības vadība uzsver, ka Raumas vecpilsētas saglabāšanā nav neviena cita līdzvērtīga faktora kā „Tammel” centrs [461]. Gandrīz visas ēkas vecpilsētā ir privātīpašums, un atsevišķu ēku restaurācijai pašvaldība finansējumu praktiski nepiešķir.

Vecpilsētā pārsvarā mitinās cilvēki, kuriem dzīve vēsturiskā ēkā šķiet pievilcīga. „Tammel” restaurācijas centrā tiek ieteikts koka ēkas uzturēt pašu spēkiem, jo tam nav nepieciešamas sevišķas prasmes un lielas investīcijas, tomēr svarīgi, lai šos darbus ierādītu un uzraudzītu profesionālis. Restaurācijas centrā uzsver, ka pirms darbu veikšanas, ēku īpašniekiem būtu jākonsultējas ar sertificētu restauratoru. Ja vienreiz kāds darbs, piemēram, logu krāsošana, ir ierādīts, tad atkārtoti īpašnieks to var veikt pats [462]. „Tammel” veicis virkni pasākumu vecpilsētas saglabāšanai, bet kā pirmais tika radīts restaurācijas paraugs, kurā tika izvietots amatniecības un iedzīvotāju informēšanas centrs (skat. 2.1.1.1. att.). Tajā daļēji atsegtas konstrukcijas un materiāli, lai parādītu būvniecības tradīcijas un vēsturiskos uzslāņojumus (skat. 2.1.1.3. un 2.1.1.4. att.). „Tammel” centra palīgēkā ir ierīkota restaurācijas darbnīca (2.1.1.2. att.), kurā iedzīvotājiem ir iespēja pašiem atjaunot ēkas nolietoto detaļas. Darbnīcā tam ir visi nepieciešamie instrumenti un izejvielas. Lai ēku atjaunošanā saglabātu un atkārtoti izmantotu Raumas vēsturisko ēku tipiskās un autentiskās detaļas, ir izveidota “materiālu banka”, kuras objektiem (durvīm, kalumiem, logiem, kāpnēm u. c.) izstrādāta digitālā datubāze. Tā ir pieejama restaurācijas centrā, un šeit ēku īpašnieki un projektētāji var izpētīt pieejamo detaļu aprakstus un fotofiksācijas (2.1.1.6. un 2.1.1.7. att.) [462]. Tādejādi ēku atjaunošanai un pat jaunbūvēm tiek lietotas autentiskas vēsturisko ēku detaļas, kas nodrošina kopējā apbūves ansambļa vienotību un vēsturisko vērtību turpmāku eksponēšanu (skat. 2.1.1.5. att.).

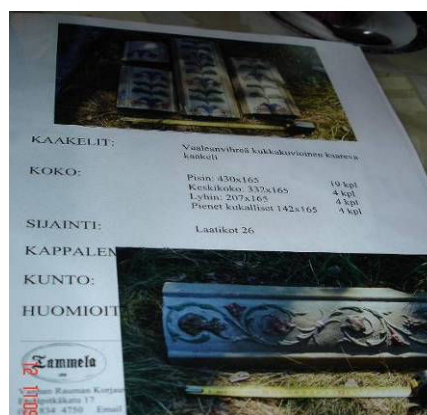
Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

2.1.1.1. un 2.1.1.2. att. „Tammel” restaurācijas centrs Raumas vecpilsētā. Loga aplodas stiprināšana pie ēkas sienas

2.1.1.3. līdz 2.1.1.5. att. Vēsturiskās ēkas tapešu slāņi. Tammel restaurācijas darbnīca. Ēkas piebūve, kurā tiek iebūvētas jaunas durvis, bet izmantoti vēsturiskie metāla kalumi

2.1.1.6. un 2.1.1.7. att. Vēsturisku ēku detaļu glabātuve un dokumentācija

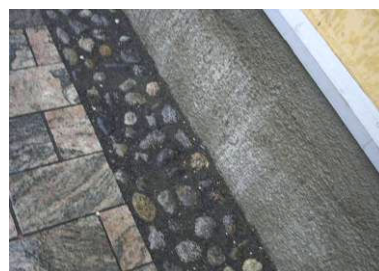
Izpētot Raumas vecpilsētas ēku koloristiku, izstrādāts vecpilsētā izmantojamo krāsu toņu katalogs, kurā atrodami norādījumi par izmantojamiem toņiem, krāsu sastāvu un uzklāšanas metodēm. Veikts liels darbs iedzīvotāju izglītošanā: izdoti bukleti par vecpilsētas vērtībām un to atjaunošanu, nodrošinātas visiem pieejamas speciālistu bezmaksas konsultācijas un restaurācijas darbu ierādīšana. Lai vēsturisko ēku īpašnieki zinātu, kas ēkā vērtīgs un ko nepieciešamas atjaunot, lai tā kalpotu pēc iespējas ilgāk, veikta vecpilsētas ēku inventarizācija, sastādīts rīcības plāns, kurā katrai ēkai norādīti aktuālie darbi (piemēram, jumta vai notekcauruļu remonts), kas jāveic, lai netiktu apdraudēta ēkas

noturība. Norādīti arī tuvāko gadu laikā veicamie atjaunošanas un pārbūves darbi, lai ēka ilgtermiņā atbilstu vēsturiskajam konkrētā perioda izskatam. Tiek pievērsta uzmanība pilsētvidi veidojošām detaļām, piemēram, ceļa zīmēm ir noteikts mazāks izmērs, bruģējumam tiek lietots dabīgais akmens, reklāmās ievērota vecpilsētas stilistika (skat. 2.1.1.8. un 2.1.1.9. att.) [462]. Tiek analizētas pieļautās kļūdas, piemēram, vēsturisko laukakmeņu pamatu apdare ar cementa javu (skat. 2.1.1.10. att.) vai dabīgā akmens – Ķīnas granīta – lietojums ietvēs, kas neatbilst vēsturiskajai videi ne pēc mēroga, ne pēc maigi rozā tonalitātes (skat. 2.1.1.11. att.). Šī seguma nepiemērotība vēsturiskajai videi konstatēta pēc uzklāšanas [461], taču finansiālu apstākļu dēļ tas nav nomainīts.

Zudušo apjomu vietā Raumas vecpilsētā tiek būvētas jaunas ēkas, ievērojot gan pilsētvides mērogu, gan tradicionālos pilsētvidei raksturīgos materiālus, mērogu, formu valodu un tonalitāti. Ēkas celšanas laiks, proti, mūsdienas nolasāms detaļās – tās ir vienkāršotas, piemēram, logu rāmji, fasādes dekors vai koka žoga risinājums (2.1.1.12. un 2.1.1.13. att.). Salīdzinot ar Raumas vēsturiskajām ēkām, mūsdienās būvētajām nav granīta akmeņu cokolu un fasādes bagātīgo koka dekoru.

2.1.1.8. un 2.1.1.9. att. Raumas vecpilsētas pilsētvide

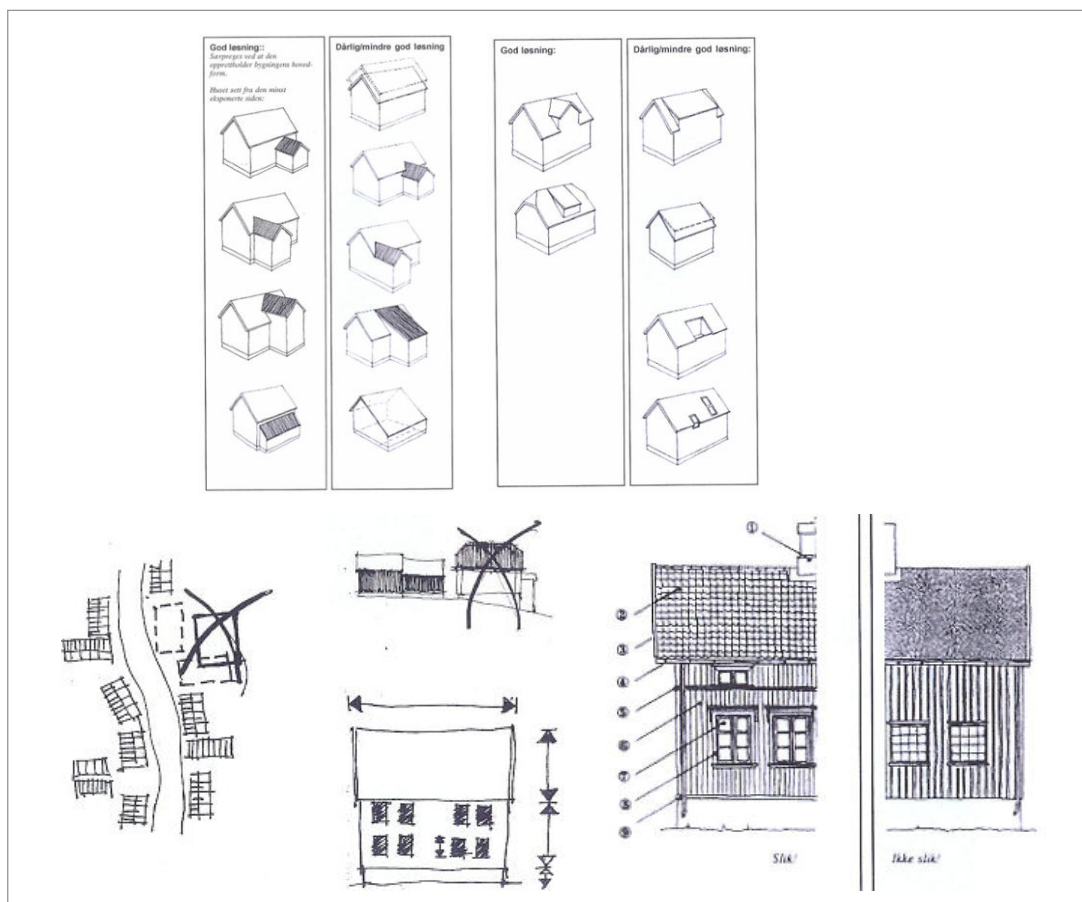

2.1.1.10. un 2.1.1.11. att. Laukakmeņu pamatu remonts ar cementa javu. Neatbilstošas tonalitātes – rozā, granīta flīzes ietvēs

2.1.1.12. un 2.1.1.13. att. Pa kreisi – jaunas ēkas ielas fasāde, pa labi – sānu fasāde ar pilsētvidei raksturīgo blīvo koka žogu

Ziemeļvalstu restaurācijas centriem ir dažādi mērķi un mērķauditorijas. Norvēģijas vecpilsētā Drobakā darbojas amatniecības atjaunošanas centrs "Drobak Tredetaljer", kura izveide un uzturēšana līdz 2011. gadam bija restauratora Pēra Villija Fargestada (*Per-Willy Fargestad*) privāta iniciatīva. Tā nav praktiska restaurācijas darbnīca, bet gan vieta, kur amatniekiem tikties dažādās apmācībās un diskusijās par vēsturisku ēku atjaunošanu. Visas apmācības un konsultācijas šeit bija maksas pakalpojums, un, tā kā citas konsultāciju vieta pilsētā līdz šim nebija, centrs bija ļoti apmeklēts. Šī iemesla dēļ Drobakas pašvaldība, pēc Kuldīgā gūtās pieredzes, 2011. gada maijā atvēra pašvaldības uzturētu restaurācijas centru. Turpmāk amatnieku apmācības pārsvarā plānots veikt šeit [456].

2.1.1.14. līdz 2.1.1.16. att. Drobakas vecpilsētas apbūves noteikumu vizualizācija. Attēlos pa kreisi – neatbilstoši, pa labi – vecpilsētas vidē atbilstoši piemēri [15]

Drobakas pašvaldībā uzskata, ka svarīgs vecpilsētas attīstības nosacījums ir apdzīvotas vides saglabāšana, tāpēc noteikumi pieļauj ēku iekštelpas pārveidot, lai cilvēki varētu dzīvot mūsdienu prasībām atbilstošā vidē, taču ēkas apjoms un fasādes jā saglabā. Īpašnieki tomēr tiek aicināti respektēt arī vēsturisko plānojumu un detaļas ēkas iekštelpās. Katrai ēkai ir uzskaites karte, kurā fiksēts, kas atbilst vai neatbilst vecpilsētas nosacījumu prasībām un kas būtu pārbūvējams. Tāpat kā Raumas ēku inventarizācijas anketās, arī Drobakā veicamo darbu kārtība noteikta prioritārā secībā. Ēkas apseko sertificēti speciālisti, bet atšķirībā no Raumas par to maksā ēkas īpašnieks [465]. Lai

padarītu Drobakas vecpilsētas apbūves noteikumus iedzīvotājiem un īpašniekiem saprotamus, tie ir vizualizēti. Norādīti pareizi un nepieļaujami (kas sabojātu vēsturisko vidi) ēku pārbūves varianti, piemēram, piemērs vecpilsētā nepieļaujamai apbūvei, vairāku ēku vietā uzceļot vienu ēku, neievērojot iedibināto un vēsturisko būvlaidi (2.1.1.14. att.) un apbūves fronti vai vēsturiskas ēkas detalizācija un tās apraksts un piemērs vecpilsētā nepieļaujamai apbūvei, kurā nav ievēroti vēsturisko ēku apdares principi - fasādes, jumta, logu risinājums utt. (2.1.1.15. un 2.1.1.16. att.) [15]. Šis pielikums ir saistošs kopā ar noteikumiem, kuros fiksēta ēkas pārbūves kārtība un dienesti, ar kuriem risinājumi jāaskaņo [15].

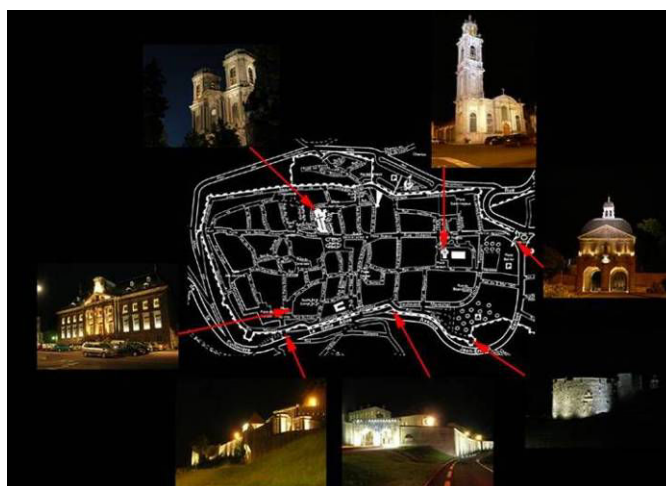
Savukārt Kristiansfeldas mantojuma centrs Dānijā vairāk pilda tūristu informācijas centra funkciju, tomēr iedzīvotāji tajā var griezties arī pēc padoma vēsturisku ēku atjaunošanai. Centra darbinieki informē par vecpilsētai raksturīgajām apbūves niansēm, bet nesniedz padomus, kā praktiski atjaunot ēkas. Šeit ir iespējams iegūt informāciju par amatniekiem, kuri sniedz palīdzību ēku atjaunošanā. Informācijas centrā izvietots plašs informatīvais materiāls, kas atspoguļo Kristiansfeldas vēsturisko ēku un pilsētas plānojuma īpatnības, – tie ir gan bukleti par raksturīgām detaļām (raksturīgajiem jumtiem, logiem), gan pētījumi par vecpilsētas ēkām. Centrā regulāri tiek veidotas izstādes par atjaunotajiem vecpilsētas objektiem, detalizēti atspoguļojot atjaunošanas gaitu [463].

Vēsturiskās pilsētvides attīstības plānošanā nepieciešama dažādu interešu grupu sadarbība. Veiksmīgu sadarbības modeli izveidojusi Zamoščas pašvaldības Arhitektūras nodaļa sadarbībā ar Polijas UNESCO Nacionālo komisiju, kas katru gadu rīko UNESCO vasaras skolu jaunajiem profesionāļiem – dažādu starpdisciplināro, ar kultūras mantojuma saglabāšanas un attīstības jomu saistītiem speciālistiem: arhitektiem, plānotājiem, restauratoriem, mākslas zinātniekiem, ainavu arhitektiem, gleznotājiem, kultūras un mēdzmenta speciālistiem, ekonomistiem un sociologiem. Viņi tiek iepazīstināti ar pilsētas pilsētbūvniecisko vēsturi un pašreizējo pilsētvides situāciju. Apmācību par vispārējiem kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas aspektiem veic starptautiski atzīti ICOMOS (*International Council on Monuments and Sites*) eksperti. Apmācību gaitā pilsētas pašvaldība norāda teritoriju, kurā speciālistiem katram savā jomā jāveic šī kvartāla analīze, pēc tam šīs analīzes tiek apkopotas un izstrādāti vairāki pilsētbūvnieciskie, ekonomiskie u.c. attīstības varianti. Apmācību rezultātā pašvaldība iegūst vairākus konkrētās teritorijas attīstības scenārijus un plānus, kurus, sadarbojoties un izmantojot savas zināšanas, izstrādājuši dažādu jomu speciālisti. Autore šādā skolā piedalījies 2007. gadā un uzskata, ka starpdisciplināru speciālistu diskusiju par dažādiem problemātiskiem jautājumiem nepieciešams rīkot arī Kuldīgā.

Lai veicinātu pilsētu ekonomisko attīstību, saglabātajos vēsturiskajos centros tiek sekmēts kultūras tūrisms. Lai tas attīstītos pēc vienotas stratēģijas, nekaitējot vēsturiskajai videi, bet dodot tai pievienoto vērtību, jāplāno tūrisma infrastruktūra – norādes, informatīvie materiāli, labierīcības, autostāvvietas u. tml. Pilsētai nepieciešama vienota tēla un vērtību pozicionēšana. Pozitīvs piemērs ir Trenčinas pilsētas (Slovākijā) tēla veidošanas un mārketinga stratēģija. Galvenie kultūras tūrisma stratēģijas mērķi un uzdevumi ir pilsētas vides un objektu unikalitātes „pārdošana” tūristiem, pilsētas logo izstrāde, mūsdienīga interneta mājaslapa ar tulkojumiem vismaz trīs valodās, digitāli tūrisma informācijas centri, starptautiskās pieredzes apguve un pilsētas popularizēšana organizācijās, kas saistītas ar

kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, izmantojot pieejamos Eiropas Savienības līdzekļus kultūras mantojuma saglabāšanai [42]. Savukārt Nīderlandes pilsēta Hertogenboša sava tēla popularizēšanai izveidojusi klipu, kas demonstrē vēsturiskās vides daudzveidību. Klipa skatītāji tiek aicināti apmeklēt Hertogenbošu vai pat pārcelties uz dzīvi pilsētā „...kura var piepildīt jūsu sapņus” [42].

Gan ar pilsētvides kvalitāti, gan kultūras tūrismu ir saistīts pilsētas nakts tēls. Šī problemātika risināta Rīgā jau 1997. gadā. 2006. gadā diskusija par „nakts tēla” veidošanu aktualizēta, secinot, ka mākslīgā apgaismojuma loma Rīgas vēsturiskā centra sakārtošanā un tēla veidošanā nav pietiekoši novērtēta un izgaismojums kopumā ir nepietiekošs un nekvalitatīvs, tam trūkst kopējas koncepcijas, netiek izceltas arhitektoniskās kvalitātes [194]. Vecpilsētas un vēsturisku objektu izgaismojums pilsētvidē sekmīgi atrisināts Langres vecpilsētā Francijā. Šis projekts ir daļa no tūrisma attīstības stratēģijas (skat. 2.1.1.17. att.). Pilsētā veikts pētījums par tūristu apmeklētākajiem objektiem vecpilsētā un izstrādāts atsevišķu nozīmīgāko objektu apgaismojuma projekts, ar kura palīdzību izveidots jauns tūrisma maršruts – nakts ceļojums vecpilsētā, kas piesaistījis lielu tūristu un interesentu skaitu; Kuldīgas vecpilsētā būtu nepieciešams sekot tam, lai lielu, nozīmīgu objektu izgaismojums nebojātu citus kultūrvēsturiskus objektus, kā arī lai reklāma nedominētu pār nozīmīgiem kultūrvēsturiskajiem objektiem.

2.1.1.17. att. Tūrisma maršruta shēma Langres pilsētā Francijā [42].

Runājot par kompleksu pilsētu atjaunošanu (ar plānotiem finanšu līdzekļiem un pēc kopējas stratēģijas), jāmin Viļņas vecpilsētas revitalizācijas programma Lietuvā. Tā sastāv no vairākām daļām, bet Kuldīgas vecpilsētas attīstīšanai pozitīvs piemērs ir Viļņas Vecpilsētas atjaunošanas fonda dibināšana un darbības koordinācija. Fonda finanšu resursus veido valsts, pašvaldības un privātais finansējums [42].

Eiropas pilsētās, kurās kultūrvēsturiskais mantojums tiek uzskatīts par vērtīgu un saglabājamu, tiek ņemti vērā vairāki pamatprincipi. Viens no nozīmīgākajiem - kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas mērķis ir uzlabot cilvēka dzīves kvalitāti un normatīvie akti, plāni, koncepcijas ir tikai līdzeklis šī mērķa sasniegšanai. Liela nozīme mērķa sasniegšanā ir cilvēku priekšstatu veidošanā par kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību.

Mūsdienu pilsētvides ietekme uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu ir agresīva. To rada ēku īpašnieku vēlme dzīvot pēc iespējas komfortabli, izmantot ēku atjaunošanā vai būvniecībā jaunākos būvmateriālus, to pieejamība, kā arī izpratnes trūkums par kultūrvēsturiskām vērtībām un vēsturisko ēku ilgtspējību. Tādēļ liela uzmanība jāpievērš iedzīvotāju un ēku īpašnieku izglītošanai. Jau 1920. gadā Heroni Martorels (Heroni Martorell), viens no Spānijas pieminekļu restaurācijas tēviem, rakstījis: „Mūsu darbs ir nostiprināt un atjaunot ēkas, bet mums vajadzētu mēģināt arī ietekmēt sabiedrības interesi par pieminekļiem, lai tā tos vairāk un vairāk novērtētu un saprastu. Jo sabiedriska atzinība ir saglabāšanas labākā garantija.” [238] Ieguldījumi izglītībā un kultūrā nav tikai demokrātiska rīcība, tas ir labākais veids, kā garantēt mantojuma aizsardzību nākotnē. Pastāvīgi organizējamās apmācības un praktisku restaurācijas darbu ierādīšana. Informācija par vecpilsētas vērtībām un iespējām pašiem tās uzturēt labā tehniskā stāvoklī jāveido iedzīvotājiem (ne tikai profesionāļiem) saprotamā izteiksmes formā. Vēlams izdot ilustratīvus materiālus ar labiem un sliktiem ēku atjaunošanas piemēriem un izplatīt tos vecpilsētas iedzīvotājiem. Šādiem materiāliem jābūt pieejamiem restaurācijas centros, interneta vietnēs, pašvaldībā, bibliotēkās u. c.

2.1.2. Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības un saglabāšanas nostādnes Latvijā

Mūsdienās aktuāls jautājums ir par individuālo vaibstu saglabāšanu pilsētu apbūvē. Latvijas vēsturē ir bijuši vairāki nozīmīgi pavērsieni, kas ietekmējuši kultūrvēsturiskā mantojuma kopējo stāvokli, piemēram, 1686. gadā tika izdots likums, ka cietokšņi un pilis izmantojami tikai militārām vajadzībām. Tas ietekmēja cietokšņu un piļu vizuālo izskatu līdz 1699. gadam, kad Vidzemes ģenerālgubernators, feldmaršals un arhitekts Ēriks Dālbergs (*Erick Dahlberg*) izdeva rīkojumu nojaukt vecās pilis un materiālus izsniegt pilsētas iedzīvotājiem. Pēc šī rīkojuma tika nopostītas Siguldas, Ludzas u. c. pilis [414]. Līdzīgs rīkojums tika izdots 18. gs. – Krievijas cars Pēteris I lika nojaukt zviedru un poļu celtās pilis. Šādu rīkojumu dēļ piļu skaits Latvijā ir ievērojami samazinājies. 19. gs. pirmajā pusē pilis un nocietinājumi jau tika uzskatīti par vēsturiski nozīmīgiem objektiem, tādēļ tika veikta to uzskaitē [413].

Īpaši nozīmīgs pavērsiens kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšanā un uzskaitē notika 20. gs. sākumā, kad arhitekts, Pieminekļu kopšanas komisijas vadītājs kopš 1908. gada Vilhelms Neimanis, kurš ir mākslas un arhitektūras pieminekļu uzskaites, aizsardzības un saglabāšanas tradīciju iedibinātājs, sniedza kopēju periodizāciju apbūves un plānošanas jomā, iedibināja salīdzināšanas un tipoloģijas metodes, izstrādāja un 1911. gadā izdeva pirmo pieminekļu saglabāšanas rokasgrāmatu, uzskatīdams, ka mākslas, arhitektūras un kultūras pieminekļi ir mūsu vēsturiskās pagātnes liecinieki, kas pēc iespējas jā saglabā sākotnējā veidā. V. Neimanis uzsvēra, ka pieminekļu aprūpēšana ir ne tikai amatpersonu kompetencē, bet tajā jāiesaistās plašākiem tautas slāņiem, tādēļ vērsās pie lauku mācītājiem, kuriem veltījis šo izdevumu, lai viņi ieaudzinātu draudzes locekļos pietāti pret savas zemes kultūras mantojumu [199]. Līdz ar to 20. gs. sākumā veidojās analītiskā restaurācija, arheoloģiskā restaurācija un metodisks darbs pieminekļu saglabāšanā.

Latvijas Republikas Satversme nosaka, ka „ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu”. [28] Saistībā ar kultūras mantojuma uzturēšanu likums „Par pašvaldībām” nosaka, ka pašvaldību uzdevums ir „rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.)”, kā arī „par pilsētas īpaši aizsargājamo dabas objektu, kā arī kultūras pieminekļu aizsardzību” [163]. Šis normatīvais regulējums norāda pamattiesības un pienākumus attiecībā uz kultūrvēsturisko mantojumu objekta īpašniekam un pašvaldībai. Jāatzīmē ka pie vienāda normatīvā regulējuma Latvijā pašvaldību attieksme pret kultūrvēsturisko mantojumu, kas atrodas to teritorijā ir atšķirīga – dažām tas ir saglabājams un uzskatāms par vērtību, dažām – apgrūtinājums un kavēklis attīstībai, tādēļ atšķiras arī pieeja mantojuma saglabāšanas politikā – finansiālu līdzekļu un cilvēkresursu piešķiršanā, piesaistīšanā, no kā izriet pārējās rīcības. Tomēr vienota ir atziņa, ka visu Latvijas pašvaldību, kuru teritorijā atrodas kultūrvēsturiski objekti, darbs ir komplicēts, bet pilnveidojams process.

Mūsdienās Latvijas Republikā valsts pārvaldi un kontroli kultūras pieminekļu aizsardzībā un izmantošanā nodrošina Ministru kabinets un realizē 1989. gadā izveidotā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija [178]. No 2008. gada darbojas Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas reģionālās institūcijas. Latvijā kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai izveidotajā sistēmā ir pietiekams normatīvais regulējums, tomēr papildus tam liela uzmanība jāpievērš darbam ar ēku īpašniekiem – ne tikai atsevišķu pieminekļu, bet arī citu vēsturisko ēku (pilsētu vēsturiskajos centros, kas ir pilsētībūvniecības pieminekļi) īpašniekiem, kuri ir reālie vēsturisko liecību glabātāji. Atbilstoši kultūras pieminekļu vēsturiskajai un mākslinieciskajai u. c. vērtībai Latvijas Republikā tie iedalīti valsts un vietējās nozīmes pieminekļos [160; 168]. Savukārt valsts nozīmes kultūras pieminekļi iedalās arheoloģijas, pilsētībūvniecības, arhitektūras, mākslas pieminekļos un vēsturisko notikumu vietās [416], kā arī nekustamajos un kustamajos pieminekļos [157].

Nolūkā papildus uzsvērt objektu īpašo vērtību, arī šādās starptautiski atzītās kategorijās ir atzīts Latvijas kultūrvēsturiskais mantojums :

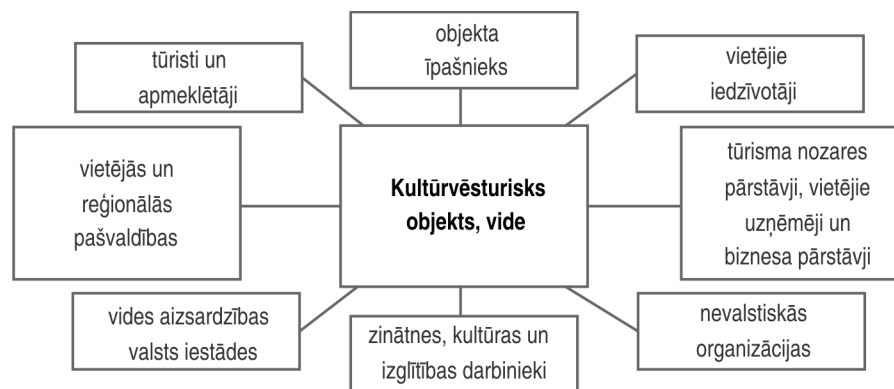
- objekti, kas noteikti atbilstoši UNESCO Konvencijai par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību un iekļauti pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu nacionālā vai pamatsarakstā;
- Eiropas Mantojuma zīmes atzīti objekti.

Pilsētu vēsturisko centru strukturālā kvalitāte ir nolasāma Kuldīgas, Rīgas, Limbažu, Cēsu, Aglonas, Straupes, Liepājas un citu pilsētu vēsturiskajos centros (skat. 3. pielikumu). Pilsētībūvniecības pieminekļi pilsētu centru zonās ir galvenie to vēsturiskā kodola veidotāji. Tādās cikliski augošās pilsētās kā Rīga, Ventspils, Liepāja, Daugavpils, Jelgava, Sigulda un Jūrmala ir fiksētas vairākas aizsargājamas apbūves zonas. Rīgā tādu ir četras, Jelgavā – piecas, Liepājā un Daugavpilī – divas (tās, kas netika sagrautas Otrā pasaule kara laikā), bet Jūrmalas lineāri stieptajā telpiskajā struktūrā ir pat 15 aizsargājamu kompleksu [5].

Tā kā kultūras mantojuma aizsardzība nozīmē ne tikai atsevišķu objektu, bet arī kultūrvēsturiskās

vides saglabāšanu -, nosakot aizsardzības zonas, vietas ekonomiskā attīstība nav pieļaujama uz kultūras un dabas mantojuma degradācijas rēķina. Vienlaikus nebūtu pareizi, ja vides aizsardzības diktētie aizliegumi būtu šķērslis jebkurām attīstības iniciatīvām. Pašvaldību un pieminekļu sargātāju uzdevums ir līdzsvarot šīs vajadzības un motivēt iedzīvotājus atjaunot vēsturiskās vērtības. Kultūras un dabas mantojuma aizsardzībā mijiedarbojas dažādi faktori un intereses, turklāt situācija katrā atsevišķā gadījumā ir individuāla. Izdalāmas daudzas interešu grupas (skat. 2.1.2.1. att.) [37], kas tieši vai netieši ir saistītas ar konkrēta objekta aizsardzību.

Valsts un pašvaldību institūciju darbā nozīmīgs uzdevums, kas jārisina ir nodrošināt visu ieinteresēto pušu iesaistīšanos kultūras mantojuma saglabāšanā [155]. Visas šīs grupas jāiesaista pilsētas vēsturiskā centra plānojuma apspriešanā, jo teritorijas plānojuma izstrādē jāievēro ilgtspējīgas attīstības princips, kas nodrošina kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, dabas un kultūras mantojuma attīstību un saglabāšanu.

2.1.2.1.att. Interešu grupas, kas saistītas ar kultūrvēsturiska objekta vai vides saglabāšanu

Latvijā kultūras mantojuma attīstības, saglabāšanas un aizsardzības nostādnes attīstījušās atšķirīgi: pirms un pēc Otrā pasaules kara. Jebkuras Latvijas pilsētas attīstību un raksturu lielā mērā ietekmējuši pēc Otrā pasaules kara veidojušies plānošanas un celtniecības principi. Latvija bija zaudējusi savu neatkarību un inkorporēta Padomju Savienībā, karā izpostītas daudzas pilsētas. Bija sagrauti rūpniecības uzņēmumi, tilti, dzelzceļa mezgli un elektrolīnijas, ievērojami cietis dzīvojamais fonds. Milzīgs zaudējums vēstures saglabāšanai ir kara laikā sagrautie pilsētu centri Rīgā, Daugavpilī, Liepājā, Rēzeknē, Valmierā un Jelgavā, kuri pēckara laikā tika pārveidoti, pielāgojot tos Staļina laika prasībām un kanoniem. Šīs pārmaiņas skārušas arī Kuldīgas pilsētvidi, taču, par laimi, vecpilsētu – stipri mazākā mērā nekā citās Latvijas pilsētās.

Pēc Otrā pasaules kara Latvijas pilsētās notika atjaunošanas un pārplānošanas darbi. No 1945. līdz 1948. gadam tika izstrādāti jauni ģenerālplāni Rēzeknei, Valmierai, Daugavpilij, Liepājai, Ventspilij, Jelgavai, u. c. pilsētām, arī Kuldīgai (1948. g.) [432]. Tajos lielā mērā tika īstenota padomju laika pilsētībūvniecības ideoloģija. Nerēķinoties ar apkārtējo ēku augstumu un proporcijām, vēsturiskās apbūves vietā tika iecerēti dzīvojamie kvartāli, paplašinātas ielas utml. Sīkāk Kuldīgas 1948. g. ģenerālplāna risinājumi aprakstīti 1.3. nodaļā. Līdz ar masveida būvniecību pilsētu attīstībā iezīmējās industriālas metodes. Populāras bija sociālās utopijas – priekšstats par sociālo problēmu atrisināšanu,

radot visiem vienādus dzīves apstākļus –, nostiprinājās universāls “vidusmēra” cilvēka modelis. Otrajai pēckara desmitgadei raksturīgā masveida celtniecības industrializācija un straujais būvniecības tempu pieaugums radīja reālus priekšnoteikumus pārejai uz lielmēroga dzīvojamo ēku kvartālu izveidošanu. Piecdesmito gadu beigās Latvijā aizsākās daudzdzīvokļu dzīvojamo ēku būvniecība, kas masveidā turpinājās līdz pat deviņdesmito gadu sākumam.

Sešdesmitajos gados Latvijā mazpilsētu jaunās apbūves teritorijas pārsvarā attīstījās ārpus vecpilsētām – veidojās jauni un tika rekonstruēti esošie ražošanas uzņēmumi, tapa arī sabiedriskie un komunālie objekti – kultūras nami, kinoteātri, universālveikali, skolas, restorāni utt.

Septiņdesmitajos gados iezīmējās jauna pieeja pilsētu rekonstrukcijai un reģenerācijai – īpašu uzmanību sāka pievērst vēsturiskā mantojuma un atsevišķu pieminekļu saglabāšanai. Tika izstrādāti jauni pilsētu attīstības plāni, kas respektēja vēsturisko mantojumu pilsētās, kurās tas bija saglabājies. Talsi, Kuldīga un Cēsis ir dažas no nedaudzajām Latvijas pilsētām, kurās vēsturiskā centra plānojums nav mainījies un, salīdzinot ar pārējām Latvijas mazpilsētām, to vēsturiskos centrus pēckara apbūve ievērojami nav skārusi. Jaunie dzīvojamie rajoni te būvēti līdzās pilsētām, respektējot vēsturisko apbūvi. Latvijas pilsētās, kuru vēsturiskie centri pēc Otrā pasaules kara bija sagrauti, tika radīta jauna pilsētvide – to vēsturiskajās daļās uzcelti padomju stilistikai atbilstoši sabiedriskie objekti un daudzdzīvokļu nami, kas mazpilsētas koptēlā neiekļaujas, piemēram, Jelgavā.

2.1.3. Saglabāšanas un atjaunošanas paņēmieni un principi Kuldīgā

Apskatītajās Eiropas pilsētās izdevies izveidot veiksmīgu modeli, kas nodrošina līdzsvarotu pilsētas attīstību un ietver gan ekonomiskās izaugsmes iespējas, gan vēsturiskā mantojuma saglabāšanu. Lielākajā daļā valstu vietējā kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana ir pašvaldības kompetencē, tomēr būtisku lomu šajā procesā ieņem arī valsts institūcijas. Kuldīgas vecpilsētā tiek izvērtēti un adaptēti vietējai situācijai Eiropas vecpilsētu aizsardzības, saglabāšanas un atjaunošanas pozitīvie piemēri, kas iegūti autores apmaiņas vizītēs vai starptautiskās zinātniskās konferencēs.

2010. gadā izveidota Kuldīgas novada pašvaldības Restaurācijas nodaļa (turpmāk tekstā – Restaurācijas centrs). Restaurācijas centrs izvietots vecpilsētā – Bangerta villas 20. gs. trīsdesmitajos gados celtā palīgēkā, kas 2009. gadā rekonstruēta (2.1.3.1. un 2.1.3.2. att.). Tajā izbūvētas mūsdienīgas darba telpas un restaurācijas darbnīca ar palīgtelpām (2.1.3.5. att.). Latvijā šis ir pirmais šāda veida atbalsta punkts vecpilsētas ēku īpašniekiem un iedzīvotājiem, kur iespējams saņemt palīdzību un padomu vēsturisko ēku atjaunošanā. Nozīmīgs tas ir arī tāpēc, ka saskaņā ar Latvijas likumdošanu un ierobežotajām finansēm pašvaldības nav tiesīgas ieguldīt līdzekļus privātā īpašumā, tomēr iespējams izglīt iedzīvotājus un radīt labu ēku atjaunošanas pieredzi. Restaurējot muzeja ēku, lietoti materiāli un metodes, kas izmatotas ēkas būvniecības laikā, tādējādi rādot piemēru iedzīvotājiem, kā būtu jārestaurē vēsturiska koka ēka (2.1.3.3. un 2.1.3.4. att.).

Kuldīgas Restaurācijas centram ir vairākas funkcijas: koka būvgaldniecības elementu restaurācija un iedzīvotāju konsultēšana, kas ietver ēku izpēti un restaurācijas programmu izstrādi. Atšķirībā no Ziemeļvalstu piemēriem, Kuldīgas Restaurācijas centrs papildus nodarbojas ar ārējā finansējuma

piesaistīšanu privāto ēku restaurācijai, kā arī ar dokumentu noformēšanu (2.1.3.6. att.). Šīs atšķirīgās funkcijas iezīmē atšķirīgo vēsturisko ēku atjaunošanas problemātiku Latvijā kopumā.

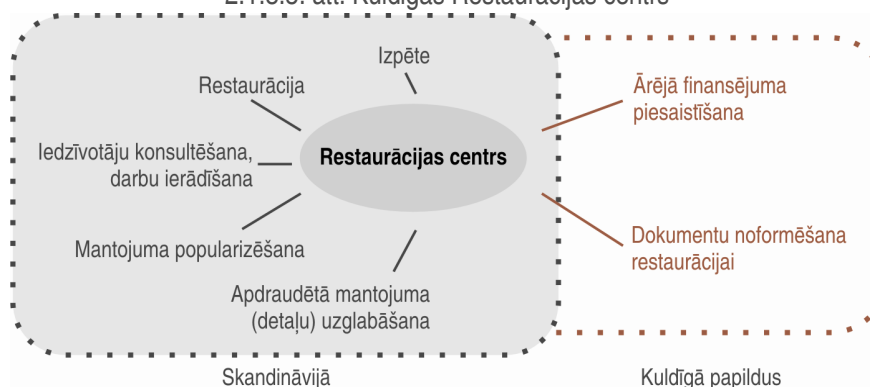
2.1.3.1. un 2.1.3.2. att. Restaurācijas centra ēka pirms un pēc rekonstrukcijas 2009. g.

2.1.3.3. un 2.1.3.4. att. Kuldīgas novada muzeja ēka pirms un pēc restaurācijas 2009. g.

2.1.3.5. att. Kuldīgas Restaurācijas centrs

2.1.3.6. att. Restaurācijas centru funkcijas Skandināvijā, Kuldīgā.

Papildu sarežģījumus privāto ēku restaurācijā rada fakts, ka ēkas ir kopīpašumā (domājamās daļās vairākiem īpašniekiem) un atsevišķajiem privātipašniekiem ir dažādas finansiālām iespējas un izpratne par vērtībām. Lai ēkas atjaunošanu saskaņotu ar visiem īpašniekiem un apsaimniekotāju, jāizstrādā un jāsaskaņo virkne dokumentu, kas paildzina procesa uzsākšanu. Tomēr būtiskākā problēma un atšķirība no Ziemeļvalstīm Latvijā ir sabiedrības attieksme un sociālismā ieaudzinātā vērtību izpratne, proti, atjaunošanai tiek izmantoti lētākie materiāli (plastmasas logi, cementa java); sev piederošās ēkas vēsturiskās detaļas netiek nodotas citu ēku atjaunošanā, pat ja tās nolemtas iznīcināšanai; pārliecība, ka koplietošanas objekti (kāpņu telpas, ēku ieejas durvis, jumti) jāatjauno kādam citam. Šo iemeslu dēļ nozīmīgs Restaurācijas centra uzdevums ir arī mainīt sabiedrības attieksmi pret vēsturiskām ēkām un to atjaunošanu. Kuldīgas vecpilsētas iedzīvotāji tiek mudināti remontēt un uzturēt ēkas saviem spēkiem, protams restaurācijas centra darbinieku uzraudzībā.

No 2009. gada Kuldīgas Restaurācijas centrā restaurēti 15 (2012. g. februāra dati) durvju komplekti (2.1.3.9. un 2.1.3.10. att.), logi, slēģi, vēsturiskas ēkas lievenis (2.1.3.7. un 2.1.3.8.) att. un trīs ēku ielas fasādes.

2.1.3.7. un 2.1.3.8. att. Vēsturiskas ēkas „pērle” – koka lievenis pirms un pēc restaurācijas 2009. g.
2.1.3.9. un 2.1.3.10. att. 2009. gadā restaurēti durvju komplekti J. Alunāna ielā 4 un 1905. gada ielā 12.

Restaurācijas centrā strādā sertificēts restaurators, bet apjomīgāku darbu veikšanai tiek piesaistīti papildus amatnieki. Iedzīvotājiem ir iespēja saviem spēkiem centrā atjaunot ēku koka detaļas, ja vien tās ir iespējams pārvietot un detaļas nav tehniski tik sliktā stāvoklī, ka tām nepieciešama restaurācija. Atjaunošanai nepieciešamos materiālus un instrumentus nodrošina pašvaldība. Ja iedzīvotāju vēlme atjaunot savu ēku detaļas būtu lielāka par Restaurācijas centra iespējām, tad, saskaņā ar pētījumiem [171; 169], tiktu izvērtētas vērtīgākās, autentiskākās detaļas un ēkas [466].

Līdzīgi kā Raumas vecpilsētā, arī Kuldīgā tiek uzkrātas un uzglabātas vēsturisko ēku detaļas un daļas – logi, slēģi, kārniņi, koka apšuvuma dēļi u. tml. –, lai izmantotu tās atkārtoti. Pašlaik tas gan nevienā konkrētā ēkā vēl nav darīts, jo šobrīd uzsvars centra darbībā ir tehniski sliktā stāvoklī esošo autentisko detaļu atjaunošana. Detaļu uzkrāšana būtu aktualizējama, meklējot dažādus veidus, kā tās iegūt, un īpašu vērtību veltot to atkārtotai izmantošanai un Kuldīgas vecpilsētas ēku apsaimniekotāju informēšanai par šādām iespējām.

Restaurācijas centra darbībā noderīgi ir divi pētījumi par Kuldīgas vecpilsētas ēkām: kopš 2007. gada veidotā digitalizētā vēsturisko ēku fiksācija, kā arī vēsturisko fotofiksāciju un pieejamo publikāciju apkopojums [169] un SIA „Arhitektoniskās izpētes grupas” 2009. gadā veiktā vecpilsētas ēku inventarizācija, kurā vērtēta to autentiskuma pakāpe, arhitektoniskā un kultūrvēsturiskā vērtība, kā arī

atsevišķas detaļas. Katrai ēkai pilsētbūvniecības pieminekļi izstrādāta inventarizācijas anketa, veiktas raksturīgās fotofiksācijas un krāsojuma zondāža. Pētījums veikts saskaņā ar „InterSAVE” metodi, kuras izmantošanas iespējas un efektivitāte darba ietvaros pētīta Kristiansfeldas pilsētā Dānijā (sīkāk par metodi sk. 2.2. nodaļā un 4. pielikumā). Atbilstoši šai metodei darba ietvaros izstrādāts arī Kuldīgas pētījuma uzdevums. Pētījuma rezultāti apkopoti kartēs, kas rāda ēku datējumu, saglabājamās un atjaunojamās vērtības, kā arī primāros darbus stila atjaunošanai vēsturiskajā centrā kopumā un katrai atsevišķai ēkai. Abi pētījumi ir pieejami Restaurācijas centrā, pašvaldībā vai interneta vietnēs (skat. Informācijas avoti) [171; 169]. Iedzīvotāju interese par ēku atjaunošanu ir manāma, ja tiek sākota jauna uzņēmējdarbība vai mainās ēkas vai dzīvokļa īpašnieks. No jau esošo īpašnieku puses pārsvarā tiek saņemti jautājumi, kā uzlabot ēkas siltumnoturību, ierīkot nepieciešamās inženierkomunikācijas u. tml. Restaurācijas centrs konceptuāli akcentē īpaši vērtīgo, māksliniecisko būvdetaļu glābšanu, maz uzmanības pievēršot celtnu pamatkonstrukcijām, lai gan vismaz 50 % vecpilsētas ēku ir tieši šādas problēmas. Restaurācijas procesu kopumā sadārdzina projektēšanas izmaksas, kas ir pamatotas, bet resursu ietilpīgas [466].

Analizējot Ziemeļvalstu pieredzi un ievērojot starptautiskajās konvencijās likto uzsvaru uz sabiedrības izglītošanu un iesaistīšanu kultūras mantojuma saglabāšanā, autore rosinājusi Kuldīgas novada pašvaldību īstenot virkni pasākumu, lai informētu iedzīvotājus par vecpilsētas vērtībām, raksturīgo apbūvi, tās detaļām, kā arī par nepieciešamību un iespējām tās atjaunot. Tiek rīkotas starptautiskās mantojuma laboratorijas par dažādiem jautājumiem. Tajās vietējie iedzīvotāji, projektētāji, pašvaldības un valsts institūciju speciālisti un starptautiskie eksperti diskutē par konkrētiem problemātiskiem jautājumiem un iespējām tos risināt. Iedzīvotājiem piedāvāts bez maksas apmeklēt divus apmācību kursus – „Arhitektūras stila izpausmes Kuldīgā” un „Vēsturisko ēku apsaimniekošanas principi, metodes un praktiskās darbības”. Rīkotas dažādas pilsētas vēstures un arhitektūras izziņas aktivitātes jauniešiem, piemēram, UNESCO pilsētas spēle (2011. g. bija par arhitektūras stila izpausmēm) pilsētā (2.1.3.15. att.) un kultūras mantojuma dienu radošās darbnīcas.

Pievērst vietējās sabiedrības uzmanību kultūrvēsturiskajam mantojumam var ne tikai ar bukletiem un lekcijām, bet arī dažādos citos veidos, piemēram, rīkojot mākslas akcijas un kultūras pasākumus, kas popularizē mantojumu un pievērš tam uzmanību netradicionālā veidā. Piemēram, rīkotā akcija „Gaismas tilti” 2008. g. uz tikko restaurētā ķieģeļu tilta (2.1.3.16. att.) vai „Mākslas dienas 2008” – izstāde vēsturiskas ēkas kāpņutelpā, kurā „zviedru lāde” bija kā ekspozīcijas vieta (2.1.3.17. att.).

Lai vecinātu vietējo amatniecības tradīciju saglabāšanos un amatnieku profesionalitāti, Kuldīgā, līdzīgi kā Drobakā, tiek rīkota amatnieku apmācība – gan nometņu veidā, gan piesaistot Rīgas Celtniecības koledžas restaurācijas nodaļas studentus (2.1.3.11. un 2.1.3.12.att.). Šādas restaurācijas skolas tiek plānotas ik gadu, un tās dod iespēju gan apmācīt vietējos amatniekus, gan restaurēt Kuldīgas vecpilsētas ēkas.

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

2.1.3.11. un 2.1.3.12.att. Starptautiskā koka restaurācijas nometne 2011. g. Ēkas 1905. gada ielā 15 koka fasādes un apdares detaļu atjaunošanas darbnīcas

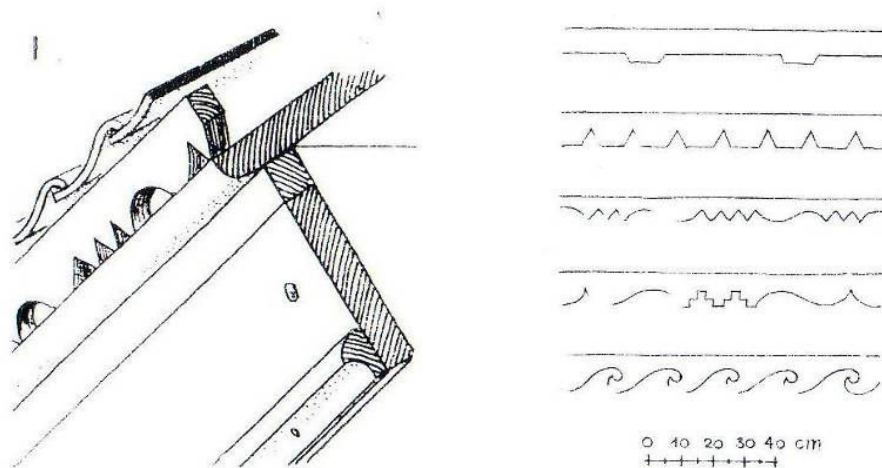
2.1.3.13. un 2.1.3.14. att. Pa kreisi – iedzīvotājiem tiek ierādīta regulārā koka logu uzturēšana, pa labi – iedzīvotāju un ēku īpašnieku iepazīstināšana ar Kuldīgai raksturīgu jumta konstrukciju 2009. g. mantojuma laboratorijas laikā.

2.1.3.15. att. UNESCO spēle jauniešiem Kuldīgas vecpilsētā

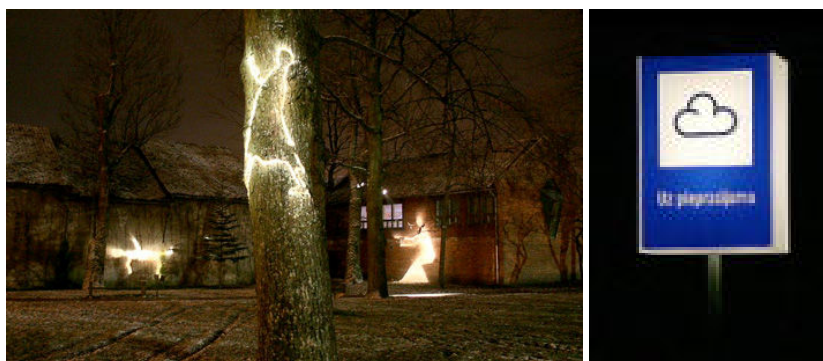
2.1.3.16. un 2.1.3.17. att. „Gaismas tilti” 2008. g. un „Mākslas dienas 2008”

2.1.3.18. att. Robdēļa novietojums un Kuldīgā raksturīgo robdēļu paraugi [17]

Latvijas plānošanas sistēmā, līdzīgi, kā Ziemeļvalstīs, dokuments, kurā noteiktas detalizētas pilsētvides un vēsturisko ēku saglabāšanas un atjaunošanas prasības, ir pilsētas apbūves noteikumi. Labāk saprast tos iedzīvotājiem un ēku īpašniekiem palīdz apbūves noteikumu vizualizācija, kas tiek sniegta dokumenta pielikumā. Vizualizācijas daļā iekļaujamas arī tradicionālo ēku un to detaļu fotofiksācijas, kas parāda, piemēram, ka, atjaunojot ēku, jālieto robdēļis. Fotofiksācijām pievienojami raksturīgie risinājumi (skat. 2.1.3.18. att.).

Pozitīvs publiskās vides kvalitātes uzlabošanas piemērs (ar ierobežotiem finansiāliem resursiem) Kuldīgas vecpilsētā, ir parka apgaismojuma elementi - mākslas objekti (2.1.3.19. un 2.1.3.20. att.). Semināra parkā, kurš naktīs nebija izgaismots, uzstādītas mākslinieku veidotas gaismas instalācijas – gan dinamiski mainīgas, gan stacionāras –, kas parku „atdzīvina”. Projekta mērķis – piedāvāt Kuldīgas iedzīvotājiem kvalitatīvu laikmetīgo mākslu, kuras līdzšinējais trūkums sabiedrībā ir veicinājis vispārēju laikmetīgās kultūras noliegumu, kā arī pievērst kuldīdznieku uzmanību publiskās telpas kvalitātei. Aicinot projektā piedalīties profesionālus māksliniekus un arhitektus, ir iespējams garantēt augstvērtīgu rezultātu.

2.1.3.19. un 2.1.3.20. att. „Apgaismības projekta” (2007) mākslas darbi Kuldīgas Semināra parkā: „Uzzīmētie” (aut.: Uldis Sedlovs, Ilze Kundziņa) un „Uz pieprasījuma” (aut.: Dina Sotņikova, Madara Eisaka, Dagnija Smilga).

Lai noskaidrotu, par kurām pašvaldības aktivitātēm kultūras mantojuma saglabāšanā iedzīvotāji ir informēti un kuras tiem likušās noderīgas, kā arī veidus, kādos pašvaldība varētu sniegt šo informāciju līdz iedzīvotājiem, darba ietvaros veikta aptauja „Kuldīgas pašvaldības veikto aktivitāšu apmeklētība, informācija par tām un to lietderības raksturojums” (skat. 5. pielikumā.) Aptaujas rezultāti norāda, ka nepieciešams mērķtiecīgi izplatīt informatīvos materiālus gan vecpilsētas, gan pārējiem pilsētas iedzīvotājiem, jo kopējā izpratne par vērtībām jāveido visos kuldīdzniekos.

Kuldīgā ieviestie Eiropas vecpilsētu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas piemēri, ļauj izdarīt vairākus secinājumus:

- Kuldīdznieki ir atsaucīgi informatīvajās akcijās, turpretī pasākumos, kas vērsti uz cilvēku iesaistīšanu praktiskos atjaunošanas darbos, rezultāti nav apmierinoši, jo iedzīvotāji un ēku īpašnieki labprāt šos darbus uztic veikt citiem. Veiksmīgas ir Restaurācijas centra aktivitātes - dokumentu sakārtošana, finansējuma piesaistīšana, amatnieku un iedzīvotāju izglītošana un praktiski restaurācijas darbi.

- Ne tikai amatnieki, bet arī vecpilsētas ēku īpašnieki būtu jāapmāca, kā apsekot savus īpašumus, lai konstatētu to tehnisko un vizuālo stāvokli. Apsekošana būtu veicama pirms un pēc ziemas perioda, jo lielākie bojājumi pārsvarā rodas ziemā. Tā pēc 2011. gada ziemas, būvvaldei un pašvaldības restauratoram apsekojot vairākas ēkas, tika konstatēta kopīga problēma – pēc lielā sniega daudzuma uz jumtiem tā tīrīšanas un kušanas rezultātā bija bojāti gan jumta segumi (izkustināti dakstiņi un ēkās iekļuvis mitrums), gan deformētas lietūs ūdens notekrenes un notekcaurules. Īpašniekam laikus konstatējot šādas problēmas, tās iespējams novērst ar samērā nelieliem resursiem un nebūtu vajadzīgs kapitālais remonts, kas daudzos gadījumos jau nozīmē ēkas detaļu nomaiņu un līdz ar to – oriģinālās substances zaudēšanu. Arī pašvaldībai vajadzētu apzināt tās ēku detaļas, kas vēl ir samērā labā stāvoklī, bet neaizsargātas, piemēram, no laika apstākļu ietekmes. Ēkas īpašnieks būtu jāinformē par veicamajiem darbiem, piemēram, par samērā labā stāvoklī esošu logu nokrāsošanu.

- Nepieciešams izstrādāt materiālu par Kuldīgas vēsturisko ēku apsaimniekošanu, apsekošanu, uzturēšanu un remontu. Šajā materiālā tiktu ar konkrētiem piemēriem raksturotas izplatītākās problēmas un rezultāts, ko tās rada, kā arī iespējas, kā to pareizi un ekonomiski novērst. Piemēram,

trūkstošas lietus notekcaurules bojā ēkas pamatus, mitrums iesūcas sienā, pamatu stūri plaisā, plaisas kļūst arvien lielākas, līdz atdalās no pārējā pamata, kā rezultātā ēka grūst.

- Salīdzinot pašvaldības aktivitātes kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzībai, saglabāšanai un atjaunošanai 2010. gadam [248], kuras izstrādājusi pētījuma autore sadarbībā ar pašvaldības atbildīgajiem speciālistiem (skat. 6. pielikumā), un Kuldīgas pašvaldības gada plānu kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas jomā 1974./75. gadā [378], iespējams secināt, ka 1974./75. gada plānā aktivitāšu, kas būtu saistītas ar iedzīvotāju izglītošanu nav, bet 2010. gadā to ir daudz. 1974./75. gada plānā nav paredzēta finansējuma piesaistīšana darbu veikšanai, savukārt lielu daļu no 2010. gada aktivitātēm paredzēts īstenot tikai tad, ja tiks piesaistīts ārējais finansējums. Šīs atšķirības ilustrē kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas atšķirīgos aspektus mūsdienās.

2.2. Aktuālās kultūrvēsturiskā mantojuma pētniecības metodes

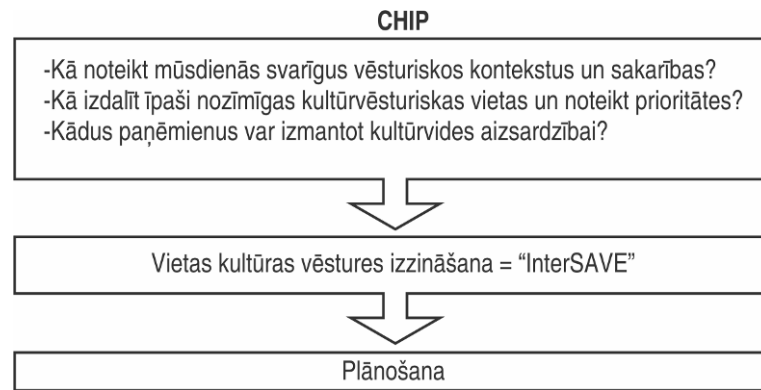
Pēdējā gadu desmitā kultūras mantojuma aizsardzības un attīstības plānošanai pasaulē tiek pievērsts arvien vairāk uzmanības gan starpvalstu sadarbības, gan atsevišķu valstu līmenī. Šī joma tiek radoši sasaistīta ar citām nozarēm. Dažādi kultūras mantojuma aizsardzības aspekti — politiskie, pētnieciskie, plānošanas un pārvaldības — kļūst nozīmīgāki gan pēc apjoma, gan satura, strauji audzis kultūras mantojuma pētījumu skaits dažādās zinātņu nozarēs. Belfāstas Universitātes (Īrijā) speciāliste cilvēka ģeogrāfijā Nuala Džonsone (*Nuala C. Johnson*) ir izdalījusi trīs galvenās pieejas kultūras mantojumam:

- 1) neautentiskas vēstures forma;
- 2) tūrisma ekspansijas un postmodernisma patēriņa priekšmets;
- 3) ilga vēsturiska procesa mūsdienu izpausme, kas palīdz sabiedrībai uzturēt sociālo atmiņu [37].
shēma

Dažādās valstīs tiek izstrādāti un izmantoti jauni, efektīvi kultūras mantojuma aizsardzības un pārvaldības paņēmieni.

Dānija ir viena no valstīm, kur tiek lietots termins **kultūrvide**, kas tiek definēta kā „ģeogrāfiski norobežots areāls, kas atspoguļo sabiedriskās attīstības nozīmīgas īpašības, un tā izdalīšanas mērķis ir aizsargāt kultūras mantojuma plašu reprezentativitāti” [133]. Kultūras un dabas mantojums ir vienas atbildīgās institūcijas — Dānijas Vides un enerģijas ministrijas Mežu un dabas aģentūras – pārziņā. Pētījumi un attīstības plāni aptver gan plašākas kultūrainavas, gan atsevišķus objektus un to apkārtni. Viens no galvenajiem instrumentiem kultūras mantojuma aizsardzības nodrošināšanai ir telpiskā plānošana. Aizsardzības jautājumus risina reģionālajos plānos, kas tiek atjaunoti ik pēc četriem gadiem. Vides aizsardzībā tiek ņemti vērā vietējie apstākļi un līdzdarbojas vietējie iedzīvotāji [37].

Dānijas Mežu un dabas aģentūra izstrādājusi metodi CHIP (*Cultural Heritage in Planning* – Kultūras mantojums plānošanā), kas kalpo par pamatu atbildīgajām institūcijām, sasaistot kultūras mantojumu ar pārējiem vides aspektiem. Šī metode palīdz rast atbildes uz trim praktiskiem jautājumiem, ar kuriem saskaras pilsētvides plānotāji, skat. 2.2.1. att..

2.2.1.att. „CHIP” metodes shēma

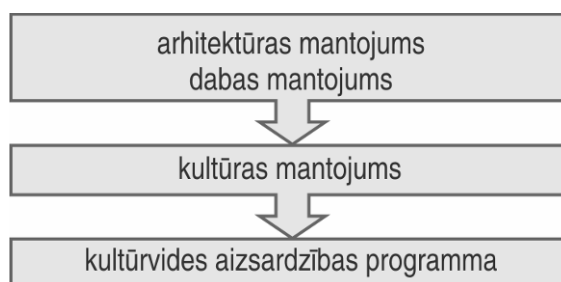
Saskaņā ar CHIP metodi kultūras mantojuma aizsardzībā kā galvenais instruments tiek izmantota teritorijas plānošana, kurai ir divi galvenie posmi: pirmajā posmā, izmantojot nacionālo reģistru, pārvaldes institūciju, kultūras vēstures muzeju un aizsardzības iestāžu informāciju, tiek izziņāta vietas kultūras vēsture, apzinātas un raksturotas visas intereses, kas saistītas ar kultūras mantojumu pētāmajā teritorijā; otrajā posmā galvenais ir plānošana. Lai noteiktu prioritātes kultūrvidē, informācija tiek detalizēti analizēta, tiek plānoti konkrētu vietu aizsardzības paņēmieni. Prioritāšu noteikšanas kritēriji ir svarīgi, lai varētu novērtēt, kura no teritorijas kultūrainavām ir vērtīgāka. Ja pilsētas vadībai ir iespēja piešķirt līdzekļus vietējo kultūrvides vērtību izpētei, nav viegli izšķirties, piemēram, vai Kuldīgas vecpilsētas atīstības kontekstā nozīmīgāk ir arheoloģiski izpētīt kādreizējās Ordeņa pils atrašanās vietu vai sen kuršu 9. gs. pilskalnu. Prioritātes tiek noteiktas, balstoties uz zinātniskiem kritērijiem, meklējot pētāmā reģiona raksturīgākās vai retākās iezīmes. Novērtējums tiek pamatots ar šādiem kritērijiem: unikalitāte, vietējā nozīme, raksturīgums, savdabīgums, aizsardzības pakāpe, funkcionālais statuss, autentiskums, vēsturiskums, identitāte, iespaidīgums, izziņa jeb stāsts, dažādība, homogenitāte un saskaņotība ar dabas vidi. shēmu (skat. 4. pielikumu).

Kristiansfeldā kultūrvēsturiskās vides un objektu pētījums tika veikts 1991. gadā. Lai noteiktu kultūrainavu prioritāti, tika izmantota trīspakāpju skala: augsta vērtība (kartē tumši sarkana), vidēja vērtība (kartē rozā) un zema vērtība (kartē sarkana) (skat. 2.2.2. un 2.2.3 att.). Kritēriji netiek piemēroti mehāniski, t. i., ja kultūrvidē atbilst daudziem kritērijiem, tai automātiski netiek piešķirta augsta prioritāte, bet ja kritēriju ir nedaudz, – zema. Katra individuālā kultūrvidē tiek vērtēta, salīdzinot to ar citām un nosakot prioritātes. Papildus katras kultūrainavas nozīmība tiek vērtēta saistībā ar līdzīgām kultūrainavām ārpus reģiona un valsts.

Pētījuma rezultāti tika apkopoti un izdoti brošūrā, kas izdalīta vecpilsētas iedzīvotājiem. Lai noteiktu kultūrvēsturiski nozīmīgākās zonas un izstrādātu to aizsardzības plānus, pētījumā analizēts ne tikai pilsētas centrs, bet viss reģions. [10] Kristiansfeldas atbildīgajās institūcijās noskaidrots, ka pētījumam bijuši vairāki mērķi: pilsētas plānojuma izstrāde, kultūrvēsturiskā mantojuma analīze, informācijas ieguve, lai sniegtu to iedzīvotājiem un projektētājiem, vērtīgāko ēku un kultūrainavu apzināšana un iekļaušana kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības risinājumos. Ēku un vides apsekošanai par pamatu ņemta programmas „InterSAVE” daļa, kas izvērtē ēkas vērtības un vidi.

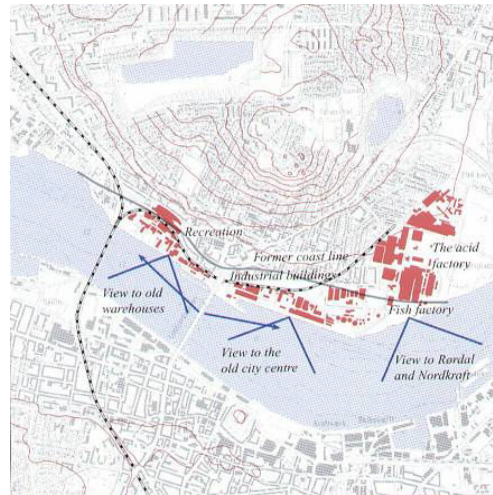
2.2.2. un 2.2.3. att. Kristiansfeldas centrālā daļa – vēsturiskais morāviešu centrs [10].

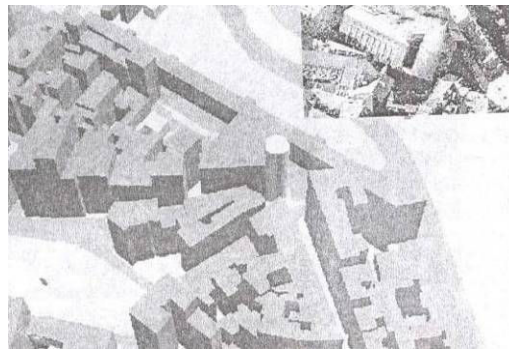
2.2.4.att. Kultūras mantojuma saglabāšana Dānijā

Visi dati par vēsturiskajām pilsētām Dānijā ievietoti Valsts dokumentācijas centra datubāzē. Pirmais solis jaunas pārskata sistēmas izveidē bija Granādas konvencijas parakstīšana 1985. gadā, kur termins "arhitektūras mantojums" definēts plašāk nekā iepriekš un pirmo reizi lietots jēdziens "ēku grupas". Apbūve, kuras interesantākā daļa var būt vienkāršu ēku grupa, ielas ainava vai ēku un ainavas savstarpējā mijiedarbība, ir kultūras mantojuma daļa, kuras aizsardzībai tiek piešķirta arvien lielāka nozīme. Galvenais iemesls šādas programmas ieviešanai bija pilsētas raksturīgās pazīmes – „vienkāršu, necilu” ēku – pēkšņā izzušana no pilsētvides. Tas radīja nepieciešamību uzlabot inventarizācijas sistēmas un izstrādāt precīzu aizsargājamo pieminekļu, ēku grupu un ainavu dokumentāciju.

Dānijā arhitektūras mantojums pakāpeniski ir kļuvis par kultūras mantojumu un, novērtējot to kā pilsētvides sastāvdaļu, tiek izstrādāta tālāka tā aizsardzības programma (2.2.4. att.) [256]. To, ka jāvērtē ne tikai atsevišķi objekti, bet kopējā kultūrvide, uzskatāmi parāda Norresundbijas pilsēta Dānijā, kuras vecpilsētai apkārt mūsdienās atrodas milzīgas ražošanas ēkas. Ja netiks izstrādāts šīs teritorijas aizsardzības dokuments, iedzīvotāji un tūristi vecpilsētas ēkas no upes pretējā krasta vairs neredzēs, jo visi skatu punkti uz to būs aizbūvēti (skat. 2.2.5. att.) Iegūto datu izmantojums ir ļoti plašs – tos lieto plānošanas un stratēģisko dokumentu izstrādei, lemjot par finanšu piešķiršanu ēkām, kurām nepieciešami tūlītēji ieguldījumi, un ārkārtas stāvokļa novēršanas rīcības programmu izstrādei.

2.2.5. att. Norresundbijas pilsētas skatu punktu analīze [256].

2.2.6. att. Ģeogrāfiskās datu bāzes 3D modelis [62]

2.2.7. un 2.2.8. att. Raumas vecpilsētas kvartāla telpiskais modelis [255]

Lai būtu aptveroši plānotu turpmāko vēsturiskās pilsētvides attīstību un izstrādātu normatīvos aktus tās reglamentēšanai, nepieciešams telpiski modelēt situāciju, jo telpiskā analīze ļauj izvērtēt iespējamo būvniecības iedarbību uz apkārtni, kā arī veidot telpiskā iedalījuma sociālo, ekonomisko, demogrāfisko un citu procesu un parādību modeļus. Līdzās tradicionālajām metodēm pilsētvides telpiskajos pētījumos pasaulē arvien vairāk tiek lietota Ģeogrāfiskā informācijas sistēma (ĢIS) – tehnoloģiju kopums, kas izveidots ar ģeogrāfiju saistītu datu uzglabāšanai, atjaunošanai, analīzei un attēlošanai. Šie dati var būt saistīti ar fizisku, ģeoloģisku, kultūras, demogrāfisku vai ekonomisku informāciju, līdz ar to ĢIS var plaši izmantot arī pašvaldības, ainavu veidotāji, pilsētībūvniecības

prognozēšanas un projektēšanas speciālisti (2.2.6. att.). Lai ĢIS varētu izmantot pilsētvides pētījumos, ir nepieciešamas datubāzes, kuras Kuldīgas vecpilsētai nav izstrādātas. Pasaulē telpiskie modeļi izstrādāti daudzām pilsētām, pārsvarā tās ir lielpilsētas ar strauji apbūvējamām zonām. Telpisko modeļu izstrādei tiek izvirzīti dažādi mērķi, izmantotas dažādas programmatūras un atrasti dažādi izmantojumi, piemēram, Berlīnes telpiskais modelis ir ar reālistiskām ēku fasādēm, kas dod iespējas to izmantot gan plānošanā, gan tūrisma attīstībā un informācijas ieguvē. Līdzīgs modelis izveidots Leipcigai. Latvijā šāds telpisks modelis ir izstrādāts Rīgas vēsturiskajam centram, un tas tiek izmantots plānošanā, ainavu morfoloģiskās struktūras un tās elementu izpētē, novērtējot ainavu telpisko struktūru no ekoloģiskā viedokļa un attēlojot pilsētvides arhitektoniskos elementus trīs dimensijās [62]. Telpiskās analīzes piemērs, kas uzskatāmi attēlo pilsētvides izmaiņas un pārveidojumus, kā arī vēsturiskās apbūves atjaunošanas vizuālo ietekmi uz pilsētvidi, izveidots apbūves kvartālam Raumas vecpilsētā, Somijā (2.2.7. un 2.2.8. att.). Šis modelis ilustrē kvartāla pašreizējo situāciju un tā vizuālo izskatu, ja tiktu atjaunota zudusī apbūve, saglabājot arī pilsētas attīstības gaitā radušos uzskāņojumus.

Vispusīgu priekšstatu par plānotās būves iespaidu uz kopējo pilsētvidi sniedz pilsētas makets. Šādi maketi izstrādāti daudzām lielākajām pasaules pilsētām – Bostonai, Šanhajai, Parīzei u. c. Pilsētu maketi tiek veidoti dažādiem mērķiem – gan plānošanas vajadzībām, lai izvērtētu dažādus pilsētvides aspektus un plānotās būvniecības ietekmi uz apkārtni, gan vēsturiski nozīmīgu pilsētas attīstības posmu vizualizēšanai. Šāds makets, kurā atainota pilsētas attīstība ir izstrādāts Getingenas (*Göttingen*) pilsētai Vācijā (2.2.9. un 2.2.10. att.) Latvijā šāds makets – ar ūdenstilpnēm, apstādījumiem, ielām un apbūvi 60 kvadrātkilometru platībā – izstrādāts Rīgas centrālajai daļai. Tas tiek izmantots, plānojot pilsētas attīstību un izvērtējot attīstītāju iesniegtos projektus. Maketa uzdevums būtu veicināt arī sabiedrības iesaistīšanos pilsētas kopējā telpiskā redzējuma veidošanā. Modelis izveidots tā, lai būtu iespējams apskatīt Rīgas teritoriju un turpmāko attīstību, ievietojot tajā arī jaunus objektus. Izmantojot telpisko modeli un pilsētas maketu, iespējams analizēt atsevišķas, pilsētai nozīmīgas zonas.

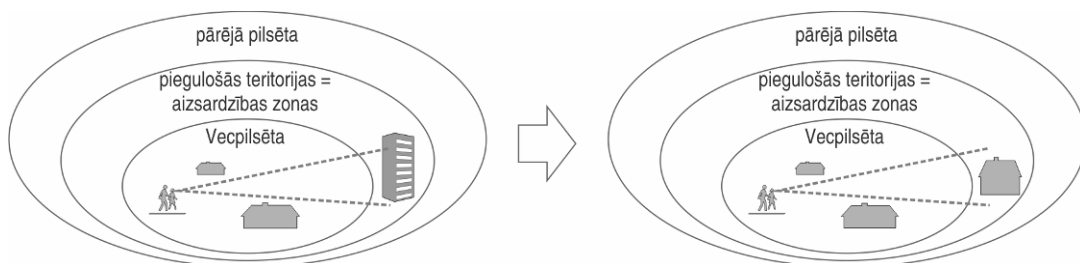
Pilsētās, kurās saglabājušies vēsturiskie centri, būtiski ir vizuālie skati gan uz vecpilsētu, gan no tās. Detalizēta vizuālās ietekmes analīze Andrejsalas apbūvei un tās telpiskās attīstības koncepcijai izstrādāta SIA „Arhitektūras birojā FORMA” (2007–2009) [421]. Šī darba mērķis ir izvērtēt Andrejsalas apbūves potenciālo ietekmi uz Rīgas vēsturiskā centra pilsētvidi un kultūrvēsturiskajām vērtībām.

2.2.9. un 2.2.10. att. Getingenas (*Göttingen*) pilsētas makets uz 1630. [224] un 1890. gadu [225]

Sekojošiem šim piemēram un izmantojot tajā lietotās metodes, arī Kuldīgas vēsturiskajam centram piegulošajās teritorijās nepieciešams veikt vizuālās ietekmes analīzi, kurā būtu ietverti šādi uzdevumi:

- Izstrādāt telpisko modeli vecpilsētai un teritorijām, kas piekļaujas Kuldīgas vecpilsētai, parādot gan pašreizējo situāciju, gan to, kāda tā būtu, ja tiktu realizēta visa iespējamā pastāvošajos būvnoteikumos pieļaujamajā apbūve attiecīgajā intensitātē un augstumā;
- Izvērtēt šo modeli pēc šādiem kritērijiem: skati no vēsturiskā centra, skati no aizsardzības zonas, skati, kas atspoguļo saikni ar vēsturisko vidi. Izvērtēt arī skatu perspektīvas un skatu koridorus (ielu, upju), kā arī panorāmas skatu punktus. Shēmu
- Modelēt konstatētos skatu punktus kopējā telpiskā modelī – pārbaudīt rezultātus. Telpiskajā modelī uzskatāmi attēlot atšķirības starp esošo un plānoto apbūvi;
- Ja plānotā apbūve vizuālās ietekmes zonā disonē ar vēsturisko centru, modelēt risinājumus, mainot tās augstumu, novietojumu, blīvumu, intensitāti u. c. parametrus (2.2.11. att.);

2.2.11.att. Vizuālās ietekmes uz vecpilsētu iespējamie secinājumi

- Analizēt Kuldīgas vecpilsētas panorāmas augstumu un kontekstā ar to – iespējamo plānotās apbūves (arī tehnisko būvju) augstumu;
- Pilsētvides analīzē vietās, kur tas nepieciešams, ietvert ne tikai apjomus, bet arī to detalizāciju, piemēram, jumtu slīpumus, izbūves u. tml.

Apkopojot vizuālās ietekmes analīzes rezultātus, nepieciešams mainīt normatīvos aktus un novērst negatīvas vizuālās ietekmes iespējamību.

Izanalizējot vairāku pilsētu (Raumas, Drobakas un Kristiansfeldas) pilsētībūvnieciskās un kultūrvēsturiskā mantojuma pētniecības metodes, kā Kuldīgas vecpilsētai atbilstošākā tika izvēlēta „InterSAVE” programma. Tajā ietvertie kritēriji spēj aptveroši raksturot vecpilsētas vidi. Programmā ir Kuldīgā nepieciešamie un pieejamie resursi un datu digitalizācijas iespējas. Ar šo metodi 2009. gadā veikts pētījums „Kuldīgas vēsturiskās apbūves inventarizācija”. Izpētes anketa par vienu ēku, kuras izstrādā piedalījusies darba autore, skatāma 7. pielikumā. Analizējot kultūrvēsturiskā mantojuma kritērijus, piemēram, arhitektonisko vērtību, jāsecina, ka tos nepieciešams pielāgot konkrētai videi. Piemēram, viena no Kuldīgas vecpilsētas kultūrvēsturiskajām vērtībām ir divstāvu galerijtipa šķūņi, un nav pamatoti tos vērtēt ar zemāko punktu skaitu – 5, kas nozīmē saimniecības ēkas un celtnes bez arhitektoniskās vērtības. Nevērīga attieksme pret palīgēkām, neplānojot to pārdomātu saglabāšanu, var novest pie šī Kuldīgai raksturīgā ēku tipa izzušanas. Pašvaldībai kopā ar ēku īpašniekiem jāmeklē risinājums, kā galerijtipa šķūņus saglabāt un atrast tiem funkcionālu izmantojumu.

2.2.12. att. Skolas ielas kvartāla zudušās apbūves atjaunošanas telpiskais modelis, kura vizuālo ietekmi būtu vēlams analizēt pilsētas kopējā telpiskā modelī [239].

Nepieciešams izstrādāt telpisku modeli Kuldīgas vecpilsētai Ventas senlejā, lai noteiktu tās nozīmīgos skatu punktus un servitūtus. Ventas senlejā ir ļoti izteikts reljefs ar upes stāvkrastiem un ainaviskiem skatu punktiem, kurus nepieciešams apzināt un to attīstības vīziju iestrādāt plānošanas dokumentos. Pašlaik spēkā esošajā plānojumā un koncepcijās šādu skatu punktu analīzes un saglabāšanas nosacījumu nav. Pilsētas vēsturiskā centra telpiskais modelis ļauj izvērtēt jebkuras jaunas apbūves iekļaušanos vēsturiskajā vidē, novērtēt tās iespējamo apjomu un veikt katras ielas pilsētībūvniecisko analīzi. Visspilgtāk šāda nepieciešamība izpaužas, kad jānovērtē vesela kvartāla būvniecības ietekme uz vēsturisko pilsētībūvniecisko struktūru. Balstoties uz vēsturiskās izpētes materiāliem, tapusi, piemēram, iecere atjaunot Skolas ielas kvartāla zudušo apbūvi (2.2.12. att.). Līdzās vecpilsētas telpiskajam modelim trīsdimensionālu modeli nepieciešams izstrādāt arī tai piegulošajām teritorijām.

2.3. Dažādu periodu arhitektūras vieta Latvijas pilsētu vēsturiskajos centros

Vēsturiskā mantojuma nozīmes vērtība faktiski ir tikusi apzināta un novērtēta, galvenokārt pilsētībūvnieciskā mērogā, tikai sākot ar 20. gs. astoņdesmitajiem gadiem, kad tika apstiprināts plašs pilsētībūvniecības pieminekļu saraksts. Reālā mantojuma aizsardzībai un atjaunošanai, dokumentēšanai, izpētei, iespējamās dažādas metodes, paņēmieni un mehānismi. Vispārējā gadījumā tie balstāmi uz starptautiski aprobētām metodiskām nostādnēm un principiem, taču katrā gadījumā jāievēro vietējās specifiskās īpatnības. Tādas var konstatēt arī Latvijā, salīdzinot, piemēram, Aizputes, Cēsu, Ventpils, Liepājas, Talsu un Kuldīgas pieredzi. Informācijas acoti norādīti 3. pielikumā.

Salīdzinošās analīzes mērķis – analizēt kultūrvēsturisko mantojumu tajās pilsētās, kuras var kalpot par piemēru vēsturiskās vides saglabāšanai, aizsardzībai un atjaunošanai. Izvēlētas pilsētas atšķiras pēc mēroga, un to attīstību ietekmējuši dažādi faktori, piemēram, Ventpils un Liepājas straujo attīstību 19. gs. iespaidoja ostu paplašināšanās. Salīdzinošās analīzes gaitā minētās pilsētas apsekotas, pētot būvvalžu arhīvus, informāciju interneta vietnēs un intervējot gan konkrēto pilsētu, gan VKPAI reģionālās inspekcijas atbildīgos speciālistus. Šajā nodaļā analizēti 2010. gada piemēri un dati.

Salīdzinošās analīzes veikšanai izstrādāti kritēriji (skat 3. pielikumā), kas raksturo kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas un popularizēšanas nostādnes, tā aizsardzības (gan valsts, gan pašvaldības mērogā) normatīvo bāzi, ēku atjaunošanas un restaurācijas piemērus, padomju laika būvju attīstību un jaunbūvju veidošanos, pašvaldības aktivitātes un mantojuma saglabāšanai piešķirto finansējumu. Salīdzinošās analīzes rezultātā izdarīti secinājumi par pilsētu vēsturisko centru kopējām aizsardzības, saglabāšanas un atjaunošanas tendencēm Latvijā.

Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības normatīvā bāze valsts līmenī analizējamās pilsētās ir vienāda – pilsētībūvniecības pieminekļu robežas pārsvarā sakrīt ar arheoloģijas pieminekļiem, izņemot Liepāju un Ventspili, kurām nav plašas arheoloģijas pieminekļu zona, kas aptvertu gandrīz visu vēsturisko centru. Visās pilsētās ir atsevišķi kultūras pieminekļi – mākslas, arhitektūras, vēstures, arheoloģijas, bet, izņemot Liepāju, pārsvarā nav valsts nozīmes industriālo pieminekļu. Kuldīgas vecpilsētā ir lielākais skaits arhitektūras pieminekļu, Ventpilī – lielākais skaits mākslas pieminekļu. Vairākās pilsētās normatīvā pieminekļu aizsardzības bāze ir izstrādāta arī pašvaldības līmenī. Pašvaldības nozīmes vēsturiskās apbūves aizsardzības zonas noteiktas Kuldīgā (10), Liepājā (3) un Ventpilī (2). Tām izstrādāti atsevišķi apbūves noteikumi, kas nodrošina pilsēttelpas un vēsturisko ēku saglabāšanu. Pašvaldības nozīmes kultūrvēsturiski objekti noteikti Kuldīgā (36 arhitektūras, 9 industriālās ēkas), Ventpilī (149), Liepājā (259), Cēsīs (188) un Aizputē (31). Talsu vecpilsētā papildus noteiktas pašvaldības nozīmes aizsardzības zonas vai ēku nav. Nevienā pilsētā šiem pašvaldības nozīmes objektiem nav izstrādāti īpaši nosacījumi, nav arī atvieglojumu, kas pienāktos vietējās nozīmes aizsargājamo objektu īpašniekiem (2.3.1. att.). Situācija, kurā ir izveidots aizsardzības mehānisms, bet nav paredzēti atvieglojumi ir nepareiza. Pārsvarā pašvaldību mērķis nav panākt sava kultūrvēsturiskā mantojuma starptautisku vai vietēja mēroga atzinību. Izņēmums ir Kuldīga, kuras vecpilsēta 2011. gadā iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā un 2008. gadā ieguvusi Eiropas mantojuma zīmi, kā arī Liepāja, kurā sagatavots un iesniegts pieteikums Trīsvienības katedrāles ērģeļu iekļaušanai UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā.

	Valsts	Pašvaldība
Aizsardzība	zonas, objekti	zonas, objekti
Finansiālie atvieglojumi	- nodokļi - iespēja piesaistīt finansējumu izpētei, atjaunošanai	—

2.3.1.att. Kultūras pieminekļu aizsardzība un atvieglojumi valsts un pašvaldību nozīmes objektiem

Kultūrvēsturiskais mantojums tiek pētīts visās pilsētās, bet dažādos aspektos, ar atšķirīgu detalizācijas pakāpi un mērķiem. Pārsvarā mērķis ir plānošanas dokumentu (teritorijas plānojums ar apbūves noteikumiem) izstrāde. Tā tas ir gan Ventspili, gan Liepājā. Kuldīgas vecpilsētā ēkas pētītas visdetalizētāk, gan norādot konkrētas autentiskās detaļas un pasākumus destruktīvā uzslāņojuma demontāžai, gan veicot krāsu zondāžu. Liepājā un Kuldīgā ēkas pētītas ar „InterSAVE” (*Survey of Architectural Values in the Environment – Arhitektonisko vērtību saglabāšana vidē*) metodi. Apjomīgākā un informācijas bagātākā datubāze par vecpilsētas ēkām ir izstrādāta Kuldīgas vecpilsētai.

Tajā iekļautas visu ēku pašreizējās un vēsturiskās situācijas fotofiksācijas un publikācijas, pārbūvju dati, projekti, krāsu pases. Kuldīgas pašvaldības investētie līdzekļi pētījumos ir sevi attaisnojuši, jo tie atvieglo darbu Būvvaldei, Restaurācijas centram un projektētājiem, kā arī sniedz vērtīgu informāciju ēku īpašniekiem un iedzīvotājiem.

Lai pēc iespējas vairāk ēku īpašnieku un iedzīvotāju būtu informēti par pilsētas vēsturiskajām vērtībām un nepieciešamību tās saglabāt, jānodrošina informācijas pieejamība. Mūsdienās izplatītākais informācijas avots ir interneta vide. Visu analizēto pilsētu teritoriju plānojumi ir pieejami internetā, izņemot Liepājas pilsētas teritorijas plānojuma grafisko daļu, tāpat nav redzamas tās vecpilsētas aizsardzības zonas un to nosacījumi. Pilsētās ir veikts apjomīgs darbs kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšanā, taču tā rezultāti interneta avotos tikpat kā nav atrodam. Kuldīgas elektroniskā datubāze un vecpilsētas ēku pētījums internetā pieejams ikvienai ieinteresētajai personai. Tāpat internetā pieejams Cēsu reģenerācijas projekts.

Analizējot atjaunoto ēku piemērus vecpilsētās, uzskatāmi redzamas kopējas tendences – gan izpratne par kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, gan iedzīvotāju vēlme pēc mūsdienu komforta līmeņa, gan normatīvo dokumentu prasības. Pārsvarā ēkas šajās pilsētās ir „stipri atjaunotas”, retāk – restaurētas, saglabājot oriģinālās detaļas. Viena no būtiskākajām tendencēm – ēkām tiek restaurētas fasādes, mainot iekštelpu plānojumu un piebūvējot funkcionāli nepieciešamas piebūves vai jumtus (Ventspilī, Skolas 3 un Jāņa ielā 17, Kuldīgā, Pils ielā 5). Būvējot vēsturiskām ēkām funkcionāli nepieciešamas piebūves un jaunbūves, pieeja un metodika dažādās pilsētās atšķiras. Ventspilī (Akmeņu ielā 2) un Liepājā (Kuršu ielā 9) vēsturiskie apjomi tiek restaurēti un piebūves veidotas izteikti mūsdienīgā arhitektūrā, Aizputē (Atmodas ielā 19) un Cēsīs (Palasta ielā 8) piebūves būvētas nepieciešamajos apjomos un mūsdienu arhitektūrā, bet lietojot vēsturiskai videi pietuvinātus materiālus – apmetumu, koku, „Stipri atjaunotajās” ēkās pārsvarā tiek zaudētas būvgaldniecības, metāla un skārda detaļas, kā arī koloristika un apmetuma struktūra. Šādi piemēri redzami Cēsīs (Palasta ielā 12), Liepājā (F. Brīvzemnieka ielā 53), Talsos (K. Mīlenbaha ielā 19) un Kuldīgā (Liepājas ielā 4).

Pilsētās, kuru apbūve karu laikā ievērojami nopostīta, lielu daļu vēsturisko centru ēku veido jaunbūves. Uzstādījums, ka jaunbūve jāceļ atbilstoši mūsdienu arhitektūrai, ar mūsdienu materiāliem un fasādes kompozīciju (kā tas noteikts arī starptautiskajās konvencijās) pārsvarā ievērots Liepājā un Ventspilī. Liepājā jaunbūve vietām (Pasta ielā 4) iekļaujas ielas kopējā kontekstā un mērogā, bet vietām (Jūras ielā 25) ielas apbūves mērogs, vēsturisko ēku apjomi un zemes gabalu platības nav respektētas. Cēsīs un Aizputē jaunbūves veidotas no materiāliem, kas vizuāli iekļaujas vēsturiskajā vidē, bet vēsturiskajās ēkās (Aizputē, Jelgavas ielā 15a) mēģināts ievērot apjoma un fasādes dalījuma principus.

Jebkurā vēsturiskā vidē lielākā vērtība ir oriģinālam. Lai pēc iespējas saglabātu konkrētai pilsētai raksturīgās un autentiskās ēkas, piemēram, Ventspilī tās tiek pārvietotas no vietas, kur šīs ēkas dažādu apsvērumu dēļ jānojauc, uz vietām, kurās nepieciešami jauni apjomi (Pils ielā 3). Analizējamajās pilsētās ir atšķirīgas tendences zudušo apbūves vietu aizpildīšanā, par kurām ir pietiekamas dokumentālas ziņas (plāni, fotofiksācijas, projekti). Dažādi risinājumi radušies dažādos laikos, jo izpratne par šo jautājumu ir mainījusies. Promocijas darbā apskatītie piemēri tapuši pēc 1991.

gada, Viena no tendencēm ir bijušo vēsturisko apjomu kopiju veidošana. Vietām tā ir atbalstāma, jo aizpilda izveidojušos robus ielu frontēs un ēku būvniecības kvalitāte un fasādes detalizācija ir augstvērtīga (Cēsis, Rīgas ielā 13). Vietām, tiek atjaunots apjoms un apdare, taču detaļas ir mūsdienīgas (Cēsis, Rīgas ielā 2, Ventspilī, Jūras ielā 29). Veidojot vēsturisko ēku kopijas, nepieciešams skaidrs pamatojums šādai rīcībai un kopijām jābūt kvalitatīvām – ar informējošu, nevis dezinformējošu raksturu, kāds rodas, izmantojot ēku kopijās, piemēram, tipveida plastmasas notekcaurules vai logu paketes. Ja tiek veidota ēkas reprodukcija, tad nepieciešams definēt iezīmes, kas raksturo to, ka ēka ir būvēta mūsdienās, Šīs iezīmes konsekventi jāievēro visā pilsētā, piemēram, mūsdienās būvētām ēkām ir atšķirīgs koka dēļu apšuvums, logu profilējums utt. Apskatītajās pilsētās ir vietas, kur ēku kopijas izgatavotas kvalitatīvi, bet to izvietojums pilsētvidē rada disharmoniju. Piemēram, Liepājā, Peldu ielā 26, ielas apbūves frontē visas ēkas ir daudzstāvu mūra dzīvojamie nami, bet atjaunotā ēkas kopija – vienkāršs koka nams. Šo piemēru analīze ļauj secināt, ka, izvietojot pilsētvidē ēku kopijas, jābūt skaidram, vai tiek atjaunota īpaša ēka, komplekss, vai pilsēttelpa un radīta homogēna vēsturiskā vide. No tā atkarīgas ēkas detalizācijas nostādnes. Vēsturiski pamatota apjoma, detalizācijas un apdares materiālu lietojuma gadījumā kopiju veidošana ir atbalstāma.

Veiktās analīze liek secināt, ka apskatītajās pilsētās pārsvarā nav vienotas koncepcijas labiekārtojuma un publiskās ārtelpas maza arhitektūras formu veidošanai. Tas redzams ik uz soļa – vietām vēsturiskie labiekārtojuma elementi tiek atjaunoti kā kopijas, taču turpat blakus izvietoti jauni, tipveida mūsdienu gaismekļi; dažviet izmantots apaļais bruģakmens, bet turpat līdzās – betona bruģakmens. Apgaismes ķermeņiem, soliņiem, atkritumu tvertnēm un norobežojošiem elementiem (margām, pandusiem) pārsvarā tiek lietoti tipveida risinājumi. Izņēmums ir Kuldīga un Cēsis, kur apgaismes ķermeņi visā vecpilsētā izgatavoti atbilstoši vēsturiskajām fotofiksācijām. Cēsis gan tie izvietoti pamīšus ar mūsdienīgiem apgaismes ķermeņiem, tādējādi neievērojot vienotu koncepciju. Pārējās pilsētās īpaši izgatavotu, vēsturisku labiekārtojuma elementu nav, izņemot laternas ap Gulbju dīķi Liepājā un akas namiņa kopiju Ventspilī. Labiekārtojuma elementi lielā mērā nosaka vēsturiskās pilsētas vidi un tās uztveri. Veicot šo salīdzinošo analīzi, nākas secināt, ka labiekārtojumam un mazajām arhitektūras formām vecpilsētās tiek pievērsta pārāk maza uzmanība un būtu nepieciešams izstrādāt vienotu koncepciju pilsētas labiekārtojuma izstrādē – apgaismojumam, skatu laukumu izvietojumam un izskatam, apstādījumu, ielu un laukumu segumiem. Šādas vienotas koncepcijas ir izstrādātas Kuldīgas un Talsu vecpilsētām. Atšķirība ir tāda, ka Kuldīgā koncepcija izstrādāta, balstoties uz vēsturisko datu analīzi un izmantojot vēsturiski pamatotus elementus, bet Talsos tā sniedz vienotu attīstības priekšlikumu, lietojot mūsdienu materiālus un elementus, kas ir iederīgi vēsturiskajā vidē, bet nav vēsturiski pamatoti.

Visu apskatīto pilsētu vēsturisko centru raksturu vietām ietekmē padomju laikā celtas būves. Dažās pilsētās (Liepājā, Ventspilī, Aizputē, Talsos) to ir vairāk, citās (Kuldīgā un Cēsis) – mazāk. Kuldīgā un Cēsis tas lielā mērā saistīts ar valsts aizsardzības zonas izveidošanu 1969. gadā. Padomju laikā vēsturiskajos centros uzbūvētās ēkas iedalāmas tādās, kas respektē (sava laika izpratnē) vēsturisko pilsētvidi, un ēkās, kuras to izjauc, nerespektējot vēsturisko apjomu vietas un arhitektūru, neievērojot jaunbūvju integritātes principu. Spilgtākie šāda veida piemēri redzami Liepājā, kur uzbūvēti lieli kvartāli

un funkcionālās nepieciešamības dēļ vēsturiskajā centrā visa Vītolu ielas apbūve nojaukta un uzbūvētas daudzstāvu silikātķieģeļu dzīvojamās ēkas. Apjomīgas ēkas uzbūvētas arī Lielās ielas vidus daļā ap Rožu laukumu. Citās pilsētās tās ir atsevišķas būves – pārsvarā silikātķieģeļu garāžas Ventspilī un Kuldīgā, pienotavas Talsos un Ventspilī, daudzstāvu dzīvojamās ēkas Kuldīgā, Liepājas ielā 19, Aizputē, Jelgavas ielā 11, Talsos, K. Mīlenbaha ielā 18a. Bieži tās ir valsts vai pašvaldības būvētas ēkas, kuru mērķis ir bijis uzlabot cilvēkiem dzīves apstākļus (poliklīnika un slidotava Talsos, papildu dzīvojamais fonds un ražošanas ēkas). Padomju laikos ēkas, kas nerespektē vēsturisko vidi, iedzīvotāju interesēs būvēja valsts un pašvaldības, turpretī mūsdienās šādas iniciatīvas izsaka tikai privātpersonas, jo pašvaldības savu kultūrvēsturisko mantojumu cenšas saglabāt. Notiek mēģinājumi labot padomju laika pārveidojumus vecpilsētās, gan mainot ēku apdāri, gan būvējot piebūves, gan nojaucot traucējošus apjomus (tas gan darīts tikai Cēsīs, Gaujas ielā 1/3 un Kuldīgā, Torņa ielā, kur nojauktas garāžas).

Stratēģiskā līmenī visās analizētajās pilsētās, tāpat kā Latvijā kopumā, pašvaldību nostādne ir vērsta uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu. Dokumentos šī nostādne formulēta līdzīgi, tomēr realitātē pieeja dažādās pilsētās atšķiras: Ventspilī un Liepājā vēsturiskās vērtības cenšas saglabāt, piešķirot tām mūsdienu pievienoto vērtību, Cēsīs un Aizputē – daļēji īstenojot izstrādāto reģenerācijas projektu priekšlikumus, Kuldīgā – saglabājot un atjaunojot vecpilsētu 20. gs. sākuma stilistikā, bet Talsos akcents tiek likts uz kultūrainavu saglabāšanu, ko veido skaistie skati, ezeri, pilskalns un deviņi pakalni. Minētajās pilsētās nav apstiprināti vecpilsētu apsaimniekošanas, attīstības un sakārtošanas plāni, kuros būtu ietverti paredzamie finanšu līdzekļi. Tikai Kuldīgai izstrādāta vecpilsētas atjaunošanas programma, bet arī tajā nav norādītas nepieciešamās finanses, atbildīgie un programmas monitorings. Šī programma ir izstrādes stadijā un šobrīd nav apstiprināta pašvaldībā.

Normatīvā bāze valsts līmenī nosaka vispārējo kārtību, kādā jāveic saskaņošanas, būvniecības un citi procesi, bet konkrēta objekta vizuālo tēlu vai attīstību izskata Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas un pašvaldību būvvalžu darbinieki. Ja pilsētai nav izstrādāta pilsētvides attīstības koncepcija, definētas saglabājamas vērtības, lēmumu pieņēmējiem nav iespējams skatīt objekta attīstību pilsētas attīstības kontekstā. Pašvaldību līmeņa normatīvajos aktos saglabājamās kultūrvēsturiskās vērtības nav pietiekami detalizētas. Nepieciešams tās apzināt un diskutēt par tām gan ar vietējiem un starptautiskajiem ekspertiem, gan ar iedzīvotājiem. Kultūrvēsturiskās vērtības apstiprināmas saistošos dokumentos un par tām jāinformē visas saglabāšanā iesaistītās puses – institūcijas, organizācijas un, jo sevišķi, ēku īpašnieki un iedzīvotāji, kas ir īstie vērtību lietotāji un glabātāji.

3. KULDĪGAS VĒSTURISKĀS VIDES ATTĪSTĪBA MŪSDIENĀS

Pilsētas attīstībā nepieciešams ievērot līdzsvaru starp vides un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un teritorijas ekonomisko attīstību. Ekonomiskā attīstība nedrīkst degradēt kultūrvēsturisko mantojumu, savukārt kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana nedrīkst kļūt par šķērslī ekonomiskajai labklājībai. Kaut arī Kuldīgā kultūrvidē un kultūrainava tiek uzskatīta par nozīmīgu vērtību, tomēr sabiedrības prasības rada nepieciešamību funkcionāli uzlabot gan vēsturiskās ēkas, gan pilsētvidi kopumā. Šīs prasības izriet no dažādiem faktoriem, kas sīkāk aplūkoti šajā nodaļā. Tāpat šajā nodaļā analizēti līdzsvarotas attīstības plānošanas pamatprincipi, sniegti piemēri un priekšlikumi Kuldīgas plānošanas dokumentu papildināšanai, lai kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un pilsētas attīstība notiktu pēc iespējas kvalitatīvi. Lai atbilstoši plānošanas dokumentiem realizētu darbā izvirzītos mērķus, pirmkārt, jādefinē vērtības, kuras nepieciešams saglabāt, pēc tam jānosaka iedzīvotājiem un pilsētas attīstībai svarīgākie funkcionālie uzlabojumi un tikai tad jānosprauž robežas, kādās tie ir iespējami.

3.1. Apbūves elementu transformācijas.

Jebkura apbūve nav sastingusi parādība. Dažādos laikos dažādi pārveidojumi skāruši gandrīz jebkuru senāko celtni, labāk vai sliktāk saglabājot objektīvi nosakāmās vēsturiskās vai cita veida vērtības. Šādu pārveidojumu pieredzes izvērtējums ir nepieciešams jebkuras nākotnes taktikas un stratēģijas noteikšanai.

Kuldīgas vecpilsētā ar vēlākām pārbūvēm, senākās saglabājušās celtnes ir no viduslaikiem, piemēram, ēka Baznīcas ielā 7 (1670. g.), Sv. Katrīnas baznīca (1252. gadā celta no koka, bet 1655. gadā [99] tās vietā uzcelts mūra dievnams, katoļu Sv. Trīsvienības baznīca (1641. g.). Kuldīgas vecpilsētas pilsētībūvnieciskās izmaiņas dažādos laikos analizētas 1.2. nodaļā.

Pamanāmākās un mūsdienu skatījumā nozīmīgākās pārbūves Kuldīgas vecpilsētā bija 20. gs. septiņdesmitajos, astoņdesmitajos gados, ko veicināja fakts, ka pēc valsts aizsardzības zonas izveidošanas 1969. gadā valsts iedalīja pilsētām līdzekļus uz pieciem gadiem ēku atjaunošanai. Tie tika izlietoti ar Dzīvokļu saimniecības pārvaldes starpniecību, kura plānoja atjaunojamos objektus. Diemžēl šo līdzekļu pietika vidēji vienam objektam gadā. Lai pārliecinātu pilsētas vadību par papildu līdzekļu nepieciešamību, pilsētas arhitekts norādījis, ka vecpilsētā ir 350 ēku, jautājot cik gados ar šādu ātrumu iespējams tās atjaunot? Aprēķinot nepieciešamo summu visu vecpilsētas ēku atjaunošanai (tie bija 30 milj. rubļu), tika meklēti citi risinājumi, piemēram, ēku nodošana dažādām iestādēm, lai tās veiktu atjaunošanas darbus par saviem līdzekļiem. Šādā veidā tika atjaunotas ēkas Baznīcas ielā 13 un 12b [459]. Par restaurācijas darbu kvalitāti Kuldīgas vecpilsētas ēkās arhitekts Laimonis Šmits norādījis: „Kuldīgas pilsētas restaurācijas objekti ir dzīvokļu saimniecības pārvaldes ziņā .. Taču fakti pierāda, ka pasūtītājam – dzīvokļu saimniecības pārvaldei – maz interesē pasūtījumu izpilde un izmaksas. Aktus parasti paraksta, iepriekš nekontrolējot, kas izdarīts. Šādas bezatbildības rezultātā ļoti neapmierinoša remonta kvalitāte, nepamatoti augstas izmaksas, nepieciešams vēl papildu darbs, materiāli un līdzekļi, lai šo brāķi pēc dažiem gadiem labotu no jauna.” [78].

Lai sekmētu Kuldīgas vēsturisko ēku atjaunošanu, 1972. gadā tika nodibināts Zinātniskās restaurācijas pārvaldes Kuldīgas iecirknis. Vispārējo iecirkņa darbību attaisno 1977. gada Latvijas PSR Kultūras ministrijas kolēģijas lēmums „Par Zinātniskās restaurācijas pārvaldes Kuldīgas iecirkņa darbu”, kurā norādīts, ka: „No plānotajiem 7 objektiem Kuldīgā viens ir piemineklis ar Republikas nozīmi. Pārējās ēkas atrodas vecpilsētas aizsardzības zonā un nav ar pieminekļa statusu. Kolēģija atzīmē, ka restaurācijas darbi Kuldīgas iecirkņa objektos rit gausi. Darbu kvalitāte zema (Kuldīgas pilsētas objektos) .. Vietējās nozīmes arhitektūras pieminekļu saraksta trūkuma dēļ nav iespējams diferencēt ēkas, kurām nepieciešama restaurācija ar restaurācijas iecirkņa spēkiem, un ēkas, kas remontējamas ar vietējās remonta celtniecības organizācijas palīdzību.” [369]. Par Kuldīgas iecirkņa darbības vēlamu virzienu rakstījis Nikolajs Paupe: „Kā zināms, Kuldīgas vecpilsēta atzīta par aizsargājamu arhitektūras ansambli. Tieši ansamblis dod vispilnīgāko ieskatu kāda laikmeta sociālajā dzīvē un arhitektūras attīstībā. Bet atsevišķi arhitektūras pieminekļi paši par sevi vien nekādu ansambli veidot nevar. Piemēram, laukuma apbūvi Padomju ielas paplašinājumā (tagad Rātslaukums – aut. piezīme) veido galvenokārt 18. un 19. gadsimta dzīvojamās ēkas, no kurām tikai viena tiek uzskatīta par arhitektūras pieminekli. Bet kāda gan būtu loma šai ēkai, ja tā nebūtu skatāma kā visa laukumu apbūves sastāvdaļa? Tieši no šī viedokļa raugoties, restaurācijas kantora Kuldīgas iecirkņa uzdevums ir praktiski saglabāt un atjaunot vecpilsētas arhitektoniskā ansambļa ēkas.” [90].

Lai atjaunotu ēkas – valsts nozīmes kultūras pieminekļus –, bija nepieciešama to izpēte. Latvijā to veica uz bijušā Restaurācijas institūta bāzes dibinātā arhitektoniski vēsturiskās izpētes grupa (arhitekti Pēteris Blūms, Andis Cinis, Ēriks Cērpiņš, Ilmārs Dirveiks, arheoloģe Baiba Eglāja u. c.). Tā kā izpēte tika pieprasīta arī daudzajām pārbūvēm, iekārtojot jaunus veikalus, kafejnīcas un biroju telpas, tā ir devusi daudz jaunu atziņu par vēsturiskajām ēkām, to plānojumu un interjeriem. Objektu pirmsprojektu izpēte šajā laikā ir veikta ēkām Liepājas ielā 3, Upes ielā 1, Baznīcas ielā 5 un 36, Pils ielā 1 un Kalna ielā 14 [459].

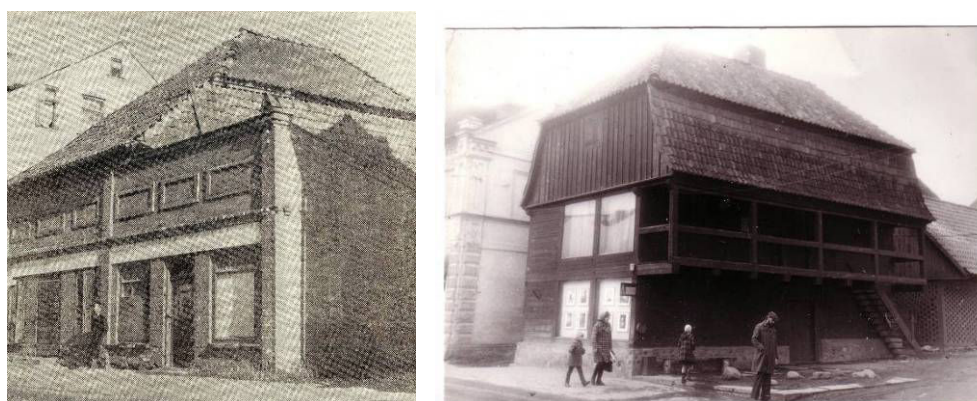
Tā kā Kuldīgas vecpilsētai līdz 1977. gadam [336] nebija izstrādāti konkrēti apbūves noteikumi un nebija arī vienotas atjaunošanas metodikas tām vēsturiskajām ēkām, kas nebija atzītas par valsts nozīmes kultūras pieminekļiem, 20. gs. otrās puses vecpilsētas ēku atjaunošanā iespējams saskatīt vairākas pieejas. Valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi (1977. g. Kuldīgā bija 11 tādu ēku [336]), tika restaurētas. Izpētot vairākus piemērus, var secināt, ka, atjaunojot ēkas, tika saglabāti apmēram 40 % autentiskās ēku substances. Šāds atjaunošanas piemērs astoņdesmitajos gados ir ēka Upes ielā 1, kuras celtniecības laiks datēts ar 18. gs (3.1.1. un 3.1.2. att.). Ēka tika pārveidota no koka ēkas par mūra ēku, tomēr saglabājot tās pagalma ārsienas, iekšsienas un oriģinālās detaļas - durvis, kāpnes un dažus logus. Tika uzbūvēts jauns mantaļskurstenis, saglabāts ēkas apjoms un jumts ar pusvalma jumtu galiem. Arhitekts Laimonis Šmits šīs ēkas restaurācijas kvalitāti vērtējis negatīvi: „Ēkas 1. stāvā, izbūvējot telpu norobežojošās konstrukcijas, nav ievēroti tehniskie noteikumi. Koka konstrukcijās izmantoti nesagatavoti zāģmateriāli, nav noņemta pat miza.” [78]

Priekšstatu par ēku atjaunošanu septiņdesmitajos gados rada noliktavas Liepājas ielā 3 restaurācija. Celtnes restaurācijas projekta (1970. g.) autors arhitekts Gunārs Jansons pirmsprojekta izpētē konstatējis, ka 20. gs. sākumā noliktava bijusi pārbūvēta tirdzniecības funkciju nodrošināšanai –

pret ielu vērstā fasāde nojaukta un uzbūvēta divstāvu ķieģeļu siena (ar durvīm, skatlogiem un mūrētiem aprāmējumiem), kā arī piebūve, kas aizsedza skatam no ielas senāko koka noliktavu (3.1.3. att.). Pirmajā stāvā tika paredzēta suvenīru tirgotava, bet otrajā – tūristu klubs. Restaurācijas laikā tika nojaukta ķieģeļu siena un piebūve, atjaunojot celtnes sākotnējo apjomu. Lai ēka funkcionētu, tika saglabāti vēlākā laika perioda uzslāņojumi – logi sānu fasādēs un otrā stāva līmenī, savukārt pirmā stāva līmenī tika izveidoti skatlogi – stiklojums (3.1.4. att.), par kuru projekta autors raksta, ka tas ir „pietiekami vienkāršs un nosacīts, lai radītu pārliecību, ka tas ir nepieciešamības diktēts mūsdienu darinājums” [17]. G. Jansons sniedzis pozitīvu vērtējumu celtnes restaurācijas kvalitātei, uzsverot, ka līdztekus nepieciešamajiem elementiem, kas nav tipiski celtnes sākotnējai funkcijai un apjomam (dūmenis, logi, plānojuma izmaiņas), ieguvumi, proti, ēkas agrākā apjoma atjaunošana pilsētvidē un celtnes bojāejas novēršana ir neatsverami [85, 166].

3.1.1. un 3.1.2. att. Upeš iela 1, 20. gs. sākumā [17] un mūsdienās

3.1.3. un 3.1.4. att. Liepājas iela 3, Kuldīgā 20. gs. sākumā [17] un septiņdesmitajos gados [232]

Līdzīgs piemērs ir 1982. gadā, pēc arhitektes Tatjanas Vītolas projekta, veiktā vecākās Kuldīgas dzīvojamās ēkas Baznīcas ielā 7 (celta 1670. g. un Vairākkārt pārbūvēta, arī 1742. g.) atjaunošana [400]. Tās gaitā tika labotas gan nesošās konstrukcijas, gan apdares detaļas, tomēr saglabājot līdz pat 50 % ēkas autentiskās substances. Jaunās koka detaļas, salīdzinot ar oriģinālajām, ir vienkāršotas. Būtiski mainīts ēkas krāsojums – tika veikta krāsojuma zondāža un saskaņots krāsas tonis „zelta okers”. Astoņdesmitajos gados koka ēku krāsošanai vēl nebija pieejama lineļlas krāsa dažādos toņos, tādēļ šīs ēkas krāsošanai lietota baltā krāsa, kurai nepieciešamā toņa piešķiršanai piejaukts tipogrāfijā

lietotais krāsu pigments. Tādējādi ēkas koloristika ir spilgtāka, kā bija paredzēts projektā [459].

Astoņdesmitajos gados remontēta arī ēka Baznīcas ielā 10, jo tā bijusi tehniski sliktā stāvoklī. 20. gs. trīsdesmitajos gados ēkas fasāde bijusi apmesta (3.1.7. att.). Arhitektūras dienestā tika nolemts noņemt apmetumu (3.1.8. un 3.1.9. att.) un saglabāt neapmestu ēkas fasādi, kāda tā autoraprāt bijusi līdz 20. gs. sākumam - atsegtu pildrežģa konstrukciju (3.1.10. att.). Restaurācijas gaitā pildrežģa konstrukcijas protezētas un remontētas mūra sienas [459].

Minētie piemēri kopumā ilustrē padomju laika beigu posma restaurācijas nostādnes, kurās izvirzīti divi pamatuzdevumi - saglabāt kultūras pieminekļa vērtību un uzlabot iedzīvotāju dzīves apstākļus.

3.1.5. un 3.1.6. att. Baznīcas iela 7, Kuldīgā pirms restaurācijas 1976. g. [400] un pēc restaurācijas 1984. g. [320]

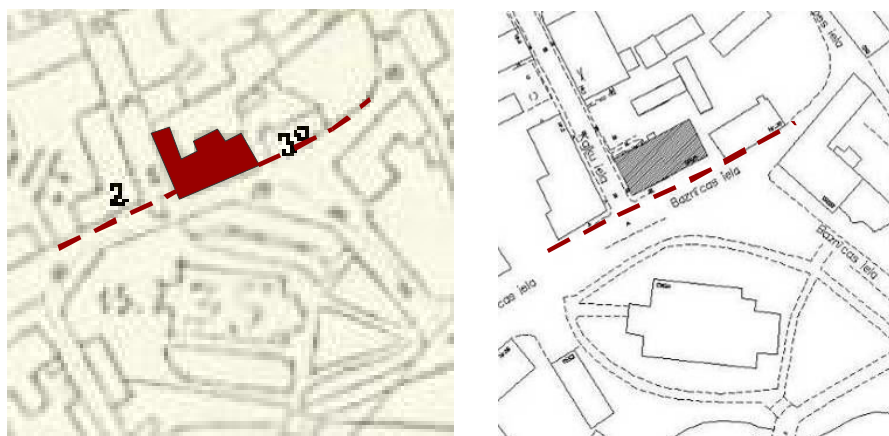

3.1.7. un 3.1.8. att. Baznīcas iela 10, Kuldīgā 20. gs. sākumā [214; 319] un pirms restaurācijas 1980. g. [260]

3.1.9. un 3.1.10. att. Baznīcas iela 10, Kuldīgā restaurācijas laikā 20. gs. astoņdesmitie gadi [261] un pēc atjaunošanas mūsdienās

Izstrādājot un apstiprinot projektus, izvērtēta attiecīgā pieminekļa loma pilsēt būvnieciskajā struktūrā un pārsvarā atjaunošanai izvēlēts kompromisa risinājums, par obligātu uzskatot seno ieejas mezglu, vestibila, kāpņu un manteskursteņa saglabāšanu, tāpat arī fasāžu restaurāšanu to sākotnējā izskatā. Tika pieļauta seno bēniņu izbūve dzīvokļu vajadzībām, jumta logus ierīkojot pēc iespējas neuzkrītoši vai veidojot jumta izbūves. Ja vien tehniskā stāvokļa dēļ bija iespējams, tika saglabātas pirmatnējās nesošās konstrukcijas un detaļas: vērtnes, kalumi, dekorī. Par restaurācijas darbu kvalitāti Kuldīgas pirmais valsts aizsardzības zonas arhitekts Vladimirs Nikolajevs norādījis: „Nav viegli atjaunot veco. Saglabājot arhitektūras formas, Zinātniskās restaurācijas pārvaldes Kuldīgas iecirkņa ļaudis ar saviem uzdevumiem tiek galā. Par kvalitāti – tās nekad nevar būt par daudz” [335].

3.1.11 un 3.1.12. att. Baznīcas iela 28, ēka 1913. g. Kuldīgas plānā [353] un 2010. g. Kuldīgas plānā [425]

Ēkām, kurām nebija piešķirts arhitektūras pieminekļa statuss, paredzēja kapitālo remontu, ar to šajā laikā izprotot nojaukšanu un uzbūvēšanu no jauna. 1969. gada nolikums par Kuldīgas vēsturiskā centra aizsardzību un saskaņā ar to izdotie arhitektūras dienesta nosacījumi noteica to, ka šīs no jauna celtās ēkas jābūvē to vēsturiskajā apjomā un atainojot agrākās fasādes kompozīciju. Rezultātā nojaukto ēku vietā tika uzbūvētas to replikas [459], piemēram, Baznīcas ielā 28, Kaļķu ielā 7 un 11, Policijas ielā 13. Ēku replikas ievērojami atšķīrās no oriģināla, taču nespeciālistam mūsdienās tās neasociējas ar astoņdesmitajos gados būvētu ēku. Vairāku gadu desmitu laikā arī šīs ēkas ir novecojušas un ieguvušas zināmu ar patinu. Kopumā, īstenojot šādu pieeju nevis būvējot šī laika arhitektūras stila ēkas, ir izdevies noturēt apbūves mērogu un pilsēt būvniecisko kopskatu. Par pilsēt būvnieciskiem pārveidojumiem Baznīcas un Kaļķu ielu krustojumā 1974. gadā lasāms periodikā: „Pamatīgi strīdi notika par ēku pretim Katrīnas baznīcai (3.1.13. att.). Vai atceraties, tā uzreiz pavēra savdabīgu skatu, iebraucot Kuldīgā .. restaurējot ēku, tā atvirzīta 3 metrus no ielas – līkumā tā traucēja satiksmi...” [64]. Projekts „Dzīvojamās ēkas rekonstrukcijai” tika izstrādāts „Latkomunprojekt” un akceptēts 1972. gada 14. novembrī. [123]. Analizējot ēkas Baznīcas ielā 28 1975. gadā veikto atjaunošanu (3.1.14. un 3.1.15. att.), jāsecina, ka jaunbūvē ir ievēroti vēsturiskās ēkas kompozicionālie risinājumi, kā arī detaļu (durvju un logu) vizuālais izskats. Šāda veidā „atjaunojot” ēkas, tiek zaudētas Kuldīgas vecpilsētas apbūvei raksturīgās autentiskās vērtības – ēkas koka fasādes paneļi, slēgi, logu un durvju furnitūra, amatnieciski izgatavotie māla kārneņi. Pilsēt būvnieciski šī ēkas atjaunošana

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

vēsturiskajā apjomā uzskatāma par pozitīvu attiecīgā laika risinājumu.

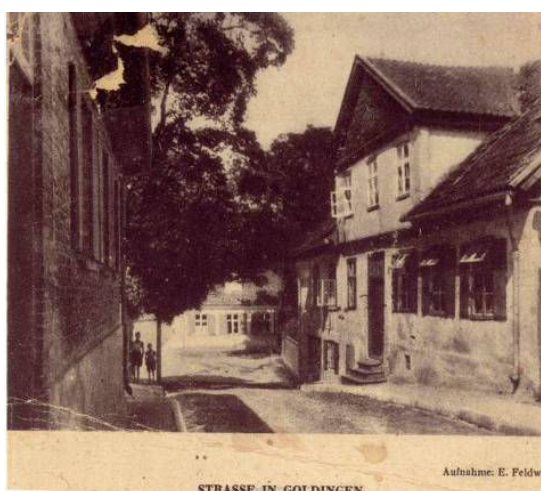
Zinātniskās restaurēšanas pārvaldes Kuldīgas iecirkņa speciālistu veiktā kapitālā remonta piemērs ir arī ēkas Kaļķu ielā 7 un 11 u. c. Šīs ēkas atjaunotas to vēsturiskajās vietās, apjomos, bet no koka ēkām pārtapušas par mūra namiem (3.1.17. līdz 3.1.20. att.).

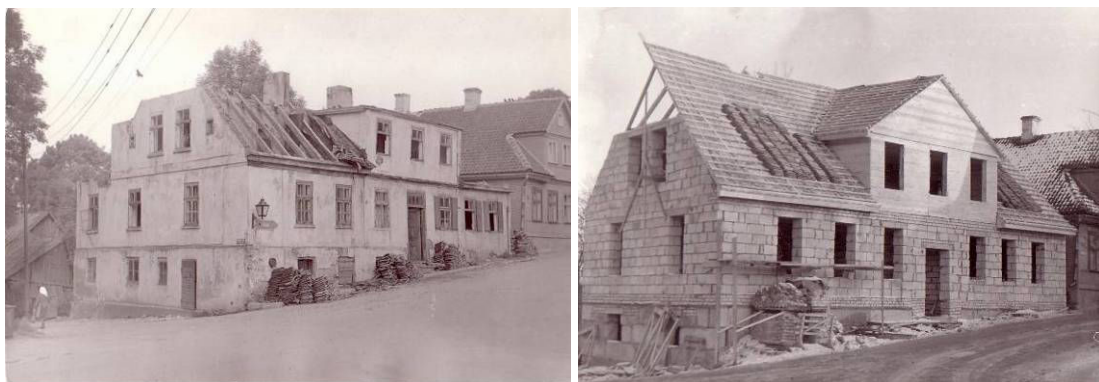
3.1.13. un 3.1.14. att. Baznīcas iela 28, ēka pirms nojaukšanas [17] un būvniecības laikā 1975. g. aprīlī [213]

3.1.15. un 3.1.16. att. Baznīcas iela 28 pēc pārbūves 1975. g. [213] un mūsdienās

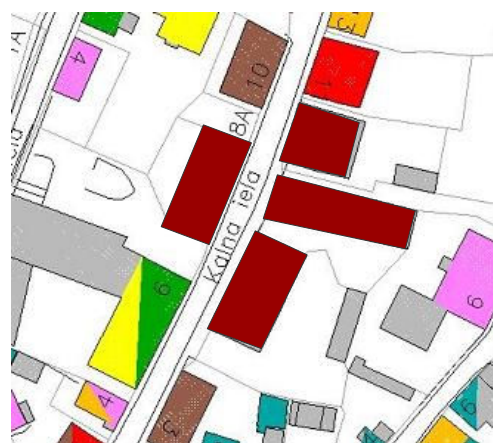
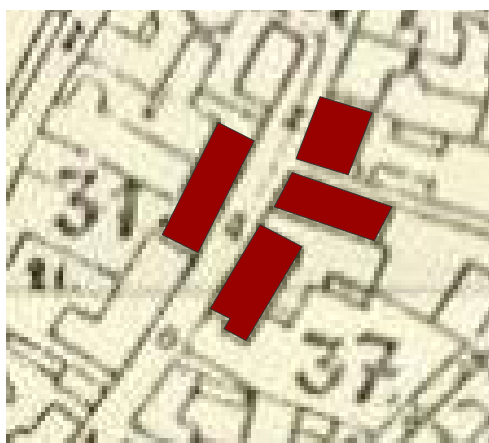

3.1.17. un 3.1.18. att. Kaļķu iela 7 pirms pārbūves [218] un mūsdienās

3.1.19. un 3.1.20. att. Kalķu ielas 7 ēkas nojaukšana [284] un būvniecība septiņdesmitajos gados [284]

20. gs. septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados nojauktas arī ēkas Kalna ielā 5., 7., 9 un 8. To vietās būvēja jaunas ēkas. Ēkām Kalna ielā 8 un 9 saglabātas apjomu vietas, bet ēkas Kalna ielā 5 un 7 atvirzītas no vēsturiskās būvlaides. Mainīti ēku izmēri un konfigurācija, apjomi palielināti, bet ielas frontē to lielums (plānā) atbilst vēsturiskajam (3.1.21. un 3.1.22. att.). Ēkas Kalna ielā 7 ielas fasādes horizontālie izmēri (plānā) ir saskaņā ar vēsturiskajiem plāniem, bet būves apjoms un tā arhitektūras risinājumi veidoti astoņdesmitos gados (3.1.23. un 3.1.24. att.).

3.1.21. un 3.1.22. att. Kalna ielas 5, 7, 9, 8 ēkas 1913. g. Kuldīgas plānā [353] un 2010. g. Kuldīgas plānā [171]

3.1.23. un 3.1.24. att. Kalna iela 7 20. gs. trīsdesmitos gados [226] un mūsdienās [215]

3.1.25. un 3.1.26. att. Kalna iela 9 pirms nojaukšanas 1984. g. [216] un mūsdienās

3.1.27. att. Kuldīgas vecpilsētas jumtu ainavā pārsvarā dominē amatnieciski darinātu Sarkano kārniņu jumti, bet redzami arī azbestcimenta segumi. Skats no Annas baznīcas torņa

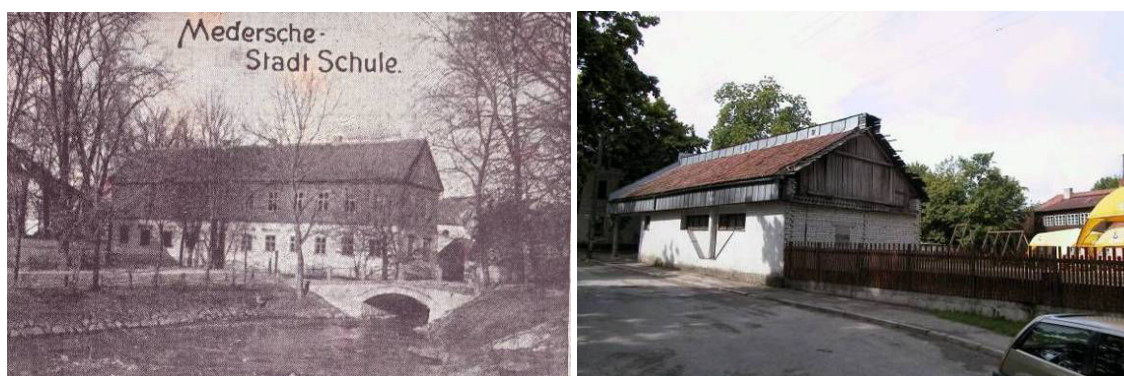
Padomju laikā ēku sarkanie kārniņu jumti nomainīti ar azbestcimenta loksnēm (3.1.27. att.). Māla kārniņu ilgmūžība tomēr atturējusi daudzus ēku īpašniekus no to nomaiņas, tādēļ kārniņi joprojām ir raksturīga Kuldīgas vecpilsētas vērtība. Jau 1971. gadā Kuldīgas pilsētas padomes Izpildu komitejas priekšsēdētājs Jānis Rautiņš norādījis: „Kuldīgai raksturīgie sarkanie dakstiņu jumti ir jāsauglabā. Cēsīs dakstiņus (*pārējā tekstā kārniņi – J.J.*) tagad sāk ražot, šogad zināmu daudzumu saņemsim arī mēs. Bet pagaidām, vecos šķūnīšus nojaucot, katru dakstiņu amatnieki tikpat kā ar cimdiem nones” [64]. Azbestcimenta lokšņu segums ir nolietojies, un saskaņā ar Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumiem to nedrīkst atjaunot, tādēļ mūsdienās tiek likti jauni vai atkārtoti izmantoti kārniņi no citām vēsturiskajām ēkām.

Vecpilsētas ēku jumtiem ne tikai nomainīts segums, bet, lai būtu iespējams dzīvošanai izmantot augstos jumta stāvus, ieži vien nerēķinoties ar ēkas arhitektūru, radītas pēc iespējas lielākas izbūves ar vienslīpņu jumtu. (3.1.30. attēlā). Šāds piemērs ir ēkas Baznīcas ielā 3 jumta izbūves, kur vēsturiski veidotās neuzkrītošās jumta izbūves 20. gs. septiņdesmitajos gados nomainītas ar plašākām.

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

3.1.27. līdz 3.1.30. att. Ēka Baznīcas ielā 3 20. gs. sākumā [211; 212] un mūsdienās

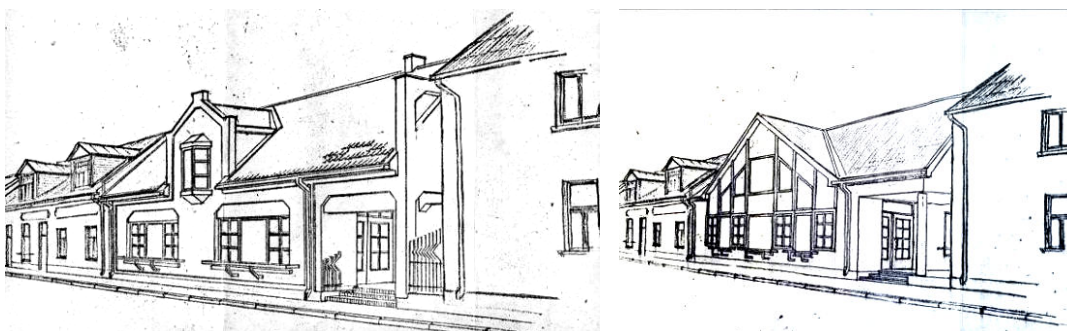
3.1.31. un 3.1.32. att. Ēka Kalna ielā 22 1910. g. [271] un ēka tās vietā 2000. g. [270]

Deviņdesmitos gados mazpilsētu arhitektūrā pēc modernisma strauji „iesoļoja” postmodernisms. Tā piemēri redzami arī Kuldīgas vecpilsētā. Tika atjaunota izpratne par vides kontekstu un ēku proporcijas un materiāli tika tuvināti vēsturiskajiem. Šāds piemērs ir pēc arhitektes Anitas Orniņas projekta 1987. gadā uzbūvētā Ūdensvada un kanalizācijas saimniecības pārvaldes ēka pie Alekšupītes [385]. Vēsturiski šajā vietā starp Kalna ielu un Alekšupīti bijusi divstāvu koka ēka – pirmā Kuldīgas skola (3.1.31. att.). 1985. gadā izstrādātajā un apstiprinātajā projektā rakstīts, ka „noliktavu – garāžu apjoms izvietots gar Rīgas ielu (*tagadējo Kalna ielu – J.J.*). Tā ir daļa no visas paredzētās apbūves .. ēkas Ziemeļu galā paredzēta bloķēšana ar perspektīvo divstāvu apjomu, kas citē bijušās vēsturiskās apbūves raksturu” [373, 4]. Ēka uzbūvēta daļā no vēsturiskā apjoma (3.1.32. att.). Pārējā vēsturiskā apjoma pamati, kā pagaidu risinājums, nostiprināti. Projekts pilnīga vēsturiskā apjoma atjaunošanai nav izstrādāts, un šī vieta pilsētvidē ir palikusi nesakārtota.

Pilsētvidē iespējams vērot arī sociālo procesu izpausmes, piemēram, sabiedrisko un tirdzniecības centru rašanos gan jaunajos dzīvojamajos rajonos, gan vecpilsētā. Šāds paraugs Kuldīgas vecpilsētā ir Smilšu ielā 2 vēsturisko koka ēku vietā septiņdesmitajos gados uzbūvētais tirdzniecības centrs. Tas pārplānots 2005. gadā un pārbūvēts 2007. gadā [321]. Divstāvu ēka celta ar savietotu dzelzsbetona paneļu jumtu un mūra ārsienām. Tirdzniecības centra arhitektūra – forma, fasādes kompozīcija un apdare, kā arī plānojums uzskatāmi demonstrēja sava laika arhitektūras tendences. Pārbūves projektā fasādes apdare mainīta no melnām keramikas flīzēm uz melnu apmetumu (ekspluatācijas

uzlabošanai), nomainīti arī logi un durvis, bet pārējais vizuālais tēls, ieskaitot ēkas apjomu un izvietojumu ar izteiktu atkāpi no vēsturiskās būvlaides, kā arī fasādes kompozīciju, saglabāts kā laikmeta iezīme.

Pilsētvides analīze veikta vēl viena tirdzniecības centra būvniecībai vecpilsētā. Tas ir tirdzniecības centrs pilsētas galvenajā – Liepājas ielā (tolaik tā vēl bija atvērta transportam). Projektēšanas gaitā tika izstrādāti vairāki ēkas vizuālā izskata varianti (3.1.33. un 3.1.34. att.). Projekts apstiprināts 1985. gadā. [428], bet izmainīts pēc vēlāk - 1987. gadā veiktās vēsturiskās ēkas pirmsprojekta izpētes, kurā konstatēts, ka ēka ir raksturīgs 19. gs. otrās puses koka ēku celtniecības paraugs Latvijā, kurā saglabājies gan tradicionālais plānojums, gan oriģinālās apdares detaļas (3.1.36. att.) [415].

3.1.33. un 3.1.34. att. „Lauksaimniecības produktu veikals” Liepājas ielā 22. Tehniskā projekta varianti. 1986.g. Projekta vadītājs H. Krams [428]

3.1.35. un 3.1.36. att. Ēka Liepājas ielā 22 pirms nojaukšanas 1986.g. [274] un mūsdienās [273]

Tāpat kā citos vēstures posmos, arī šajā laikā – astoņdesmitajos gados – ir virkne vecpilsētai nozīmīgu, bet dažādu iemeslu dēļ nerealizētu projektu, un, iespējams, mūsdienu apstākļos tie arī netiks īstenoti. Piemēram, pēc projekta „Vecās dzirnavas Padomju ielā 36/38” izstrādes 1968. gadā [374] tā arī netika uzsākta dzirnavu kompleksa atjaunošana. Dzirnavas ir nozīmīgs vēsturisks objekts, kam mūsdienās ir liela loma pilsētvidē. Dzirnavas joprojām nav restaurētas, taču pakāpeniski tiek veikti to konservācijas un nostiprināšanas darbi.

Deviņdesmitajos gados pilnveidoti valsts normatīvie akti pieminekļu aizsardzības, saglabāšanas jomā un būvniecības sfērā. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums ar apbūves noteikumiem (detalizētākiem kā 1977.g.) izstrādāts 2002. gadā [425], bet deviņdesmitajos gados vecpilsētā uzbūvētas vairākas ēkas, kuru būvniecība neatbilstu šo apbūves noteikumu prasībām. Deviņdesmito

gadu sākumā Kuldīgas vecpilsētā pārsvarā veica neliela apjoma ēku pārbūves un būvēja jaunas ēkas zudušo apjomu vietās. Pārbūvēs galvenokārt pārveidoja interjerus un ēkas piemēroja nepieciešamajai funkcijai, pārsvarā birojiem, veikaliem un kafējnīcām. Šajā laikā notika pāreja no valsts pārraudzītas projektēšanu uz privātu projektēšanas modeli. Līdz tam Kuldīgā lielāko daļu celtniecības projektu bija izstrādāti „Pilsētprojektā”, „Komunālprojektā” utml., turpretī deviņdesmitajos gados šo darbu veica atsevišķi arhitekti vai nelieli arhitektu biroji. Vairāku Kuldīgas ēku projektus šajā laikā izstrādājuši vietējie arhitekti Aldis Orniņš un Anita Orniņa, Diāna Zalāne u. c.

Ēka (zobārstniecības kabinets) Rumbas ielā 10, kas uzcelta deviņdesmito gadu sākumā pēc arhitekta A. Orniņa projekta ir reģionālo formveides paņēmieni un atsevišķu postmodernisma detaļu sintēzes piemērs. Šajā vietā bija vēsturiska koka ēka (3.1.37. att.), kuras „fiziskais stāvoklis neapmierinošs, nav piemērots pārbūvei. Projekts paredz tās nojaukšanu un jaunas ēkas būvi, ievērojot pilsētbūvnieciskās prasības šajā teritorijā” [375, 6]. Vecās ēkas vietā uzbūvēta mūra ēka (3.1.38. att.), kuras galvenais apjoms (plānā) atrodas vēsturiskajā vietā, bet apjoma risinājums ievērojami atšķiras no vecpilsētas ēkām raksturīgajiem.

Senajai, gandrīz sabrukušajai Zirgu pasta ēkai (celta 19. gs. vidū) Upes ielā 2 [385, 3] 1985. gadā veikti detalizēti uzņēmumi (3.1.39. un 3.1.41. att.) Ēka pārbūvēta 2002. gadā, tai ir saglabāts apjoms, divu ārējo sienu apdare un plānojums. Izbūvēti divi jauni logi, uzbūvēta jumta izbūve sētas pusē (3.1.40. un 3.1.42. att.). Veļas mazgātavā (blakus galvenajai ēkai) ierīkota garāža, saglabājot gan ēkas apjomu, gan apdares risinājumus. Šis piemērs demonstrē, kā pussagruvušu vēsturisku ēku var piemērot mūsdienu funkcionālajām vajadzībām, saglabājot vides pilsētbūvniecisko raksturu.

3.1.37. un 3.1.38. att. Ēka Rumbas ielā 10 pirms nojaukšanas 1992. g. [276] un pēc būvniecības 2003. g. [277]

3.1.39. un 3.1.40. att. Zirgu pasta ēka Upes ielā 2 1984. g [308] un 2009. g. [309]

Dzīvojamā ēka Skolas ielā 6 ir piemērs, kad ēka nav atjaunota, bet nojaukta (3.1.43. att.) un tās vietā uzbūvēta mūra celtne ar konkrētajā pilsētbūvnieciskajā struktūrā iederīgu apjomu, kas tomēr nolasāms kā mūsdienās veidots (3.1.44. att.). Projekta autore arhitekte D. Zalāne norāda, ka jaunā ēka tiek novietota vecās vietā, „jauno apjomu pēc izmēra veidojot līdzīgu nojauktās ēkas apjomam. Starp galvenās ēkas apjomu un blakus ēku dienvidu pusē izmantojams vienkāršs apjoms bijušā ēku savienojuma mezgla vietā” [401, 15].

Līdzīgs piemērs ir ēka Kalna 21, kur vēsturiskā ēka (3.1.45. att.) tika nojaukta un tās vietā uzbūvēta apjomā iederīga ēka vecpilsētai, ielas frontē saglabājot vēsturiskās ēkas mērogu, bet zemes gabala dziļumā to paaugstinot uz diviem stāviem (3.1.46. att.).

3.1.41. un 3.1.42. att. Ēkas Upes ielā 2 pagalma fasāde 1984. g. [279] un 2009. g. [280]

3.1.43. un 3.1.44. att. Ēka Skolas 6 pirms pārbūves 1992. g. [266] un pēc pārbūves 2009. g. [267]

3.1.45. un 3.1.46. att. Ēka Kalna ielā 21 20. gs. sākumā [262] un pēc pārbūves 2009. g. [263]

Vairākās ēkās veiktas apjomīgas pārbūves, lai tās būtu izmantojamas īpašnieku iecerētajām funkcijām. Pārbūve veikta arī ēkai Pasta ielā 5 (*vēsturiski 1899. g. dzelzs tirgotava* [242]). Ēka pārbūvēta Vairākkārt: 1992. gadā izbūvēts jumta stāvs un mezonīns, bet pēc 1998. gada izbūvēts ēdināšanas bloks (projekta aut. Normunds Broks) [323], lai ēku varētu izmantot par viesnīcu.

3.1.47. un 3.1.48. att. Ēkas Pasta ielā 5 pagalma fasādes pārbūve 1992. g. [268] un pārbūvētā ēka 2009. g. [269]

Kopējās vides pilsētībūvnieciskās izmaiņas iespaido arī atsevišķu apbūves elementu transformācijas. Kuldīgā šādas izmaiņas, līdzīgi kā citās Latvijas mazpilsētās, notiek nepārtraukti, bet nozīmīgākās pilsētvides uztverei notikušas pēc Otrā pasaules kara. Apbūves elementu transformāciju paņēmieni, kas analizēti šajā nodaļā, sniedz ieskatu kopējā attieksmes maiņā pret kultūrvēsturisko mantojumu, tā saglabāšanu un atjaunošanu. To norāda septiņdesmitos gados veikto ēku „kapitālais remonts”, kas daudzviet nozīmēja vēsturisko ēku nojaukšanu un repliku būvniecību to vietā, kā arī laikmetam atbilstošu ēku būvniecība vēsturisko ēku vietās. Tomēr līdztekus šai pieejai notika arī atsevišķu ēku, kas pārsvarā bija valsts aizsardzībā esošās, atjaunošana. Līdz ar postmodernisma „iesoļošanu” vecpilsētā deviņdesmitajos gados, tika atjaunota izpratne par vides kontekstu. Kopumā vēlāko atjaunošanas un būvniecības piemēru arhitektūras risinājumi atspoguļo vai tā ir atjaunota ēka vai vēsturiskas ēkas vietā būvēta jaunbūve.

3.2. Vēsturiskās vides atjaunošana un saglabāšana

Vēsturiskajos pilsētu centros iespējami dažādi vides atjaunošanas un papildināšanas veidi. Tos nosaka atšķirīgi pilsētu attīstības aspekti:

- vide ir saglabājusies bez būtiskiem **substances zudumiem**, piemēram, Kuldīgā un Cēsīs, vai arī tajā ir lieli oriģinālās substances zudumi (zudušas ēkas un pat kvartāli), piemēram, Dobeles, Liepāja, Jelgava;
- vēsturiskās vides **likumiskais ietvars** – normatīvie akti, kas reglamentē saglabāšanas, aizsardzības un atjaunošanas prasības;
- **politiskā nostādne** – pilsētas vadības izpratne par nepieciešamību saglabāt kultūrvēsturisko mantojumu.

Kuldīgas vecpilsēta ir saglabājusies bez lieliem substances zudumiem – ar viduslaiku plānojumu un lielu daļu 19. gs. vidus apbūves. Vēsturisko pilsētvidi un ēkas aizsargā normatīvie akti, jo pilsētas vēsturiskais centrs ir pilsētbūvniecības un arheoloģijas piemineklis (aizsargāts jau kopš 1969. gada), kurā atrodas atsevišķi arhitektūras, vēstures, mākslas un arheoloģijas pieminekļi. Pilsētas apbūves noteikumi izvirza striktas prasības vides saglabāšanā. Kuldīgas vadības politiskā nostādne jau ilgu gadus bijusi – saglabāt un popularizēt kultūrvēsturisko mantojumu. Tas iekļauts pilsētas attīstības programmā, kurā minētas galvenās stratēģiskās vadlīnijas: „Saglabāt tās vienreizējo kultūrvēsturisko mantojumu – vecpilsētas un dabas kompleksu.” [149]. 2008. gadā Kuldīgas vēsturiskais centrs ieguvis Eiropas mantojuma vietas godu, bet 2011. gadā iekļauts UNESCO Pasaules mantojuma saraksta Latvijas nacionālajā sarakstā. Izvērtējot minētos aspektus un nostādnes, tiek secināts, ka pēc Latvijas normatīvajiem aktiem vecpilsētas atjaunošanā pārsvarā būtu jāizmanto jēdziens restaurācija, t. i., „būves vēsturiskā veidola atjaunošana, pamatojoties uz vēsturiskās informācijas zinātnisku izpēti” [200]. Ar nelieliem izņēmumiem iespējama renovācija – „būves vai tās daļas remonts (kapitālais remonts), lai atjaunotu būvi vai tās daļu, nomainot nolietoto nesošos elementus vai konstrukcijas, kā arī mērķtiecīgu funkcionālu vai tehnisku uzlabojumu ieviešana būvē, nemainot tās apjomu un funkciju [200]”.

Vecpilsētas ēku saglabāšanas lielākās problēmas bieži vien nav saistītas ar to vecumu un fizisko nolietojumu, bet gan ar cilvēka „radošo izpausmi”. Piemēram, māju, kas būvēta ar savam laikam atbilstošiem materiāliem un metodēm un ir vienots objekts, iemītnieki vēlas siltināt, ievietot tajā plastikāta pakešu logus, ierīkot ūdensvadu, kanalizāciju un centrālo apkuri. Ja dzīve vecajās ēkās netiek uzlabota profesionāli, to struktūru var neatgriezeniski sabojāt, jo sekas ir tādas, ka ēka netiek pietiekami ventilēta, koka namos parādās sēnīte un puve, mūra mājas netiek atjaunotas ar kaļķu apmetumu, bet ar cementa javu. Ēku īpašnieki un citi iedzīvotāji funkcionālos uzlabojumus pārsvarā veic, atjaunojot konkrētus namus, pilsētvidi atstājot pašvaldības ziņā. Izplatītākās īpašnieku vēlmēs, kas apkopotas, strādājot pašvaldībā un ikdienā uz klausot īpašniekus, ir:

- siltumnoturības paaugstināšana: siltināšana, logu un durvju nomainīšana;
- mūsdienīgas komunikācijas: pilsētas ūdensvads, kanalizācija, apkure, internets, satelīttelevīzija;
- ēku vizuālā un tehniskā stāvokļa uzlabošana – nesošo konstrukciju nomainīšana, fasādes apdare, jumta seguma maiņa;
- ēkas vai telpu grupas funkciju maiņa;
- ēku paplašināšana – piebūvju bloķēšana vai stāvu skaita palielināšana;
- jumta stāva izbūve;
- ēkas pieejamība personām ar īpašām vajadzībām;
- vizuālās komunikācijas objekti (reklāma, informācija utt.).

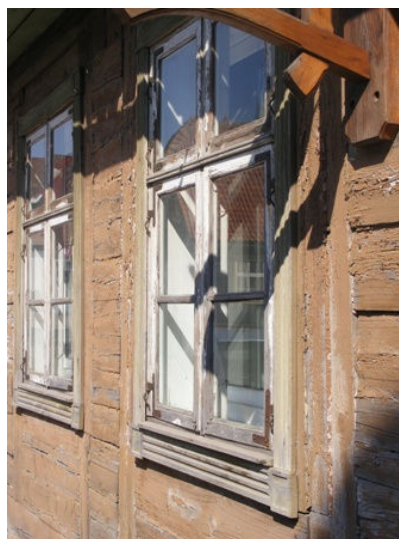
Par pasākumiem, kas īstenoti vecpilsētas ēku un vides funkcionālai piemērošanai īpašnieku vai lietotāju vēlmēm, liecina piemēri Kuldīgas vecpilsētā. Lai saglabātu Kuldīgas vecpilsētai tradicionālo sarkano kārniņu jumtu ainavu, nav atļauts lietot stikla pakešu jumta logus, bet ir atļautas jumta izbūves. Lai izbūvētu jumta stāvu, tas jāizgaismo. „Rekonstruējamo ēku jumtu izbūves veido ar simetrisku

divslīpņu vai izliektu jumtu atbilstoši katras ēkas arhitektūras stilam un kvartāla kontekstam.” [151]
 3.2.1. attēlā redzama jumta izbūve, kas nepareizas siltināšanas dēļ neatbilst ēkas arhitektūras stilam, kvartāla kontekstam un nav raksturīga vēsturiskajai videi. 3.2.2. attēlā redzama vēsturiski pamatota jumta izbūve (pēc analogiem 20. gs. sākuma piemēriem vecpilsētā).

Lai paaugstinātu logu energoefektivitāti, ēku īpašnieki pārsvarā vēlas tos nomainīt pret plastikāta rāmja logiem ar stikla paketēm. Līdz 2007. gadam pilsētā tika pieļauts kompromiss – drīkstēja nomainīt logu iekšējos rāmjus (skat. 3.2.3. att.). Iekšējā vērtne vizuāli neiederas vēsturiskās koka ēkas fasādes kopskatā, jo ir bez daļījuma un ar platu rāmja daļu, bez profilējuma. Šāds risinājums saglabāja ārējos logus un paaugstināja ēku siltumnoturību, tomēr tādējādi tika zaudēti celtni tipam un laikmetam atbilstoši logi, kas ir viena no unikālām pilsētas būvgaldniecības vērtībām, jo logos saglabājušies autentiski, amatnieku darināti rāmji un vērtnes ar metālkalumu detaļām. Lai saglabātu kopēju vēsturisko vidi, tos nevajadzētu mainīt. Energoefektivitātes paaugstināšanai šādi logi regulāri jāapkopj: jātīra, jākrāso un, iespējams, jāblīvē ar gumijām. Informāciju par pareizu logu rāmju atjaunošanu iedzīvotāji var saņemt dažādos informatīvos izdales materiālos un konsultācijās Kuldīgas Restaurācijas centrā.

3.2.1.. un 3.2.2. att. Pa kreisi – vēsturiskajai videi neatbilstoša jumta izbūve, pa labi – videi atbilstoša izbūve

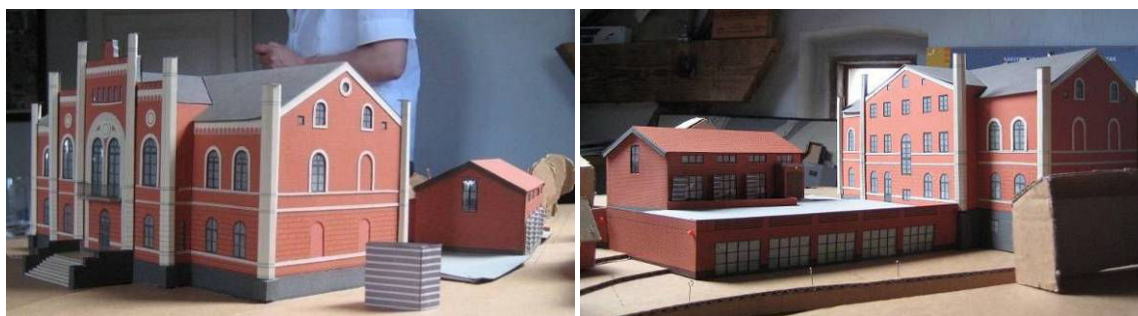
3.2.3. att. Loga iekšējais koka rāmis nomainīts pret plastikāta rāmi ar stila paketi.

Vēsturisku ēku fasādes siltināšana no ārpuses nebūtu pieļaujama, turklāt ne tikai tādēļ, ka tā tiek zaudēta autentiskā apdare, bet arī tādēļ, ka šādā gadījumā nav iespējams nodrošināt vecpilsētai raksturīgo karnīžu risinājumu ar robdēli (skat. 3.2.4. att.). 3.2.5. attēlā redzama ēka, kas siltināta no ārpuses – Kuldīgas vecpilsētai raksturīgās karnīzes vietā tai ierīkota „vēja kaste”. Lai nezaudētu karnīzes risinājumu un ķieģeļu apdari, ēku drīkst siltināt tikai no iekšpuses.

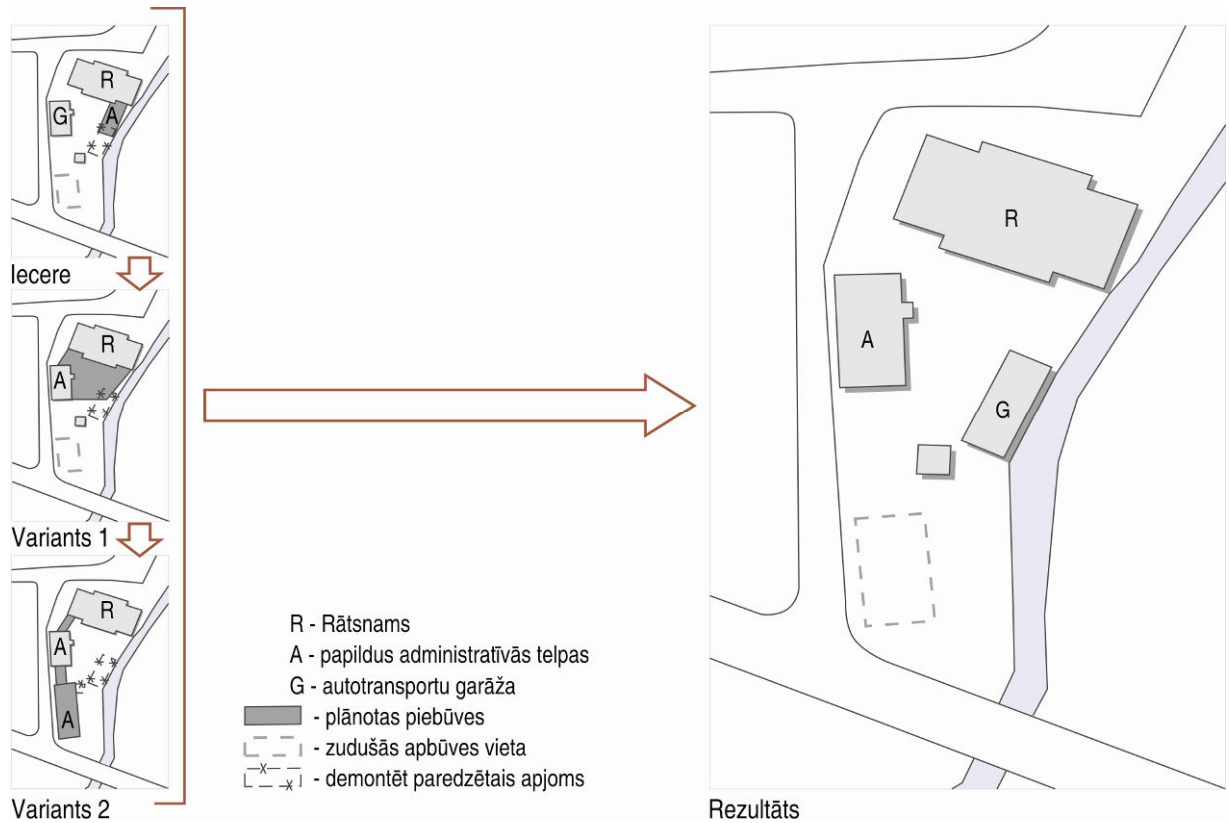
Pirms uzsākt vēsturiskas ēkas paplašināšanu vidē, kuras vērtības ir plānojums, kā arī kopš 19. gs. sākuma saglabājušās ēkas un to iekšpagalmi, šī nepieciešamība būtu Vairākkārt jāizvērtē, jāizdiskutē ar speciālistiem un jāmēģina rast pilsētvidei nekaitīgāko risinājumu. Starptautiski aprobēto principu (skat. nodaļā 2.1.) ievērošana plānošanā un projektēšanā dod zināmas garantijas, ka vēsturiskās pilsētvides vērtības netiks zaudētas. Saskaņā ar šiem principiem izvērtējot, piemēram, vajadzību paplašināt Kuldīgas Rātsnamu, tika izstrādāti vairāki varianti. Viens no tiem – pēc autoru domām, vēsturiskajā vidē iespējami iederīgākais – bija ēku paplašināt, uzbūvējot piebūvi cokola stāva līmenī, kas no ielas nebūtu redzama. Tomēr tas izjauktu tradicionālo pagalma un Alekšupītes krastu ainavu (skat. 3.2.7. att. un 3.2.8. att.). Izvērtējot šo variantu un situāciju dabā, tika rasts labāks risinājums: pārbūvēt vēsturisko depo ēku, kuru no 19. gs. 60. gadiem izmantoja par palīgēku – garāžu –, pielāgojot to administrācijas telpām (skat. 3.2.9. un 3.2.10. att.). Lai vecpilsētā rastu vietu visām nepieciešamajām funkcijām, pirmām kārtām jācenšas izmantot tur jau esošās ēkas Rātsnama pārbūves ieceri, variantus un rezultātus plānā skatīt 3.2.6. att.

3.2.4. un 3.2.5. att. Pa kreisi – siltināta ēka, kurai raksturīgās dzegas vietā ierīkota „vēja kaste”, pa labi – Kuldīgas vecpilsētai raksturīga dzega ar robdēli.

3.2.7. att. un 3.2.8. att. Ieceres makets Rātsnama piebūvei [417]

3.2.6. att. Vēsturiska objekta paplašināšanas ieceres process Kuldīgas vecpilsētā

3.2.9. un 3.2.10. att. Par administrācijas ēku pārbūvēts vēsturiskais depo.

Ēkas vai telpu funkciju maiņa vēsturiskā celtnē plānojama tā, lai funkciju nodrošinājumam vajadzīgās palīgierīces tiktu „noslēptas”. Piemēram, plānojot vēsturiskā galerijtipa šķūnī kafejnīcu, vieta elektrosadales skapim, kondicionieriem un citām tehniskām ierīcēm jāparedz tā, lai tās nebojā iekšpagalma ainavu, kā tas noticis un redzams 3.2.11. att. Pārsvārā šīs ierīces būtu izvietojamas palīgēkās vai jumta stāvā, bet ne pie fasādes. Pozitīvs tehnisko iekārtu izvietojanas piemērs ir skatāms Rātsnama palīgēkā – šķūnī (skat. 3.2.12. att.).

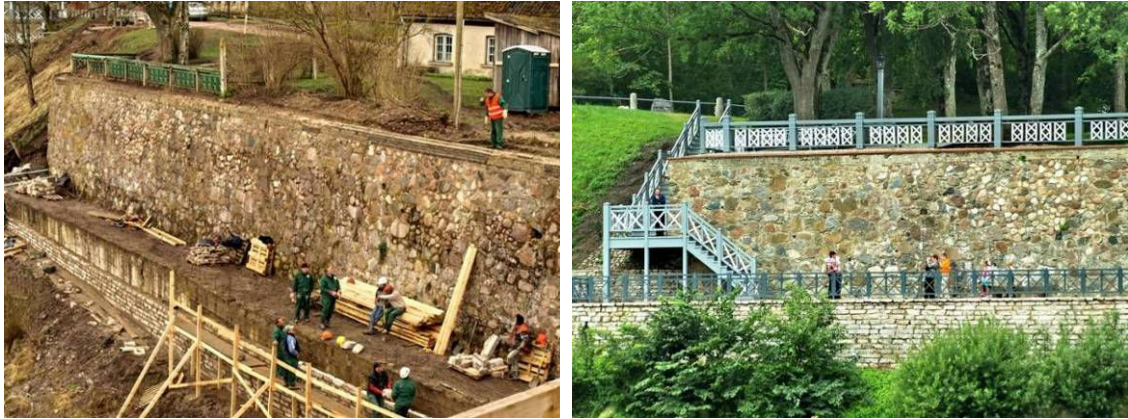
3.2.11. un 3.2.12. att. Dzesēšanas iekārta pie vēsturiska galerijtipa šķūņa. Rātsnama šķūnī izvietotas tehniskās iekārtas.

3.2.13. att. Lokveida panduss (pa kreisi) nodrošina vides pieejamību ietves līmeņa maiņas vietā, vienlaikus būdams vecpilsētai atbilstošs pilsētvides elements.

Vēsturiskās pilsētvides uzlabošana vairumā gadījumu ir pašvaldības pārziņā. Tajā ietilpst ielu un laukumu atjaunošana, mazo arhitektūras formu – apgaismes ķermeņu, puķu kastu, norāžu utt. – ierīkošana. Pašvaldības speciālisti izstrādā vai apstiprina vēsturiskās vides atjaunošanas vadlīnijas, un projektētāji tās ievēro, strādājot pie konkrētiem projektiem. Pēdējos gados projektēšanā īpaša uzmanība tiek pievērsta tam, lai vide būtu pieejama gan cilvēkiem ar redzes, dzirdes un kustību traucējumiem, gan māmiņām ar bērnu ratiņiem, gan velobraucējiem. Tiesa, vēsturiskajā vidē šīs prasības var ievērot tikai daļēji un pieejai jābūt radošai. Piemēri: ietves līmeņa maiņas risinājums 3.2.13.. attēlā vai pārvietojams panduss pie ēkas ieejas.

Mūsdienu pilsētvidē redzami piecdesmito un sešdesmito gadu uzslāņojumi, kas ir fiziski un morāli novecojuši, tomēr dažreiz to demontāža nav iespējama, jo tie jau kļuvuši par tehniski nepieciešamām būvēm, piemēram, Ventas krasta stiprinājuma siena pie senā ķieģeļu velvju tilta. Tika rasts risinājums šo balstu funkcionāli uzlabot, pārveidojot par atpūtas terasi un skatu laukumu (skat. 3.2.14. un 3.2.15. attēlus). Labiekārtojuma elementu izvēlē būtiski ir ievērot vides stilistiku, materiālus un formu valodu.

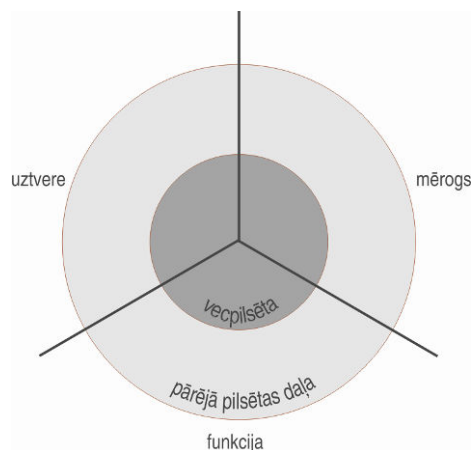

3.2.14. un 3.2.15. att. Pilsētvides elementa – Ventas krasta stiprinājuma sienas – funkcionāla pārveide par atpūtas terasi.

Apkopojot namu īpašnieku vēlmes un izvērtējot to realizāciju, jāsecina: lai gan vecpilsētas apbūves noteikumi izvirza striktas prasības vēsturiskās vides un ēku atjaunošanā, tomēr funkcionālie uzlabojumi iedzīvotājiem ir ļoti nepieciešami un, ja tie netiek projektēti ar pietāti pret pagātnes mantojumu, ievērojot vēsturisko ēku atjaunošanas principus, vēsturiskajā vidē var palikt nevēlamas un neizdzēšamas pēdas.

3.3. Vēsturiskais centrs pilsētas struktūrā

Mazpilsētās, kurās saglabājušies vēsturiskie centri un tie tiek mērķtiecīgi saglabāti turpmākajām paaudzēm, būtiska ir vēsturiskā centra un pārējās pilsētas daļas mijiedarbību. To izvērtēšanā ir trīs nozīmīgi aspekti: uztvere, mērogs un funkcija (3.3.1. att.). Dabas situācijas specifika un jaunās apbūves attīstība ārpus vecpilsētas ir saglabājusi Kuldīgas vecpilsētu līdz mūsdienām tādu, kāda ir pašlaik, un šie faktori ļauj saglabāt vecpilsētas prioritāti Kuldīgas telpiskajā kompozīcijā arī nākotnē. Panākt vecpilsētas kompleksa satura un formas atbilstību, novērst telpiskās konkurences tendences un aizsargāt vecpilsētu pilsētībūvnieciski, iespējams, tikai saglabājot tās veidola arhitektonisko nozīmību un viengabalainību, kā arī funkciju sabiedrisko nozīmi.

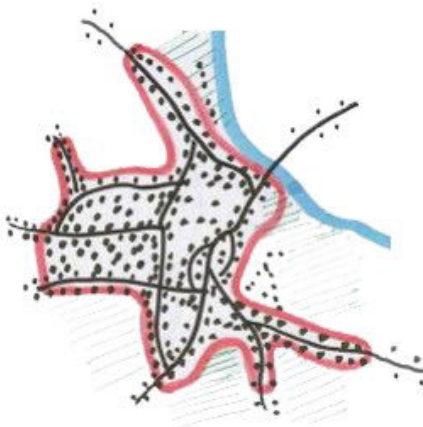

3.3.1.att. Vēsturiskā centra un pārējās pilsētas daļas mijiedarbības aspekti

Uztvere un mērogs. Analizējot pilsētvides uztveri, būtiski saprast, kā cilvēki šo vidi redz. Vienu un to pašu priekšmetu katrs uztver citādi. Atkarībā no darbības mērķtiecīguma izšķir tīšo un netīšo uztveri. Netīšai uztverei nav iepriekš nospraustu mērķu, tā ir virzīta uz priekšmeta atpazīšanu. Pilsētvidē dominē šī uztvere, jo, atrodoties kvalitatīvā vai specifiskā pilsētvidē, tās aura un vērtības ir uztveramas arī bez dziļākas pētīšanas un izpratnes. Tīšā uztvere veidojas, dziļāk pētot priekšmetu ar iepriekš nospraustu mērķi [142]. Kuldīgas vecpilsētā svarīga ir gan netīšā (pilsētas iedzīvotāju), gan tīšā (speciālistu un kultūras tūristu) uztvere.

Iespējams novērot, kā tiek uztverts pilsētas vēsturiskais centrs, cilvēkiem iebrūcot tajā, – kas ir tas, kas rada izjūtu, ka ir nonākts pilsētas vēsturiskajā daļā. Iespējams, tas ir izteikts kontrasts ar pārējo pilsētas daļu, taču var gadīties, ka vēsturiskais centrs saplūst ar pārējo pilsētas daļu. Pāreja no vēsturiskās vides uz mūsdienīgo var būt gan harmoniska, gan krasa, tās vietā var atrasties kādas norādes, vai arī šo pāreju iespējams sajūst bez tām. Kuldīgā ir saglabājusies diezgan viengabalaina vecpilsētas uztvere, un tā krasi atšķiras no pārējās pilsētvides. Šāda situācija veidojusies dažādu aspektu ietekmē, un viens no tiem ir Kuldīgas vecpilsētas aizsardzības statuss. Pilsētvidē var samanīt aizsargājamās teritorijas robežas, tomēr, tā kā šī zona ir Vairākkārt mainījies, visas vecpilsētas robežas nav viennozīmīgi nolasāmas. Samērā uzskatāmi tās ir izjūtamas pie galvenajiem ievadceļiem vecpilsētā, piemēram, Jelgavas, Liepājas, Ventspils, Kaļķu, Stendes u. c. ielās.

Plānotājiem un arhitektiem kopā ar darba autori ir aktuāla diskusija par to, kā rīkoties ar tām ēkām, kas atrodas ārpus vēsturiskā centra aizsardzības zonām, taču ir būvētas pirms 1940. gada (*turpmāk tekstā un arī Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumos – vēsturiskas ēkas*). Teritorija attēlota 3.3.2. attēlā.

3.3.2.att. Vēsturiskās ēkas bez aizsardzības (no 2007. gada) ārpus vēsturiskām apbūves zonām

Lai pie ievadceļiem vecpilsētā nebūtu vēsturisku ēku ar plastikāta rāmja logiem vai mūsdienīgu apdari, 2002. gada plānojuma redakcijā šīm ēkām tika izvirzītas tikpat striktas prasības kā ēkām aizsargājamās apbūves zonās [425]. 2007. gada plānojuma redakcijā šīs prasības vairs netika piemērotas. Speciālisti gan iebilda, bet politiķi nolēma, ka aizsardzības zonai jābūt kompaktai, turklāt pie ievadceļiem atrodas pārāk daudz ēku, kas būvētas pēc 1940. gada un, atceļot stingrās prasības, daudziem pilsētas iedzīvotājiem tiek atvieglots ēku atjaunošanas process. Rezultātā pēc visu ēku atjaunošanas šo ielu apbūves frontes netiks uztvertas kā vecpilsētas daļa (skat. 3.3.3. un 3.3.4. att.).

2007. gadā atcelto prasību sekas ir redzamas pilsētvidē. Vēsturiskajās ēkās ielikti plastmasas logu rāmji ar stikla paketēm, koka dēļu apšuvums tiek beicēts, nevis krāsots, jumta segums neatbilst ēkas arhitektūrai un stilam (3.3.5. att.). Tas redzams piemērā, kur vēsturiska ēka Stendes ielā, atjaunota ar neatbilstošu apšuvumu, jumta segumu un logu ailu pildījumu. Speciālistiem iespējams iztēloties, kāda izskatītos 3.3.6. attēlā redzamā vēsturiskā ēka, kas atrodas ārpus aizsardzības zonām, pie ievadceļa vecpilsētā, ja tās atjaunošanā būtu ievēroti nosacījumi, ka jā saglabā ēkas arhitektūra un stils un jāizmanto tai piemēroti atjaunošanas risinājumi.

Vērtējot vēsturiskās ēkas ielās, kas ved uz vecpilsētu, nākas secināt, ka šī aizsardzības statusa atcelšana ir bijusi kļūda. Atsevišķās vēsturiskās ēkas ir pelnījušas korektu attieksmi kā, piemēram, ēka Jelgavas ielā (3.3.7. att.), kas atrodas ārpus aizsardzības zonas, bet ir atjaunota saskaņā ar 2002. gada noteikumiem.

3.3.3. un 3.3.4. att. Vēsturiskās ēkas Stendes ielas apbūves frontē, kas neasociējas ar vecpilsētu.

3.3.5. att. Vēsturiska ēka Stendes ielā, atjaunota ar neatbilstošu apšuvumu, jumta segumu un logu ailu pildījumu. 3.3.6. att. Vēsturiska ēka Stendes ielā, kas neatrodas vecpilsētas aizsardzības zonā un uz kuru saskaņā ar 2007. gada apbūves noteikumiem neattiecas vecpilsētas apbūves noteikumi.

3.3.7. att. saskaņā ar 2002. g. apbūves noteikumu prasībām atjaunota ēka Jelgavas ielā,

3.3.8. att. Sarkanie kārņiņu jumti no Katrīnas baznīcas torņa. 3.3.9. att. Sarkanie kārņiņu jumti no Annas baznīcas torņa.

Situācijā, kad vēsturiskās ēkas aizsardzības zonā tiek saglabātas un atjaunotas atbilstoši prasībām, kas nodrošinātu kvalitatīvu vizuālo izskatu pēc to atjaunošanas, taču ārpus aizsardzības zonas šādas prasības netiek ievērotas pat tad, ja turpinās vienas ielas apbūves fronte, ir nepieciešams vecpilsētas robežas uzsvērt ar zīmi, kas iebraucējiem norāda vecpilsētas sākumu. Pastāv vairākas iespējas kā neuzkrītoši akcentēt vecpilsētas robežas, piemēram, izvietojot uz ietvēm plāksnes ar konkrētiem attēliem vai granīta stabus ar gravējumiem ietvju malās u. tml.

Analizējot iespējamo Kuldīgas vecpilsētas uztveri, ir jāņem vērā vēl kāds aspekts – skats, kas paveras no publiski pieejamiem augstiem skatu punktiem, piemēram, no baznīcu un skatu torņiem, kas tiek pozicionēti kā labi skatu laukumi, no kuriem vērot vecpilsētas sarkano kārņiņu jumtu ainavu un pilsētas plānojuma attīstību. Pašlaik publiski ir pieejami divi Kuldīgas baznīcu torņi – Sv. Katrīnas (3.3.8. att.) un Annas (3.3.9. att.) baznīcās –, kā arī Pārventas skatu tornis.

No šiem publiski pieejamajiem skatu punktiem nepieciešams izvērtēt katras augstas būves ietekmi uz kopējo pilsētas panorāmu, arī izvietojot objektus ārpus vecpilsētas zonas. Tas attiecas arī uz dažādu tehnisku objektu (telekomunikāciju torņu, vēja ģeneratoru u. tml.) izvietošanu.

Izteikta pāreja no vecpilsētas kompaktās apbūves uz pārējo pilsētas daļu labi redzama Liepājas ielā, kurā harmonisko vēsturisko ēku rindo pārtrauc Pilsētas laukuma apbūve, kas gan pēc stilistikas, gan pēc mēroga krasi atšķiras no vecpilsētas (skat. 3.3.10. att.). Kā redzams 3.3.11. attēlā, pilsētvides veidotāji centušies turpināt vēsturiskās apbūves būvlaidi ar labiekārtojuma elementu palīdzību, nodalot laukumu no ielas telpas. Šāds risinājums ir atbalstāms. Pilsētas laukuma apbūve uzskatāmi liecina par sava laika – sešdesmito un septiņdesmito gadu – arhitektūras tendencēm, un tieši tā šī apbūve ir uztverama un akceptējama. Nav nepieciešams šīs ēkas modernizēt un „slēpt” aiz mūsdienu arhitektūrai atbilstoši būvētām ēkām. Ir izstrādāti vairāki priekšlikumi, kā apbūvēt Pilsētas laukumu, lai tā mērogs un apbūve harmonētu vecpilsētas apbūvi. Vienu no priekšlikumiem izstrādājis arhitekts Aivars Rīts diplomdarbā „Kuldīgas vēsturisko laukumu sistēmas attīstība”, kura konsultante bija promocijas darba autore. Šajā risinājumā redzams, ka uz vecpilsētas pusi apbūves mērogs tiek pakāpeniski samazināts (3.3.12. att.).

3.3.10. att. Pilsētas laukums. 3.3.11. att. Mūsdienu arhitektūras izpausmes Pilsētas laukuma apbūvē.

3.3.12. att. Pilsētas laukuma apbūves idejas priekšlikums [439].

Funkcija. Mūsdienās Kuldīgā izveidojušies divi funkcionāli centri: Rātslaukums un Pilsētas laukums, kas savienoti ar gājēju ielu. Pilsētas vēlamo un plānoto funkcionālo zonu attīstību nosaka teritorijas plānojums. Saskaņā ar to vecpilsētā ir atļauta jaukta tipa izmantošana – gan sabiedriskām un darījumu, gan dzīvojamām funkcijām (3.3.13. att.). Šis atļautās izmantošanas mērķis ir akceptējams, jo ļauj saglabāt vecpilsētu apdzīvotu gan dienā, gan naktī. Pilsētas laukumā un teritorijās ap to ir paredzēta sabiedrisko un darījumu iestāžu apbūve.

3.3.13. att. Kuldīgas vecpilsētas funkcionālā izmantošana: violetā krāsā jaukta – sabiedriskā un darījumu, kā arī dzīvojamā – funkcijā, oranžā– sabiedrisko un darījumu iestāžu funkcija [153]. 3.3.14. att. Kuldīgas funkcionālie centri: 1. – Rātslaukums, 2. – Pilsētas laukums, 3. – plānotais darījumu centrs.

Tā kā pilsētas funkcionālās zonas attīstās saskaņā ar ekonomiskiem, sociāliem u. c. faktoriem un tas ne vienmēr notiek vēlamajā virzienā un saskaņā ar plānošanas dokumentos iestrādātajām vīzijām, iespējams, tās būtu jāaktualizē biežāk nekā noteikts Latvijas normatīvajos aktos – reizi 12 gados. Saskaņā ar izstrādātajiem detālplānojumiem un projektētajiem objektiem Kuldīgā uz pašvaldībai piederoša zemes gabala (starp Sūru, Mucenieku un Adatu ielām) [201] bez diviem jau minētajiem funkcionālajiem centriem iezīmējas trešais – darījumu centrs (3.3.14. att.).

Plānojot apjomīgu darījumu centru būvniecību pilsētās ar vēsturiskajiem centriem, vajadzīga detalizēta izpēte, kā tā ietekmēs vecpilsētas pastāvēšanu un attīstību. Nepieciešams izvērtēt dažādus aspektus, lai neveidotos tā saucamais „gredzena princips”, kad attīstās visa pārējā pilsēta, bet vecpilsēta kā gredzena vidus paliek tukša. Lai izvairītos no šādas attīstības, piemēram, Česteras pilsētā Anglijā, netiek atļauta lielu tirdzniecības centru būvniecība vai darbība, ne vecpilsētā, ne ārpus tās. Šādas pieejas mērķis ir veicināt mazo veikalu un biroju attīstību, kas atbilst vecpilsētas mērogam un piesaista tai darbaspēku, apmeklētājus un tūristus [42]. Līdzīgi vajadzētu ierobežot arī Kuldīgas darījumu vides attīstību, lai saglabātu vienlīdz aktīvu darījumu un dzīvojamo vidi vecpilsētā. Akceptējot apjomīgu darījumu centru apbūvi ārpus tās, šāds mērķis būtu grūti realizējams.

Kuldīgas vecpilsētā mūsdienās izvietotas dažādas administratīvās iestādes: pašvaldība, VOAVA, VKPAI, Valsts policija u. c. Joprojām, īpaši Liepājas ielas ēkās, darbojas mazie veikali un kafejnīcas. Pašvaldība palīdz uzņēmējiem atvērt vasaras kafejnīcas vai organizēt vasaras tirdzniecību uz gājēju ielas, piemēram, izgatavojot un uzstādot nepieciešamo aprīkojumu. Pašlaik mazie veikali un biroji vecpilsētā joprojām darbojas, bet ja tiks realizēts trešais – pilsētas darījumu centrs –, tas noteikti būs drauds to pastāvēšanai, jo jaunajā centrā plānotas gan administratīvas, gan darījumu un izklaides funkcijas. Ja investoram jāizvēlas, vai sākt savu biznesu jaunā darījumu centrā ar autostāvvietu tieši pie ēkas, vai palikt vēsturiskā ēkā, kurai veicams remonts, nav vajadzīgā autostāvvietu skaita un, iespējams, nav arī nepieciešamo komunikāciju, izvēle, ja vien investors nav vecpilsētas atbalstītājs, ir skaidra – jauna ēka jaunajā darījumu centrā.

Vecpilsētas funkcionālo attīstību lielā mērā nosaka pilsētas īstenotā politika un tās sekas. Ja pilsētā plānots attīstīt jaunu darījumu centru vai atvērt jaunu iestādi, tad pirmām kārtām būtu nepieciešams izvērtēt iespēju izvietot to kādā jau esošā vecpilsētas ēkā, ja nepieciešams, papildus dotējot tās atjaunošanu. Kuldīgā šādi plānots attīstīt vairākas pašvaldībai piederošas ēkas, kas vairākus gadu desmitus stāvējušas tukšas. Piemēram, tika izsludināts arhitektūras konkurss jaunās bibliotēkas projektam ārpus vecpilsētas. Tā būtu jauna ēka, kas atbilstu visām mūsdienu prasībām. Tomēr šī konkursa rezultāti netika apstiprināti, jo notika plašas Kuldīgas arhitektu diskusijas par to, kura vieta būtu piemērotākā pilsētas bibliotēkai vecpilsētā. Rezultātā tika atrasts kompromiss – bibliotēka izvietota restaurētā sinagogas ēku kompleksā Kuldīgas vecpilsētā, kurā 20. gs. piecdesmitajos gados bija ierīkots kinoteātris. Tolaik kompleksa ēkas tika pārbūvētas un zaudēja lielu daļu vēsturiskās vērtības. Lai šajā kompleksā izvietotu visas nepieciešamās telpas, projektētāja risinājumā bija paredzēta apjomīga stiklota piebūve, kas savienotu abas ēkas. Izvērtējot šo variantu, pašvaldības atbildīgajiem speciālistiem pārrunās ar projekta pasūtītāju izdevās no piebūves celtniecības izvairīties (skat. 3.3.15. attēlā) un tika paredzēta tikai ēkas savienojošā galerija (skat.3.3.16. att.). Kuldīgas

pašvaldība akceptēja pārbūves projektu, un tika uzsākta ēku atjaunošana. Realizējot to, kļuva skaidrs, ka vispār nav funkcionālas nepieciešamības ēkas savienot.

3.3.15. un 3.3.16. att. Kuldīgas sinagogas ēku kompleksa pārbūves projekts par novada bibliotēku. Pa kreisi – projekta sākotnējais variants (ar apjomīgām piebūvēm), pa labi – realizējamā projekta variants – apjomi netiek mainīti, tikai savienoti ar galeriju [440].

3.3.17. un 3.3.18. att. Ražotne Mucenieku ielā 9 ar veikalu ielas frontē. Un tās iekšpagalms.

Šādā veidā nepieciešams stimulēt tieši vecpilsētas attīstību, plānojot tajā izvietot pašvaldībai nozīmīgas funkcijas. Taču pašvaldība var noteikt, kur izvietot bibliotēkas, skolas, biedrību ēkas u. tml., kā arī sekmēt dažādu iestāžu izvietojumu vecpilsētā, bet tā nevar ietekmēt darījumu apbūves izvietojumu vecpilsētā. Uzņēmējiem gan ir pieejami nodokļu atvieglojumi, ja tie uzsāk savu darbību vecpilsētā vai atjauno vecpilsētas ēkas, bet, salīdzinot ar izdevumiem, kas jāiegulda ēku atjaunošanā, tie ir maznozīmīgi, tādēļ būtu nepieciešams izstrādāt pašvaldības atbalsta politikas programmu. Īpaši atbalstāma būtu darījumu centru attīstība Liepājas ielā, kas ir gājēju iela. Ja pilsētā tiktu īstenota šāda stratēģija, kas vienlaikus ietver gan vecpilsētas saglabāšanu, gan attīstību, tad vecpilsētas loma pārējās pilsētas attīstībā saglabātos.

Teritorijas plānojumā norādītas vietas, kurās jāmaina funkcija – pārsvarā tās ir ražošanas teritorijas un auto novietnes. Piemēram, plānojumā noteikts, ka teritorijā Mucenieku ielā 9, kur SIA „Kuldīgas metālcehs” izgatavo dažādus metāla izstrādājumus, iespējama jaukta – dzīvojamā, sabiedriskā un darījumu ēku – apbūve. Pašreizējā statusā ražotne (3.3.17. un 3.3.18. att.) nedrīkst paplašināties un drīkst darboties tikai līdz objekta īpašnieka maiņai. Lai uzņēmums Mucenieku ielā 9 varētu attīstīties un paplašināties, tam būtu ne tikai jāražo metāla izstrādājumi, bet jākļūst par meistardarbnīcu, kurā tiktu izglītoti iedzīvotāji un tūristiem demonstrētas senās tradīcijas. Tad uzņēmuma darbība iedarbotos vecpilsētā un būtu saskaņā ar Kuldīgas attīstības prioritāro mērķi – kļūt par unikālu un atpazīstamu

produktu un pakalpojumu pilsētu, kurā notiek kokapstrādes, metālapstrādes un amatniecības preču ražošana ar augstu pievienoto vērtību [151, 24]. Šādi būtu jāanalizē vecpilsētas funkcijas, un plānot atbrīvošanos no uzņēmuma var tikai tad, ja tas ne saturiski, ne vizuāli nespēj iekļauties vidē. Ja ēkas tomēr jāatbrīvo no vecpilsētas vides prasībām neatbilstošām funkcijām, tad laikus jāplāno un jāsagatavo priekšlikumi to telpu funkcionālai izmantošanai, citādi ēkas vienkārši paliks tukšas.

Secinājums: vecpilsētā funkcionāli iederas pārvaldes iestādes, kas ceļ vietas kvalitāti un prestiža līmeni, atbalstāma ir arī tirdzniecības, pakalpojumu un aprūpes sfēras funkciju ieviešana. Šādas ēkas vai telpu grupas attīstāmas saskaņā ar vecpilsētas kultūras, rekreācijas un tūrisma objektu funkcijām. Veiksmīgi kultūras un sporta objektu attīstības piemēri ir jaunais Kultūras centrs, bibliotēka un koncertzāle bijušajā sinagogas ēku kompleksā, sporta skola un baseins agrākajā Vācu biedrības namā. Savas funkcijas ir saglabājušas skolu ēkas Kalna ielā 19, Ventspils ielā 16, Pētera ielā 5, Jelgavas ielā 62, Smilšu ielā 6, 1905. gada ielā 10 un Liepājas ielā 33, kā arī jaunais Rātsnams Baznīcas ielā 1, un tās nepieciešams saglabāt arī turpmāk. Analizējot funkcionālos aspektus, jāņem vērā arī sociālie kritēriji – vecpilsētas namos pārsvarā mitinās vecākās paaudzes cilvēki, jo dzīve šajās ēkās ir lētāka (malkas apkure ir lētāka nekā pilsētas apkure, ūdens no pumpja vai akas ir bez maksas u. tml.). Tomēr novērojama arī tendence, ka dzīvokļus vecpilsētas ēkās iegādājas jaunās paaudzes cilvēki, kuri novērtējuši vietas īpašo auru. Šo tendenci veicina pašvaldības ieguldījums vecpilsētas attīstībā, kas saistīts ar inženierkomunikāciju – ūdensvada, kanalizācijas, pilsētas apkures – nodrošināšanu, ielu un rekreācijas teritoriju sakārtošanu.

3.4. Stratēģiskā un telpiskā plānošana un projektēšana

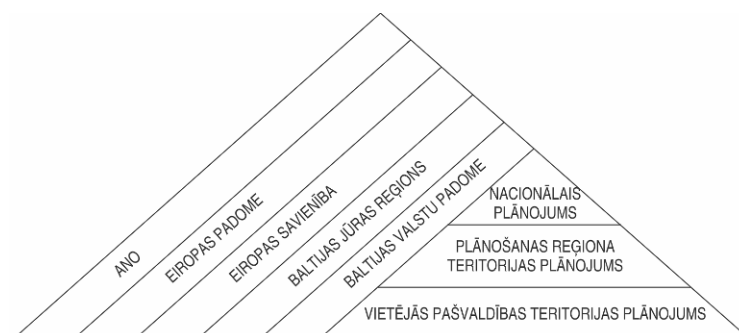
Pašreizējās pilsētplānošanas tendences pasaulē saistās ar ilgtspējīgas vides attīstību, kuras mērķi ir šādi: kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana, esošo ēku racionāla izmantošana, sabiedriskās ārtelpas uzlabošana, kultūru mijiedarbības veicināšana un sabiedrības integrācija, dzīves telpas un apstākļu uzlabošana. Ilgtspējīga attīstība nozīmē, ka šodienas vajadzību apmierināšana neapdraud nākamo paaudžu iespējas apmierināt savējās. Tai ir trīs dimensijas: ekonomiskā, sociālā un apkārtējās vides [98]. Plānošana ir nepārtraukts process. Plāni un koncepcijas mainās, bet ir būtiska vienota attīstības ideja un tās saskaņotība ar apkārt notiekošajiem procesiem. Lai uzlabotu pilsētas plānošanas dokumentus, kas Kuldīgā tiešā mērā atrodas autores kompetencē, šajā nodaļā aplūkota šo dokumentu hierarhija un līdzsvarotas attīstības plānošanas principi, kā arī izstrādāti ieteikumi pilsētas plānošanas dokumentu pilnveidei. Attīstības plānošanas mērķis pilsētu vēsturiskajos centros ir izveidot vecpilsētā harmonisku vidi, nodrošinot resursu taupīgumu un vietējo tradīciju respektēšanu, kā arī racionālu teritorijas izmantošanu. Lai pilsētvidē attīstītos līdzsvaroti, plānošanā ir jāievēro vairāki pamatnosacījumi. Tabulā sniegts ilgtspējīgas attīstības salīdzinājums ar attīstību, kurā ilgtspējīgas attīstības principi netiek ievēroti (3.4. tabula).

Ilgtspējīgas attīstības principi

Ilgtspējīga attīstība	Attīstība bez ilgtspējības principu ievērošanas
Mērķis – uzlabot cilvēku dzīves kvalitāti plašā nozīmē, ieskaitot sociālos, kultūras, vides un finansiālos aspektus.	Mērķis – uzlabot dzīves līmeni, balstoties uz finansiāliem apsvērumiem, labklājību un pārliecību, ka augstāks dzīves līmenis uzlabo visus sabiedrības pastāvēšanas aspektus.
Ekonomiskie, sociālie, vides un kultūras aspekti ir savstarpēji saistīti, un, tikai uztverot tos kopumā, iespējams panākt risinājumus ilgstošam laika periodam.	Ekonomika, sabiedrība un vide ir trīs atsevišķas jomas; veselīga ekonomika automātiski novedīs pie veselīgas sabiedrības un drošas vides.
Gan nākamo paaudžu, gan šodienas vajadzību ievērošana; pareizi rīkojoties šodien, var izvairīties no problēmām nākotnē.	Pašreizējo problēmu risināšana.
Rēķināšanās ar vidi un tās spēju nodrošināt cilvēka darbību.	Vides kā luksusa lietas uztvere, ko var aizsargāt, ja to var atļauties.
Indivīda tiesības un kolektīvā atbildība ir vienlīdz svarīga.	Galvenais uzsvars liekams uz indivīdu un viņa tiesībām.
Lai attīstība atbilstu cilvēku vajadzībām, tā tiek plānota, speciālistiem sadarbojoties ar iedzīvotājiem.	Attīstības plānošanu veic eksperti un speciālisti.

Nav stingras teorijas vai metodes, kas veicinātu līdzsvarotas attīstības principu ieviešanu pilsētu plānošanas un attīstības praksē. To var sasniegt, tikai ievērojot partnerattiecību principu, kad visām procesā iesaistītajām pusēm – valsts un pašvaldību institūcijām, nevalstiskajām organizācijām un uzņēmējiem – tiek sniegta iespēja dot savu ieguldījumu attīstības veicināšanā, tomēr ar nosacījumu, ka uzdevumi un atbildība tiek piešķirta institūcijai vai iestādei, kas attiecīgajā jomā ir viskompetentākā.

Stratēģiski plānojot pilsētu vēsturiskos centrus, nepieciešams noteikt pilsētas plānošanas principus, ilgtermiņa attīstības vīziju, stratēģisko mērķi, attīstības prioritātes, kā arī ilgtermiņā sasniedzamos rezultātīvos rādītājus. Īpaši būtiska sadaļa vēsturiskās vides stratēģiskajā plānošanā ir vēsturiskās attīstības un esošās situācijas izpēte un telpiskā plānošana. Pilsētām, kurās ir par saglabājamiem atzīti vēsturiskie centri, attīstības filozofijai jābūt regulējošai kopā ar argumentētu telpisko ideoloģiju un savu, visai sabiedrībai saprotamu stratēģiju. Spēcīgai telpiskai ideoloģijai nepieciešami efektīvi instrumenti, ar kuru palīdzību to realizēt [195]. Lai pilsētas attīstības stratēģija un plānošanas dokumentu kopums būtu efektīvs, tas jāveido saskaņā ar starptautisko un Latvijas telpiskās plānošanas dokumentu hierarhiju (skat. 3.4.1. att.).

3.4.1. att. Starptautisko un Latvijas plānošanas dokumentu hierarhija [446].

Konkrētas pašvaldības attīstības plānošanu uzsāk ar datu un informācijas vākšanu, apkopošanu, izpēti un analīzi. Uz šī situācijas apzināšanas pamata tiek balstīta attīstības stratēģija, kuras galvenie elementi ir nākotnes vīzija, attīstības mērķi, prioritātes, rīcības programmu izstrāde un vadlīniju sagatavošana atsevišķiem detalizētākiem nozaru plāniem un teritoriju plānojumiem, kā arī konkrētu īstenojamu projektu priekšlikumi [419]. Attīstības stratēģija ir saskaņots prioritāšu, mērķu un rīcību programmu kopums, kas vērsts uz vēlamās situācijas (vīzijas) sasniegšanu ekonomikas, sociālās, kultūras, vides u. c. jomās. Stratēģiskā plānošana ir visefektīvākais veids, kādā ar pieejamajiem līdzekļiem un resursiem tiek sasniegts nospraustais mērķis [443].

Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas, aizsardzības un attīstības nepieciešamība ir uzsverama visu līmeņu plānošanas dokumentos. Kuldīgas pilsētas attīstības programmā ir noteiktas attīstības pamatnostādnes un prioritārās jomas. Pilsētas attīstības vīzijas moto ir „Kuldīga – pilsēta ar dvēseli”. Nepieciešamību saglabāt kultūrvēsturisko mantojumu diktē virkne priekšnoteikumu:

- Kuldīga ir viena no skaistākajām un gleznainākajām Latvijas pilsētām. Tā lepojas ar vecpilsētu, dabu un kultūras pieminekļiem. Šeit harmoniski apvienojusies vēsture un daba, mūsdienīgais savijies ar senlaicīgo. Kuldīgu pazīst pēc sakoptajiem parkiem un atpūtas vietām pie Ventas un Alekšupītes;
- Kuldīgu apmeklē arvien vairāk cilvēku, kuri vēlas izbaudīt tās īpašo gaisotni. Tūristi šeit jūtas kā mājās un lieliski sadzīvo ar kuldīdzniekiem;
- Kuldīga ir enerģisku cilvēku pilsēta, kurā attīstās uzņēmējdarbība. Pilsēta ir pazīstama ar saviem amatniekiem, unikālajiem produktiem un pakalpojumiem;
- Kuldīga ir kā dzīvs, mainīgs muzejs, kurā gribas atgriezties vēl un vēl [1].

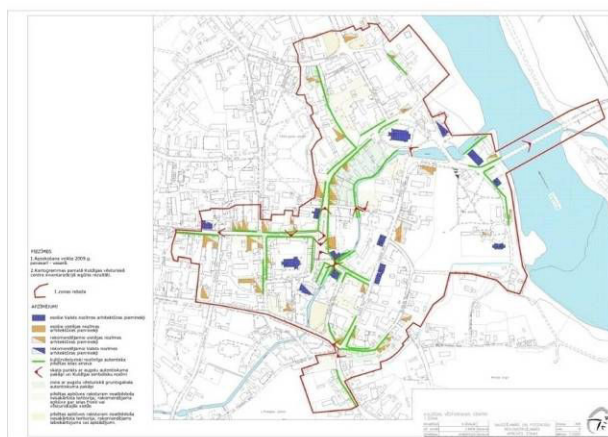
Kuldīgas attīstības programmas stratēģiskais mērķis ir, „veicinot savstarpēji līdzsvarotu pilsētas un dabas vides attīstību, saglabāt vecpilsētu kā nozīmīgu kultūrvēsturisko kompleksu, paaugstināt dzīves kvalitāti pilsētā, kā arī izveidot ilgtspējīgu, kombinētu transporta sistēmu, kas nodrošinātu ekonomiskās attīstības iespējas un pārvietošanās drošību” [149]. Kuldīgas attīstības programma izstrādāta 2007. gadā, bet tikai 2010. gadā ir tapusi vecpilsētas saglabāšanas un attīstības programma, kas vēl nav apstiprināta pašvaldībā un kuras īstenošanai nav zināmi finanšu resursi. Attīstības programmai ir pielikums – investīciju plāns, kurā paredzēti apjomīgi ieguldījumi vēsturisko objektu, ielu, laukumu un labiekārtojuma atjaunošanai, tomēr plānotajiem darbiem nav parādīts finansiālais nodrošinājums. Katru gadu tiek izstrādāta rīcības programma vecpilsētas saglabāšanai, iedzīvotāju informēšanai un objektu atjaunošanai, pastāvīgi tiek izvērtētas iespējas piesaistīt ārējo finansējumu. Jauna attīstības programma tiek izstrādāta arī Kuldīgas novadam, kurā paredzēta „pilsētas kā novada attīstības centra potenciāla stiprināšana, nodrošinot kvalitatīvus un pieejamus pakalpojumus visai teritorijai” [235]. Apkārtējo pagastu attīstības programmas lielākoties ir novecojušas, un pašlaik ir nepieciešams izstrādāt kopēju programmu, kurā būtu saglabātas Kuldīgas pilsētas attīstības programmas stiprās puses.

Pilsētu vēsturisko centru saglabāšanas risinājumus iespējams iestrādāt dažādos plānošanas dokumentos. Viens no tiem ir teritorijas plānojums. Arhitekta nozīmi plānošanas procesā trāpīgi raksturojis somu pilsētplānotājs T. Toivonens: „Tajā ietilpst ne tikai vispārīgi pieņemtā un atzītā

„dizainera” un „plānotāja”, bet arī „politiķa”, „sociālā inženiera”, „urbānista” un „aģitatora” loma.” [186].

2002. gadā Kuldīgā stājās spēkā teritorijas plānojums, kurā noteiktas perspektīvās attīstības zonas un aizsargājamās teritorijas. Specifiski nosacījumi un apbūves noteikumi izstrādāti Kuldīgas vecpilsētai kā valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklim un tā aizsardzības zonai, kā arī pilsētas nozīmes aizsargājamā apbūves teritorijai. Pilsētas nozīmes aizsargājamās apbūves teritorijas robežas sakrīt ar 1969. gadā apstiprinātās valsts aizsardzības zonas un apbūves regulēšanas zonas robežām.

Jebkurā Latvijas mazpilsētā, arī Kuldīgā, nozīmīgs plānošanas jautājums ir vēsturiskās apbūves atjaunošana vietās, kur tas nepieciešams un iespējams. Lai noteiktu valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļa vērtīgākās ēkas un kultūrainavas, 2009. gadā veikta Kuldīgas vēsturiskā centra inventarizācija. Ēku un vides apsekošanai un izvērtēšanai izmatota Dānijā 1990. gadā izstrādātā un turpmākajos gados plaši lietotā datorizēta programma „InterSAVE” (skat. 2.2. nod.). Inventarizācijā tika konstatētas vietas, kurās būtu atjaunojama vēsturiskā apbūve, un teritorijas, kas būtu sakārtojamas, ierīkojot tur apstādījumus (3.4.2. att.). Par Kuldīgas pašvaldības nozīmes aizsargājamās apbūves teritoriju šāds pētījums nav veikts, tādēļ katrs būvniecības ieceres gadījums pašvaldībai jāizvērtē atsevišķi. Lai mainītu šo situāciju un atjaunotu zaudētos vecpilsētas apbūves un plānojuma elementus, nepieciešams kopējs, pilsētas teritorijas plānojumā integrēts vecpilsētas apbūves un pilsēt būvnieciskās struktūras atjaunošanas plāns. Tas stiprinātu vecpilsētas telpisko vienotību un kāpinātu tās arhitektonisko izteiksmību.

3.4.2. att. Saudzējamās un potenciāli rekonstruējamās apbūves zonas Kuldīgas pilsētas vēsturiskajā centrā [171].

Pilsētas arhitektoniski telpisko struktūru veido arī ielas un laukumi. Kuldīgas gadījumā tie ir arī vēsturisko attīstību ilustrējošie elementi: trīs vēsturiskie tirgus laukumi un tranzīta ielas, kurām ir bijusi nozīme pilsētas plānojuma veidošanās procesā (skat. 1. nod.). Vecpilsētas plānošanas pamatzuddevums ir atslogot to no cauri braucošā transporta un nodrošināt ar stāvvietām, dodot prioritāti gājējiem. Lai panāktu efektīvu gājēju zonas apkalpošanu un sasniedzamību, apstiprinātajos detālpāņojumos paredzēts vecpilsētas kvartālos izbūvēt un labiekārtot iekšējās ielas. Šādi risinājumi realizēti, piemēram, Šaurā ielā [128] un Torņa ielā [126], kur vēsturiskie ēku pagalmi ir pārvērsti par

iekškvartālu ielām. Pilsētas plānojuma dokumenti vērsti uz to, lai saglabātu un attīstītu Liepājas ielu kā galveno gājēju komunikāciju trasi un veidotu jaunas gājēju ielas, kas savienotu šo ielu ar Ordeņa pils vietu, veco tiltu un Ventas krastu.

Nozīmīgs plānošanas jautājums ir Kuldīgai raksturīgās panorāmas jeb silueta saglabāšana. Kuldīgas vecpilsētas panorāma un siluets atspoguļo vietējās dabas ainavas īpatnības, kā arī ilustrē apbūves semantiku, izceļot svarīgāko. Vecpilsētas siluetā redzama ierindas apbūve, sabiedriskās ēkas un pāri visam – sakrālo būvju, baznīcu, torņi. Dažādos laikos svarīgākie objekti ir mainījušies, un tas ietekmējis arī pilsētas siluetu, piemēram, viduslaikos un hercogistes laikā silueta dominante bija pils un tās aizsargmūri, 18. gs. – pilsdrupas, bet kopš 19. gs. sākuma – baznīcu torņi. Kuldīgas siluetā būtu novērojamas padomju laikā ieviestās izmaiņas, piemēram, tornis Liepājas ielā, kurš ir celts kā tehniska būve iekšlietu ministrijas sakaru nodrošināšanai. Iespējams plānošanas risinājums ir Kuldīgai raksturīgās panorāmas jeb silueta aizsardzības zonu noteikšana – šajās zonās nebūtu vēlami jauni vertikāli akcenti, piemēram, tehniskas ierīces: vēja ģeneratori, sakaru torņi, antenas u. tml. Šādi draudi ir novēršami ar kompleksu plānošanu, kurā vecpilsētas aizsardzība tiek skatīta ne tikai pilsētas administratīvo robežu ietvaros, bet arī novada un, ja nepieciešams, visa reģiona teritorijā. Pilsētas siluets atspoguļo mūsdienu tendences un var būt mainīgs, tomēr, balstoties uz vizuālās ietekmes analīzes secinājumiem, izstrādājami TP grozījumi, kuros jāievēro individuāla pieeja zonām, kas piekļaujas Kuldīgas vecpilsētai, vai reljefa dēļ iespaido skatu gan no tās, gan uz to.

Lai pilnvērtīgi saglabātu pilsētu vēsturiskos centrus, nepieciešams noteikt visiem zināmas un saprotamas to robežas. Pašlaik Kuldīgā aizsardzība tiek piemērota vairākām atšķirīgām teritorijām: ir valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis ar tā aizsargjoslu [121], pašvaldības nozīmes vēsturiskās apbūves zonas (kas sakrīt ar 1969. g. pilsētībūvniecības pieminekli) un UNESCO apstiprinātā teritorija. Būtu jānosaka vienota teritorija, kas iekļautu visas Kuldīgas vecpilsētas centrālās daļas vērtības un ilustrētu pilsētas attīstību. Šai teritorijai jābūt aptverošākai nekā 1997. gadā apstiprinātā pilsētībūvniecības pieminekļa teritorija, kas neiezīmē pilsētas attīstības virzienus un neietver 1984. gadā izslēgtās teritorijas [370], kurās pēc Otrā pasaules kara apbūve zudusi (kopā ar teritorijām, kas atrodas aiz tām). UNESCO nacionālajā sarakstā iekļautajai teritorijai būtu jāilustrē pilsētas attīstības virzieni [455; 453'] un tā sakristu ar pilsētas nozīmes vēsturiskajām apbūves teritorijām, kas ietver visas Kuldīgas vērtības.

Lai aizsargātu pilsētas vēsturisko centru pasaules mērogā, tam jābūt aizsargātam ne tikai pašvaldības, bet arī valsts līmenī. 8. pielikumā sniegti piedāvātie varianti pilsētībūvniecības pieminekļa robežu paplašināšanai, lai tās sakristu ar UNESCO nacionālajā sarakstā iekļauto teritoriju „Kuldīgas vecpilsēta Ventas senleja”. Lai šī zona ietvertu visas nozīmīgākās vecpilsētas vērtības un ilustrētu pilsētas attīstības fāzes, autore robežu paplašināšanai iesaka 2. variantu.

Projektēšanā jāuzsver arhitekta kā kultūrvēsturiskās vides veidotāja lomu. Arhitektiem jāapzinās, ka tas, cik lielā mērā viņi iesaistās ēku un pilsētu plānošanā, nosaka, kāda fiziskā vide tiek radīta sabiedrības funkcionēšanai. Lai pilsētu vēsturiskie centri tiktu attīstīti arvien kvalitatīvāk, nepieciešamas plašas diskusijas gan speciālistu, gan iedzīvotāju vidū [467]. „Arhitekta profesijai ir ne tikai tehniskā puse – prasme uzzīmēt izdomāto objektu, bet arī atbildība par vides kultūras veidošanu plašākā

nozīmē – tā nav tikai viena ēka vai būve, cilvēks ar savu darbību izmaina pasauli un vidi. Cilvēka darbībai arhitektūras jomā vajadzētu būt ļoti pārdomātai un mērķtiecīgai – lai tas, ko darām, dabai un pasaulei ir maksimāli skaists. Tā ir liela atbildība, tāpēc vajadzīga bāze, lai drīkstētu to darīt,” [185] uzskata arhitekts Imants Timermanis.

Mūsdienu arhitektūras process ir konfliktiem bagāts. Tos provocē sabiedrības un uzņēmēju atšķirīgās intereses, kurās arhitekts cenšas iespraukties ar savu redzējumu. Mūsdienu arhitektūra ir dažādu stilu sajaukums. Jaunu ēku arhitektūra vēsturiskā vidē ir temats, par kuru arhitektiem ir kardināli atšķirīgi viedokļi – daļēji tāpēc, ka arhitektūra tiek vērtēta ne vien racionāli, bet arī emocionāli, daļēji tādēļ, ka arhitektūru ietekmē visdažādākās jomas. Iespaidu uz jauno namu izskatu atstāj gan kāpumi un kritumi valsts ekonomikā [118], gan sabiedrības informētība, gan likumdošanas normas un politiskās nostādnes [197]. Tā kā vēsturisku ēku atjaunošana, tāpat kā jaunu, kvalitatīvu ēku projektēšana un būvniecība [182], prasa ievērojamus līdzekļus, vairums projektu šodien tiek veidoti pēc taupības principa.

Par to, kas ir laba un kvalitatīva arhitektūra Latvijā ir veiktas gan speciālistu un iedzīvotāju aptaujas [197; 203], gan mēģināts izstrādāt un apstiprināt Arhitektūras kvalitātes likumu, kura mērķis būtu pasargāt sabiedrību no vides kvalitātes pazemināšanās. Veicināma ir konkursu rīkošanas prakse, taču arhitektūras skiču konkursus nedrīkst pielīdzināt iepirkumu konkursiem, kuros galvenais izvēles kritērijs ir cena [65]. Latvijā praktizējošiem arhitektiem ir dažādi viedokļi par labu arhitektūru. Var piekrist arhitekta Pētera Bajāra viedoklim, ka par kvalitatīvu arhitektūru var uzskatīt tādu, kura būs saglabājusi savu vērtību arī pēc laika distances – 100 gadiem. Arhitekts Juris Poga iebilst šim viedoklim norādot, ka tas, kas kādreiz licies labs, nākotnē var izrādīties vislielākā kļūda, jo vairs neatbilst lietotāju prasībām. Šādi piemēri pilsētvidē ir sastopami ik uz soļa, piemēram, tipveida daudzstāvu daudzdzīvokļu ēkas un to rajoni, kas uzbūvēti pēc Otrā pasaules kara. Pareizs ir arī arhitekta Andra Kronberga viedoklis, ka laba arhitektūra ir tā, kurai ir individuālas iezīmes, tomēr tā iekļaujas apkārtējās vides kontekstā [197].

Projektējot vēsturiskā vidē, arhitektam jāapzinās gan sava profesionālā, gan ētiskā atbildība [158]. Nepietiek tikai ar konkrētas ēkas vai būvvietas apskati. Lai izprastu vides specifiskās un aizsargājamās vērtības, tā jāskata plašākā kontekstā, jāiepazīst apbūves stilistika. Pasūtītāja prasības nedrīkst iespaidot profesionālu projektētāju tiktāl, ka tiek ignorētas vietas vērtības un raksturs. Projektētājam jāvērtēina rast kopsaucēju starp pasūtītāja vēlmēm un vides specifiku, jāskaidro no vides rakstura izrietošās prasības, jāvērtēina īstenot pasūtītāja ieceres, respektējot kultūrvēsturisko mantojumu, jo pasūtītājam bieži vien nav izpratnes par vecpilsētas kopējām vērtībām un to, ka arī viņa ēka ir kompleksa sastāvdaļa. Īpašniekiem dažkārt šķiet, ka ēkas autentiskās detaļas saglabājušās tikai tādēļ, ka iepriekšējiem īpašniekiem nav bijis naudas, par ko tās atjaunot vai nomainīt, bet, ja finanšu pietiek, tad ēka jāuzlabo atbilstoši mūsdienu prasībām. Ja izpratnes par vides kopīgajām iezīmēm un specifiskajām prasībām nav arī projektētājam, tad grūti panākt vēsturiskajai videi atbilstošu rezultātu.

Kuldīgas vecpilsētas mantojums tiek aizsargāts ilgstoši, tādēļ nav jāizstrādā jauna normatīvā bāze un politiskā līmenī jālemj, vai vēsturiskā vide ir saglabājama, vai ne. Kopš 2002. gada Kuldīgā teritorijas attīstības nosacījumi un to detalizācija ir mainījusies divas reizes, un pēc 2011. gadā veiktās

pilsētībūvnieciskās un arhitektoniskās izpētes tie jāmaina vēlreiz.

Pētījuma rezultātā izstrādāta metodika (9. pielikumā), kuras mērķis ir novērst iespējamās kļūdas Kuldīgas vēsturiskā centra ēku izpētes, apsaimniekošanas, atjaunošanas un pārbūves procesos. Metodikā nozīmīga loma piešķirta gan pašvaldībai, gan ēku īpašniekiem, jo viņi ir savā teritorijā esošo kultūrvēsturiskā mantojuma objektu tiešie sargātāji, tāpēc rezultātus iespējams sasniegt, tikai savstarpēji sadarbojoties. Atjaunojot vecpilsētas ēkas saskaņā ar šo metodiku, katrā atsevišķā gadījumā tiktu apzināta visa pieejamā informācija par objektu un par to tiktu informēts ēkas īpašnieks; būtu zināmi skaidri ēkas atjaunošanas nosacījumi, tiktu domāts par tās apsaimniekošanu un veikta apsaimniekošanas uzraudzība. Šīs metodikas izmantošana nodrošinātu pēctecību, kas pamatojas uz jau izstrādātajiem pētījumiem par vēsturiskajām ēkām, un aktuālāko Kuldīgas vecpilsētas ēku atjaunošanas problēmu risināšanu.

SECINĀJUMI

1. Hipotēzes par Kuldīgas pilsēt būvniecisko attīstību līdz 1797. gadam (pirmais zināmais pilsētas plāns) balstās uz rakstīto avotu interpretācijām, tajās minēti atšķirīgi datējumi, fakti un personas. Iepriekšējos pētījumos konstatētās attīstības fāzes – Vecpilsēta, Pilsmiests, Kalnamiests – ir koriģējamas. Pilsētas attīstība pašreizējā vietā ir sākusies Kalnamiesta teritorijā, pēc tam būvēta ordeņa pils, apmetne ap to un Pilsmiests. Arheoloģisko pētījumu rezultātā pašreizējie pieņēmumi par Kuldīgas attīstību var būtiski mainīties arī turpmāk, tādēļ tie jāturpina.
2. Vecpilsētas panorāma atspoguļo vietējās dabas ainavas īpatnības, kā arī ilustrē apbūves semantiku, izceļot svarīgāko dažādos laika posmos (pils, pilsdrupas un baznīcu torņi uz ierindas apbūves fona). Kuldīgai raksturīgās panorāmas jeb silueta aizsardzības zonu noteikšana ir nozīmīgs plānošanas objekts – jāievēro individuāla pieeja zonām, kas piekļaujas Kuldīgas vecpilsētai vai reljefa dēļ iespaido skatu gan no tās, gan uz to. Kompleksas plānošanas uzdevums ir atrast līdzsvaru starp tehniska rakstura objektiem un vecpilsētas ainavu. Ir apzināti vairāki objekti, kas izjauc vecpilsētas silueta harmoniju, tādēļ izvērtējamas to nojaukšanas iespējas.
3. Kuldīgas pilsētvidē mūsdienās visskaidrāk nolasāmie vēsturiskā centra attīstības posmi:
 - 13. gs. pilsētas plānojums, kas attīstījies saskaņā ar vietējiem dabas apstākļiem;
 - apbūves attīstība gar galvenajiem ceļiem no 16. gs., kad tika apvienotas pilsētas vēsturiskās daļas un nojaukti nocietinājumi;
 - 18. gs. beigu un 19. gs. sākuma koka ēkas, kā arī 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma mūra ēkas;
 - pilsētvides izmaiņas 20. gs. otrajā pusē: ēku sagrūšana, pārbūves, dažkārt jaunbūves un pilsētvides elementi, kā arī apbūves (lielmēroga dzīvojamo rajonu un vienģimeņu dzīvojamo ēku) attīstība ārpus vēsturiskā centra.Kuldīgas plānojuma attīstību vairāk ietekmējuši dabas apstākļi, bet apbūves attīstību – cilvēcisks faktors, proti, vēlme būvēt mājokļus drošā un saimnieciski izdevīgā vietā, tos pārbūvēt un paplašināt.
4. Kuldīgas kultūrvēsturiskā mantojuma vērtību veido virkne materiālo faktoru, no kuriem nozīmīgākie ir pilsētas plānojums, apbūve un vietējie dabas dotumi, kas kopā veido harmonisku vecpilsētas kompleksu, kā arī atsevišķi objekti, ēkas un to detaļas – būvgaldniecības, akmens un metāla izstrādājumi. Kuldīgas vēsturisko mantojumu raksturo arī nemateriāli faktori – vecpilsētas aura un senatnīguma izjūta, kā arī vietējās kultūras tradīcijas. Kopumā Kuldīgas vēsturiskā centra vērtību veido ainava, kurā saglabājušās gan liecības par cilvēka iecerēm pārveidot dabu, gan dažādus laikmetus raksturojoši kultūrvēsturiski objekti.
5. Vecpilsētas mantojums tiek aizsargāts ilgstoši – sākot no 1948. gada atsevišķi objekti, bet no 1969. gada vēsturiskā centra teritorija –, tādēļ nav vajadzības izstrādāt jaunu normatīvo bāzi un politiskā līmenī lemt, vai vēsturiskā vide ir saglabājama. Mantojuma saglabāšanas vietējie normatīvi ir vairākkārt mainījušies, jo tie nav izstrādāti, balstoties uz izpētiem datiem. 2012. gadā Latvijā atzīti speciālisti veic Kuldīgas pilsēt būvniecības un arhitektūras pētījumu. Saskaņā ar tā rezultātiem nepieciešams izstrādāt pamatotus un detalizētus nosacījumus.

6. Kuldīgā aizsardzība valsts un pašvaldības līmenī tiek piemērota vairākām atšķirīgām teritorijām, kā arī UNESCO Nacionālajā sarakstā apstiprinātajai teritorijai. Teritoriju robežas vairākkārt mainītas, pārsvarā tās samazinot. Būtu nosakāma vienota un sabiedrībai pamatojama visu līmeņu instancēs aizsargāta teritorija, kas iekļautu visas Kuldīgas vecpilsētas centrālās daļas vērtības un ilustrētu pilsētas attīstību. Ieteicams mainīt pieminekļa datējumu uz 13.– 20. gs. sākumu. Darbā piedāvāts (8. pielikuma 2. variants) konsolidēt pašreizējās aizsardzības teritorijas – paplašināt pilsētībūvniecības pieminekli un noteikt tā aizsargjoslu, kas būtu arī pašvaldības nozīmes aizsardzības teritorija.
7. Latvijā kultūras mantojuma vērtību saglabāšanai ir pietiekama normatīvā bāze: starptautiskā līmenī – konvencijas, valsts līmenī – likumi un Ministru kabineta noteikumi, pašvaldību līmenī – teritoriju plānojumi un saistošie noteikumi. Valsts normatīvie dokumenti nosaka saskaņošanas, būvniecības, uzraudzības un citu procesu vispārējo kārtību, bet konkrētas pilsētas vides un objektu attīstība nosakāma pašvaldības līmenī. Promocijas darbā pētīto Latvijas pilsētu pašvaldību līmeņa normatīvajos aktos saglabājamās kultūrvēsturiskās vērtības nav pietiekami detalizētas un izskaidrotas sabiedrībai.
8. Pilsētu vēsturisko centru kvalitātes saglabāšanas nodrošinātājas galvenokārt ir pašvaldības – gan ar normatīvajiem aktiem, gan ar finansiālu un morālu atbalstu. Mantojuma saglabāšanu nodrošina formāli un neformāli procesi. Izpildot tikai formālās prasības, kvalitāte nav nodrošināma. Stratēģiskā līmenī Latvijas pilsētu normatīvo aktu nostādnes ir vērstas uz kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un tās ir formulētas līdzīgi, taču dažādās pilsētās priekšplānā ir izvirzītas savas prioritātes, kas saistītas ar konkrētās pilsētas attīstības nostādnēm. Kopumā Latvijas pilsētām trūkst konkrētu vēsturiskā mantojuma saglabāšanas plānu, kuros būtu noteiktas atbildīgās personas, finansējums, termiņš un uzraudzības instrumenti. Visās Latvijas pašvaldībās, kuru teritorijā atrodas kultūrvēsturiski objekti, to aizsardzības darbs ir komplicēts un pilnveidojams process, kurā pilsētas attīstība jāskata ilgtermiņā.
9. Kuldīgā ir izstrādāta Vecpilsētas saglabāšanas un aizsardzības programma, tomēr šīs aktivitātes ir periodiskas un atkarīgas no piesaistītā finansējuma. Katru gadu tiek izstrādāts konkrēts rīcības plāns, kas gan ne vienmēr saskan ar kopējo programmu un tās mērķiem. Nepilnības mantojuma saglabāšanas politikā rada ilgstošs rezultatīvo rādītāju trūkums – netiek izvērtētas veiktās aktivitātes un finansējuma izlietošanas lietderība, tāpēc nav iespējams novērtēt padarītā efektivitāti.
10. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana ir efektīvāka, ja tajā piedalās vietējie iedzīvotāji un kopienas. Kuldīgas sabiedrība nav orientēta uz vietējo kopienu veidošanu un aktīvu līdzdalību kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā. Kopienu veidošana būtu veicināma pašvaldības un valsts institūcijām. Ieteicams veidot amatnieku, mākslinieku, rakstnieku un fotogrāfu u. c. kopienas un sekmēt šo kopienu kopējo atbildību par apkārtējo pilsētvidi un tās saglabāšanu.
11. Ēku atjaunošanā, projektēšanā un celtniecībā ir lietderīgi izmantot vietējo industrijas un amatniecības potenciālu. Saskaņā ar pastāvošajiem normatīvajiem dokumentiem pašlaik Latvijā, arī Kuldīgā, apjomīgi atjaunošanas darbi tiek veikti, izmantojot finansiāli lētākos materiālus un

meistarus/amatniekus. Šāds valsts normatīvais regulējums neveicina atbildību un darba kvalitāti, kā arī reģionālo un vietējo amata prasmju pēctecību.

12. Līdz ar nepārvaramiem apstākļiem (*force majeure*) vecpilsētas vidi var neatgriezeniski mainīt vai pat sabojāt šādi faktori:

- jauni apjomi vēsturisko apjomu vietās un to arhitektoniskais risinājums;
- augsta apbūve un ierīces vēsturiskā centra tuvumā un tā uztveres zonā;
- oriģinālo vēsturisko detaļu aizstāšana ar mūsdienīgām;
- labiekārtojums un pilsētvides elementi;
- inženiertehniskās un sakaru komunikācijas.

Šos pilsētvidi veidojošos elementus nepieciešams reglamentēt apbūves noteikumos.

13. Vēsturiskās vides uzturēšanā un attīstībā pastāv vairākas pieejas. Viena no tām (zinātniski pamatota) ir seno celtnu autentisko daļu konservēšana un konsekventa nodalīšana no jaunās apbūves. Cita pieeja ir repliku veidošana (Kuldīgā vairākas ēkas uzbūvētas), lai būtu „kā senāk”. Šajā gadījumā var rasties nespēja nodalīt jauno apbūvi no vēsturiskās. Vēsturiskās vides attīstības mērķis ir akcentēt un izcelt uzkrātās vērtības, piemērojot tās mūsdienu funkcionālajām vajadzībām. Arhitekta jaunradei jābūt vērstai uz to, lai ēka iekļautos kopējā apbūves kontekstā, tomēr tās detalizācijā būtu nolasāms, ka celtnē tapusi mūsdienās.

14. Pašvaldībai nepieciešams izstrādāt metodiku, jo nepieciešams nodrošināt veikto pētījumu pēctecību, iedzīvotāju informētību par viņu ēku stāvokli, vērtībām un skaidriem ēkas atjaunošanas nosacījumiem, kā arī noteikt atjaunošanas vai pārbūves prioritātes. Veicināmas un atbalstāmas visas aktivitātes, kas nodrošina ēku uzturēšanu un apsaimniekošanu, arī tās uzraudzību. Nozīmīga loma šajā metodikā piešķirama gan pašvaldībai, gan ēku īpašniekiem, jo kultūrvēsturisko vērtību glābšanā un saglabāšanā līdztekus pieminekļu aizsardzības bāzes nostiprināšanai nepieciešams arī praktisks atbalsts un padomi. Pētījuma rezultātā, pašvaldības administratīvā procesa sakārtošanai kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas jomā, izstrādāta metodika (9. pielikums).

PIELIKUMI

1. Kuldīgas pilsētas iedzīvotāju un ēku skaits	161
2. Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu ietekmējošie faktori	163
3. Kuldīgas, Ventspils, Cēsu, Liepājas un Aizputes kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un attīstības nostādņu salīdzinošā analīze	166
4. CHIP metodikas un InterSAVE programmatūras apraksts	183
5. Aptaujas „Kuldīgas pašvaldības veikto aktivitāšu apmeklētība, informācija par tām un to lietderību raksturojums” analīze	187
6. Vienota ansambļa „Kuldīgas vecpilsēta Ventas senlejā” sagatavošanās darbi iekļaušanai UNESCO Pasaules mantojuma pamatsarakstā 2010. gadam	191
7. Pētījuma „Kuldīgas vēsturiskā centra inventarizācija” anketa ēkai 1905. gada ielā 1	193
8. Kuldīgas vecpilsētas aizsargājamās zonas	202
9. Kultūrvēsturiskā mantojuma atjaunošanas administratīvā procesa sakārtošanas un uzlabošanas metodika Kuldīgas vecpilsētā	206

1. pielikums

Kuldīgas pilsētas iedzīvotāju un ēku skaits

Gads	Iedzīvotāju skaits	Ēku skaits		Avots
		Mūra	Koka	
Ordeņa laiki (13. – 16. gadsimts)	Līdz 1500-2000			[76]
Ap 1640. gadu	Līdz 2000			[99], [18]
17.gs.		300		[18]
1665. – 1678.	1500			[76]
1680.	Līdz 3000			[18]
17.gs. beigas/ 18. gs. sākums	Ap 1000			[18]
Ziemeļu kara laikā (1700.-1721.)	Ap 500			[99]
1796.	1176	146		[99]
1800.	1276			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1802.	1352	134		Derschau E. G., Keyserling P. I. Beschreibung der Provinz Kurland - minēts [254]
		8	120	
1805.	1797	134		[99]
		8	126	
1818.		195		[99]
1823.	2338	215		Bienenstamm H. Beschreibung der kaiserlich-russischen Gouvernements Jurland und Semgallen - minēts [254; 99]
		18	197	
1825.	2799			[403]
1835.		208		[99]
1841.	3829	208		Bienenstamm H. Geographischen Abriss der deutschen Ostseen provinzen Russlands - minēts [254; 360]
		25	183	
19.gs. vidus		205		Antoniška D. „Kuldīga 19. un 20.gs mijā” - minēts [254]
		18	187	
1856	4818			[403]
1862.	5215			[99]

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

Gads	Iedzīvotāju skaits	Ēku skaits		Avots
		Mūra	Koka	
1863.	4618			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1865.		245		[99]
1879.		Vairāk kā 250		[532]
		Ap 200	Ap 200	
1881.	8072			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1897.	9720			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254; 403]
1904.	9462			[403]
1910.	9645			[403]
1913.	10778			[403]
1914.	11 700			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1915.	11690			[403]
1920.	4915	686		Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1925.	6912			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1929.		228		Kuldīgas Konversācijas vārdnīca. - minēts [254]
		413	96	
1930.	6921			Latviešu Konversācijas vārdnīca. 10. sēj. - minēts [254]
1935.	7180	868		Krafta Ž. Kuldīgas apriņķis. „Dzīve un darbs”. 1937. - minēts [254]
		487	381	
1967.	11 400			Latvijas Mazā enciklopēdija. - minēts [254]

2. pielikums

Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu ietekmējošie faktori

Daba, laika apstākļi. Postošs faktors vēsturiskā mantojuma saglabāšanai ir nokrišņi, saules iedarbība, sals un koki, kas atrodas pārāk tuvu ēkai, neatgriezeniski ietekmējot tās konstrukcijas un apdari. Ja celtnē nav pasargāta no lietus, sniega un gruntsūdeņu ietekmes, tā ļoti ātri var kļūt neizmantojama un pakāpeniski sabrukt. Mūsu klimatiskajos apstākļos liela nozīme ir jumta segumam, kuram vienmēr jābūt labā tehniskā stāvoklī. Tāpat ļoti būtiski ir novadīt notekūdeņus no ēkas. Tas prasa maz resursu un līdzekļu, bet bieži netiek veikts. 1. attēlā redzamajā piemērā ēka tiek bojāta, jo netiek novadīti lietus ūdeņi. Noēnojums un mitrums var veidoties arī no pārāk tuvu ēkai augošiem kokiem, krūmiem un vītenaugiem. Tāpat ēku, it sevišķi, ja tā ir koka konstrukcija, apdraud pie pamatiem esošās puķu dobes, kurām katru gadu zeme tiek uzbērtā arvien augstāk. Salīdzinot 19. gs beigu un mūsdienīgu Kuldīgas fotoattēlus, redzams, ka šodien koku skaits palielinājies pat par 50 % (skat. darba 1. nodaļā.)

1. att. Pārāk augstu izvietotas notekcaurules un puķudobes pie ēkas pamatiem bojā tos

Koki, kas aug pārāk tuvu ēkām, noēno tās, ar saknēm izcilā pamatus, lūstot bojā jumta segumu. Visbiežāk tie ir izauguši pašsējā un īpašnieki nav sējeņus laikus izrāvuši, bet lielus kokus vairs neatļauj zāgēt pilsētu vides un ainavu speciālisti, kas uzskata, ka koks konkrētajā ainavā labi iederas. Lieliem kokiem nevajadzētu augt tuvāk par pieciem metriem no ēkas. Bieži vien izvēle jāizdara starp koku, kas, iespējams, konkrētajā vietā nav stādīts, un vairākus gadsimtus saglabājušos ēku.

Jebkuru celtni ietekmē fiziska novecošana, īpaši tas raksturīgs koka ēkām un detaļām, piemēram, dēļu jumtiem u. tml. Katra oriģināla un vizuāli interesanta vēsturiskā koka ēka būtu jāaizsargā un jāveic koksnes konservācija.

Likumdošana. Kuldīgas vecpilsēta ir valsts nozīmes pilsētbūvniecības piemineklis, kurā atrodas arī valsts nozīmes arhitektūras, mākslas, vēstures un arheoloģijas pieminekļi, ko sargā likums „Par

kultūras pieminekļu aizsardzību". Pieminekļu likumdošanā ir termins – apgrūtinājumi. Arī, ierakstot īpašumu, kurā atrodas arhitektūras piemineklis, Zemesgrāmatā, tiek aizpildīta aile „Apgrūtinājumi” – tas nozīmē ierobežotu saimniecisko darbību un aizsardzības zonu ievērošanu. Atvieglājumi (īpašuma nodokļi) sakarā ar šiem ierobežojumiem ir minimāli, salīdzinot ar peļņu, ko dotu pieminekļa intensīva izmantošana. Investori, kuri ir gatavi investēt līdzekļus ēkas vai kompleksa atjaunošanai, ir neizpratnē par to, kāpēc valsts neveicina pieminekļu atjaunošanu un nepiedalās tajā ar līdzfinansējumu vai speciālistu konsultācijām. Uzņēmīgiem investoriem atbalstu sniedz tikai pāris atbalsta organizāciju: Valsts Kultūrkapitāla fonds un Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Pārsvārā tiek atbalstīta tikai objektu izpēte un avārijas stāvokļa novēršana, jo kopējais finansējums ir neliels un nepietiekams.

Apsaimniekošanas problēmas. Kuldīgas vecpilsētas ēkās pārsvarā ir privatizēti atsevišķi dzīvokļi, un, lai tās apsaimniekotu, ēkas būtu jānodod kopējam apsaimniekotājam. Vecpilsētas ēkās zem viena jumta mājokļi ar krasi atšķirīgu sociālo stāvokli un finansiālajām iespējām. Šī iemesla dēļ bieži netiek sakārtotas nesošās un norobežojošās konstrukcijas. Arī dzīvokļu īpašnieki nereti uzskata, ka viņiem jā rūpējas tikai par savu mājokli, bet par koplietošanas telpām, jumtu, fasādi un pagalmu jāgādā kādam citam. Sadarbojoties ar namu apsaimniekotājiem, Kuldīgas Dome izveidoja darba grupu, kas izvērtēja ēkas, kuras nav aizsargājamo objektu sarakstos, bet pēc darba grupas atzinuma uzskatāmas par saglabājamām. Šo ēkas apsaimniekošanas, atjaunošanas vai rekonstrukcijas noteikumi tiek ierakstīti _____ līgumā _____ ar apsaimniekotāju, tādējādi informējot to par vecpilsētas ēku atjaunošanas un apsaimniekošanas nosacījumiem.

Pilsētas attīstības ietekme. Katram laikmetam raksturīgas atšķirīgas celtnes, izmantotie materiāli un tehnoloģijas, kas veido pilsētas dzīvo seju. Jebkuri būvdarbi vecpilsētā bojā tās vidi. Troksnis, vibrācija, izplūdes gāzes, izārdīts senais bruģis, iznīcināti apstādījumi, jaunu materiālu un tehnoloģiju lietojums – tas viss grauj gadsimtos veidojušās mikrovides gaisotni. Lai saglabāšanas un restaurācijas darbi būtu veiksmīgi, ir jārespektē ēku arhitektūras un plānojuma vēsture, jā saglabā tās īpaši raksturīgās pazīmes. Vēsturisko ēku un plānojumu atjaunošanā jāievēro daži pamatprincipi:

- atjaunošanas vai plānotās pārbūves mērķis;
- līdz minimumam samazināta iejaukšanās vēsturiskajā vidē un atsacīšanās no mūsdienīgu elementu un materiālu izmantojuma, atjaunojot vēsturiskas vērtības;
- bojājumu novēršana;
- atgriezeniskā saite ar vēsturi, līdz minimumam samazinot neatgriezeniskas izmaiņas [451].

Būtiskas pārmaiņas, kas traucē vēsturiskās vides uztveri, Kuldīgas vecpilsētā, ir atstājis padomju laika uzslāņojums. Tas būtu likvidējams un atjaunojama vēsturiskā apbūve vai ielu segumi, ēku apdares detaļas un jumtu segumi.

Cilvēka ietekme kultūrvēsturiskās vides veidošanā. Vispostošāko iespaidu uz visiem mantojuma objektiem atstāj karadarbība – apšaudēs tiek sagrautas ēkas un uzspridzināti tilti, izcirsti parki. Attieksme pret kultūras vērtībām deformējas arī sociālo revolūciju laikā. Pēc 1922. gada agrārās reformas ēkas tika pārbūvētas, pils un muižās ierīkotas skolas, padomju laikā – kolhozu centri un pat

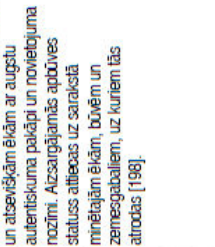
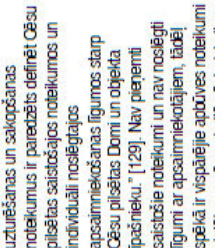

lielfermas. Laukos tika veikti plaši meliorācijas darbi, deportētajām ģimenēm bija liegts atgriezties dzimtajās sētās, rezultātā liels skaits pamestu ēku tika nojauktas vai sagruva.

Mūsdienās Kuldīgas vecpilsētā cilvēku destruktīvā darbība izpaužas, patvaļīgi nojaucot ēkas, kā arī izraisot tīšus vai netīšus ugunsgrēkus (piemēram, neievērojot ugunsdrošības prasības bēniņos u. tml.), kas īsā laikā spēj nodarīt lielus postījumus, jo vecpilsētā ēkas ir būvētas ļoti blīvi un neatbilst mūsdienu ugunsdrošības normatīviem. 2010. gadā Kuldīgas vecpilsētā nodegušas vai ugunsgrēkos cietušas septiņas ēkas. Finansiālu iemeslu dēļ tās bieži netiek atjaunotas un veido „robus” vēsturiskajā apbūvē.

Tūrisma ietekme. Tūristu pieplūdums vērtējams pozitīvi, ja tas rosina vēsturisko ēku īpašniekus sakārtot savas ēkas un to apkārtni, kā arī dod ekonomisku ieguldījumu pilsētas attīstībā. Negatīvā ietekme izpaužas kā transporta plūsmas pieaugums un jaunu, ar tūrismu saistītu objektu – auto stāvlaukumu, tualesu, norāžu u. tml. – parādīšanās kultūrvēsturisku pieminekļu tuvumā.

3. pielikums

Kuldīgas, Ventspils, Cēsu, Liepājas un Aizputes kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības, saglabāšanas un attīstības nostādņu salīdzinošā analīze

Kritēriji	Kuldīga	Ventspils	Cēsis	Liepāja	Aizpute	Talsi
<p>1. Aizsardzības modelis:</p> <p>1.1. Valsts nozīmes aizsardzība: arheoloģijas, pilsētubūvniecības, arhitektūras, mākslas, industriālie pieminekļi.</p> <p>Aizsardzības statusa piemērošanas gads.</p>	<p>- Pilsētubūvniecības piemineklis Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs 13.–19. gs., no 1969. g. platība – 25,9 ha</p> <p>- 3 arheoloģijas pieminekļi: Kuldīgas senpilsēta, Kuldīgas viduslaiku pils, Veckuldīgas pilskaļns ar senpilsētu</p> <p>- 18 arhitektūras pieminekļi</p> <p>- 28 mākslas pieminekļi</p> <p>- 1 vēstures piemineklis: [152]</p> 	<p>- Pilsētubūvniecības piemineklis Ventspils pilsētas vēsturiskais centrs 13.–20. gs., no 1983. g., sastāv no divām atsevišķām teritorijām – Vecpilsēta un Cotaļais</p> <p>- Arheoloģijas piemineklis Ventspils senpilsētā, no 1983. g.:</p> <ul style="list-style-type: none"> 9 arhitektūras pieminekļi; 32 mākslas pieminekļi; 3 arheoloģijas pieminekļi [198] 	<p>- Pilsētubūvniecības piemineklis Cēsu pilsētas vēsturiskais centrs 13.–20. gs., no 1969. g. platība – 31,6 ha</p> <p>- Arheoloģijas pieminekļi: senpilsēta;</p> <ul style="list-style-type: none"> 11 arhitektūras pieminekļi; 6 mākslas pieminekļi; 7 arheoloģijas pieminekļi; 3 mākslas arhitektūras pieminekļi; 1 vēstures piemineklis; 1 arhitektūras, arheoloģijas piemineklis; 2 vēstures, arhitektūras pieminekļi [132] 	<p>- Pilsētubūvniecības piemineklis Liepājas pilsētas vēsturiskais centrs 17.–19. gs., no 1984. g.</p> <ul style="list-style-type: none"> 27 arhitektūras pieminekļi; 77 mākslas pieminekļi; 2 industriālie pieminekļi. <p>Ar LFR Kultūras ministrijas 1998. g. 29. oktobra lēmumu Nr.128 valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis robežas neaizdž paplašinātas, salīdzinot ar 80. gados noteiktajām [162].</p>	<p>- Pilsētubūvniecības piemineklis Aizputes pilsētas vēsturiskais centrs 13.–19. gs., no 1983. g. platība – 411 958 m² [405]</p> <p>- Arheoloģijas pieminekļi: Misriņķaqa senkapī un apmetne; no 1983. g.:</p> <ul style="list-style-type: none"> „Tumšo krogs”, Almodas ielā 7, 18. gs.; (4) Aizputes Sv. Jāņa luterāņu baznīca, Liepājas ielā 3; (5) Baznīcas kalns – pilskaļns, Liepājas ielā 3, Teoras upes labajā krastā; (6) Aizputes pils un ar noietnējuma mūri, Aizputes viduslaiku pils, Liepājas ielā 9, 13. gs., 16/17. gs., 20. gs. [120]. 	<p>- Pilsētubūvniecības piemineklis Talsu pilsētas vēsturiskais centrs 16.–19. gs., no 1938. g.</p> <p>- Arheoloģijas pieminekļi: Talsu pilskaļns ar senpilsētu un Vilkuužas ezera senkapī, Talsu senkapī, Viduslaiku pils, Dzirnavaļns;</p> <ul style="list-style-type: none"> 3 arhitektūras pieminekļi; 18 mākslas pieminekļi [184].
<p>1.2. Pasvaldības nozīmes kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzība (ēkas, zonas, to skaits un platība, normatīvie akti, kuras noteikts, piem., teritorijas plānojums u. c.)</p>	<p>TP noteiktas aizsardzības apbūves nosauktajam saskaņā ar pilsētubūvniecības piemineklī teritoriju, pārējās izstrādāti detalizēti, katrā konkrētā zonā atbilstoši apbūves noteikumi, piem., Mālu ielas apbūvē nav atļauta jumta izbūve teiktas formā u. tml.</p> <p>- 33 potenciāli vietējās nozīmes arhitektūras pieminekļi;</p> <p>- 3 potenciāli valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi.</p>	<p>TP noteiktas aizsardzības apbūves nosauktajam saskaņā ar pilsētubūvniecības piemineklī teritoriju, pārējās izstrādāti detalizēti, katrā konkrētā zonā atbilstoši apbūves noteikumi, piem., Mālu ielas apbūvē nav atļauta jumta izbūve teiktas formā u. tml.</p> <p>- 2 aizsardzības zonas: Jaunpilsēta (19. gs. otrā puse–20. gs. sākums) un Vasarnīcu rajons (19. gs. beigās–20. gs. sākums)</p> <p>- 149 kultūrvēsturiski vērtīgi objekti. Pilsētas kultūrvēsturiski vērtīgo ēku statuss noteikts ēkām un to grupām, kas iekļautas valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā projektā, un atbilstoši ēkām ar augstu autentiskuma pakāpi un novieojuuma statuss atbēoas uz sarakstā minētajām ēkām, būvēm un zemesgabaliem, uz kuriem tās atrodas [198].</p>	<p>TP noteikta aizsardzības apbūve nosauktajam saskaņā ar pilsētubūvniecības piemineklī teritoriju, pārējās izstrādāti detalizēti, katrā konkrētā zonā atbilstoši apbūves noteikumi, piem., Mālu ielas apbūvē nav atļauta jumta izbūve teiktas formā u. tml.</p> <p>- 188 kultūrvēsturiskie objekti (kopā 2005. g.). „Ap vietējās nozīmes kultūras objektiem tiek noteikta aizsargājoša, kas saikā ar īpašuma, uz kura atrodas kultūras piemineklis, zemes gabala robežām. Objektus 2003. gadā apsekoja un izvērtēja darba grupa. Vietējās nozīmes kultūrvēsturisko pieminekļu uzturēšanas un saiposšanas noteikumus ir paredzēts definēt Cēsu pilsētas saistītajos noteikumos un individuāli nosēdējāos apsearmiekošanas figūmos starp Cēsu pilsētas Dornī un objekta īpašnieku.” [129] Nav pienērti saistītie noteikumi un nav nosēdēti figūri ar apsearmiekojājiem, tādēj spēkā ir vispārējie apbūves noteikumi vietējās nozīmes kultūrvēsturiskajiem objektiem, kas atrodas gan pilsētubūvniecības piemineklī, gan ārpus tā.</p>	<p>Ar Liepājas pilsētas Domes 1997. g. 30. janvāra lēmumu Nr.86 apsearmināts centrs:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Liepājas pilsētas vēsturiskais centrs; - Liepājas pilsētas vēsturiskā centra aizsargājamās apbūves robežas nospraustas, ievērojot pilsētas apbūves vērtīgās teritorijas. Vēsturiskā centra aizsargājošā Liepājas apbūves noteikumi (1997) izvirza tīkai vienu prasību: „Projektējot apbūvi Liepājas pilsētas vēsturiskā centra aizsargājamās apbūves aizsargājošā, nedrīkst pasliktināt ainavas kvalitāti. Tas nodrošināšanai apbūvētajā ir tiesīgs pieprasīt pašvaldībai un saņemnt īpašus noteikumus.” <p>Aizsargājamās apbūves teritorijas iedalās mūra, koka un vasarnīcu rajonos. Liepājas apbūves noteikumos teikts, ka aizsargājamās apbūves rajonos ir jāievēro gan atbēdīgās apbūves vai izbūves teritorijas izmāntāšanas un apbūves</p>	<p>TP noteiktas aizsardzības apbūves nosauktajam saskaņā ar pilsētubūvniecības piemineklī teritoriju, pārējās izstrādāti detalizēti, katrā konkrētā zonā atbilstoši apbūves noteikumi, piem., Mālu ielas apbūvē nav atļauta jumta izbūve teiktas formā u. tml.</p> <p>- 31 kultūrvēsturiskie objekti. „Iekādājus projektēšanas, iemontu, logu un durvju nomānu, krāsosānu, pāpīlānosānu, kas maina pilsētai nozīmīgu kultūrvēsturisku objektu izskatu un vēsturisko vērtību, saskaņo Būvvaldē.” [120].</p>	<p>Atsevišķi noteiktu pasvaldības nozīmes kultūrvēsturisku objektu vai teritoriju nav. TP ievēros izstrādāti noteikumi, kas jāievēro ēku būvniecībā, pārbūvē, nojaukšanā, mazo arhitektūras formu izvietosānā, oļu un laukumu rekonstruokojā [184].</p>

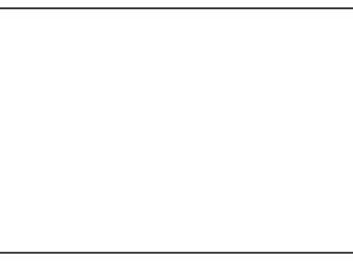
Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>3. Kultūrvēsturiskā mantojuma izpētes līmenis</p>	<p>- 9 pašvaldības nozīmes industriālie pieminekļi [152].</p>	<p>- Pilsētas kultūrvēsturiskās vides analīze (SIA „AIG”, 1998). Pētījumā pirmo reizi izvērtēts Ventispils pilsētas teritorijā esošo vēsturisko ciemu (Gāļinojiems, Žāzdiems, Zakdriems, Knievlauki, Stalckzene, Maurotemis u.c.) plānojums un apbūve. Darbs ietilpa mērā izmantot Ventispils pilsētas teritorijas plānojuma kultūrvēsturiskā mantojuma sadalās un satostāso apbūves noteikumu izstrādē [199].</p> <p>- Pasvaldības speciālistu pētījums (2006), kurā fikcētas kultūrvēsturiskās vērtības ēkas TP ietvaros, lai būtu iespējams piešķirt pašvaldības aizsardzību to atjaunošanai.</p>	<p>- Regenerācijas projekts (pēc Cēsu pilsētas pašvaldības pasūtījuma izstrādāts LV Kultūras komitejas Restaurācijas institūta, 1985-1988). Projekta teksta daļā un 36 grafiskā materiāla sērēnās apkopoti izpētes materiāli, sniegta to analīze un priekšlikumu kompleks pasākumiem pilsētas arhitektoniski vēsturiskās vides, kā arī kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai [166].</p> <p>- Regenerācijas projekts, kas 2005. g. apstiprināts TP ietvaros kā detalplānojums</p> <p>- Izstrādāta kopēja vēsturiskā centra pilsētbūvnieciskā analīze. Kartē „Zaudētie telpu veidošie elementi” –</p>	<p>- Cēsu pilsētas vēsturiskā pilsētas kultūrvēsturiskā vides un mantojuma izpētes rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Vēsturiskā centra ēku inventarizācija ar „InterSAVE” metodi (2000-2001). Inventarizācija veikta, vizuāli apskatot ēkas un novērtējot tās sakarā ar programmatūras piedāvātajiem standartā kodiem: [374].</p> <p>- Vēsturiskā centra kultūrvēsturiskā izpēte (2005-2006), kurā integrēti 2001. g. pētījuma rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Regenerācijas projekts, kura izstrādē veikta arnīvu izpēte un ēku apsekošana dabā (1990). Veikta vēsturiskā analīze, esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar vēsturisko situāciju (vēsturiskās kartes, fotofikcēšanas), sniegti regenerācijas priekšlikumi pilsētvēdes sakārtšanai un vēsturisko ēku atjaunošanai [405].</p> <p>- Pilsētbūvniecības pieminekļa teritorijas iekārtošanas un rekonstrukcijas projekts („Vides studija”, 2009). Izstrādāta veepilcētas arnīvu analīze (veepilcētas panorāmas skatu punkti), pilsētbūvniecības analīze (vēsturiskās apbūves daļjums būvniecības posmos, Lielās ielas notinums ar ēku fasāžu krāsojuma priekšlikumiem, arhitektoniski vēsturiski veftīgās ēku detaļas un pilsētvēdes elementi, kultūrvēsturisko vidi degraucējoši elementi, veftilcētas rakstulftigie ielu</p>
<p>2. Kultūrvēsturiskā mantojuma starptautisks vai vietēja mēroga novērtējums</p>	<p>- UNESCO priekšsaraksts „Kuldīgas veepilcētai Ventas senlejtā” (2004) [209].</p> <p>- EDEN tūrisma galamērķis (2007);</p> <p>- Eiropas mantojuma zīme „Kuldīgas veepilcēta” (2008);</p> <p>- Iekļaušana UNESCO Pasaulles mantojuma Latvijas Nacionālajā sarakstā [2011].</p>	<p>- Cēsu pilsētas pašvaldības pasūtījuma izstrādāts LV Kultūras komitejas Restaurācijas institūta, 1985-1988). Projekta teksta daļā un 36 grafiskā materiāla sērēnās apkopoti izpētes materiāli, sniegta to analīze un priekšlikumu kompleks pasākumiem pilsētas arhitektoniski vēsturiskās vides, kā arī kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai [166].</p> <p>- Regenerācijas projekts, kas 2005. g. apstiprināts TP ietvaros kā detalplānojums</p> <p>- Izstrādāta kopēja vēsturiskā centra pilsētbūvnieciskā analīze. Kartē „Zaudētie telpu veidošie elementi” –</p>	<p>- Vēsturiskā centra ēku inventarizācija ar „InterSAVE” metodi (2000-2001). Inventarizācija veikta, vizuāli apskatot ēkas un novērtējot tās sakarā ar programmatūras piedāvātajiem standartā kodiem: [374].</p> <p>- Vēsturiskā centra kultūrvēsturiskā izpēte (2005-2006), kurā integrēti 2001. g. pētījuma rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Vēsturiskā centra ēku inventarizācija ar „InterSAVE” metodi (2000-2001). Inventarizācija veikta, vizuāli apskatot ēkas un novērtējot tās sakarā ar programmatūras piedāvātajiem standartā kodiem: [374].</p> <p>- Vēsturiskā centra kultūrvēsturiskā izpēte (2005-2006), kurā integrēti 2001. g. pētījuma rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Regenerācijas projekts, kura izstrādē veikta arnīvu izpēte un ēku apsekošana dabā (1990). Veikta vēsturiskā analīze, esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar vēsturisko situāciju (vēsturiskās kartes, fotofikcēšanas), sniegti regenerācijas priekšlikumi pilsētvēdes sakārtšanai un vēsturisko ēku atjaunošanai [405].</p> <p>- Pilsētbūvniecības pieminekļa teritorijas iekārtošanas un rekonstrukcijas projekts („Vides studija”, 2009). Izstrādāta veepilcētas arnīvu analīze (veepilcētas panorāmas skatu punkti), pilsētbūvniecības analīze (vēsturiskās apbūves daļjums būvniecības posmos, Lielās ielas notinums ar ēku fasāžu krāsojuma priekšlikumiem, arhitektoniski vēsturiski veftīgās ēku detaļas un pilsētvēdes elementi, kultūrvēsturisko vidi degraucējoši elementi, veftilcētas rakstulftigie ielu</p>	
<p>- 9 pašvaldības nozīmes industriālie pieminekļi [152].</p>	<p>- Pilsētas kultūrvēsturiskās vides analīze (SIA „AIG”, 1998). Pētījumā pirmo reizi izvērtēts Ventispils pilsētas teritorijā esošo vēsturisko ciemu (Gāļinojiems, Žāzdiems, Zakdriems, Knievlauki, Stalckzene, Maurotemis u.c.) plānojums un apbūve. Darbs ietilpa mērā izmantot Ventispils pilsētas teritorijas plānojuma kultūrvēsturiskā mantojuma sadalās un satostāso apbūves noteikumu izstrādē [199].</p> <p>- Pasvaldības speciālistu pētījums (2006), kurā fikcētas kultūrvēsturiskās vērtības ēkas TP ietvaros, lai būtu iespējams piešķirt pašvaldības aizsardzību to atjaunošanai.</p>	<p>- Cēsu pilsētas vēsturiskā pilsētas kultūrvēsturiskā vides un mantojuma izpētes rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Vēsturiskā centra ēku inventarizācija ar „InterSAVE” metodi (2000-2001). Inventarizācija veikta, vizuāli apskatot ēkas un novērtējot tās sakarā ar programmatūras piedāvātajiem standartā kodiem: [374].</p> <p>- Vēsturiskā centra kultūrvēsturiskā izpēte (2005-2006), kurā integrēti 2001. g. pētījuma rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Regenerācijas projekts, kura izstrādē veikta arnīvu izpēte un ēku apsekošana dabā (1990). Veikta vēsturiskā analīze, esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar vēsturisko situāciju (vēsturiskās kartes, fotofikcēšanas), sniegti regenerācijas priekšlikumi pilsētvēdes sakārtšanai un vēsturisko ēku atjaunošanai [405].</p> <p>- Pilsētbūvniecības pieminekļa teritorijas iekārtošanas un rekonstrukcijas projekts („Vides studija”, 2009). Izstrādāta veepilcētas arnīvu analīze (veepilcētas panorāmas skatu punkti), pilsētbūvniecības analīze (vēsturiskās apbūves daļjums būvniecības posmos, Lielās ielas notinums ar ēku fasāžu krāsojuma priekšlikumiem, arhitektoniski vēsturiski veftīgās ēku detaļas un pilsētvēdes elementi, kultūrvēsturisko vidi degraucējoši elementi, veftilcētas rakstulftigie ielu</p>		
<p>1. Kultūrvēsturiskā mantojuma starptautisks vai vietēja mēroga novērtējums</p>	<p>- UNESCO priekšsaraksts „Kuldīgas veepilcētai Ventas senlejtā” (2004) [209].</p> <p>- EDEN tūrisma galamērķis (2007);</p> <p>- Eiropas mantojuma zīme „Kuldīgas veepilcēta” (2008);</p> <p>- Iekļaušana UNESCO Pasaulles mantojuma Latvijas Nacionālajā sarakstā [2011].</p>	<p>- Cēsu pilsētas vēsturiskā pilsētas kultūrvēsturiskā vides un mantojuma izpētes rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Vēsturiskā centra ēku inventarizācija ar „InterSAVE” metodi (2000-2001). Inventarizācija veikta, vizuāli apskatot ēkas un novērtējot tās sakarā ar programmatūras piedāvātajiem standartā kodiem: [374].</p> <p>- Vēsturiskā centra kultūrvēsturiskā izpēte (2005-2006), kurā integrēti 2001. g. pētījuma rezultāti, izmantojot datus par vēsturiskā centra ēku saglabāšanas vērtību, datējumu, stāvu skaitu, konstruktīvo plānošanas dokumentu, aizsardzības zonu, aizsargājamo ēku un nosaukumu izstrādē [372].</p> <p>- Rekonstruējot ēkas</p>	<p>- Regenerācijas projekts, kura izstrādē veikta arnīvu izpēte un ēku apsekošana dabā (1990). Veikta vēsturiskā analīze, esošās situācijas izpēte un salīdzinājums ar vēsturisko situāciju (vēsturiskās kartes, fotofikcēšanas), sniegti regenerācijas priekšlikumi pilsētvēdes sakārtšanai un vēsturisko ēku atjaunošanai [405].</p> <p>- Pilsētbūvniecības pieminekļa teritorijas iekārtošanas un rekonstrukcijas projekts („Vides studija”, 2009). Izstrādāta veepilcētas arnīvu analīze (veepilcētas panorāmas skatu punkti), pilsētbūvniecības analīze (vēsturiskās apbūves daļjums būvniecības posmos, Lielās ielas notinums ar ēku fasāžu krāsojuma priekšlikumiem, arhitektoniski vēsturiski veftīgās ēku detaļas un pilsētvēdes elementi, kultūrvēsturisko vidi degraucējoši elementi, veftilcētas rakstulftigie ielu</p>		

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

	<p>līmenis”;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arheoloģiskā uzraudzība objektos, arheoloģiskā izpēte Kalna ielā 18, pilskaļnā u. c.; - Zinātnisks pētījums „Kuldīga. Pilsētbūvniecība un arhitektūra” (plānots izdot 2012. g. pavasarī). 		<p>attēlota zudusi apbūve, ēkas, kas būtu jānārauc, un atjaunojamā apbūve [205].</p> <p>Detailizāk izstrādāta viena kvartāla (Nr.6) [411] un 4 Rīgas ielas ēku pilsētbūvnieciskā analīze. Ja darbs būtu turpināts, šāda analīze būtu izstrādāta katrai veģipšētas ēkai. Ēkas analīze ietver tehnisko apsekojumu, arhīvu izpēti, esošās situācijas fiksāciju un arheoloģisko izpēti, jo pils mūru filojūms piešas visā veģipšētā. Dots arhitekta slēdzienis un priekšlikumi par to, kuri uzslāņojumi katras ēkas fasādei – gan interjeram, gan plānojumam – būtu demonējami, bet kas atjaunojams un kādā laikā posmā. Izstrādāti arhitektoniski tehniskie pasākumi vēsturiskā centra apbūves reģenerācijai.</p> <p>Priekšlikums fasāžu sakārtīšanai</p>	<p>pilsētbūvniecības pieminekļi, tiek pieprasīta un veikta ēkas arhitektoniski mākslinieciskā inventarizācija vai izpēte.</p>		<p>skati), ielu struktūra, transporta un gājēju kustības analīze (esošā un plānotā gājēju un autobusa kustība, plānotā veģipšētas kustība un tūristu maršrūti); zaiņas struktūras un publiskās ārtelpas analīze (esošā un plānotā zaiņā struktūra, plānotā publiskās ārtelpas aktivitāšu attīstība, veģipšētas attīstības priekšlikumi).</p>
--	---	--	--	---	--	--

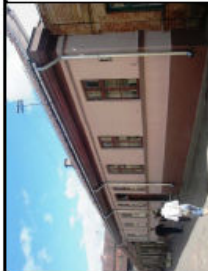

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4. Ēkas pilsētbūvniecības pieminekļi vai pašvaldības nozīmes atzīstīšanas zonās</p>	<p>- Muzejs Pils ielā 5; - Fasāde, ieejas ielevis un būvģaldniecības detaļas Kalna ielā 15; - Lievenis Pētera ielā 3;</p> 	<p>- Raucīmeņu mājas fasāde un būvģaldniecības detaļas Annas ielā 13; - Amatu mājas fasāde un būvģaldniecības detaļas Skolas ielā 3; - Pils fasāde un būvģaldniecības detaļas Jāņa ielā 17;</p> 	<p>atbilstošs fasādes notinumu veidā – vēsturiskā situācija 19. gs. sākumā, 20. gs. 80. gados un plānotā situācija pēc fasāžu atjaunošanas [165];</p> <p>Pēc šī reģenerācijas projekta atjaunotas vairākas ēkas, viena no pirmajām Rīgas ielā 13; - Baznīcas un pils kompleksa arhitektoniskā un arheoloģiskā izpēte: - Ēsai jaunā pils, pils mūri un pils kompleksa ēkas (piemēram, pils staili);</p> 	<p>- Jēkaba Dubelšteina iela 14</p> 	<p>- Renovācija – kapitālais remonts un fasādes krāsošana Kuldīgas ielā 5a.</p> 	<p>- Restaurēta fasāde, tornis un jumta segums Baznīcas laukumā 4.</p>
--	--	--	--	--	---	--

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4.2. Atjaunošanas piemēri</p>	<p>- Fasāde un būvgotiņniecības detaļas Kaīna ielā 13; - Durvis J. Alunāna ielā 4 un 1905. gada ielā 12 (kopumā vairāk nekā 13 durvju) komplektu; - Fasāde un būvgotiņniecības detaļas Baznīcas ielā 1; - Vēsturiskai ēkai Baznīcas ielā 11 saglabāta priekšējā fasāde; pārējās daļas izbūvētas no jauna; - Ne tradicionāls ēkas krāsojums un jaunās būvdetaļas Liepājas ielā 4 ; </p>	<p>- Durvis no nojauktas ēkas Tīrgus ielā 11. - Fasāde un nojauktas ēkas Tīrgus ielā 11. </p>	<p>- Ēkai Liepājā Katrīnas ielā 27 atjaunota vēsturiskā fasādes apdares detalizācija (īkai daļēji, jo ielikti pakšēji logi), dekoratīvais dūmeņa noslēgums, tipveida apgaismojums, lietus ūdens notekcaurules; - Ēkai Lielajā Katrīnas ielā 27 atjaunota vēsturiskā fasādes apdares detalizācija (īkai daļēji, jo ielikti pakšēji logi), dekoratīvais dūmeņa noslēgums, tipveida apgaismojums, lietus ūdens notekcaurules; </p>	<p>- Padomju laikā iebūvēto skatlogu vietā atjaunots vēsturiskais logu ailu izmērs, logu daļjums un profilējums. - Padomju laikā iebūvēto skatlogu vietā atjaunots vēsturiskais logu ailu izmērs, logu daļjums un profilējums. </p>	<p>- Fritā Brīvzemnieka ielā 53 koka ēka saglabāta un atjaunota, bet atstāta nekārta, redzama pildbezga konstrukcija. Detaļas kā kontrolējami elementi – vēsturiskie siēģi apvienojumā ar mūsdienu pakšēju tipa logiem un durvīm, atētais dūmvads; - Fritā Brīvzemnieka ielā 53 koka ēka saglabāta un atjaunota, bet atstāta nekārta, redzama pildbezga konstrukcija. Detaļas kā kontrolējami elementi – vēsturiskie siēģi apvienojumā ar mūsdienu pakšēju tipa logiem un durvīm, atētais dūmvads; </p>	<p>- Ēkas rekonstrukcija – mainīts jumta apjoms – Atmodas ielā 28. - Ēkas rekonstrukcija – mainīts jumta apjoms – Atmodas ielā 28. </p>	<p>- Kārļa Milnerbaha ielā 19 no saglabāts vēsturiskais apjoms, daļēji – vēsturiski lietotie būvmateriāli, ailu kārtojums un apdares detaļas; krāsojums nav veikts saskaņā ar zondāžas rezultātiem; - Kārļa Milnerbaha ielā 19 no saglabāts vēsturiskais apjoms, daļēji – vēsturiski lietotie būvmateriāli, ailu kārtojums un apdares detaļas; krāsojums nav veikts saskaņā ar zondāžas rezultātiem; </p>
----------------------------------	---	--	--	--	--	--	--

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

 <p>- Vēsturiskās ēkas vietā Kalna ielā 21 uz būvēta jauna ēka.</p>	 	<p>notekcaurules Palasta ielā 12;</p> 	<p>- Ēkas fasādē Rīgas ielā 27, kur padomju laikā bija lielas vitrīnas, atjaunoti vēsturiskie bogu izmēri (īpaši ēkām Rīgas ielā 25 un 21) saskaņā ar reģenerācijas projekta priekšlikumu.</p>	 <p>īpaši ēkām Rīgas ielā 25 un 21</p>	 <p>- Avotu ielā 9</p>		<p>- Ēkas būvapgārna kompozīcijas pārvērtējumi Lielajā ielā 16 (celta ap 1930. g.) – sētas pusē izbūvēta pietūve, ēkas R galā vīrs puspagraba izbūvēti 2 stāvi, pārveidota ārējā apdare. Lielā, vēsturiskajam apgārnā neatbilstoši vitrīnas stiklu pakšu PVC logi un vēsturiskajiem krāsai toniņiem neatbilstošs apmetuma krāsojums;</p>		<p>- Dzīvokļai/veikala ēkai Lielajā ielā 8a (celta 1890. g.) iekšējā restaurētas durvis, mairītas saimniecības ēkai jauns konstruēts par divstāvu jumtu, lai gan vēsturiskais viensliņu jumts „spēlējās” ar dzīvojamās mājas viensliņu jumtu. Pārlānotas iekšējās;</p>	<p>- Ēkai Lielajā ielā 17 (1923. g.) caurbrauktuves daļā mairītas jumta segums, notīkusi durvju un logu rāmja, stikla pakšu PVC logi neatbilst vēsturiskajam apgārnā. Fasādes krāsojums nav veikts saskaņā ar zondāžas rezultātiem. Kopumā apjoms saglabāts, daļēji lietoti vēsturiski</p>
--	---	---	--	---	--	--	--	---	--	--

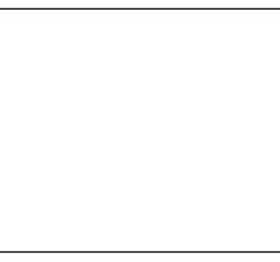

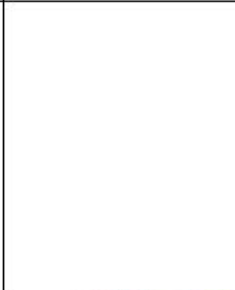

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4.3. Ēkas, kuru saglabājums daļas un funkcionāli nepieciešamās piebūves restaurētas mūsdienu arhitektūrā</p>	<p>- Savienojša galerija 1905. gada ielā. Tiek būvēta. Attēlā – vizualizācija.</p> 	<p>- Amatu māja Skolas ielā 3 – piebūve no publiskās telpas nerestamā iekšpagalmā; - Bibliotēka Akmeru ielā 2 – dominējoša piebūve;</p> <p>- Restaurētas senās ēkas daļas Pils ielā 53, piebūvēta mūsdienu, apjomīga piebūve.</p>	<p>- Palasta ielā 8 atjaunota divstāvu ēka – pie telpas apjoms uz vēsturiskās būvāides, bet mūsdienu vēsturiskā apjoma interpretācijā; - Vaiņu ielā 3 vēsturiskā vidē iekļauta piebūve mūsdienu arhitektūrā s stila.</p> 	<p>- Kurušu ielā 9 ielas frontē atjaunota ēka (apjoms, detaļas nav restaurētas), un no publiskās telpas labi pārskatāmā pagalmā ar mūsdienu materiāliem izbūvēta apjomos iedrošīga piebūve. Ja telpas frontes apjoms tiek saglabāts un atjaunots, tad piebūve ir pieļaujama un veido mūsdienu pievienoto vērtību.</p> 	<p>- Atmodas ielā 19 restaurēta vēsturiskā apjoma fasāde (arī nesocās konstrukcijas), bet interjeri pielāgoti mākslas skola vajadzībām); pagalmā izbūvēta mūsdienu arhitektūrā abīstošā piebūve;</p> 	<p>būvmateriāli, ailu kārtojums, apdares detaļas. Pārplānotas iekšējās.</p> <p>- Ēkām Lielajā ielā 34 un 36 mainīts jumts, kas neatbilst apbūvei un mājas stilam, patvaļīgi izbūvēti jumta logi, mainīti logi – stikla paņēšņu PVC. 1. stāvā mainīts logu daļjums, izvietota reklāma zemi tai paredzētās nīšas, kas izbūvēta reklāmas izvietosāmāi fasādē. Interesanti, bet detaļās nebaudāma ēka.</p> 	<p>- Atjaunota vēsturiskā piebūve pie kateģorijas „Māra” - Projekts „Talsu raibosā sēta” Lielajā ielā 19/21;17; </p>
---	--	---	--	--	--	--	---

<p>- Pašreizējā situācija ēkā Lielajā ielā 19/21. Rekonstrukcijas priekšlikums Ietver Tautas nama fasādes renovāciju, kā arī mūzikas skolas ēkas nojaukšanu, jaunbūves būvniecību tajā pašā vietā un apjomā, ...saglabājot autentisku fasādes kompozīciju, atbilstošu logu ritmiku un apdares principu. Būvaplomu paredzēts veidot, ievērojot vēsturiskā būvapgoma proporcijas. Jūmta konstrukcija veidota autentiska vēsturiskajai ēkai ...</p>	<p>- Almoas iela 22 restaurēts vēsturiskais apjoms, pagalmā izbūvēta piebūve, kuras apjoms nav disharmonējošs un iekļaujas kopējā ainavā.</p>	<p>Padomju laikā piebūve</p>	
			
			
			
			
			
			

<p>4.4. Ēkas, kas atjaunotas pēc vēsturiskiem materiāliem kā kopijas 4.4.1. Saglabāšanai (vēsturisko ēku pārvietošana)</p>	<p>Nav</p>	<p>- Jaunbūve Dzintaru ielā 56, atjaunota kā kopija, bet pārvietota citā vietā; - Ēka Pils ielā 53 atjaunota, bet pārvietota, samazināts ēkas apjoms.</p> 	<p>Nav</p>	<p>- Demontēta ēka Valdemāra 32a un 32b; - Demontēta ēka Pekdu ielā 44. Pālejo iekas frontē veido mūra ēkas, blakus ēkai „Berči” projektēta vairākstāvu sarkano ķieģeļu ēka. Vienstāvu koka ēkai izstrādāts uzmeģāšanas, demontāžas un uzstādīšanas projekts citā Liepājas vietā. Njgauktās ēkas vietā plānota daudzstāvu ēka mūsdienu arhitektūras stilā. </p>	<p>Nav</p>	<p>Nav</p>
<p>4.4.2. Konkrētas pilsētiņas atjaunošanai</p>	<p>Nav</p>	<p>- Pils ielā 47 </p>	<p>- Korekts apjoms un detalizācija Palaista ielā 6, netipisks siēģu risinājums; - Ēka Rīgas ielā 13, atjaunota saskaņā ar reģenerācijas projekta priekšlikumu;</p>	<p>- Ēka Pekdu ielā 26, uzbūvēta no jauna kā kopija – nav nevienas oriģinālās detaļas. Mazā koka mājas kopija neiederas kopējā iekas apbūves frontē, ko veido vairākstāvu mūra māju apbūve, taču tā ir sava laikāmeņa iecmiece; </p>	<p>Nav</p>	<p>Pilsētiņa nav tikusi atjaunota – nojauktās un bojā gājušās apbūves vietā pārsvarā iekoptas zaļās zonas. Saskaņā ar TP un reģenerācijas projektu pilsētiņas atjaunošana ir viens no uzdevumiem Aizputes vecpilsētā.</p>
						<p>- Ēka Jūras ielā 29 bija sliktā tehniskā stāvoklī. Sākoties būvdarbiem, kļuva skaidrs, ka to nav iespējams atjaunot.</p>

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4.5. Ēkas, kas atjaunotas vēsturiskajās vietās, iespējams, agrākajā apjomā, bet mūsdienu arhitektūrā</p>	 <p>- Kapitālais remonts Kalna ielā 9 (20. gs. 80. gadi).</p> <p>- Rumbas iela 10 (būvēta 20. gs. 90. gados)</p>	 <p>- Ēka Lielajā Skolas ielā 5 atrodas vēsturiskā apjoma vietā, bet būvēta padomju laika arhitekūras stilā.</p>	 <p>- „Zvaigznes grāmatu nams” Rīgas ielā 2. Ēkas fasāde atjaunota kā kopija, nav oriģinālu detaļu – skrūves un logu furnitūra vienārisota mūsdienu izpildījumā.</p> 	 <p>Saglabājot konstruktīvos elementus, ēku nojauc un uzbūvēja identisku no jauna, saglabājot detalizāciju, bet neizmantojot attiecīgā laikmeta būvtradīcijas – līnijas krāsu, logu profilus u. c.</p>	 <p>- Ēka Jēlgavas ielā 15a būvēta 20. gs. beigās– 21. gs. sākumā, pirms tam šajā vietā atradies Pokaizu muižas krogs.</p>	 <p>- Ēka Jūras ielā 25 izvietota vēsturiskās apbūves vietā, bet neievērojot tās augstumu un vēsturisko gruntsgabalu daļījumu – tā atzīmē vairāku vēsturisko ēku gruntsgabalu platību un būvniecībā izmantots maksimāli iespējamais apbūves bīfūvums;</p> <p>- Ēka Pasta ielā 4 izvietota uz vēsturiskās būvvietas, ievērojot</p>
	 <p>- Kalna iela 21a (būvēta 20. gs. 90. gados);</p> <p>- Zvaigzņu ielā 1 veidā koka šķūņa vietā uzcelta salmniecības ēkas jaunbūve.</p>	 <p>Sāda tipa salmniecības ēkas Talsu vecpilsētā ir vairākas – tā ir tipiska pagatmu ainava, arī senākajā Talsu ielā – Kalna ielā.</p>	 <p>- Baznīcas laukumā 1 saglabāti autentiskie pamati, bet ēkas izmērī palielināti un iurms pabeigts augstāk;</p>			

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4.6. Pilsētvīdes elementi: vēsturiskie (vāds periods) un mūsdienu, mazās arhitektūras formas (norādes, soliņi, apgaismes ķermeņi utt.)</p>	<p>Veopilsētā – ielu telpās 18. gs. (Rumbas iela) vai 20. gs. (Lēpājas iela) sākuma stilsilka: - laternas, izgatavotas pēc vēsturiskām fotogrāfijām; - soliņi un atkritumu tvertnes ražotas rūpnieciski, bet piemēlētas atbilstoši vēsturiskajai videi.</p> 	<p>Rūpnieciski ražoti, bet piemēlēti atbilstoši vēsturiskajai videi. Izjēlums – akas nāmīns, kas atjaunots pēc vēsturiskām fotogrāfijām. Rekonstruēto ielu segumos izmantots gan apaļais laukakmens, gan kalliats</p> 	<p>Vienkārši, individuāli izgatavoti vēsturiskie lukturni. Tipveida risinājumi iedērgi Rožu laukuma vēsturiskajā vidē: Norobežojšie elementi pie pils kompleksa:</p> 	<p>apkrātiejo vēsturisko ēku fasāžu daļījumu, pielietojot mūsdienu materiālus un detalizāciju; - Ēka Kūrmājas prospektā izvietota uz vēsturiskās būvvietas, ievērojot apkrātiejo ēku dzegu augstumu un izmantējot asvētisku, mūsdienu fasādes apdari.</p> 	<p>Atsevišķās vietās, kur nav ielais gājēju un transporta plūsmas, piemēram, Auseklā ielā, saglabāts autentiskais ielu un ietju segums (laukakmens, klinķers) un ielu profils; Vēsturiskajā centrā izvietoti daudzveidīgi pilsētvīdes elementi: - zemes gabalos ar zudušu apbūvi tiek izmantoti mūsdienu elementi – kā pilsētvīdes akcents: - publiskajā zonā – ielās, laukumos tiek izmantoti iedērgi tipveida pilsētvīdes elementi, kas vizuāli nedomīnē pār vēsturisko apbūvi; - atsevišķās teritorijās, piemēram,</p>	<p>Kopumā pilsētvīdē respektēta veģetācija un labiekārtojums izmantoti atbilstoši materiāli: koks, akmens, metāls. Atsevišķos pilsētvīdes elementos nav izmantoti vēsturiskai videi atbilstoši materiāli un formas, piemēram, pārdusus ar dekoratīvu keramisko rīžu segumu. Atmodas iela 21</p> 	<p>Labiekārtojumā izmantoti tipveida risinājumi, kas nav īpaši pieskaņoti vēsturiskajai videi. Atmodas iela 21</p>
---	--	--	--	---	---	---	--

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

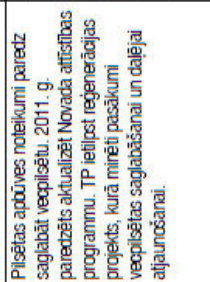
<p>- Ventas kreisajā krastā soliņi, atvērta tvertne un margs tradicionālajā romantisma stilā pēc arhitektūras paraugiem.</p> 	<p>Individuāli koka soli – ar Kuldīgas atvērta tvertne.</p> 	<p>Individuāli koka soli – ar Kuldīgas atvērta tvertne.</p> 	<p>lelu segumi atjaunojami pēc 20. gs. sākuma fotoattēliem, bet ar funkcionāliem uzlabojumiem: - Baznīcas un Kalna ielu krustojuma risinājums;</p> 	<p>- Kalna ielas segums.</p> 	<p>Ar pietāti pret vēsturisko vidi uzstādītas koka kāpnes ar lukstiem.</p> 	<p>Taisnu pilskalns; Taku labiekārtošana, skatu ielikumu ierīkošana ar individuāla dizaina koka soliņiem.</p> 	<p>Akmens dārzis (sens) Ūdens un Kalēja ielas satelē</p> 	<p>Kalēju un Lielas ielas satelē un pie Zvārgzņu ielas;</p> 	<p>Saglabājot autentiskas pilsētas senāvēs ielas (Kalna un Kalēju iela), kas nav uzlabotas un rekonstruētas.</p>
<p>pie Gulbju ofka, tiek saglabātas un atjaunotas laternas vai arī veidotas to kopijas, pārējie elementi standartizēti.</p> 	<p>Uzjumtēni</p> <p>Veopilsētas pilsētvidi veido dažādu formu un materiālu uzjumtēni virs ēku ieejām (Ielākoties virs gatvenajām). Vēsturiskajās fotoattēlās un ēku izpētes materiālos šādi uzjumtēni nav konstatēti, tādā veidā izveidoti 20. gs. beigās vai mūsdienās.</p> 	<p>Balkoni virs ieejas durvīm (Pasta ielā 3, Atmodas ielā 23, Atmodas ielā 13). Iespējams ēkām, kurām balkoni nojaukti vai nav bijuši, izveidoti uzjumtēni, lai ieejas pasargātu no lietus ūdeņiem.</p> 	<p>pie Gulbju ofka, tiek saglabātas un atjaunotas laternas vai arī veidotas to kopijas, pārējie elementi standartizēti.</p> 	<p>Uzjumtēni</p> <p>Veopilsētas pilsētvidi veido dažādu formu un materiālu uzjumtēni virs ēku ieejām (Ielākoties virs gatvenajām). Vēsturiskajās fotoattēlās un ēku izpētes materiālos šādi uzjumtēni nav konstatēti, tādā veidā izveidoti 20. gs. beigās vai mūsdienās.</p> 					
<p>Mūsdienīgi risinājumi mazajās arhitektūras formās, piemēram, Rožu laukuma stūķkāka.</p> 	<p>granīta bruģis, gan betona bruģakmens.</p> 	<p>lelu segumus izmantots betona bruģis, asfaltbetona segums vai granīta šķeltnis bruģis.</p> 	<p>lelu segumi atjaunojami pēc 20. gs. sākuma fotoattēliem, bet ar funkcionāliem uzlabojumiem: - Baznīcas un Kalna ielu krustojuma risinājums;</p> 	<p>- Kalna ielas segums.</p> 					

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4.7. Ēkas, kas veopilēstā iebūvētas padomju laikā: 4.7.1. Izjaukts vēsturiskais pilsētas plānojums un apūves mērogs;</p>	 <p>- 1905. gada iela 17;</p> <p>- Liepājas ielā 19 – 3 nojauktu vienstāva koka ēku vietā uzbūvēta trīsstāvu mūra ēka ar atkāpi no vēsturiskās būvlaides.</p> 	<p>- Piens kombināts; - Garāžu kooperatīvi.</p>	<p>- Radiokāciņas tornis;</p> <p>- Pils laukumā 15 pilsbūve pie pils stabiem un mūra neolēdas pils kompleksa apbūve ne apjoma, ne izvietojuma un arhitekūras znā.</p> 	<p>- Vīriņu ielā nojauktas vēsturiskās ēkas un uzbeilās silikālieģeļu daudzstāvu dzīvojamās ēkas, kas atvīrztas no vēsturiskās būvlaides;</p> <p>- Lielās ielas centrālā daļē;</p> <p>- Lielā ielā 11;</p> <p>- Tirgoņu ielā 19.</p> 	<p>- Jelgavas ielā 11 piecstāvu silikālieģeļu dzīvojamā ēka uzbūvēta ar ievērojamu atkāpi no vēsturiskās būvlaides;</p> <p>- Ēka Zvaigžņu ielā 2, kas atrodas pilsētbūvniecības pieminekļa aizsargosnlā un izvietota uz vēsturiskās būvlaides, neatbilst vēsturiskās apbūves mērogam un apjomiem.</p> 	 <p>- Pierotava Kalna ielā 10a – ražošanas uzņēmums veopilēstā, kura darbības nodrošināšanai nepieciešami papildu apjomi. Teritorijā nav bijusi iepriekš apbūvēta;</p> <p>- Hokeja halle Kalna ielā 10. Teritorijā nav bijusi iepriekš apbūvēta;</p> <p>- Pasta ēka Liepājā ielā 6, uzbūvēta vairāku vēsturisko ēku vietā;</p> <p>- Talsu veselības centris V. Rūgēna ielā 4;</p> <p>- Kārļa Mīlenbaha ielā 18a/b.</p>
---	---	---	--	--	---	---

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

<p>4.7.2. Pilsētvidē sakārtota atbilstoši padomju laika atjaunošanas izpratnei;</p>	<p>- Kalna iela 7 (būvēta 20. gs. 70. gados);</p> <p>- Kalna iela 22 (būvēta 20. gs. 80. gados);</p> 	<p>- Liepājas iela 22 (būvēta 20. gs. 80. gados).</p> 	<p>- Demonēta jumta izbūve Liepājas ielā 5;</p> <p>- Nojauktas silīnāļģieģeļu garāžas Tomja ielā;</p> <p>Likvidētas padomju laikā pieļautās kļūdas. 1974. g. ģenerālpārņāns paredzēja rūpnieciskās teritorijas izvietot ārpus vecpilsētas. Saskaņā ar šīm prasībām tika pārvietota Remontu celtniecības pārvaldes</p>	<p>- Pils iela 29 – atjaunots apjoms, bet bez apbūves raksturīgā satura nošļāpuma.</p> 	<p>- Rīgas iela 19a;</p> <p>- Pils iela 10.</p> 	<p>- Eka Liepājā ielā 12 izemē kvartāla robežas un vēsturisko būvvaldi, bet ne vēsturisko gruntsgabalu daļījumu un apbūves augstumu;</p> <p>- Eka Kūrmājas prospektā izvietota uz vēsturisko ēku būvvaldes, ievērotas augstākās ēkas dzegas līmenis, bet izmantotas attiecīgā laika arhitektūras formas un detalizācija.</p> <p>- Eka Ludvika ielā 2 uzbūvētas, ievērojot vēsturisko ēku būvvaldi un apkārtnējo ēku dzegu un kores augstumu.</p> 	<p>- Nojaukta gaidniecības ēka Gaujas ielā 1/3.</p>	<p>- Eka Atmodas ielā 12 atrodas uz vēsturiskās būvvaldes un mēroga ziņā iekļautas ielas apbūves frontē.</p> 	<p>- Eka Ezera laukumā 2 atjaunota vieta, kur vēsturiski bijusi apbūve, nav ievērots vēsturiskais apjoms un arhitektūra.</p> 	<p>- Tirdzniecības centrs Liepājā ielā 2 – ar piebūvi, dažādiem apbūves materiāliem un krāsojumu izdēvējis vizuāli samazināt ēkas apjomu;</p>	<p>- Atmodas iela 26 fasādes mērogs samazināts ar fasāžu daļījumu palīdzību, izmantojot dažādus materiālus – apmetumu, koku.</p> <p>- Vīnoli ielas daudzcstāvu dzīvokļmājam ēkām izstrādāta vienota krāsu koncepcija: ēkas tiek krāsotas dažādās plankēs, lai samazinātu to apjomu un vienotos zaļos un brūnos krāsu tonus;</p>
---	--	--	---	--	---	---	---	---	---	---	---

<p>5. Pašvaldības nostādnes veopisēšanas atjaunošanā</p> <p>5.1. Stratēģiskā līmenī – saglabāt vai modernizēt Veopisēšanas vīzija Attisfības programmā</p>	<p>bāze, kurā atradās galmeceības darbnīca, noliktavas, sporta novietnes, biroji, kā arī Kuldīgas komunālo pakalpojumu bāze.</p>	<p>Attisītī saglabājot vai saglabāt attisīt.</p>	<p>Pilsētas attisfības vīzija – 2022. gadā „Cēsis ir mūsu mājas. Cēsis aizvien jūtam gausimtu elpu, kas, sakoptas un firas vides ietverta, vilina viesus no visas pasaules.” [130]. Cēsu pilsētas teritorijas plānojumā paredzēts sekmet pilsētas pamatvērības – kultūrvēsturiskā mantojuma (kultūras pieminekļi un kultūrvēsturiski nozīmīgi objekti) – saglabāšanu un pilnvērtīgu izmantošanu [131]. TP ietilpst reģenerācijas projekts, kurā mirēti veicama pasākumi veopisēšanas saglabāšanai un daļēji atjaunošanai.</p>	<p>- Veopisēšanas „Līva” Lielajā ielā 11 – ar tūrisu krāsojumu panākts, ka ēka nav dominējoša un uzkrītība, tā tiek vizuāli samazināta. - Trigoņu iela 19 – ar mūsdienu apdari ēkas fasāde sadalīta vairākos plaknēs, kas vizuāli samazina tās apjomu.</p>		<p>- Nojaukta daļēji nodēgusi ēka Kaina ielā 8.</p>	<p>Pilsētas apbūves notiekumi paredz saglabāt veopisēšanu. Mērķis – radīt pievilcīgu un pieejamu kultūrvēsturisko vidi, akcentējot Talsu „bagātību” – skaidros sikatus, ezerus, pilskalnu, 9 pakalniņus.</p>
<p>5. Pašvaldības nostādnes veopisēšanas atjaunošanā</p> <p>5.1. Stratēģiskā līmenī – saglabāt vai modernizēt Veopisēšanas vīzija Attisfības programmā</p>	<p>Saglabāt un atjaunot veopisēšanu 20. gs. sākuma stilistikā un plānojumā, atjaunot zudušo apbūvi. TP mirēti mērķis – vēsturiskās veopisēšanas kā pilsētas aktīvā centra saglabāšana un attisfība – ,kura īstenošanai veicama vairāki uzdevumi: - sabiedrisko iestāžu, pakalpojumu, tūrisma un rekreācijas aktivitāšu koncentrācija veopisēšanas zonā; - veopisēšanas atjaunošana, kā arī mērogam un formām atbilstošas jaunās apbūves veopisēšana; - jaunu uzturēšanās kvalitāšu radīšana veopisēšanas zonā – lai uzlabotu pilsētas pievilcību, tās izmantošanu rekreācijā un tūrisma attisfību, nepieciešams veopisēšanas neapbūvētajās teritorijās veidot jaunas uzturēšanās kvalitātes (gājēju zona, tirgus laukums, parki, Ventas krasta teritorija, Ordeņa pils vieta). - iekškvartālu telpu kompleksa plānošana; - darījumu un atpūtas zonas veopisēšana teritorijā.</p>	<p>Attisītī saglabājot vai saglabāt attisīt.</p>	<p>Pilsētas attisfības vīzija – 2022. gadā „Cēsis ir mūsu mājas. Cēsis aizvien jūtam gausimtu elpu, kas, sakoptas un firas vides ietverta, vilina viesus no visas pasaules.” [130]. Cēsu pilsētas teritorijas plānojumā paredzēts sekmet pilsētas pamatvērības – kultūrvēsturiskā mantojuma (kultūras pieminekļi un kultūrvēsturiski nozīmīgi objekti) – saglabāšanu un pilnvērtīgu izmantošanu [131]. TP ietilpst reģenerācijas projekts, kurā mirēti veicama pasākumi veopisēšanas saglabāšanai un daļēji atjaunošanai.</p>	<p>- Trigoņu iela 19 – ar mūsdienu apdari ēkas fasāde sadalīta vairākos plaknēs, kas vizuāli samazina tās apjomu.</p>		<p>- Nojaukta daļēji nodēgusi ēka Kaina ielā 8.</p>	<p>Pilsētas apbūves notiekumi paredz saglabāt veopisēšanu. Mērķis – radīt pievilcīgu un pieejamu kultūrvēsturisko vidi, akcentējot Talsu „bagātību” – skaidros sikatus, ezerus, pilskalnu, 9 pakalniņus.</p>

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

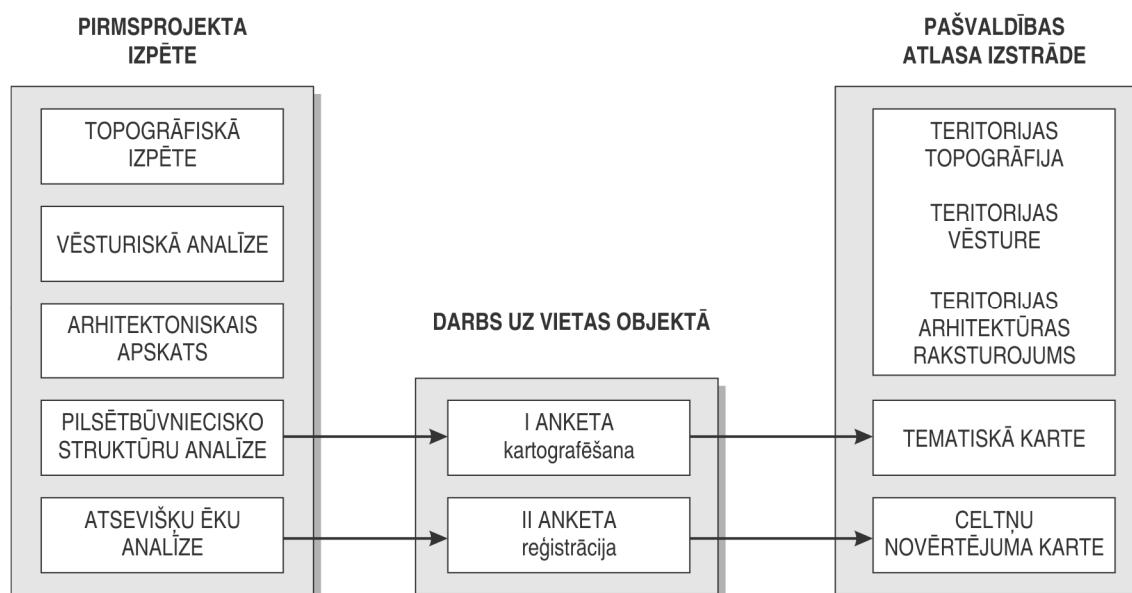
5.5. Atbilstīgie par mantojuma saglabāšanu	<ul style="list-style-type: none"> - Arhitekts un palīgs; - Vecpilsētas projektu speciālists; - Restaurators konsultants; - Būvinspektors un palīgs; - Vecpilsētas komisija; - Restaurācijas centra vadītājs; - VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa. 	<ul style="list-style-type: none"> -- Galvenais arhitekts; -- Galvenā arhitekta vietnieks vēsturiskās vides jautājumos; -- Būvinspektors; -- VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Novada arhitekts; - VKPAI Vidzemes reģionālā nodaļa; - Pieminekļu aizsardzības biedrība; - Cēsu novada Vides padome. 	<ul style="list-style-type: none"> -- Pilsētas galvenais arhitekts; -- Pilsētas pieminekļu aizsardzības inspektors; -- Vecpilsētas arhitekts; -- Karocītas rajona arhitekts; -- Būvinspektors; -- VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa. 	<ul style="list-style-type: none"> -- Novada galvenais arhitekts; -- VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Novada galvenais arhitekts; - VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa; - Novada pašvaldības Attīstības nodaļa (plānošanas līmenī).
6. Informācijas avoti	<ul style="list-style-type: none"> - Kuldīgas Būvvaldes arhīva materiāli; - Internētā pieejamie avoti; - Intervija ar pilsētas galveno arhitektu (1978–2003) A. Ormiņu [459]; - Intervija ar Kuldīgas novada muzeja krājuma galveno glabātāju D. Antonišku [451]; - Intervija ar VKPAI Kurzemes reģionālās nodaļas vadītāju I. Zikmani [461]. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ventispils Būvvaldes arhīva materiāli; - Internētā pieejamie avoti; - Intervija ar pilsētas Domes arhitekta vietnieci vēsturiskās vides jautājumos I. Apmani [452]; - VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cēsu Būvvaldes arhīva materiāli; - Internētā pieejamie avoti; - Intervija ar Cēsu novada Domes Attīstības nodaļas vadītāju D. Trapenciņi [464]; - Intervija ar Cēsu novada arhitektu J. Zlaugotni [468]. 	<ul style="list-style-type: none"> - Liepājas Būvvaldes arhīva materiāli; - Internētā pieejamie avoti; - Intervija ar Liepājas Būvvaldes pieminekļu inspektori I. Bernāti [453]; - VKPAI Kurzemes reģionālā nodaļa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aizputes Būvvaldes arhīva materiāli; - Internētā pieejamie avoti; - Intervija ar Aizputes Būvvaldes vadītāju I. Bulāni [454]. 	<ul style="list-style-type: none"> - Talsu Būvvaldes arhīva materiāli; - Internētā pieejamie avoti; - Intervija ar Talsu novada Būvvaldes vadītāju U. Puļģi [460]; - Intervija ar VKPAI Kurzemes reģionālās nodaļas inspektori A. Lasi [457].

* TP - Teritorijas plānojums

4. pielikums

CHIP metodikas un InterSAVE programmatūras apraksts

1987. gadā Dānijā tika uzsākta vienkāršas un efektīvas metodes veidošana aizsargājamo vēsturisko ēku un pilsētvides struktūru inventarizācijai un novērtēšanai. Divu gadu laikā sešs pašvaldībās ar atšķirīgām platībām un attīstības pakāpi tika pēc noteiktas sistēmas aprakstītas, nofotografētas un novērtētas visas pirms 1940. gada būvētās ēkas, ievietojot datus speciāli izveidotā tabulā. Šādā veidā pēc vairākiem eksperimentiem izveidota jauna sistēma, kā aprakstīt un novērtēt gan atsevišķas ēkas, gan ēku grupas kā ģeogrāfiskas un pilsētībūvnieciskas struktūras sastāvdaļas [10] (skat.1. att.).

1. att. InterSAVE metodes darbības shēma [256]

SAVE sistēmas (*Survey of Architectural Values in the Environment* - Arhitektonisko vērtību saglabāšana vidē) izstrāde tika pabeigta 1990. gadā un ir apliecinājusi savu lietderību kā metodisks pamatmateriāls. Pabeidzot inventarizāciju un novērtēšanu katrā pašvaldībā, tiek iegūts apsekoto ēku reģistrs un izdots atlases, kurā apkopoti izvērtēšanas gaitā iegūtie rezultāti. Vidēji vienā Dānijas pašvaldībā ir 5000–6000 ēku, kas būvētas pirms 1940. gada. 4–6 cilvēku komanda visu darbu paveica deviņos mēnešos. Programma ir plaši aprobēta Dānijā, Zviedrijā, Somijā, kā arī Krievijā. Pilnīgākais plānošanas dokumentos iestrādātais piemērs redzams Pēterburgā. Šī sistēma sekmīgi izmantota arī citās valstīs: Īrijā (Vaterfordā (*Waterford*)), Polijā (Kžešovā (*Krzeszów*)), Vācijā (Štrālzundē (*Stralsund*)), Igaunijā (Kuresārē (*Kuressare*)), bet no 2000. gada arī Latvijā – Jūrmalā un Liepājā. SAVE starptautiskā versija InterSAVE ir pielāgota izmantošanai dažādos apstākļos – atšķirīgiem ēku tipiem, pilsētas uzbūves struktūrai utt. Tas panākts, ieviešot fiksētas pamatmetodes, kas nemainās, un katrai vietai aktuālās lietas, kuras var modificēt pēc to specifiskajām īpašībām. Šo sistēmu var vienlīdz labi izmantot gan nelielai lauku pilsētiņai, gan apgabalam un lielpilsētai vai tās rajonam. Par vienu

InterSAVE programmas posmu uzskatāma Rīgas vēsturiskā centra koka ēku inventarizācija, kurā sastādīts tikai koka ēku reģistrs, bet nav veikta vides analīze, kas ir šīs programmas prioritāte.

Metodikas sīkāks apraksts dots Kuldīgas vecpilsētas inventarizācijas kontekstā.

Metodikas posmi.

Sagatavošanās darbi.

Apkopota un pielāgota darbam pieejamā topogrāfiskā, vēsturiskā un arhitektoniskā informācija, kas raksturo attiecīgo pilsētas rajonu, ēku areālu un atsevišķas ēkas. Izmantojot arhīvu materiālus un pētījumus, veikta neliela iepriekšēja arhitektoniski mākslinieciskā novērtēšana. Lai precizētu ēku celšanas un pārbūvju laiku, līdztekus to apsekošanai dabā apzināti vēsturiskie materiāli un pašreizējā situācija salīdzināta ar situāciju dažāda perioda vēsturiskajās kartēs.

Sagatavota tabula inventarizācijas rezultātu atspoguļošanai (tabulas saturu skat. 7. pielikumā).

Ēku inventarizācija un datu apkopošana.

Atsevišķas ēkas identificētas pēc vietējās identifikācijas sistēmas (adrese, grupas un grunts numurs, kadastra numurs), papildus salīdzinot to vecumu, celtniecības materiālus, stāvu skaitu un funkciju. Vizuāli apsekojot un novērtējot visas Rīgas vēsturiskā centra koka ēkas, tabulā atzīmēti InterSAVE programmā definētie parametri:

- **arhitektoniskā vērtība** (proporcijas, kompozīcijas harmonija, kāda arhitekta ievērojams darbs u. c. faktori). Vēsturiskām ēkām vērtēšanas skala ir no 1 līdz 5: 1 – nacionālās nozīmes kultūras pieminekļi, 2 – valsts nozīmes kultūras pieminekļi (arī potenciālie pieminekļi, kuriem tādiem vajadzētu būt), 3 – vietējās nozīmes kultūras pieminekļi (arī potenciālie pieminekļi, kuriem tādiem vajadzētu būt), 4 – ierindas apbūve, 5 – saimniecības ēkas un celtnes bez arhitektoniskas vērtības. Jaunā arhitektūra tiek vērtēta skalā no 1 līdz 9.
- **kultūrvēsturiskā vērtība** (sociāli nozīmīgu procesu, amatniecības vai tehnoloģiju attīstības liecības u. c. faktori). Visām ēkām vērtēšanas skala ir no 1 līdz 5: 1 – izcila celtnes ar bagātīgu dekorējumu, kultūras pieminekļi (baznīcas, pilis), 2 – celtnes ar bagātīgu apdari, ievērojamu personu dzīvesvietas, 3 – laba, kvalitatīvi uzbūvēta ēka ar minimālu dekorējumu, guļbūve, 4 – apmierinoši uzbūvēta ēka bez īpaša dekorējuma, statņu būve, 5 – nekvalitatīvi uzbūvēta ēka bez dekorējuma;
- **vides novērtējums** netika vērtēts pēc programmas InterSAVE principa – iekļaušanās apkārtējā vidē –, jo praktiski visas ēkas atrodas organiskā, vēsturiskā vidē. Vide tika vērtēta no ēkas izmantošanas, saglabāšanas un cilvēku dzīves kvalitātes viedokļa – kā tā ietekmē ēkas tehnisko stāvokli un cik tā ir labvēlīga ēkas pilnvērtīgai izmantošanai (piemēram, apdzīvošanai). Visām ēkām vērtēšanas skala ir no 1 līdz 9: 1 – izcila vide, dārzu pilsēta, 2, 3 – teicama vide, daudz apstādījumu, minimāla transporta ietekme, 4, 5 – laba vide, ēka atrodas pie ielas ar mazu transporta plūsmu, 6, 7 – apmierinoša vide ar lielu transporta plūsmu un troksni, 8, 9 – neapmierinoša vide, ēka atrodas ļoti tuvu pie ielas, liela transporta plūsma, troksnis, vibrācija.

- **autentiskuma pakāpe** (ārējās apdares oriģinalitāte, hipotētiska konstrukciju oriģinalitāte u. c. faktori). Par oriģinālām tiek uzskatītas visas vēsturiskās detaļas, arī uz pārbūves periodiem attiecināmās. Visām ēkām vērtēšanas skala ir no 1 līdz 9: 2 – ļoti labi saglabājusies ēka ar pārkrāsotu fasādi, jumtu, logiem un durvīm, 3, 4 – ēka ar nelieliem pārveidojumiem un zudumiem, 5, 6 – ēka ar daļēji mainītiem logiem un apdares zudumiem, 7, 8 – ēka ar lieliem zudumiem, mainītu vai daļēji mainītu apšuvumu, daļēji mainītu sienu un jumta konstrukciju, mainītiem logiem un durvīm, 9 – ēka ar ļoti lieliem zudumiem, mūsdienīgu fasāžu apdari, nomainītām durvīm, logiem un jumta segumu, var tikai nojaust, ka tā ir veca;
- **tehniskais novērtējums** (līdzekļi un darbs, kas jāiegulda remonta un restaurācijas darbos, lai ēka iegūtu savam stilam atbilstošu estētisku izskatu). Visām ēkām vērtēšanas skala ir no 1 līdz 9: 1 – nesen veikti remonta, restaurācijas darbi, 2, 3 – nepieciešami minimāli līdzekļi fasādes pārkrāsošanai, 4, 5 – jāveic fasāžu, galdniecības izstrādājumu un jumta remonts, krāsošanas darbi, 6, 7 – nepieciešami lieli ieguldījumi fasāžu remontā un nedaudz konstrukcijai, logu, durvju nomaiņa vai daļēja nomaiņa, jumta remonts, krāsošanas darbi, 8, 9 – nepieciešami ļoti lieli ieguldījumi visas ēkas rekonstrukcijai vai restaurācijai.
- **saglabāšanas vērtība** ir cieši saistīta ar ēkas arhitektonisko, kultūrvēsturisko vērtību un oriģinalitāti. Šis parametrs zināmā mērā nosaka pieļaujamo pakāpi darbībai ar ēku. Visām ēkām vērtēšanas skala ir no 1 līdz 9: 1 nozīmē maksimāli ierobežotu iejaukšanos ēkas apjomā, bet 9 – samērā lielu rīcības brīvību, atsevišķos gadījumos, iespējams, pat ēkas demontāžu.
- **tehniskais stāvoklis** – katras ēkas sienu, jumta, logu un durvju tehniskā stāvokļa vizuāls vērtējums pēc 9 pakāpju skalas. [256]

Katras ēkas fotofiksācijā nofotografēta galvenā fasāde, atsevišķos gadījumos pagalma fasāde, kā arī vēsturiskās detaļas (durvis, logi, lievenis u. c.). Visi attēli ir digitizēti *jpg formātā, bet no iegūtajām fotogrāfijām izgatavota kartotēka.

Kultūrainavu prioritāšu noteikšanas kritēriji

Prioritātes nosaka, balstoties uz zinātniskiem kritērijiem (visraksturīgākās vai retākās iezīmes dotajā reģionā) un pragmatiskiem apsvērumiem. Novērtējums — kura konkrētā kultūrainava ir atzīstama par vērtīgāku – balstās uz šādiem kritērijiem:

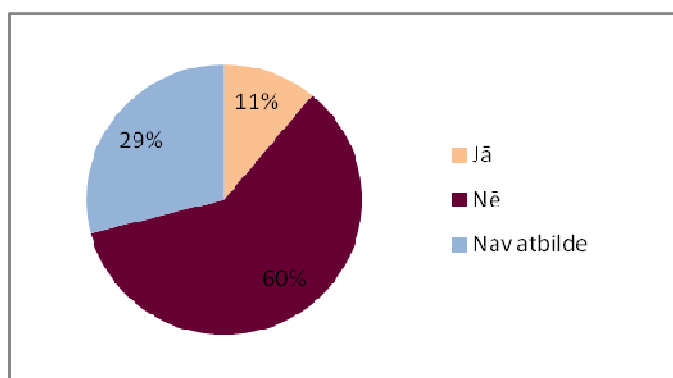
- **unikalitāte** – kultūrainava var būt unikāla vai reta, ja tā ir vienīgā, viena no nedaudzām vai arī vislabāk saglabātā šāda tipa kultūrainava valstī;
- **vietējā nozīme** – kultūrainava var būt reta reģionā, un tai piemīt noteikta nozīme vides dažādības nodrošināšanai konkrētā areālā;
- **raksturīgums** – kultūrainava var būt raksturīga kā tips (piemēram, bijušais ciemats), kā laikmeta lieciniece (piemēram, konkrētu celtniecības veidu atspoguļojums) vai kā ģeogrāfisks areāls;
- **savdabīgums** – kultūrainava atspoguļo specifiskas reģiona īpašības;

- **aizsardzības pakāpe** var būt saistīta gan ar kopējo vēsturisko struktūru (piemēram, apdzīvoto vietu, lauku un mežu), gan ar atsevišķu vēsturisku elementu (piemēram, ēku) stāvokli.
- **funkcionālais statuss** – funkcionālā situācija konkrētajā vietā (saglabājušās vēsturiskās funkcijas vai izmantošana ir mainīta);
- **autentiskums** ir saistīts ar aizsardzības pakāpi un kultūrainavas oriģinālo funkciju;
- **vēsturiskums** – kultūrainavas kā vēsturisko ziņu avota vērtība saistīta ar atsevišķiem elementiem un to kontekstu, kas var sniegt informāciju par pagātni;
- **identitāte** – kultūrainava ir nozīmīga identitātes nesēja nacionālā, reģionālā vai lokālā līmenī;
- **iespaidīgums** – vides raisītās emocijas, kas pastiprina saikni starp cilvēku un viņa apkārtni; šajā kontekstā palielinās arī citu apkārtējo objektu kultūras vērtība;
- **izziņa jeb stāsts** balstīts apkārtnes izzināšanā; kultūrainava atspoguļo specifiskus dzīves apstākļus kādā laika posmā, tāpēc kļūst nozīmīga un apmeklētājiem pievilcīga;
- **dažādība** – kultūrainava ietver vairākas atšķirīgas jomas (piemēram, jūras piekrastes reģionos – zvejniecību, piekrastes ekoloģiju un kurortoloģiju);
- **homogenitāte** – kultūrainava kompaktā veidā raksturo īpašus vēsturiskus posmus (piemēram, tipveida dzīvojamo ēku rajoni Latvijā);
- **saskaņotība ar dabas vidi** – kritērijs piemērojams apgabalos, kur apdzīvotās vietas un zemes izmantošanas sistēmas nosaka dabas apstākļi. [256]

5. pielikums

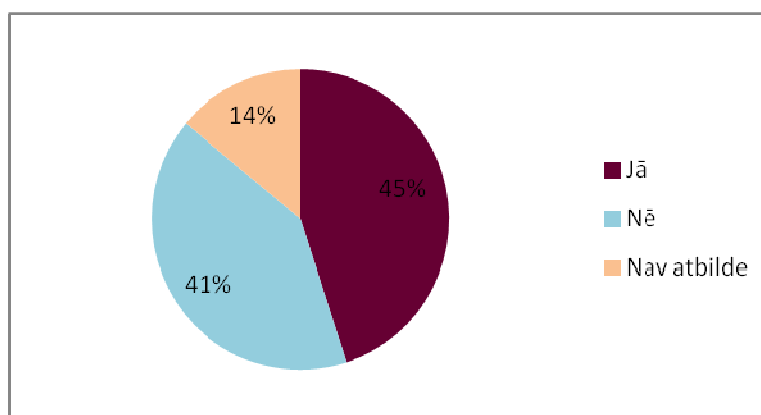
Aptaujas „Kuldīgas pašvaldības veikto aktivitāšu apmeklētība, informācija par tām un to lietderību raksturojums” analīze

Lai noskaidrotu, par kurām Kuldīgas pašvaldības aktivitātēm kultūras mantojuma saglabāšanā iedzīvotāji ir informēti, kuras ir bijušas noderīgas, kā arī par informācijas veidiem, kā pašvaldībai šo informāciju labāk nodot iedzīvotājiem, veikta aptauja „Kuldīgas pašvaldības veikto aktivitāšu apmeklētību, informāciju par tām un to lietderību raksturojums”. Lai respondentiem būtu iespēja savas domas izteikt plašāk, anketā tika iekļauti vairāki atvērtie jautājumi. Aptaujāti 283 respondenti, no kuriem 100 dzīvo vecpilsētā, bet 183 – ārpus vecpilsētas robežām [406]. Autorei strādājot pašvaldībā, bija nepieciešams izziņāt tās iespējas palīdzēt īpašniekiem atjaunot ēkas, tādēļ tika uzdots jautājums: „Vai, veicot šos darbus, esat saskāries ar kādiem šķēršļiem no pilsētas Domes vai Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas puses? Lūdzu, uzrakstiet, kādi bija šķēršļi!”. Uz šo jautājumu 11 % aptaujāto vecpilsētas iedzīvotāju atbildējuši, ka ir saskārušies ar šķēršļiem, 60 % nav saskārušies, bet 29 % nav atbildējuši. Minēti šādi šķēršļi: arheologa slēdziens; obligāta prasība likt kārnīņu jumtu un aizliegums likt pakešu logus (netiek domāts par nomaiņu uz ērtākiem variantiem); neapmierinātība ar materiālu izvēli (Jelgavas ielā) u. c. [406]

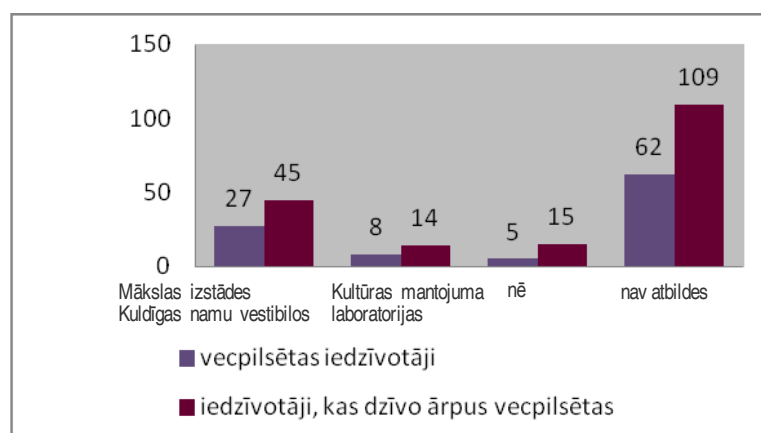
5.1. att. Vai, veicot šos darbus, esat saskāries ar kādiem šķēršļiem no pilsētas Domes vai Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas puses?

Tika uzdots arī jautājums: „Vai, dzīvojot vecpilsētā, esat saskāries ar kādām problēmām, kuru risināšanā, jūsuprāt, būtu nepieciešams Kuldīgas pilsētas Domes atbalsts?” 45 % aptaujāto vecpilsētas iedzīvotāju pašvaldības atbalsts būtu nepieciešams, 41 % šādas nepieciešamības nav, bet 14 % iedzīvotāju nav atbildes. Tika minētas šādas problēmas, kuru risināšanā būtu nepieciešams pilsētas Domes atbalsts: pagalma sakārtošana, ārējo tualetu būdiņu atjaunošana, kanalizācijas sakārtošana, nodedzinātā šķūņa drupu likvidēšanā, ūdensvada ievilkšana, kanalizācijas un siltumtrases izbūve vecpilsētā u. tml. [406].

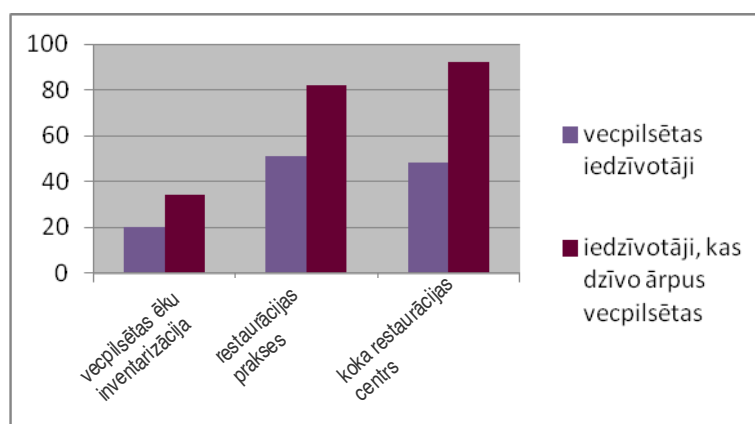
5.2. att. Vai, dzīvojot vecpilsētā, esat saskāries ar kādām problēmām, kuru risināšanā, jūsuprāt, būtu nepieciešams Kuldīgas pilsētas Domes atbalsts?

5.3. attēls rāda atbildes uz jautājumu „Vai pēdējo gadu laikā esat piedalījies šādos Kuldīgas pilsētas Domes rīkotajos pasākumos?” un raksturo iedzīvotāju apmeklētību pašvaldības rīkotajos pasākumos kultūrvēsturiskā mantojuma jomā [406].

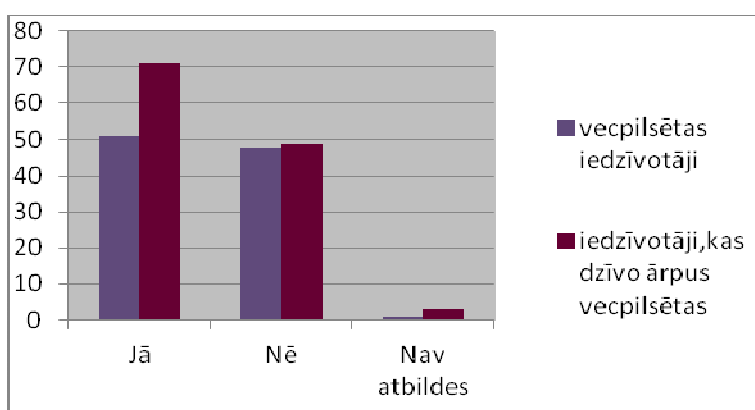
5.3. att. Vai pēdējo gadu laikā esat piedalījies šādos Kuldīgas pilsētas Domes rīkotajos pasākumos

Lai noskaidrotu, kādus rezultātus devusi informēšana par pasākumiem mantojuma saglabāšanā un atjaunošanā, iedzīvotājiem tika jautāts, vai viņi ir informēti par šādām aktivitātēm: vecpilsētas ēku inventarizācija, studentu praksi restaurācijā, Koka būvgaldniecības elementu restaurācijas darbnīca pie novada muzeja [406]. Atbildes skatīt 5.4. attēlā.

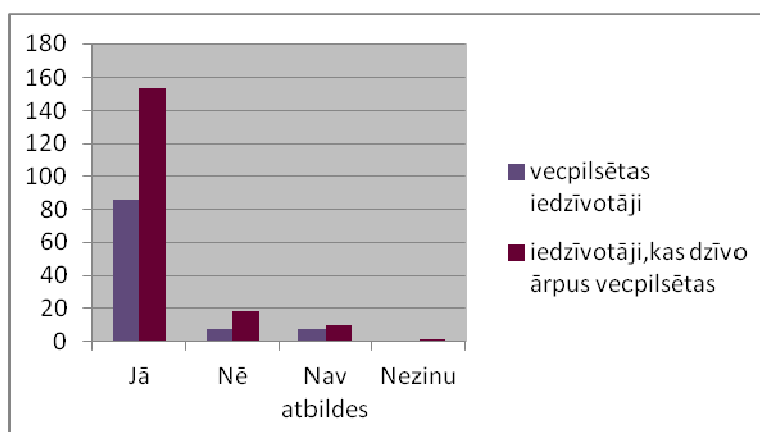
5.4. attvni Jūs esat informēti par šādām aktivitātēm: vecpilsētas ēku inventarizācija, studentu praksi restaurācijā, Koka būvgaldniecības elementu restaurācijas darbnīca pie novada muzeja

Pašvaldība ar pētījuma autorei līdzdalību bija izstrādājusi un mērķtiecīgi izplatījusi bukletus par Kuldīgas vērtībām, piemēram, par būvgaldniecības detaļām, jumtu segumiem, tiltiem, apskates objektiem, tāpēc aptaujā tika uzdots jautājums „Vai esat saņēmis bukletus par Kuldīgas vecpilsētas vērtībām?”. No aptaujātiem vecpilsētas iedzīvotājiem 51 % to bija saņēmis, 48 % nebija saņēmuši, bet 1 % nav atbildējis. Savukārt no tiem, kuri nedzīvo vecpilsētā, 71 % bija saņēmis, 49 % nebija saņēmuši, 3 % nav atbildējuši [406].

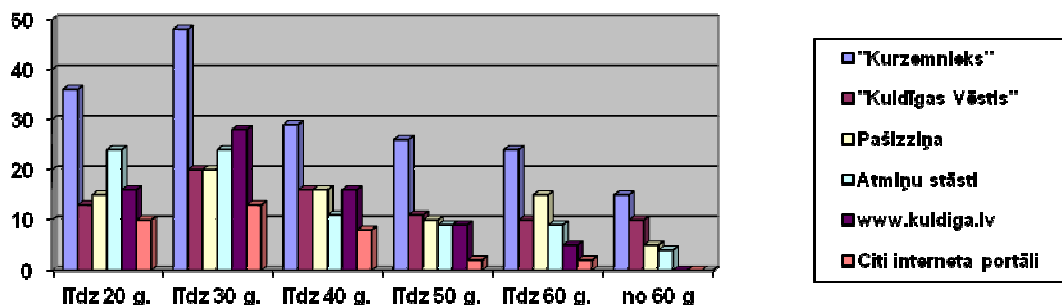
5.5. att. Vai esat saņēmis bukletus par Kuldīgas vecpilsētas vērtībām?

Uz jautājumu, vai iedzīvotāji domā, ka bukleti dod kādu priekšstatu par Kuldīgas vērtībām, 86 % aptaujāto vecpilsētas iedzīvotāju atbildējuši apstiprinoši, 7 % noraidoši, 7 % nav atbildējuši; no tiem, kas nedzīvo vecpilsētā, 154 respondenti atbildējuši apstiprinoši, 18 noraidoši, 11 nav atbildējuši [406].

5.6. att. Vai bukleti dod priekšstatu par Kuldīgas vērtībām?

Labāko informācijas pasniegšanas metožu noskaidrošanai noderīgas bija atbildes uz jautājumu „Kur gūstat informāciju par Kuldīgas vecpilsētu?” Visi aptaujātie kuldīdznieki neatkarīgi no vecuma un saistības ar vecpilsētu kā galveno informācijas nesēju minējuši rajona laikrakstu „Kurzemnieks”. Bez tam, visās grupās minēts arī pilsētas Domes izdevums „Kuldīgas Vēstis”, pašizziņa un kuldīdznieku atmiņu stāsti. Strādājošie lasa arī Domes interneta mājaslapu www.kuldiga.lv. Kā iespējamie varianti aptaujā tika piedāvāti arī radio, televīzija un laikraksti „Diena”, „Latvijas Avīze” un „Neatkarīgā Rīta Avīze”, taču tos respondenti minējuši ļoti reti [406].

5.7. att. Kur gūstat informāciju par Kuldīgas vecpilsētu?

Apkopojot aptaujas rezultātus, iegūti šādi secinājumi:

- vecpilsētas iedzīvotājiem ēku atjaunošanu pārsvarā nav kavējuši birokrātiskie šķēršļi no VKPAI un pašvaldības puses;
- vecpilsētas iedzīvotāji vairāk apmeklē mākslas pasākumus, nevis par ēku atjaunošanu izglītojošos;
- par aktivitātēm vecpilsētā informēta mazāk nekā puse tās iedzīvotāju, savukārt par tām zina vairāk nekā puse cilvēku, kuri dzīvo ārpus vecpilsētas;
- kaut arī bukleti par vecpilsētas vērtībām mērķtiecīgi tika vairāk izplatīti vecpilsētā, tikai puse no aptaujātajiem vecpilsētas iedzīvotājiem bija tos saņēmuši, bet no tiem, kuri dzīvo ārpus vecpilsētas, bukletus bija saņēmusi vairāk nekā puse. Aptaujātie iedzīvotāji pārsvarā domā, ka šādi bukleti dod priekšstatu par Kuldīgas vērtībām.

6. pielikums

Sagatavošanās darbi vienotā ansambļa „Kuldīgas vecpilsēta Ventas senlejā” iekļaušanai UNESCO Pasaules mantojuma pamatsarakstā

Sagatavošanās darbu grafiks 2010. gadam / Projekts 01.10.2009 [248]

Nr.	Veicamais darbs	Izpildes laiks	Plānotais rezultāts
1.	Darbs pie UNESCO pieteikuma izstrādes	Decembris	
1.1	Pieteikuma dokumentu apkopošana, sadarbība ar UNESCO Latvijas biroju, sadarbība ar ICOMOS ekspertiem, VKPAI un Kultūras ministriju	Līdz gada beigām	Tiek turpināts darbs pie pieteikuma angļu valodā ar pielikumiem izstrādes
1.2	Nepieciešamo pievienojamo dokumentu apkopošana un noformēšana atbilstoši vadlīnijām	Līdz gada beigām	Sagatavoti pielikumi
1.3	Darbs pie konkrētu UNESCO pieteikuma sadaļu izstrādes	Līdz gada beigām	Izstrādātas konkrētas pieteikuma sadaļas
1.4	Vecpilsētas saglabāšanas un attīstības stratēģijas aktualizēšana	Līdz gada beigām	
1.5	SIA „AIG” vecpilsētas ēku inventarizācija (Jelgavas iela, Liepājas iela, Skrundas iela u. c.) un finansējuma piesaiste	Visa gada garumā	Definētas vecpilsētas saglabājušās un atjaunojamās detaļas
1.6	Vecpilsētas apsaimniekošanas plāns (saskaņā ar UNESCO vadlīnijām un paraugu – darba grupas rezultātu apkopošana)	Līdz gada beigām	Gatava pieteikuma sadaļa
2.	Publicitātes pasākumi un darbs ar sabiedrību	Visa gada garumā	Veicināta Kuldīgas kultūrvēsturisko un vides vērtību popularizēšana
2.1	2 Pieaugušo izglītības kursi „Kuldīgas arhitektūras stilu vēsture” „Senu namu apsaimniekošana”	Līdz maija beigām	Veicināta Kuldīgas kultūrvēsturisko un vides vērtību popularizēšana
2.2	Izdevumi „Senu namu apsaimniekošana” „Kuldīgas arhitektūras stilu vēsture”	Līdz gada beigām	Veicināta Kuldīgas kultūrvēsturisko un vides vērtību popularizēšana
2.3	UNESCO pilsētas spēle	Maijs Jūlijs	Veicināta iedzīvotāju izglītošana
2.4	Kultūras mantojuma laboratorija (temats)	Maijs	Sniegti reāli, konkrēti padomi un konsultācijas īpašuma uzturēšanai
2.5	“Mākslas nārsts” radošā akcija Kuldīgas vecpilsētas senajās ēkās un pagalmos	Aprīlis	Noorganizēti senās mūzikas koncerti, sarīkotas mākslinieku akcijas
2.6	Ceļojošās izstādes par projektiem, kas tiek īstenoti vecpilsētā (muzeja restaurācija, Baznīcas ielas 1 restaurācija u. c.)	Visa gada garumā	Informēta sabiedrība par īstenojamā projekta mērķi, vēsturisko pamatojumu, rezultātu
2.7	UNESCO spēles pastāvīga versija – pie ēkām numuri un piedāvājums TIC – maršruts pa spēles taku	Jūnijs	Veicināta iedzīvotāju izglītošana

Kultūrvēsturiskais mantojums Kuldīgas pilsētvidē

Nr.	Veicamais darbs	Izpildes laiks	Plānotais rezultāts
2.8	Skolu akcijas, Kuldīgas iestāžu dalība UNESCO asociēto skolu projektā	Mācību gada laikā	Dalība valsts un starptautiskā izglītojošā programmā
2.9	Konference	Novembris	Sekmēts pozitīvs Kuldīgas tēls valsts mērogā un ārvalstu sadarbības partneriem
2.10.	Informācijas sadaļa mājaslapā par UNESCO aktivitātēm	Visa gada garumā	Atainotas visas aktivitātes, kas veiktas šajā jomā. un apkopotas iepriekšējā perioda aktivitātes
2.11.	Pieteikums VKPAI Gada balvai	Sekot līdzī izsludināšanai	Popularizēta Kuldīgas vecpilsēta
3.	Starptautiskā sadarbība		
3.1	Sadarbība ar ICOMOS ekspertiem	Visa gada garumā	
3.2	Kuldīgas speciālistu dalība UNESCO konferencēs, darbnīcās u. tml.	Saskaņā ar UNESCO kalendāru	Nodrošināt Kuldīgas atpazīstamību starptautiskajā aprītē
3.3.	Restauratoru vasaras skola (seno darba rīku izgatavošana, pielietošana)	Jūnijs	Senie darba rīki restaurācijas centrā un izglītoti amatnieki
3.4.	Arhitektu un plānotāju plenērs par vecpilsētas šķūņu turpmāku izmantošanu, jo vecpilsētā centralizētā apkure (iespējas EUROPEAN)	Jūlijs	Idejas par vecpilsētas malkas šķūņu izmantošanu
4.	Kuldīgas Restaurācijas centra izveide, darbības programmas izstrāde un ieviešana	Līdz gada beigām	Izstrādāts darbības modelis un koncepcija, aptveramais saturs
4.1	Kuldīgas amatnieku vizīte Kristiansfeldā Dānijā	Līdz gada beigām	Kuldīgas amatnieki iepazinušies ar Skandināvijas pieredzi
4.2	Kuldīgas amatnieku vizīte Old Lulea Zviedrijā	Līdz gada beigām	
5.	Praktisks rekonstrukcijas darbs teritorijā esošo valsts kultūras pieminekļu stāvokļa uzlabošanā	Līdz gada beigām	Izstrādāti projektu pieteikumi, piesaistīts finansējums, paveikti rekonstrukcijas darbi
5.1	Pieteikumu izstrāde līdzekļu piesaistei	Līdz gada beigām	Izstrādāts pieteikums
5.1.1.	Baznīcas ielas 17 – Stafenhāgena nama – vestibila, durvju restaurācija (ir projekts) un īpašuma atgūšana		
5.1.2.	Jelgavas ielas 1 ēkas koka detaļu restaurācija		
5.1.3.	Kalna ielas 15 ēkas krāsošana, jo atjaunoti būvgaldniecības elementi (arhitektūras piemineklis)		
5.1.4.	Policijas un Upes ielu ēku atjaunošana		
5.2.	Ēku sakārtošana – konkrētu lietu apsekošana un sakārtošana (piem. notekcaurules utt.)	Visa gada garumā	Sakārtotas vecpilsētas ēku pamatlīetas par apsaimniekošanas maksām
6.	Koncepciju izstrāde, lai veidotu vienotu vecpilsētu		
6.1.	Izgaisojuma koncepcija un finansējuma piesaiste	Visa gada garumā	Vienota vecpilsēta
6.2.	Bruģu koncepcija vēsturiskās apbūves zonās	Līdz gada beigām	Vienota vecpilsēta

7. pielikums

Pētījuma „Kuldīgas vēsturiskā centra inventarizācija” anketa ēkai 1905. gada ielā 1

datējums	celtniecība	18.gs.
	pārbūves	1839.-1870to g.sāk.(piebūve); 1870.-1879.g. (piebūve); 20.gs.sāk. (pēc 1902.g., fasāžu apdare)
stāvu skaits		1; izbūvēts jumts
Konstrukcija		koka
sienu materiāls	pamati, cokol	akmens, ķieģeļi
	sienas	koka
	zeldmiņi	koka
jumts	forma	divslīpju
	vēst. izbūves	-
	jaunas izbūves	-
	materiāls	V+J māla dakstiņi (apakšā skaidas)
sienu apdare	pamati, cokol	VA, praktiski zudis
	sienas	V dēļi; J dēļi piebūvēm
	zeldmiņi	V dēļi, J dēļi piebūvēm
	mezonīni	-
logi	sākotnēji	-
	vēsturiski	5; 1 aploda; 4 skatlogu apļodas
	pēc 20.gs.v.	7 KN, 2KN (pakešu), 4K skatl., 2"aklie l." aizsegti
slēģi	aprikojums	5 V
	sākotnēji	-
	vēsturiski	8
	pēc 20.gs.v.	3 KN
ārdurvis	aprikojums	8 V
	sākotnējās	-
	vēsturiskas	2 (1 J virslogs, izmantotas V detaļas)
kāpnes	pēc 20.gs.v.	4 KN (1 J virslogs)
	sākotnējās	1 V; 1 viras
	vēsturiskas	-
skursteņi	pēc 20.gs.v.	1 B
	sākotnēji	1 B
	vēsturiski	2 M pārmūrēti (1 ar MET galu)
dekor	pēc 20.gs.v.	-
	sākotnējs	-
	vēsturisks	dēļu dzegas, starpdzega; K logu apmales, dekorat. lizēnas (labotas), sandriki; virpojumi zem dzegas; K griezti aizsegdēji
detaļas	pēc 20.gs.v.	K logu apmales
	vēsturiskas	vārtu viru kāši; 1 V balkons (balkona pamatne jauna); V MET kaluma margas; 1 MET karogkāta turētājs
apkārtnes elementi		-

adrese
1905.gada iela 1

kadastrs	62010060039001
reģistrators	Zanda Bikše / Daiga Lēvalde
datums	02.07.09

arhitektoniskā vērtība	4/3 potenciāli
kultūrvēsturiskā vērtība	2
tehniskais novērtējums	7

novērtējums pilsētvidē
Stūra ēka ar ielas frontes apbūvei raksturīgu galvenās fasādes orientāciju pret centrālo ielu; labi iekļaujas apkārtējā apbūvē

zudumi
daži slēģi; skatlogiem aizlaidnes; atikas centrā virs dzegas zudis koka dekoratīvs elements

	77%
Apjoms - 100%; jumta forma - 100 %; būvgaldniecība - 30 %; apdare - 70 %; dekors un detaļas - 85 %	

ricība arhitektoniskā tēla atjaunošanai
-

primārās ricības
skārda atjaunošana atikai; tekņu remonts

piezīmes
izmantotas vecākas logu apmales; 4 logus neredz; Liepājas ielas fasādē 20.gs.sāk. pārbūvēs visi logi izveidoti bez dalījuma, ar vienlaidus stiklojumu; ēkas durvju komplekts ir vietējas nozīmes mākslas piemineklis (19.gs.vidus)

FASĀŽU KRĀSOJUMA
INVENTARIZĀCIJA

1905.GADA IEĻA 1, 62010060039001

adrese IEVA JEKŠEVICA/IEVA PORIETE 15.07.2009

inventarizators, datums

datējums	līdz 1800.g.	19.gs.s.– 19.gs.40.g.	19.gs.40.g.– 19.gs.3.cet.	19.gs.4.cet.	20.gs.1.cet.	20.gs.2.cet.	Piezīmes
	18.gs.				20.gs. sāk. pēc 1902.g.		
pamatapjoma fasāde							Ks konstatēti Liepājas un 1905.g. ielu fasādēs.
					1.kš 6030G70Y	2.kš 2030G50Y	
piebūves fasāde							Piebūves (1839.–70tie un 1870.–79.g) apšūtas ar jauniem dēļiem. Uz vēsturiskajiem slēģiem un apmaļem koštatētos ks nav iespējams datēt.
dekoratīvie elementi					Skatīt pamatapjoma toni.	Skatīt pamatapjoma toni.	Ks konstatēti uz dēļu dzegas, līzēnām, dēļu starpdzegas, sandrikiem un logu apmaļem.
					1.kš 6030G70Y	2.kš 2030G50Y	
cokols							Vēsturiskais apmetums praktiski zudis.
durvis							Ks konstatēti uz galvenajām ārdurvim 1905.g. ielas fasādē. Senāki krāsojumi nav saglabājušies.
					1.kš 7020G90Y	2.kš 6010G90Y	
logi					Krāsojums nav saglabājies.	Skatīt durvju toni.	Ks konstatēti uz 20.gs. sāk. logu vērtņēm un aplodām.
						1.kš 6010G90Y	
slēģi					Skatīt durvju toni.	Skatīt durvju toni.	Ks konstatēti uz 20.gs. sāk. slēģiem 1905.g. ielas fasādē.
					1.kš 7020G90Y	2.kš 6010G90Y	
piezīmes	Nav informācija par sāk. pamatapj. apdari.	Nav informācija par pamatapj. apdari.	Nav informācija par pamatapj. un 1839.–1879. g. piebūves apdari.	Nav informācija par pamatapj. un piebūvju apdari.	Ēku apšuj ar dēļiem un izveido pašreizējās ielas fasādes		Kontrolzondāžas veiktas ēkas 1.stāva līmeni no kāpnēm pieejamā augstumā. Piezīmes attiecas uz apsekoto daļu.

1905_gada_1_62010060039001_fasade1
Skats uz ēku no dienvidaustrumiem.

1905_gada_1_62010060039001_fasade2
— Skats uz ēku no ziemeļrietumiem.

1905_gada_1_62010060039001_fasade3

Skats uz ēku no ziemeļaustrumiem. Priekšplānā redzama 1839.-1870to gadu sāk. uzceltā piebūve.

1905_gada_1_62010060039001_fragments1

Galvenās fasādes fragments ar 20.gs.sāk. (pēc 1902.g.) dekoratīvo apdari.

1905_gada_1_62010060039001_balkons1
Vēsturiskas balkona margas, pamatne – 20.gs.2.puse.

1905_gada_1_62010060039001_dzega1
Vēsturiska dēļu dzega un kokā griezts aizsegdēlis.

1905_gada_1_62010060039001_durvis1
Vēsturisku durvju komplekts. Virslogs -
20.gs.2.puse, izmantojot vēsturiskās
detālas.

1905_gada_1_62010060039001_logs1
20.gs.sāk. logs un slēģi ar oriģinālo aprīkojumu.

1905_gada_1_62010060039001_logs3
Vēsturisks logs un apmales. Logam izmantots dažāds 19.gs. aprīkojums.

1905_gada_1_62010060039001_slegi1
Vēsturiski slēgi ar oriģinālo aprīkojumu.

1905_gada_1_62010060039001_slegi3
Vēsturiski slēgi ar oriģinālo aprīkojumu.

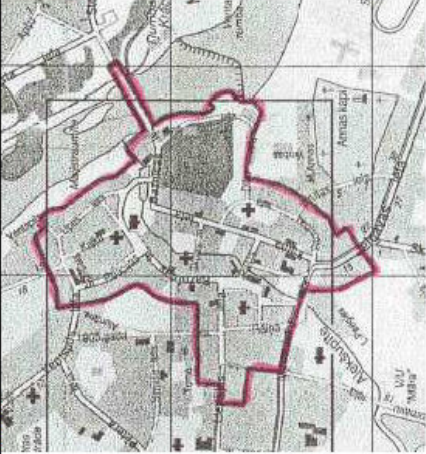
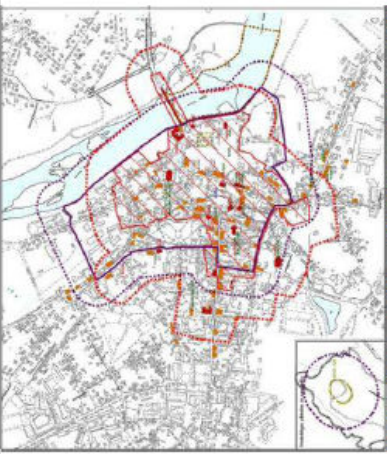
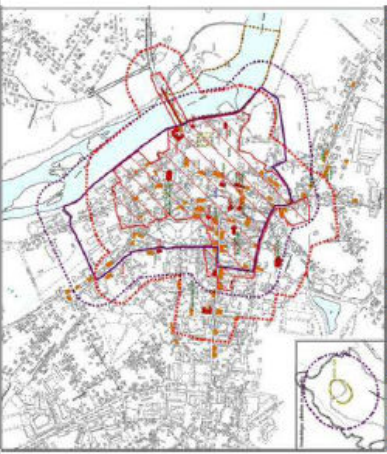
1905_gada_1_62010060039001_slegi2
20.gs.sāk. slēgi ar oriģinālo aprīkojumu.

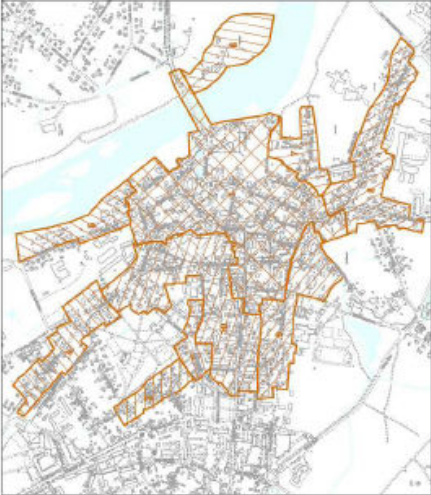
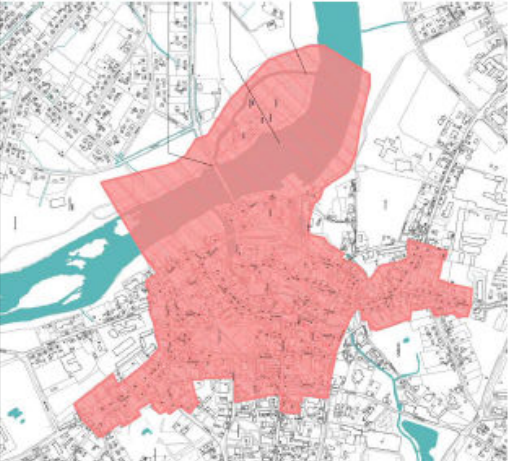
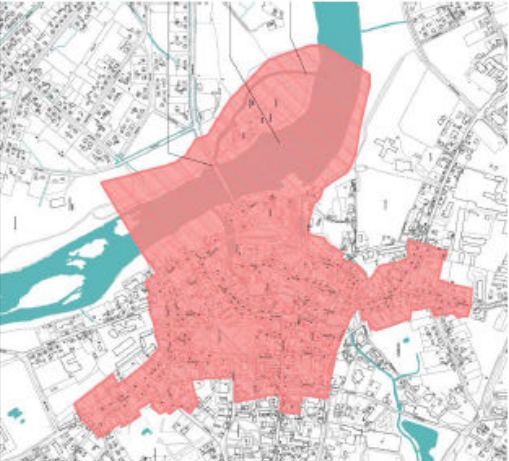

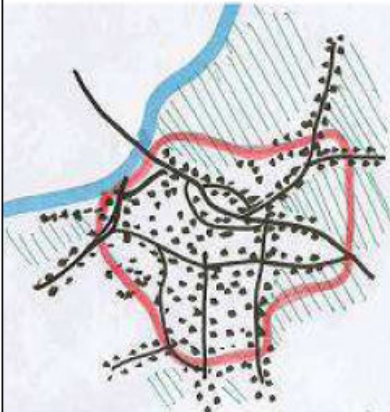
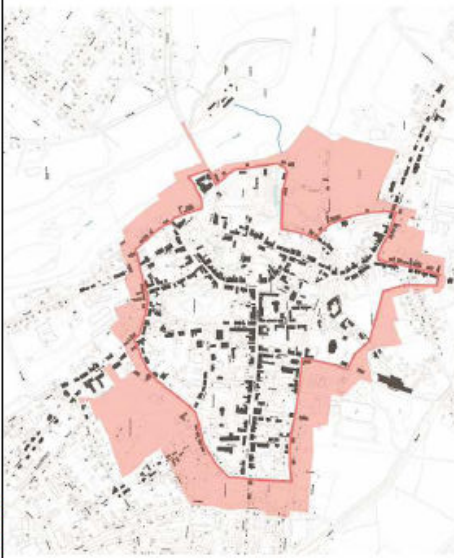
1905_gada_1_62010060039001_slegi5
19.gs.1.cet. apmale.

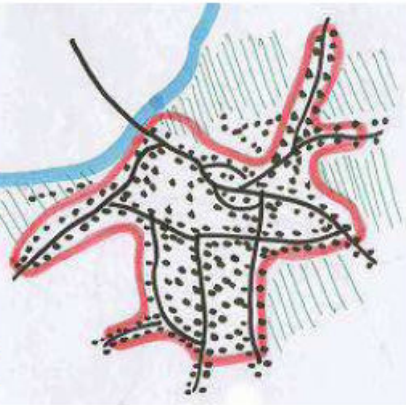
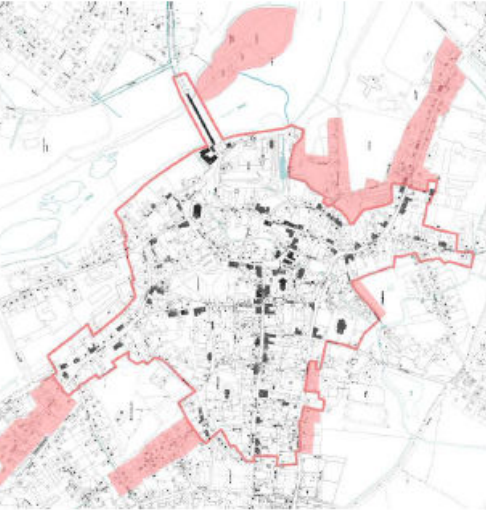
8. pielikums

Kuldīgas vecpilsētas aizsargājamās zonas

Stautss	Apstiprināšanas gads	Attēls	Piezīmes
1. Valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” Valsts aizsardzības Nr.7435	1997.		1984. gadā [370, 171] pilsētubūvniecības piemineklis tika samazināta, izslēdzot 1978. gada aprakstā definētās teritorijas, kurās „kara darbības rezultātā bojā gājusi Ventspils ielas (tagad 1905. gada iela – aut. piezīme) apbūves lielākā daļa un daļa apbūves Alunāna ielā. Apstādījumi ierīkoti šīs bijušās apbūves vietā” [358, 2].
2. Valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” aizsardzības zona	1997.		Ja aizsargjosla (aizsardzības zona) ap kultūras pieminekli nav īpaši noteikta, tās minimālais platums pilsētās ir 100 metru. Kuldīgā īpašas zonas nav noteiktas [121].
3. Valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis „Kuldīgas senpilsēta”. Valsts aizsardzības Nr.1231	1998.	 Sārtā līnija iezīmē Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra, valsts nozīmes pilsētubūvniecības piemineklis, robežu; violelā – Kuldīgas senpilsētas, valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis, robežu. Sārtā krāsā marķēti valsts nozīmes arhitektūras pieminekļi, brūnā – vietējas nozīmes kultūras un mākslas pieminekļi [152].	

Statuss	Apsitprināšanas gads	Attēls	Piezīmes
4. Valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis „Kuldīgas senpilsēta” aizsardzības zona	1998.		Ja aizsargjosta (aizsardzības zona) ap kultūras pieminekli nav īpaši noteikta, tās minimālais platums pilsētās ir 100 metru. Kuldīgā īpašas zonas nav noteiktas [121].
5. Kuldīgas pilsētas vēsturiskās apbūves zonas	2007., koriģētas 2010.		2007. gada Kuldīgas teritorijas plānojuma grozījumos noteiktas vecpilsētas specifiskās apbūves zonas un īpaši apbūves nosacījumi katrai no tām. 2010. gadā tās koriģētas [151].
6. UNESCO nacionālajā sarakstā iekļautā „Kuldīgas vecpilsētas Ventas senleja” zona	2011.		Iekļaušana nacionālajā sarakstā dod iespēju nominēt teritoriju iekļaušanai UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā, tādējādi pretendējot uz tās ierindosanu pasaules izcilāko mantojuma vietu klāstā.

<p>Statuss</p> <p>7. „Ventas ieleja” – „Natura 2000” teritorija, kas iekļauj Kuldīgas vecpilsētas daļu</p>	<p>Apstiprināšanas gads</p> <p>2004.</p>	<p>Attēls</p> 	<p>Piezīmes</p> <p>„Natura 2000” ir Eiropas Savienības dabas daudzveidības saglabāšanai izveidots aizsargājamo teritoriju tīkls. Saimniecisko darbību šajā zonā nosaka MK noteikumi Nr.140 (14.02.2006.) "Dabas lieguma "Ventas ieleja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi" [134].</p>
<p>Priekšlikumi UNESCO un pilsētūrvienības pieminekļa robežu savietošanai</p>			
<p>Statuss</p> <p>1. variants – pilsētas kods</p>		<p>Attēls</p> <p>Sarkanā līnija iezīmē perspektīvā pilsētūrvienības pieminekļa teritoriju, sātais iekrāsojums – aizsardzības zonu.</p>	<p>Piezīmes</p> <p>Tiek paplašināts pilsētas kods, iekļaujot tajā vērtīgākās apbūves teritorijas un arī teritorijas starp tām. Pilsētūrvienības pieminekļa „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” teritorija ir 48,85 ha, saskaņā ar lokveida principu tā būtu 77,71 ha.</p>

<p>Stacuss</p> <p>2. variants – pilsētas attīstības fāzes</p>	<p>Apstiprināšanas gads</p> 	<p>Attēls</p> <p>Sarkanā līnija iezīmē perspektīvā pilsētubūvniecības pieminekļa teritoriju, sārtais iekrāsojums – aizsardzības zonu</p>	<p>Piezīmes</p> <p>Robežas tiek paplašinātas pilsētas attīstības atainošanai, iekļaujot ielu apbūves frontes, krustojumus un zudušās apbūves vietas. Pilsētubūvniecības pieminekļa „Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs” teritorija ir 48,85 ha, saskaņā ar lokveida principu tā būtu 53,45 ha.</p>
---	---	--	---

9. pielikums

**Ēku atjaunošanas administratīvā procesa sakārtošanas un
uzlabošanas metodika Kuldīgas vecpilsētā** (pārsvārā īstenojama vietējā,
Kuldīgas pašvaldības, līmenī)

Lai Kuldīgas vēsturiskā centra ēku apsaimniekošanas, izpētes, atjaunošanas un pārbūves administrēšanas procesos netiktu atkārtotas iepriekš pieļautās kļūdas un novērstu nākotnē iespējamās, pētījuma rezultātā izstrādāta metodika, kuras ieviešanai ir būtiska loma gan pašvaldības, gan ēku īpašnieku un apsaimniekotāju darbā. Šī metodika var būt sekmīga, tikai pašvaldībai sadarbojoties ar ēku īpašniekiem. Tajā minētie uzdevumi būtu sadalāmi starp pašvaldības nodaļām un struktūrvienībām atbilstoši pieejamajiem resursiem, vai veidojot papildu resursus. Autore iesaka aktivitātes pārsvārā uzticēt Restaurācijas centram, kura speciālistu skaits būtu jāpalielina.

1. Kuldīgas vēsturiskajā centrā veikta katras ēkas vizuāla apsekošana, noteiktas saglabājamās vērtības, ēku datējums, pārbūves, atsevišķu detaļu un visas ēkas autentiskuma pakāpe un tehniskais stāvoklis, veikta koloristikas zondāža, uzskaitīti neatliekamie remontdarbi un izstrādāta ilgtermiņa programma destruktīvā uzslāņojuma demontēšanai. Katru reizi, kad konkrētā objektā notiek atjaunošanas vai būvniecības darbi, pašvaldībai aktualizējami šī pētījuma rezultāti. Ja ir pieņemts lēmums atļaut ēkā konkrētus atjaunošanas darbus, tas jāreģistrē ēkas anketā, bet, kad darbi paveikti, ēka jāapseko un jāizstrādā papildu datēta anketa, kurā atspoguļotas izmaiņas (piemēram, ēkas vecie, amatnieku darinātie kārnīņi nomainīti pret jauniem māla kārnīņiem; oriģinālās detaļas ir saglabājušās, bet mainīts krāsu tonis u. tml.).

2. Pašvaldība izskata katras ēkas anketu un saskaņā ar sastādītu plānu attiecīgā periodā (pirmo reizi iespējami īsā termiņā – gada laikā informē ēkas īpašniekus par viņiem piederošās ēkas oriģinālo, autentisko struktūru un detaļām, gan par tehnisko stāvokli. Ja ēka ir kopīpašums, nepieciešams sasaukt kopsapulci un informēt visus īpašniekus. Ja tas netiek darīts, tad iedzīvotāji nezināšanas dēļ var nomainīt kādu vērtīgu detaļu, kuru atjaunot vairs nebūs iespējams (piemēram, nokalt ēkas autentisko apmetumu un apmest ēku ar jaunu cementa apmetumu un nokrāsot to ar silikātkrāsām).

Pašvaldība informē vecpilsētas ēku īpašniekus un iedzīvotājus par šādiem faktoriem:

- ēkas vērtības un iespējas tās saglabāt;
- ēkas tehniskais stāvoklis un iespējas to uzlabot;
- primārās neatliekamās darbības ēka saglabāšanai (piemēram, lietus ūdens notekcauruļu atjaunošana, jumta remonts u. tml.);
- demontējami vai pārveidojami ēkas destruktīvie uzslāņojumi;
- primārās neatliekamās darbības ēka saglabāšanai (piemēram, lietus ūdens notekcauruļu atjaunošana, jumta remonts u. tml.);
- pašvaldības iespējas palīdzēt ēkas atjaunošanā gan ar finansējuma piesaistīšanu (piemēram, VKPAI finansējums valsts nozīmes kultūras pieminekļiem, projekts „Darīsim paši” Kuldīgā u. c.), gan

rodot iespēju veikt atjaunošanas darbus Restaurācijas centrā, izmantojot pašvaldības sarūpētus darba rīkus, materiālus un speciālista restauratora konsultācijas;

- Kuldīgas vecpilsētas apbūves noteikumu prasības un īpašnieku iespējas realizēt savas vēlmes atbilstoši tām.

Lai īpašnieku informēšana par vecpilsētas apbūves noteikumiem un ēkas vērtībām būtu juridiski korekta un attiecīgās prasības arī tiktu ievērotas, īpašnieki ar parakstu apliecina informācijas saņemšanu. Ja pēc tam tomēr tiek veikti patvaļīgi būvdarbi, pašvaldībai ir lielākas iespējas panākt, lai tiktu atjaunots ēkas iepriekšējais stāvoklis. Jēdziens „iepriekšējā stāvokļa atjaunošana” [126] tiek lietots būvniecības normatīvajos aktos, tomēr iznīcinātas vēsturiskās oriģinālās detaļas vairs nav atjaunojamas, ir iespējams tikai izgatavot analogas kopijas.

3. Ja ēka atrodas ārpus Kuldīgas vēsturiskā centra teritorijas (pilsētbūvniecības pieminekļis), bet ietilpst kādā no pārējām desmit pilsētas vēsturiskām apbūves zonām, tad, iespējams, inventarizācija tai nav veikta vai arī tā ir veikta sakarā ar iecerētu pārbūvi. Ja šādas ēkas īpašnieks rakstiski izsaka vēlmi veikt būvdarbus, pašvaldība apseko ēku saskaņā ar izstrādāto anketu (7. pielikums).

4. Uzklusot ēkas īpašnieka vēlmes un saņemot būvniecības ieceres dokumentāciju, Būvvaldes arhitekts konsultē īpašnieku par iespējām (vai neiespējamību) veikt viņa iecerētos būvdarbus saskaņā ar pastāvošajiem normatīvajiem aktiem, ja nepieciešams, sīkāk izklāstot konkrētus punktus.

5. Pašvaldības atbildīgie speciālisti (restaurators konsultants, pilsētas arhitekts, vides (ainavu) speciālists, inženierkomunikāciju speciālists) izstrādā korektu Plānošanas un arhitektūras uzdevumu (*turpmāk tekstā – PAU*), kurā fiksē detalizētas ēkas saglabāšanas un atjaunošanas prasības – konkrētas prasības attiecīgajai ēkai, nevis tikai citātus no apbūves noteikumiem. Sastādot PAU, speciālisti ņem vērā inventarizācijas rezultātus un vadās pēc tiem. Lai PAU tiktu izstrādāts pēc vienotiem principiem, vecpilsētas apbūves noteikumos nepieciešams precīzi definēt tās attīstības koncepciju, norādot, pēc kādiem rādītājiem jaunveidojums maina vidi, kuri no tiem atbilst kultūrvēsturiskās vides pēctecībai un kuri to pārkāpj, kādi ir iespējamie kompromisi. Kvalitatīvs ēkas atjaunošanas projekts var tapt tikai tad, ja visā vecpilsētā ir skaidras, pēc vienotiem kritērijiem izstrādātas prasības. Ja nepieciešams atjaunot zudušu objektu vai veidot kādu no jauna, tiek ievērots jaunveidojuma integritātes princips, kas pēc visiem galvenajiem parametriem atbilst vēsturiskās vides rādītājiem:

- gruntsgabalu vēsturiskās robežas, apbūves blīvums un intensitāte;
- apjomu kārtojuma specifika pa vertikāli un horizontāli;
- jumtu kores orientācija un līnija;
- galvenās dzegas līnija, fasāžu orientācijas tipi;
- pagalmu atvērtība vai noslēgtība;
- fasāžu kompozīcijas dominējošais princips – vertikālā vai horizontālā orientācija;
- fasāžu ailojuma proporcijas;
- tradicionālo apdares materiālu lietojuma attiecības;
- kolorīts;
- vēsturisko vai mūsdienu detaļu izmantojums [240].

Izvirzot šādus kritērijus, tos ilustrē ar Kuldīgas vecpilsētas tradicionālajiem piemēriem, iekļaujot to vizualizācijas pilsētas apbūves noteikumos kā pielikumu.

PAU nepieciešams iekļaut prasību pēc ēkas apsaimniekošanas plāna pēc tās atjaunošanas (vismaz pieciem gadiem), kas ietvertu nosacījumus, kas ir labi zināmi projektētājiem, bet ne visiem ēku īpašniekiem (piemēram, ziemā logiem ar divām vērtņēm – iekšējo un ārējo –, iekšējai vērtnei jābūt hermētiski blīvītai, lai siltums no iekšējām kondensāta veidā nenokļūtu uz ēkas fasādes zem logiem u.c.).

Pašvaldības atbildīgie speciālisti nosaka PAU projektēšanas starpposmu – idejas metu, ko prezentē tās autors. Šajā prezentācijā pašvaldības speciālisti papildus informē atbildīgo projektētāju par ēku atjaunošanas nosacījumiem Kuldīgas vecpilsētā. Tādējādi tiek novērsti pārpratumi, kas rodas, kad projektētājs iesniedz gatavu tehnisko projektu, kurā risinājumi neatbilst normatīvajos dokumentos noteiktajiem vēsturisko ēku saglabāšanas un atjaunošanas principiem Kuldīgas vecpilsētā.

6. Tehniskā projekta dokumentāciju izskata visi PAU sastādījušie speciālisti: pilsētas arhitekts, vides speciālists, restaurators konsultants un inženierkomunikāciju speciālists. Tajā jābūt arī minētajam apsaimniekošanas plānam.

7. Apstiprinot projektu, tiek noteikts, ka konkrētos būvdarbus var veikt tikai pilsētas restauratora konsultanta uzraudzībā un viņš jāinformē par darbu uzsākšanu, lai laikus ar būvniekiem izrunātu visas detaļas un netiktu apdraudēta ēkas vērtīgo detaļu atjaunošana (vispirms šāda norma jāparedz pilsētas apbūves noteikumos).

8. Ja būvniecības gaitā tiek atklātas vēsturiskas detaļas, kas neatbilst konkrētās ēkas arhitektūras stilam vai periodam, atbilstoši kuram ēka tiek atjaunota, pašvaldībai jāmēģina vienoties par šo detaļu atpirkšanu, lai tās varētu ievietot Kuldīgas „materiālu bankā” un izmantot citu ēku atjaunošanā.

9. Pēc pašvaldības restauratora konsultanta uzraudzībā veiktas ēkas atjaunošanas tā tiek pieņemta ekspluatācijā. Pašvaldība ik gadu ēku apseko, vai arī tā tiek uzturēta atbilstoši iesniegtajam apsaimniekošanas plānam.

10. Konstatējot pārkāpumus – ēka atjaunota bez atļaujas vai veidā, kas neatbilst tiesību normām – , pirmām kārtām par to un par iespējām pārkāpumu novērst tiek informēts ēkas īpašnieks un administratīvā komisija. Ja īpašnieks atzīst kļūdu, tad viņš novērš neatbilstības vai pašvaldība slēdz vienošanos ar īpašnieku par patvaļīgās būvniecības seku novēršanu - iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu, kurā iespējams finansiāls atbalsts, kurš būtu atmaksājams ilgstošā laika posmā. Pretējā gadījumā tiek lemts par piespiedu iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

Grāmatas

1. **Ahoniemi, A., Markela, N., Saarinen, K.** *Tammel – Old Rauma Renovation Centre*. Rauma: Rauman Museo, 1994. 44 p.
2. **Apinis, K.** *Latvijas pilsētu vēsture*. Rīga: A. Gulbis, 1931. 280 lpp.
- 2'. **Barons Krišjānis.** *Mūsu tēvzemes aprakstīšana un daži pielikumi īsumā saņemti: grāmatiņa priekš skolām un mājām*. Jelgava: G. A. Reyher, 1859. 66 lpp.
3. **Bākule, I.** *Rātsnami Latvijas pilsētās*. Latvijas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrība. Rīga: Zinātne, 2001, 126.–135. lpp. ISBN998469822X.
4. **Brastiņš, E.** *Latvijas pilskalni*. Rīga: Vālodze, 1923. 11. lpp.
5. **Brinkis, J. Buka, O.** *Pilsētu un lauku apdzīvoto vietu kompleksu arhitektoniski telpiskā plānošana*. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte, 2006. 235 lpp. ISBN 9984321800.
6. *Burgenlexikon für Alt Livland: Burgen und Städte als Münzstätten in Alt-Livland*. Zusegest von K. Löwis of Menar. Riga: Walters un Rapa, 1922. S. 130, 55 Ill.
7. **Caune, A., Ose, I.** *Latvijas viduslaiku pilis*. Latvijas Vēstures institūts 4. [sēj.]. Latvijas 12. gs. Beigu – 17. gs. vācu piļu leksikons. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apg., 2004, 274.–280. lpp. ISBN 9984601072.
8. **Celmiņš, A.** *Kuldīga: [prosp]*. Rīga: Liesma, 1972. 47 lpp.
9. **Celmiņš, A., Radovičs, A.** *Kuldīgas rajons: tūrisma maršruti*. Rīga: Avots, 1990. 183 lpp. ISBN 5401003102.
10. *Cristiansfeld kommuneatlas: bevaringsværdier i byer og bygninger*, 1992. Udgivet af Planstyrelsen, Kontoret for By- og Bygningsbevaring; tekst og illustrationer Jørgen Toft Jessen. København: Miljøministeriet, Planstyrelsen i samarbejde med Christiansfeld Kommune, 1992. 52 lpp. ISBN 87-601-3389-9.
11. **Dunsdorfs, E.** *Latvijas vēsture, 1600–1710*. [Stokholma]: Daugava, 1962. 588 lpp.
12. **Dunsdorfs, E.** *Latvijas vēsture, 1710–1800*. [Stokholma]: Daugava, 1973. 668 lpp.
13. **Dunsdorfs, E., Spekke, A.** *Latvijas vēsture, 1500–1600*. [Stokholma]: Daugava, 1964. 812 lpp.
14. **Feilden, B. M.** *Coservation of Historic Buildings, Butterworth Architecture*. Oxford, 1955. 164 p. ISBN 0750658630.
15. **Frogn Kommune.** *Byggeskikkveileder*. Frogn kommune. Askim: Østre Linje Arkitekter as, 2001. 173 lpp.
16. **Hennig, E.** *Geschichte der Stadt Goldingen in Kurland*. Mitau, 1809. T. 1, S. 14.
17. **Jansons, G.** *Kurzemes pilsētu senās koka ēkas*. Rīga: Zinātne, 1982. 183. lpp.
18. **Juškevičs, J.** *Hercoga Jēkaba laikmets Kurzemē*. Rīga: Valsts papīru sp., 1931. 671 lpp.
19. **Juškevičs, J.** *Kurzemes hercogi un viņu laikmets*. Rīga: Valters un Rapa, 1935, 77. lpp.
20. **Krastiņš, J.** *Latvijas republikas būvmāksla*. Rīga: Zinātne, 1992. 235 lpp. ISBN 5796608495.

21. **Kraštinš, J., Strautmanis, I., Dripe, J.** *Latvijas arhitektūra no senatnes līdz mūsdienām*. Rīga: Baltika, 1998. 320 lpp. ISBN 9984-91783-5.
22. *Kuldīga*. D. Antoniška, N. Gailāne, A. Gustovskis, A. Marcinkēvičs. Rīga: Kuldīgas Tūrisma inform. centrs: Nordik, 2005. 104 lpp. ISBN 9984-751-81-3.
23. *Latvijas ceļu karte*. Rīga: Satiksmes ministrija. Šoseju un zemesceļu departments, 1940. 7.,12. un 16. karte.
24. *Latvijas pilsētas valsts 20 gadus*: raktu krājums ar visu Latvijas pilsētu aprakstiem un attēliem [sakopojis H. Asaris]. Rīga: Latvijas Pilsētu savienības izdevums, 1938. 387 lpp.
25. *Latvijas pilsētu ģerboņi (krāsās)*. Rīga: Dzintars. 1926. 6 lpp.
26. *Latvijas PSR pilsētu arhitektūra*: [rakstu krāj.]. RPI Arhitektūras katedra. Rīga: Zinātne, 1979. 190 lpp.
27. *Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļu saraksts*. LPSR Kultūras min.; [sast.: J. Urtāns, Z. Ābola, Ģ. Jēkabsons, D. Čoldere]. Rīga: Avots, 1984. 293 lpp.
28. *Latvijas Republikas Satversme*: Satversmes sapulces 1922. g. 15. febr. kopsēdē pieņemtais teksts ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 2007. g. 3. maijam. – Rīga: Zvaigzne ABC, [2008]. – 15 lpp. – ISBN 978-9984-375-18. Pieejams arī tiešsaistē: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980&from=off> [skatīts 04.08.2011.].
29. *Latvijas vēstures avoti*. 2. sēj. Senās Latvijas vēstures avoti (1238.–1256. g.). 2. burtn. Red. A. Švābe. Rīga: Latvijas Vēstures inst. apg., 1940. 416 lpp.
30. *Mantojuma saglabāšanas veidi un līdzekļi*: rokasgrām. Hamburga: TuTech Innovation GmbH, 2005. 104 lpp. Pieejams arī tiešsaistē: http://www.pilis.lv/a_pnm/files/153_3_Rokasgraamata_LAT.pdf [skatīts 2011. g. 27. sept.].
31. **Nurmi-Nielsen, A.** *Old Rauma*. Rauma: Rauman Museo, 1992. 84 p. ISBN 9519613269 9789519613260
32. **Pāvilāns, V.** *Satiksmes ceļi Latvijā XIII–XVII gs.* LPSR ZA Vēstures inst. Rīga: Zinātne, 1971. 235 lpp.
33. **Rudovics, A.** *Kurzemes – Zemgales hercogistes 7 brīnumi*. Rīga: Jumava, 2008, 48. lpp. ISBN 9789984385235.
34. **Rusmanis, S., Vīks, Ī.** *Kurzeme*. Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1993. 239 lpp. ISBN 5899600306.
35. **Scheffler, I.** *Beiträge zur Siedlungs und Bevölkerungsgeschichte der Stadt Goldingen in Kurland bis zum Ausgang der herzoglichen Zeit*. Würzburg-Aumühle: Druckerei wissenschaftlicher Werke Konrad Triltsch, 1940. 84 S.
36. **Skujenieks, M.** *Latvija. Zeme un iedzīvotāji*. Rīga: Valsts statistiskā pārvalde, 1920. 554. lpp.
37. **Stūre, I.** *Kultūras un dabas mantojuma aizsardzība un attīstības plānošana*. Rīga: LU Akad. apg., 2004. 194 lpp. ISBN 9984770451.
38. **Šterns, I.** *Latvijas vēsture (1290–1500)*. Rīga: Daugava, 1997. 740 lpp. ISBN 9984531503.
39. **Švābe, A.** *Latvijas vēsture, 1800–1914*. Rīga: Avots, 1991. 383 lpp. ISBN 5401005954.
40. **Švābe, A.** *Senās Latvijas vēstures avoti. 1. burtnīca (līdz 1237. gadam)*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgādiens, 1937. 212 lpp.

41. *Tava māja*: tradicionālie materiāli un metodes vēsturisko ēku saglabāšanā Esterjetlandē (Zviedrijā) un Cēsīs un Cēsu rajonā = Ditt hus: traditionella material och renoveringsmetoder i äldre byggnader i Östergötland (Sverige) och i Cesis regionen (Lettland). Cēsīs: Cēsu Vēstures un mākslas muzejs, 2003. 72 lpp. ISBN 9984-9096-8-9.
42. **Trenčín Town Council**. *City Behind Walls – Identity Versus Image*: international conf. of historical towns, Trenčín, October 24–28, 2006: reader. Trenčín, 2006. 88 p. Pieejams arī tiešsaistē: <http://www.behindwalls.sk/eng/homepage/> [skatīts 2008. g. 27. martā].
43. **Valdis [Zālīte, V.]**. *Kurzemē*: ceļotāja piedzīvojumi un vērojumi Dievzemītes sētās un ārēs. Rīga: A. Gulbis, 1928. 225 lpp.
44. *Vēstures atziņas un tēlojumi*: vēstures skolotājiem 1936. g. lasīto lekciju sakopojums. Rīga: Izglītības min., 1937. 168 lpp.
45. **Volanska, A.** *Kuldīga*. Rīga: Jāņa sēta, 1998. 128 lpp.
46. **Wroblevska, M.** *Wind drüber weht*: Blätter der Erinnerung. 2. Aufl. Heilbronn: Eugen Salzer Verl., 1957. 79 S.
47. **Zilglvis, J.** *Mācītājmuižas Latvijā*: arhitektūra un kultūrvēsturiskās norises. Rīga: Elpa, 2002. 222 lpp. ISBN 9984543943.
48. **Ziverts, A.** *Stāsti par „Vulkāna” vēsturi Kuldīgā*. [Kuldīga, 1998]. 187 lpp.
49. *Обязательные постановления по строительной части для г. Либавы*. Либава, 1910. 24 с.

Raksti krājumos un periodikā

51. Aizputes dzelzceļa pagarināšanas projekts uz Kuldīgu un uz Saldu. *Kurzemnieks*, Nr.38, 1913, 20. sept., 3. lpp.
52. Aizputes dzelzceļa turpināšana. *Kurzemnieks*, Nr.26, 1913, 28. jūn., 3. lpp.
53. Aizputes – Kuldīgas šaursliežu dzelzceļš. *Kurzemnieks*, Nr.35, 1913, 30. aug., 3. lpp.
54. **Antoniška, D.** Kuldīgas dārgumi. Siena tirgus. *Kurzemnieks*, Nr.125, 2004, 26. okt., 9. lpp.
55. **Antoniška, D.** Kuldīga kā Kurzemes hercogistes galvaspilsēta, 1596–1616. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, Nr.4, 1993, 147.–154. lpp.
56. **Antoniška, D.** [Raksti sērijā „Kuldīgas dārgumi” par vecpilsētas pagātni un šodienu]. *Kurzemnieks*, Nr.6–144, 2003, 16. janv.–12. dec., 9. lpp.
57. Atjaunosim senos nosaukumus. *Kurzemnieks*, Nr.102, 1989, 26. aug., 4. lpp.
58. Atkal jauns dzelzceļa projekts. *Kurzemnieks*, Nr.???, 1918, 22. aug., lpp.
59. **Baltinavietis, J.** Dizains Kuldīgā. *Literatūra un Māksla*, 1982, 15. aug., 8.-9. lpp.
60. **Bērtiņš, A. G.** Pirms 60 gadiem Kuldīgā: [arī par K. Ulmaņa viesošanos 1936. g.]. *Bandava*. Nr.15, 1996, jūn., 3. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: <http://kuldiga.biblioteka.lv/Alise/alise3i.asp?opty=27&P4=3&marcType=&Ident=1005338&catalogue=2&Prev=0&Next=2&Curr=%20%20%20%20%20%20%20%20%201> [skatīts 01.07.2011].

61. **Bokalders, J.** Latvijas pilsētas. *Latvijas zeme, daba, tauta*. Rīga: Valters un Rapa, 1937, 3. sēj., 267.–269. lpp.
62. **Cekule, M., Jaunberga, A., Kiršteins, U.** Rīgas pilsētvides ģeogrāfiskā datu bāze un tās izmantošanas iespējas pilsētas telpiskās struktūras pētījumos. *Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskie raksti*. 2. sēr. Arhitektūra un būvzinātne, 2. sēj., 2001, 35.–41. lpp.
63. **Celmiņš, A.** Vēsturisko notikumu liecinieki. *Padomju Dzimtene*, Nr.138, 1970, 21. nov., 3. lpp.
64. **Celmiņš, A.** Vēsturisko notikumu liecinieki. *Padomju Dzimtene*, Nr. 138, 1970, 21. nov., 3. lpp. 60,114
65. Diskutēs par arhitektūras kvalitātes likumu. *Diena*, 2005, 16. Jūn. Pieejams arī tiešsaistē: <http://www.diena.lv/arhivs/diskutes-par-arhitekturas-kvalitates-likumu-12442292> Latvijas Diena. [skatīts 01.10.2011].
66. **Eniņš, G.** Vai Rumba ir platākais ūdenskritums Eiropā? *Mājas Viesis*, Nr.1, 2011, 7./20. janv., 26.–29. lpp.
67. **Ergo.** Par Ventas padziļināšanu. *Kurzemnieks*, Nr.28, 1911, 16. jūl., 3. lpp.
68. **Fromhold-Treu, W.** Die Komturei Goldingen: Versuch einer Rekonstruktion. *Kurland*. Vereinigte Kurländische Stiftungen im Auftrag der Kurländischen Ritterschaft. Gröbenzell, Nr.7, 1999, S. 31. Kopija pieejama D. Antoniškā personīgajā arhīvā.
69. **Fromhold-Treu, W.** *Rigasche un Kurlandische Wetterfahnen des XVII. und XVIII. Jahrhunderts*: Nach der Natur gezeichnet, 1931–1939. *Kurland*, Vereinigte Kurländische Stiftungen im Auftrag der Kurländischen Ritterschaft. Gröbenzell Nr.6, 1998, S. 5.–36.
70. *Goldingenscher Anzeiger*, Nr. 29, 1907, 21. jūl. Citēts pētījumā **Broks, N.** *Kalna ielas 18 un Skolas ielas 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte*. 2009, 22 lpp.) Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
71. **Grīniņa, I.** Kalna miests senāks, nekā domāts. *Kurzemnieks*, Nr.137, 2008, 27. nov., 3. lpp.
72. **Grīniņa, I.** Savulaik viens no modernākajiem Latvijā: [par 1937. g. ierīkoto Pilsētas laukumu Kuldīgā]. *Kurzemnieks*, Nr.117, 2003. 9. okt., 6. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: <http://kuldiga.biblioteka.lv/Alise/alise3i.asp?Prev=6&Next=8&Curr=7&Ident=1007794&catalogue=2&P4=3&opt=27>. [skatīts 01.07.2011].
73. **Hauka, E.** Rātslaukumā nozāgē liepas. *Kurzemnieks*, Nr. 80, 2002, 11. jūl., 1. lpp.
74. Izgaisuši prieki. *Kurzemnieks*, 1919, 5. apr.
75. **Jansons, G.** Par Latvijas PSR seno pilsētu koka apbūves vēstures un klasifikācijas jautājumiem. **No:** *Arhitektūra un pilsētbūvniecība Latvijas PSR: rakstu krāj.* Rīga: Zinātne, 1971, 2. sēj., 138. lpp. Kopsav. krievu val.
76. **Juškevičs, J.** Kuldīgas vēstures hronika. *Aizsargs*, Nr.5/6, 1933, 246. lpp.
77. **Kapenieks, P.** Kuldīgas pilsētas rekonstrukcija. *Padomju Kuldīga*, Nr.85, 1948, 19. jūl., 1. lpp.
78. **Kenerts, V.** Neviens neredzēja. *Padomju Dzimtene*, Nr. 21, 1979, 2. aug., 3. lpp.
79. Kuldīgas arhitektūras pagātne un tagadne. *Literatūra un Māksla*, Nr. 14, 1982, 2. apr., 16. lpp.
80. Kuldīga. *Latvijas pilsētas*: encikl. Rīga: Preses nams, 1999. 242.–253. lpp. 475

81. Kuldīgas māju kalendārs 1914. gadam. Kuldīgas pilsēta. Kuldīga. *Kurzemnieks*, 1913, 68.–71. lpp.
82. Kuldīgas saistošie būvnoteikumi. *Valdības Vēstnesis*, Nr.12, 1937, 16. janv., 1.–3. lpp.
83. Kuldīgas spēkstacijas izbūve. *Jaunais Kurzemnieks*, Nr.4, 1935, 23. janv., lpp. 2.
84. **Laube, E.** Latviskais arhitektūras stils tagadnē **No: Roze, Jēkabs.** *Dzīvei pretim*. [Rīga]: Izglītības min. Mācību līdz. nod., 1936, 232. lpp.
85. **LTA.** Valsts sargā arhitektūras pieminekļus. *Padomju Kuldīga*, Nr.150, 1948, 20. dec., 1. lpp.
86. **Nikolajevs, V.** Sirmo Spāru svētki: maza saruna ar Kuldīgas pils. arhitektu. Pierakst. I. Būmane. *Padomju Jaunatne*, 1974, 12. nov.
87. Nosacījumi, kas jāievēro pie būvēm Liepājā. *Latvietis*, 1892, Nr. 20–24 (13. maijā–10. jūnijā).
88. Par Aizputes dzelzceļa pagarināšanu uz Saldu un Kuldīgu. *Kurzemnieks*, Nr.29, 1910, 23. jūl., 3. lpp.
89. Par mūsu pilsētu. *Padomju Dzimtene*, Nr.124, 1974, 17. okt., 3. lpp.
90. **Paupe, N.** Pēc restaurācijas – jaunā kvalitātē. *Padomju Dzimtene*, Nr.72, 1972, 17. jūl., 3. lpp.
91. **Priede, K.** Pārveidosim Kuldīgu. *Padomju Kuldīga*, Nr.89, 1948, 28. jūl., 2. lpp.
92. **Pučīņš, E.** Rīgas vēsturiskā kodola nākotne. **No: Arhitektūra un dizains: rakstu krāj.** Rīga: Avots, 1985. 167. lpp.
93. **Rader, W., Stavenhagen, O.** Burgerliste und Ratslinie der Stadt Goldingen bis zum Jahr 1889. *Jahrbuch für Genealogie, Heraldik und Sphragistik, 1909–1910.* Mitau, 1913, S. 228.
94. **Rautiņš, J.** Senā un jaunā Kuldīga: [saruna ar Kuldīgas pils. izp. komit. priekšsēd.]. Pierakst. Ā. Klimkāne. *Cīņa*, 1971, 28. apr. 34
95. **Salmgrieze, V.** Senās Kuldīgas papīrdzirnava. *Kurzemnieks*, Nr.29, 1992, 21. martā, 3. lpp.
96. Sapulce dzelzceļa būves lietā. *Kurzemnieks*, 1918, 16. aug.
97. **Schmid, B.** Die Burgen des deutschen Ritterordens in Kurland. *Zeitschrift für Bauwesen.* 71. Jg., 7. bis 9. Heft, 1921, 16 S.
98. **Sprūde, V.** No pārakmeņotiem ekskrementiem līdz kuģim ar zeltu. *Latvijas Avīze*, Nr.22, 2009, 23. janv., 18.–19. lpp.
99. **Straubergs, J.** Materiāli Kuldīgas celtniecības vēsturei: [publ. saīs.]. *Kurzemnieks*, Nr.73–77, 1992, 11., 14., 16, 18., 21. jūl., 2. lpp. Oriģ. manuskripts glabājas Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.
100. Tvaikonīšu satiksme. *Kurzemnieks*, Nr.11, 1912, 16. martā, 3. lpp.
101. **Vainovskis, K.** Senās pilsētas nākotnei. *Latvijas Māksla*, Nr. 11, 1971, 25. sept., 11. lpp.
102. Valdība piekrit Liepājas spēkstacijas paplašināšanai. *Jaunais Kurzemnieks*, 1935.
103. Valdība piekritusi Ventas spēkstacijas būvei. *Jaunais Kurzemnieks*, Nr.10, 1935, 6. martā, 2. lpp.
104. **Valeskalne, V.** To tālo gadu arhitektoniskā doma. *Māksla*. Nr.4, 1984, 25. lpp.
105. **Volanska, A.** Akmens meitene: [par tēlnieces L. Rezevskas veidoto skulptūru „Anniņa” 1905. gada parkā]. *Kurzemnieks*, Nr.140, 2001, 29. nov., lpp 4.
106. **Volanska, A.** Kuldīgas parki. *Kurzemnieks*, Nr.126, 2007, 13. nov., 9. lpp.

107. **Volanska, A.** Kuldīgas veco kapu parks. *Kurzemnieks*, Nr.2, 5, 8, 2009, 6., 13., 20. janv., 9. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: http://www.kurzemnieks.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=37822&Itemid=20 [skatīts 01.10.2011.].
108. **Volanska, A.** Parks uz ebreju kvartāla drupām. *Kurzemnieks*, Nr.70, 2009, 17. febr., 10.–11. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: http://www.kurzemnieks.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=38435&Itemid=20 [skatīts 29.10.2011.].
109. **Volanska, A.** Sabiedrība. *Kurzemnieks*, Nr.123, 2007, 23. okt., 9. lpp.
110. **Volanska, A.** Stāsti par parkiem: [par Riteņdārzu un Šarlotes muižiņas parku Kuldīgā] *Kurzemnieks*, Nr.123, 2007, 23. okt., 9. lpp.
111. **Wroblevska, M.** Aus vergangenen Tagen. *Goldingenscher Anzeiger*. Nr.17, 18, 1912, S. 1.–2; Nr.19, S. 1.
112. **Zalsters, A.** Kuģu būve senajā Kuldīgā. *Padomju Dzimtene*, Nr.147, 1981, 12. dec., 3. lpp.
113. **Zalsters, A.** Kuldīga – hercogistes galvaspilsēta. *Padomju Dzimtene*, Nr.15, 1983, 5. febr., 4. lpp.
114. **Zalsters, A.** Senās Kuldīgas papīrdzirnavas: dažas jaunas ziņas Valsts Vēstures arhīvā. *Padomju Dzimtene*, 1983, 2. jūl.
115. **Zalsters, A.** Trīs senās Kuldīgas. *Padomju Dzimtene*, Nr.147, 1981, 12. dec., 3. lpp. Pārpubl. no LVVA, 795. fonds, 1. apr., 2825. lieta.
116. **Zilgalvis, J.** Viduslaiku arhitektūras formu izpausmes Kuldīgas 19. gs. otrās puses apbūvē. **No:** *Pilsēta. Laikmets. Vide: rakstu krāj. Rīga: Neptuns*, 2007, 125.–136. lpp.
117. **Zirnis, E.** 7 Latvijas brīnumi. *Diena*. Piel. „SestDiena”. Nr.180, 2007, 4. aug., 16.–24. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: http://www.pilis.lv/c_zinas/zinja.php?id=2764 [skatīts 2010. g. 9. okt.].
118. **Zibārte, I.** Lēnāk un gudrāk. *Diena*. (2008. gada 6. marts).
119. Курляндские губернские вебомости. 1878. Nr. 60

Elektroniskie resursi

Tiešsaistes resursi

120. *Aizputes pagasta teritorijas plānojums (ar grozījumiem). Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi.* Aizputes pilsētas Dome. 2010. [skatīts 08.10.2010.]. Pieejams: aizpute.lv/docs/Aizputes...TP/Aizputes.../1_Aizputes_pag_TIAN_SN.doc
121. Aizsargjoslu likums. *www.likumi.lv*. „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 20.12.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=42348>
122. Alekšupītes (Sūrupītes) ūdenskritums. *Ūdenskritumi: Izcelsme*. Latvija. Ārvalstis : Valsts ģeoloģijas dienesta mājaslapa. Veidojis G. Pāvils [skatīts 25.07.2011.]. Pieejams: http://mapx.map.vgd.gov.lv/geo3/Ukr/Pamatlapas_Slices/Latvija_L/Udenskritumi/Rajoni_L.htm
123. *[Baznīcas ielas 28 pārbūvju projekti]* [skatīts 11.07.2011.]. Pieejams: <http://www.ekas.kuldiga.lv/apskats/?id=54>

124. **Benfelde, S.** Kā savienot mantotās vērtības ar mūsdienīgas arhitektūras redzējumu? *FinanceNet*. 2007. g. 8. martā [skatīts 09.09.2010.]. Pieejams: http://www.financenet.lv/zinas/141194-ka_sa_vienot_mantotas_vertibas_ar_musdienigu_arhitekturas_redzajumu/cometns
125. **Butāne, I., Kudiņa, I.** *Kuldīgas pilsētas Torņa ielas kvartāla detālplānojums, 2006.* [skatīts 03.10.2011.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=193>. Pieejams arī Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
126. Būvniecības likums. *www.likumi.lv*. „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 20.02.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=36531>.
127. **Celmiņa, D., Bartaševics, J.** *Kuldīgas pilsētas Skolas ielas zaļās zonas detālplānojums.* 2004. [skatīts 03.10.2011.] Pieejams: http://www.kuldiga.lv/uploaded/kap/detalplanojumi/SkolasZala_Zona/02-vesturiskaanalize.pdf. Pieejams arī Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
128. **Celmiņa, I., Viziņš, J.** *Kuldīgas pilsētas Šaurās ielas kvartāla detālplānojums.* 2003 [skatīts 03.10.2011.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=97> Pieejams arī Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
129. Cēsu pilsētas apbūves noteikumi (ar grozījumiem). *Cēsu novads* [skatīts 10.09.2010.]. Pieejams: <http://www.cesis.lv/?d=555#l31>
130. Cēsu pilsētas attīstības programma 2008–2014. *Cēsis*. Cēsu pilsētas Dome. 2008 [skatīts 03.09.2010s]. Pieejams: http://www.cesis.lv/faili/Cesu_pilsetas_attistibas_programma.pdf
131. Cēsu pilsētas teritorijas plānojums 2005.–2017. g. *Cēsis*. Cēsu pilsētas Dome [skatīts 03.09.2010s]. Pieejams: <http://www.cesis.lv/?d=561>.
132. Cēsu pilsētas teritorijas plānojums, 2005–2017: kultūrvēsturiskā mantojuma objektu shēma. *Cēsis*. Cēsu pilsētas Dome [skatīts 10.09.2010.]. Pieejams: <http://cesis.lv/faili/28.kulturvesturcentrs.pdf>
133. CHIP – Cultural Heritage in Planing: identifying valuable cultural environments trough planning. *Danish Forest and Nature Agency* [cited 16.02.2009.]. Pieejams: http://www.sns.dk/udgivelser/2001/87-7279-298-1/default_eng.htm
134. Dabas lieguma "Ventas ieleja" individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi. *www.likumi.lv*. „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 20.12.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=128398>
135. **Dambīte-Dambergā, I.** Kuldīgas velvju tilta atjaunošana – taustāms rezultāts Kuldīgas Domes mērķim saglabāt vecpilsētas unikālās vērtības. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 07.07.2011.]. Pieejams: http://www.kuldiga.lv/?art_id=606
- 135'. **Danilāne, L., Ļubkina V.** Patērētājizglītības pedagoģiskie un sociāli ekonomiskie aspekti: [Rēzeknes augstskola, Pedagoģijas fakultāte, Personības socializācijas pētījumu institūts, 2009., 171. Lpp.]. *Rēzeknes augstskola*. [skatīts 30.09.2011.]. Pieejams: http://www.ru.lv/res/fak/ped/pspi/monografijas/pateretajizglitibas_pedagogiskie_un_sociali_ekonomiskie_aspekti.pdf

136. *Declaration of Bruges „Cultural Heritage: a Resource for Europe. The benefits of interaction”* [skatīts 30.09.2011.]. Pieejams: http://www.km.gov.lv/lv/doc/ES/politika/Briges_deklaracija.pdf
137. **Denfers, A. fon.** Līdz šim nezināms Kuldīgas skats: [par zīm. “*Vue de la Ville de Goldinge á coté du Parc*”]. *Latvijas Arhīvi*, Nr.1/2, 2009, 52.–65. lpp. Pieejams arī tiešsaistē: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/Denfers.pdf [skatīts 29.01.2011].
138. **Dzenis, A.** Kuldīgas pils vēsturiskā izpēte. *Pusdzīvā vēsture*: brīvvēsturnieka A. Dzeņa blogs [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: http://pusdziva-vesture-dzenis.blogspot.com/2010/02/dzenis-kuldigas-pils-vesturiska-izpete_15.html
- 138'. Eiropas padomes pamatkonvencija par kultūras mantojum vērtību sabiedrībai. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija*. [skatīts 20.01.2012.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=596&lang=lv>
139. Hanzas savienība. *Vikipēdija*: brīvā encikl. [skatīts 07.07.2011.]. Pieejams: <http://lv.wikipedia.org/wiki/Hanzassavien%C4%ABa>
140. **ICOMOS.** International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (Venise Charter). *The Venice Charter*. 1964 [cited 20.03.2008]. Available: http://www.international.icomos.org/e_venice.htm 45
141. **ICOMOS NEW ZEALAND.** *Charter for the Conservation of Place of Cultural Heritage Value*. 1992 [cited 20.03.2008]. Available: http://www.icomos.org/docs/nz_92charter.html
142. Interaktīvās psiholoģijas enciklopēdija. 1. d. Personība un attīstība Latvijas psiholoģijas vēsturē XX gs. 20.–30. gadi. *www.psihologija.lv* [skatīts 19.02.2010.]. Pieejams: http://www.psihologija.lv/termini_uztvere.php?lang=
143. **Kalniņš, G. Orniņš, A.** Kuldīgas vecpilsētas ielu un laukumu segumu rekonstrukcijas un Alekšupītes promenādes izveides koncepcija. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 20.01.2010.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=248>
144. *Kārtība, kādā kultūras pieminekļi iekļaujami valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā un izslēdzami no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksta*: Ministru kabineta 2003. g. 26. aug. noteikumi Nr.473 [skatīts 20.05.2011.]. Pieejams: www.mantojums.lv/_rict_text/docs/izsledzami_ieklaunami.doc
145. Koncepcijas audzināšanas darbībai pamatizglītības un vidējās izglītības iestādēs. *Valsts izglītības satura centrs* [skatīts 15.08.2008.]. Pieejams: http://visc.gov.lv/audzinasana/audzdarbs/metmat/audz_koncepcija.pdf
146. Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. *www.likumi.lv*: “Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 02.10.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=42382>.
147. Kuldīgā izdotie laikraksti: [digitālā bibliotēka]. *Kuldīgas Galvenā bibliotēka* [skatīts 12.10.2010]. Pieejams: http://data.lnb.lv/digitala_biblioteka/laikraksti/index2.htm
148. *Kuldīgas kultūrvēsturiskais mantojums* [skatīts 20.02.2011.]. Pieejams: http://www.kuldiga.lv/uploaded/kap/Kartoshemu_sar/07_kult_vest_mantojums.pdf

149. Kuldīgas pilsētas teritorijas attīstības programma. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome. 2008 [skatīts 05.01.2009.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=199>.
150. Kuldīgas pilsētas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu pielikumi. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 24.02.2011.]. Pieejams: http://www.kuldiga.lv/uploaded/5planosana/TP/Kuldiga_TIAN_pielikumi_2010_0428_galv.pdf
151. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums un apbūves noteikumi. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome. 2007 [skatīts 20.03.2010.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=384>
152. Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums un apbūves noteikumi. 6. grozījumi, 2010–2014. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 28.02.2010.]. Pieejams: http://www.kuldiga.lv/uploaded/5planosana/TP/Kuldigas_TIAN_2010.pdf
153. Kuldīgas pilsētas vēsture. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 08.02.2010.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=110>
154. *Kuldīgas vecpilsētas saglabāšanas un attīstības programma*. Kuldīgas novada pašvaldība [skatīts 20.10.2010.]. Pieejams: http://www.kuldiga.lv/uploaded/4buvnieciba/Nominacijas_pieteikums/1_Pieteikuma_veidlapa.pdf
155. Kultūras mantojuma nozares pārskats. Mantojuma perspektīvu mainīšana. *Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzība inspekcija* [skatīts 10.03.2010.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=647&lang=lv>
156. Kultūras mantojums. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija*. [skatīts 28.07.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=579&lang=lv>
157. Kultūras pieminekļu skaits un iedalījums. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija*. [skatīts 20.05.2010.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=592&lang=lv>
158. Latvijas Arhitektu savienības ētikas kodekss. *Latvijas Arhitektu savienība* [skatīts 23.03.2010.]. Pieejams: http://www.latarh.lv/etikas_kodekss
159. Līvija Rezevska. *Latvijas ļaudis. Virtuālā enciklopēdija*. [skatīts 23.02.2012.]. Pieejams: http://www.gramata21.lv/users/rezevska_livija
160. Latvijas Republikas likums „Par kultūras pieminekļu aizsardzību”. *www.likumi.lv*: „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 20.05.2011.] Pieejams: www.likumi.lv/doc.php?id=72551
161. *Leipcigas harta par ilgtspējīgu Eiropas pilsētām*, Leipciga, 2007 [skatīts 12.09.2009.]. Pieejams: www.a4d.lv/_fl/filemanager/Leipcigas-Harta.doc
162. *Liepājas pilsētas attīstības plāna (1996. g.) izvērtējums*: izpildītājs SIA „GRUPA93” [skatīts 23.09.2010.]. Pieejams: http://www.liepaja.lv/upload/Buvvalde/teritorijas_planojums/tp_izvert_liepaja.pdf
163. Likums „Par pašvaldībām”. *www.likumi.lv*: „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 04.08.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57255>
164. Livonijas ordeņa pils un tās teritorija Kuldīgas vēsturē, 1242–2005. *Kuldīgas novada muzejs* [skatīts 17.02.2010.]. Pieejams: http://vecabiblio.kuldiga.lv/faili/File/KNM/LV/index_files/page0001.htm 112

165. **LV Kultūras komitejas Restaurācijas institūts.** [Cēsu pilsētas vēsturiskā centra reģenerācijas projekts]: fasāžu notinumi: [zīm.] *Cēsis*. Cēsu pilsētas Dome [skatīts 03.09.2010.]. Pieejams: http://www.cesis.lv/op.php?r=regenerācijas_projekts/bez_nosauk_liela4.jpg
166. **LV Kultūras komitejas Restaurācijas institūts.** [Cēsu pilsētas vēsturiskā centra] reģenerācijas projekts: [izstrādāts no 1985 līdz 1988 g.] *Cēsis*. Cēsu pilsētas Dome [skatīts 20.08.2010.]. Pieejams: <http://www.cesis.lv/?d=1010>
167. Nacionālais attīstības plāns. *Latvija 2030* [skatīts 17.02.2010.]. Pieejams: http://www.nap.lv/page/332_137
168. Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju, valsts pirmpirkuma tiesībām un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu: Ministru kabineta 2003. g. 26. aug. noteikumi Nr.474. *www.likumi.lv*: „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 20.05.2011.]. Pieejams: www.likumi.lv/doc.php?id=78458
169. Objektu saraksts: [digitālā Kuldīgas vecpilsētas ēku datubāze]. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 17.01.2011.]. Pieejams: <http://www.ekas.kuldiga.lv>
170. **ŌZOLS, R.** Pasaules mantojuma saraksts un tā iespējas Kuldīgai: [UNESCO Latvijas Nacionālās komitejas ģenerālsekretāra raksts]. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 01.10.2011.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=250>
171. Pētījums „Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra apbūves inventarizācija”. Izstrādātājs: SIA, Arhitektoniskā izpētes grupa. [B. Eglāja, D. Lēvalde, Z. Bikše u. c.], 2009. *Kuldīga*. Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 02.10.2011.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=382>. Pieejams arī Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
172. Pilssarga namiņš (Bendes namiņš). *Wikimapia* [skatīts 11.07.2011.]. Pieejams: <http://wikimapia.org/9014405/lv/Pilssarga-nami%C5%86s-Bendes-nami%C5%86%C5%A1>
173. Profesionāļu diskusijas „Pilsētvides dizaina kvalitāte pilsētu vēsturiskajos centros” (Rīgā, 09.01.2008.) rezolūcija. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 27.07.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=771&lng=lv>
174. Projekta „Talsu radošās sētas Lielā ielā 19/21;17” publiskā apspriešana: projekta aut. SIA „MARK arhitekti”. *Talsi*. Talsu pilsētas Dome [skatīts 17.01.2011.]. Pieejams: http://www.talsi.lv/upload_file/apsriesana_Talsi_Tautas_nams_radosa_seta.pdf
175. Rimberts: [par Sv. Rimbertu un viņa izd. aprakstu „Svētā Anskara dzīve”]. *Vikipēdija* : brīvā encikl. [skatīts 07.07.2011.]. Pieejams: <http://lv.wikipedia.org/wiki/Rimberts>
176. Rīgas harta par autentiskumu un vēsturisko objektu atjaunošanu kultūras mantojuma kontekstā (Rīgā, 23.–24.10.2008.). *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 27.07.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=771&lang=lv>
177. Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības noteikumi: Ministru kabineta 2004. g. 8. marta noteikumi Nr.127. *www.likumi.lv*: „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 01.08.2011.]. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=85>
178. Rīgas vides pārskats. *Kultūras un vēstures mantojums. Kultūras pieminekļu aizsardzība Latvijā*. [skatīts 01.10.2011.]. Pieejams: http://www.ceroi.net/reports/riga/latviski/kultura/herit_protect.htm

179. Semināra „Kultūras mantojums, māksla un sabiedrība” (Pedvāle 16.09.1999) rezolūcija. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 01.08.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=771&lang=lv>
180. **Sils, J.** Mediji, vēlmes, vajadzības. *Latviešu Nacionālistu klubs* [skatīts 15.08.2008.]. Pieejams: <http://www.klubs415.lv/majaslapa/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=329>
181. Starptautiskās konferences „Mūsdienu arhitektūra un dizains pilsētu vēsturiskajos centros” (Rīgā, 05.–06.12.2002.) rezolūcija. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 27.07.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=771&lang=lv>
182. Steidzami jāuzlabo būvprojektu kvalitāte: [saruna ar būvniecības speciālistiem]. M. Straume, L. Jākobsons, J. Lancers, Č. Zarakovskis ; pierakst. S. Karičkina. *Mana Māja : celtniecības žurnāls profesionāļiem* [skatīts 25.03.2010.]. Pieejams: <http://mmp.multiprese.lv/index.php?n=588&a=2995>
183. **Steps, P.** Par telpu un vērtībām. *Sociālpsiholoģijas asociācija* [skatīts 15.08.2008.]. Pieejams: http://www.philos.lv/Telpa_vert.html
184. Talsu pilsētas teritorijas plānojums, 2002.–2014. *Talsi*. Talsu pilsētas Dome [skatīts 17.01.2011.]. Pieejams: http://www.talsi.lv/upload_file/Teritplanojums/PR.pdf
185. **Timermanis, I.** Arhitektūra – tā ir atbildība. *Staicele*. 2008. g. 16. janv. [skatīts 20.11.2009.]. Pieejams: http://www.staicele.lv/reportazas/0801/080116_skola_timermanis.php
186. **Toivonens, T.** Arhitektūras manifesti: pieci soļi līdz „tagadnes arhitektūrai”. *Jauno mediju kultūras centrs RIXC* [skatīts 14.03.2009.]. Pieejams: <http://www.rixc.lv/reader/txt/txt.php?id=207&l=lv>
187. **UNESCO.** *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*: adopted by the General Conference at its 17th session, Paris, 16 nov., 1972. [cited 06.06.2008]. Available: <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>
188. **UNESCO.** Criteria for the Inclusion of Properties in the World Heritage List. *UNESCO World Cultural and Natural Heritage*. 1998. [cited 20.03.2008]. Available: <http://www.icm.gov.mo/exhibition/tc/nhintroE.asp>
189. **UNESCO.** *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention* (2008). World Heritage Centre [cited 28.07.2011.]. Available: <http://whc.unesco.org/archive/opguide08-en.pdf>
190. **Urtāne, A.** Ūdensaugu izplaušanu Ventā pabeigs nākamnedēļ. *tvnet* [skatīts 01.10.2011.]. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zala_zeme/zala_dzive/389525-udensaugu_izplausanu_ventas_pabeigs_nakamnedel
191. Valsts aizsargājamo nekustamo kultūras pieminekļu saraksts. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 20.02.2011.]. Pieejams: http://www.mantojums.lv/?cat=742&lang=lv&prod_sect=9&KS=OK
192. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. 2010. gada darba pārskats. Pamatinformācija. *Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 01.10.2011.]. Pieejams: http://www.mantojums.lv/_rict_text/docs/Parskats_2010.pdf

193. *Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas] konferenču, semināru un diskusiju dokumenti* [skatīts 01.08.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=771&lang=lv>
194. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas nostādnes Rīgas vēsturiskā centra „nakts tēla” veidošanā 1997. g. 9. okt. *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 27.07.2011.]. Pieejams: <http://www.mantojums.lv/?cat=771&lang=lv>
195. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas rīkotā diskusija par plānošanas problēmām un jauno apbūvi pilsētu vēsturiskajos centros, [Rīgā, 12.06.2006.]: (Rīgas būvniecībā neiesaistītu vadošo Latvijas pilsētu arhitektu viedoklis). *Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija* [skatīts 12.06.2006.]. Pieejams: http://www.mantojums.lv/_rict_text/docs/Rezolucijas/planosana_pvc001.pdf
196. Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas, 2006–2015 „Nacionāla valsts”. *Latvijas Republikas Kultūras ministrija* [skatīts 01.08.2011.]. <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/vadlinijas.html>
197. **Vecgrāve, L.** Mūsdienu arhitektūra: stilu sajaukums: [tekstā sarunas ar arhitektiem P. Bajāru un J. Pogu]. *New Projects-lv* [skatīts 20.11.2009.]. Pieejams: <http://www.jaunieprojekti.lv/lv/newspaper/24/theme.html>
198. Ventspils pilsētas teritorijas plānojums (2006–2018). *Ventspils*. Ventspils pilsētas Dome [skatīts 20.20.2011]. Pieejams: http://www.ventspils.lv/lat/ventspils_parvalde/publiskie_dokumenti/ventspils_pilsetas_teritorijas_planojums_2006_2018/
199. *Vilhelms Neimanis: biogr. Latvijas mākslas vēsture* [skatīts 01.08.2011.]. Pieejams: http://www.makslasvesture.lv/index.php/Vilhelms_Neimanis
200. Vispārīgie būvnoteikumi. Ministru kabineta noteikumi Nr.112, 1997. g. 1. apr. *www.likumi.lv*: „Latvijas Vēstneša” tiesību aktu vietne [skatīts 05.04.2010.] Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=42807>
201. **Zalāne, D.** *Kuldīgas pilsētas Sūru ielas kvartāla detālplānojums*: 1. red. 2007. [skatīts 03.10.2011.]. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/index.php?cat=273>
202. **Zobena, A.** Kā „aizdedzināt” reģionus?: [saruna ar “Pārskata par tautas attīstību 2004/2005: rīcībspēja reģionos” galveno red.]. Intervējusi A. Brauna. 2005. g. 13. dec. *Politika.lv* : sabiedriskās politikas portāls [skatīts 19.10.2010.]. Pieejams: <http://www.politika.lv/temas/9061>
203. **Zvirgzdiņš, A.** Kas ir laba arhitektūra? *ABC.lv* : būvniecības portāls [skatīts 20.11.2009.]. Pieejams: http://www.abc.lv/?article=kas_ir_laba_arhitektura

Kartes

204. **Cēsu pilsētas Dome.** *Cēsu pilsētas teritorijas plānojums 2005.–2017*: īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un objekti [skatīts 20.08.2010.]. Pieejams: http://cesis.lv/faili/2.dabas_zonas.pdf
205. **LV Kultūras komitejas Restaurācijas institūts.** [*Cēsu pilsētas vēsturiskā centra*] reģenerācijas projekts: zaudētie telpu veidojošie elementi [skatīts 20.08.2010.]. Pieejams: http://www.cesis.lv/op.php?r=regeneracijas_projekts/zaudet_telpas_elem_liela.jpg

206. **LV Kultūras komiteja Restaurācijas institūts.** [*Cēsu pilsētas vēsturiskā centra*] *reģenerācijas projekts*: arhitektoniski tehniskie pasākumi vēsturiskā centra apbūves reģenerācijai [skatīts 20.08.2010.]. Pieejams: http://www.cesis.lv/op.php?r=regenerācijas_projekts/arhitekton_tehn_pasak_liela.jpg
207. Kurzemes hercogistes karte 1747. g. ar Ventas rumbas skatu. *Latvijas Nacionālā bibliotēka* [skatīts 25.07.2011.]. Pieejams: <http://data.lnb.lv/nba05/kartes/PDF/169.pdf>
208. Ducatum LIVONIAE et CURLANDIAE: Nova Tabula cum privil. potent. D. Ordin. Belgii Foederati. Wit, Frederick de, 1629/1630–1706. *University of Tartu Library* [cited 25.07.2011.]. Available: http://dspace.utlib.ee/dspace/handle/10062/14823_402
209. Курляндская губерня: набор географических карточек Российской Империи Санктпетербург, 1856 [cited 25.07.2011.]. Pieejams: http://www.runivers.ru/images/histgallery/gub/gub_kurl_1.jpg 403

Fotofiksācijas

210. *Baznīcas iela 14, 20. gs. sākumā. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118613691246b303501f5a2&width=800>
211. *Baznīcas iela 3, 20. gs sākumā. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118733922646c55bda243c2&width=800>
212. *Baznīcas iela 3, 20. gs. sākumā, pagalma fasāde. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118733922646c55bda243c2&width=800>
213. *Dzīvojamā ēka Baznīcas ielā 28 pēc 1975. gada veiktās pārbūves. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118727022546c44e5196fde&width=800>
214. *Dzīvojamā ēka Baznīcas ielā 10, Kuldīga 20. gs. sākums. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118698455446bff26aeedf3&width=800>
215. *Dzīvojamā ēka Kalna ielā 7, uzbūvēta 80. gados: 2002. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118724942046c3fd0c06f01&width=800>
216. *Dzīvojamā ēka Kalna ielā 9 pirms nojaukšanas 1984. gadā. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118846239446d67f3a09612&width=800>
217. *Dzīvojamā ēka Kalna ielā 21, 20. gs. sākums. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118785403646cd36d4243c5&width=800>

218. *Dzīvojamā ēka Kaļķu ielā 7 pirms pārbūves. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118943019746e543b56f709&width=800>
219. *Dzīvojamā ēka Liepājas ielā 10 pirms nojaukšanas, 1992. gadā. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=119064471646f7cbec967fa&width=800>
220. *Dzīvojamā ēka Liepājas ielā 10, nojaukta, 2009. gadā. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=119064463346f7cb99ac789&width=800>
221. *Dzīvojamā ēka Liepājas ielā 9–13, 20. gs. sākums. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=119064557746f7cf497933c&width=800>
222. *Dzīvojamā ēka Policijas ielā 1, 1929. gads. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=119027055146f216576a8d9&width=800>
223. *Dzīvojamā ēka 1905. gada ielā 1. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://www.ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=119009867846ef76f6410cc&width=800>
224. *Göttingen-City-Model. 1630-View to North* [cited 11.08.2011.]. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/File:G%C3%B6ttingen-City-Model.1630-View.to.North.JPG>
225. *Göttingen-City-Model. 1890-View to North* [cited 01.08.2011.]. Available: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:G%C3%B6ttingen-City-Model.1890-View.to.North.JPG>
226. *Kalna iela 7 pirms nojaukšanas, 30. gadi. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118906089546dfa11fdb574&width=800>
227. *Kalna iela 6 lukturi pie ēkas ieejas, 1910. g. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.02.2012.]. Pieejams: <http://www.ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=1191580597470613b60403b&width=800>
228. Kuldīga. Ēkas pie Aleksūpītes pasta un Mītavas ielu krustojumā 1934. g. *Zudusī Latvija.* Latvijas Nacionālā bibliotēka [skatīts 01.10.2011.]. Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/3629/>
229. Kuldīga. Velodroms, 20. gs. sāk. *Zudusī Latvija.* Latvijas Nacionālā bibliotēka [skatīts 01.10.2011.]. Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/3852/>
230. [Kuldīgai raksturīgā pagalmu ainava 20. gs. sākumā – saimnieciska rakstura ēkas]. *Herder Institut* [skatīts 07.05.2011.]. Pieejams: http://www.herder-institut.de/bilder_katalog/bilder_wolff/226407.jpg
231. Kuldīgas skats: [Kuldīgai raksturīgā pagalmu ainava 20. gs. sākumā ar malkas grēdām]. *Letonika.lv* [skatīts 07.05.2011.]. Pieejams: <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?cid=995731&r=1101173&lid=995731&g=&h=2995>

232. *Liepājas iela 3, Kuldīga, 70. gadi. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=119070924346f8c7fb485fb&width=800>
233. Palīgēkas Pasta ielas 3 un 5 pagalmos 20 gs. sākumā]. *Herder Institut* [skatīts 03.05.2011.]. Pieejams: http://www.herder-institut.de/bilder_katalog/bilder_wolff/226417.jpg
234. Policijas ielas zudusi ēka]. *Herder Institut* [skatīts 03.05.2011]. Pieejams: http://www.herder-institut.de/bilder_katalog/bilder_wolff/135218.jpg287. Pieejams arī KNM ar Nr. 32.241
235. **Poschus, E.** Kuldīga. Benzīna automāts, 1926. g. *Zudusī Latvija.* Latvijas Nacionālā bibliotēka [skatīts 06.10.2011.]. Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv/objects/object/3634/>
236. *Sākotnējais tirgus laukums Policijas ielā, 20. gs. sākums. Kuldīga.* Kuldīgas pilsētas Dome [skatīts 26.05.2011.]. Pieejams: <http://ekas.kuldiga.lv/attels.php?attels=118733681046c5526a529f2&width=800>
237. Ventas rumba. *Kuldīgas novada muzejs* [skatīts 17.02.2010.]. Pieejams: http://biblio.kuldiga.lv/faili/File/KNM/LV/index_files/page0013.htm

Lokālie elektroniskie resursi

Lokālie elektroniskie resursi Kuldīgas novada pašvaldības

Būvniecības nodaļas arhīvā (kompaktdiski)

238. **Arabarri** (A Public Limited Company Managing the Buildings that Form Part of the Cultural Heritage of Álava). *Kultūras mantojuma apsaimniekošana un saglabāšana Alavā: sociālais aspekts* : starptaut. konf. „Tilts Kuldīgai – tilts uz pasauli” mater., Kuldīga, 2007.
239. **Bikše, I.** *Viesnīcas projekta mets Kuldīgā, Kalna ielā 18.* Kuldīga, 2009. 8 lpp.
240. **Blūms, P.** *Dažas atziņas par galvenajiem mūsdienu vēsturiskās pilsētvides saglabāšanas un attīstības principiem:* ziņoj. konf. „Kuldīgas vecpilsēta šodien, rīt – Latvijā, Eiropā”, 2004. g. 12. martā.
241. **Broks, N.** *Kalna ielas 18 un Skolas ielas 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte.* 2009, 11. lpp.
242. **Bumbiere, D.** *Tirdzniecība Kuldīgā 19. gs.–20. gs. sākumā.* Kuldīga, 2007, 61 lpp. 7
243. **Dzedone, D., Apmane, I.** *Ekonomiskā politika kultūrvēsturiskās vides atjaunošanai. Ventspils pilsētas pieredze:* ziņoj. konf. „Kuldīgas vecpilsēta šodien, rīt – Latvijā, Eiropā”, 2004. g. 12. martā.
244. **Jakovļeva, M.** *Kurzemes un Zemgales hercogs Jēkabs: fakti, mīti, vērtējumi:* ziņoj. konf. „Hercogs Jēkabs – mīti un patiesība”, 2010. g. 23. okt.
245. *Koka māju kolekcija Ķīpsalā.* Z. Gaile, I. Cibule, I. Atavs u. c. Rīga, 2005.
246. *Krievijas rietumdaļas kara izdevuma kartes fragments, 1917.* M:\Topografiskie_materiali/1917.
247. *Kuldīgas novada pašvaldības elektroniskais reģistrs.* M:\%Attistibasdepartament_%pilsētbūvnieciba\reģistri_vesturiskas_inventarizācijas_lietas.

248. **Kuldīgas novada pašvaldība.** *Vienots ansamblis „Kuldīgas vecpilsēta Ventas senleja”*: sagat. darbi iekļaušanai UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā: sagat. darbu grafiks 2010. g. Projekts 01.10.2009. Kuldīga, 2009.
249. *Kuldīgas pilsētas izbūves projekts*: pamata plāns: stāvoklis uz 1948. g. 1. jūl. Republikāniskā arhitektūras planēšanas darbnīca.
250. **Nikodemus, O.** *Kultūras un dabas mantojuma kopums*.
251. **Orniņš A., Jākobsone J.** *Pilsētas attīstības shēmu korekcijas*. 2011.
252. **Orniņš, A.** *Kuldīga dažādos laikos*: ziņoj. konf. “Kuldīgas vecpilsēta šodien, rīt – Latvijā, Eiropā”, 2004. g. 12. martā. 2004.
253. **Rasa, K.** *Attīstības programmas izstrāde un ieviešana*: Kuldīgas pieredze un ieteikumi : ziņoj. starptaut. zin. konf. „Telpiskā stratēģija ilgtspējīgai attīstībai: veidojam Latvijas nākotni”, 2009. g. 15.–17. okt.
254. **Rudovska, M.** *Kuldīgas pilsētībūvniecība un arhitektūra no 19. gs. vidus līdz pirmajam pasaules karam*: bakalaura darbs Latvijas Mākslas akad. Mākslas zinātnes katedrā. Rīga, 2006, 91 lpp.
255. **Saarinen, K.** *Old Rauma projects*: ziņoj. starptaut. kultūras mantojuma laboratorijās „Laikmetu uzslāņojumi – izaicinājums restaurācijā”, Kuldīgā, 2011. g. 19. aug.
256. **SIA Arhitektūras izpētes grupa.** *InterSAVE programmatūras apraksts un tulkojums latviešu valodā*. 2000.

Lokālie elektroniskie resursi Kuldīgas novada pašvaldības elektroniskajā arhīvā (fotofiksācijas un to datu vietas)

257. *Baļķu pludināšana Ventas upē pie Kuldīgas tilta 20. gs. sākumā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_rumba balki tilts.
258. *Daudzstāvu daudzdzīvokļu ēku komplekss Kuldīgā 1978. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_nopolicijastorna.
259. *Dzelzceļa stacijas ēka, celta 1936. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Stacija.
260. *Dzīvojamā ēka Baznīcas ielā 10. Pirms restaurācijas. 1980. g.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Baznīcas iela 10pirms.
261. *Dzīvojamā ēka Baznīcas ielā 10. Restaurācijas laikā astoņdesmitajos gados*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Baznīcas iela 10.
262. *Dzīvojamā ēka Kalna ielā 21 20. gs. sākumā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kalna iela 21. 2009. g.
263. *Dzīvojamā ēka Kalna ielā 21 pēc pārbūves 2009. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kalna iela21 jauna.
264. *Dzīvojamā ēka Kaļķu ielā 2, 1907. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kaļķu iela 2.
265. *Dzīvojamā ēka Liepājas ielā 8 1913. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Liepājas iela 8.

266. *Dzīvojamā ēka Skolas ielā 6 1992. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kalna iela 23.
267. *Dzīvojamā ēka Skolas 6 pēc pārbūves 2009. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Skolas iela6.
268. *Dzīvojamās ēkas pagalma fasādes pārbūve Pasta ielā 5 1992. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Pasta iela 5 1992.
269. *Dzīvojamās ēkas pagalma fasādes pārbūve Pasta ielā 5, pārbūvētā ēka 2009. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Pasta iela 5 2009.
270. *Ēka Kalna ielā 22 pēc daļējas atjaunošanas 2000. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_ iela 22 jauna.
271. *Ēka Kalna ielā 22 1910. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kalna iela 22 veca
272. *Ēka Liepājas ielā 19.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_progress ar nojumēm.
273. *Ēka Liepājas ielā 22 mūsdienās.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_liepajas 22 musdienas.
274. *Ēka Liepājas ielā 22 pirms nojaukšanas 1986. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_liepajas 22 1986.
275. *Ēka Policijas ielā 3 20. gs. sākumā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_polic.iela.
276. *Ēka Rumbas 10 pirms pārbūves 1992. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Rumbas iela 10veca.
277. *Ēka Rumbas 10 pēc pārbūves 2003. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_ Rumbas iela 10 jauna.
278. *Ēka Ventspils un J. Alunāna ielas krustojumā 20. gs. sākumā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Liepājas iela.
279. *Ēkas Upes ielā 2 pagalma fasāde 1984. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Upes iela 2 pagalms veca : fotofiksācija pēc pārbūves.
280. *Ēkas Upes ielā 2 pagalma fasāde 2000. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_ Upes iela 2 pagalms jauna : fotofiksācija pēc pārbūves.
281. *J. Alunāna un 1905. gada ielas krustojums, 20. gs. sākumā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Alunāna iela.
282. *Jelgavas ielas apbūve 20. gados.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Jelgavas iela.
283. *Kādreizējā Kalnamiesta teritorija 2002. gadā.* M:\ vecolaiku bildes/Foto no putnalidojuma/ Pārlidojot Kuldīgu/3-brauciens-2002.04.21._Kalnamiests.
284. *Kaļķu ielas 7 ēkas būvniecība 70. gados.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kaļķu iela 7.
285. *Koka paviljonu nojaukšana 1978. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Koka paviljoni.
286. *Koku pludināšana Ventā pie rumbas 20. gs. sākumā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_rumba koku pludinasana.
287. *Kuldīgas vecpilsētas apgaismojuma veids Rātslaukumā 70. gados.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Apgaismojums.

288. *Ķieģeļu velvju tilta rekonstrukcija 2007. gadā* : atsegtas tilta velves. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_tilts2007.
289. *Leņina pieminekļa demontāža 1990. gada 23. augustā*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Leņins.
290. *Pakāpieni pie ēkas Baznīcas ielā 14, iedziļināti ailē un ar noapaļotiem stūriem*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kāpnes Baznīcas 14.
291. *Paviljoni Liepājas ielā 1978. gadā*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Paviljoni.
292. *Piemineklis Skrundas šosejas izbūvei 1983. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_skrundas piemineklis. 2011. g.
293. *Pilsētas laukuma rekonstrukcijas projekts 1971. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_pilsetas lauk 1971 g proj.
294. *Pilsētas lakums Kuldīgā 1978. gadā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_skats no augšas
295. *Raiņa iela 1*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_zudusi apbūve Raiņa ielā 1.
296. *Rātslaukums 20. gs. 30. gados* M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Rātslaukums 30tie.
297. *Rātslaukums 20. gs. 50. gados*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Rātslaukums 50tie.
298. *Riteņdārza paviljona fotofiksācija 20. gs. sākumā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_ritendarza bilde.
299. *Riteņdārzs Kuldīgā. Velodroms, 20. gs. sākumā*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_ritendarzs velodroms.
300. **Tabaks, E** *Pilsētas dārzs pēc rekonstrukcijas 2011. gadā* : dīķis ar strūklaku un laipām vēsturiskā aizsarggrāvja vietā. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_pilsdarzalapene.
301. **Tabaks, E**. *Pilsētas dārzs pēc rekonstrukcijas 2011. gadā* : mazās arhitektūras formas tradicionālā romantisma stilā. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_pilsdarzalapene.
302. *1905. gada parka fotofiksācija 1960. gadā*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_1905.gada parks.
303. *1905. gada parka teritorija pirms parka ierīkošanas*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_1905.g. ielas parka drupas.
304. **Urtāns, J.** *Kuldīgas vecpilsēta Ventas senleņķī 2002. gadā*. M:\vecolaiku bildes\foto no putna lidojuma\Parlidojot Kuldīgu\UrtanaFoto\2002.05.07/
305. *Uzjumtenis uz konsolēm Kalna ielā 22, 20. gados*. M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Kalna iela uzjumtenis.
306. *Ūdendārzs Ventas upē pie Kuldīgas rumbas 20. gs. sākumā*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_udenzdarzs.
307. *Ventas kanāla nostiprinājums 20. gs.* M:/veco laiku bildes/1923. albūmā_Ventas kanāls.
308. *Zirgu pasta ēka Upes ielā 2 1984. gadā*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Upes iela 2veca.
309. *Zirgu pasta ēka Upes ielā 2 pēc atjaunošanas 2009. gadā*. M:/ UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Upes iela 2jauna.

310. *Zudušās apbūves vieta Jelgavas ielā 2004. gadā.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_Jelgavas iela 2004.
311. *Zudušās viestāva koka ēkas Liepājas ielā 19–23.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_liepajas 19 zudusas ekas.
312. *Zudušās viestāva koka ēkas Liepājas ielā 19–23: jumtu ainava.* M:\UNESCO_pilsetbuvnieciba\fotoarhivs_liepajas 19 jumti.

Arhīvu materiāli

Tekstā lietotie saīsinājumi:

LVVA – Latvijas Valsts vēstures arhīvs

VKPAI PDC – Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Pieminekļu dokumentācijas centrs

KNM – Kuldīgas novada muzejs

KPB – Kuldīgas pilsētas Būvvalde

LZVA – Liepājas Zonālais valsts arhīvs

KVVA – Krievijas valsts vēstures arhīvs Santpēterburgā

313. VKPAI PDC, Inv. Nr.22067, 5907–156. 1031. lieta, 34 lpp. (*Aizputes pilsētas centra vēsturiskā izpēte.* Rīga, 1980. g.)
314. KNM, Inv. Nr. 5778. (Aleksandra Ņevska baznīca un Baltijas skolotāju semināra ēka, 20. gs. sākums).
315. KNM, Inv. Nr.15325. (Apgaismojuma laterna Liepājas un Baznīcas ielu stūrī, 1934. g.: fotofiksācija).
316. KNM, Inv. Nr.4547. (Apgaismojuma laterna Liepājas ielā, 20. gs. 10. gadi: fotofiksācija).
317. VKPAI PDC, Inv. Nr.4685-21, 21 lapa. (Apraksti par Kuldīgas vecpilsētu).
318. KNM, Inv. Nr.36.712 311. (Bangerta villa Pils ielā 5, 20. gs. sākums).
319. KNM, Inv. Nr.32239. (Baznīcas iela 10 pirms Pirmā Pasaules kara: fotofiksācija).
320. KNM, Inv. Nr.34797. (Baznīcas iela 7 pēc restaurācijas” 1984. gads.)
321. KPB, Nr.6271. (**Bērziņš, V.** Veikala ēkas renovācija Smilšu ielā 5, Kuldīgā: tehniskais projekts).
322. KNM, Inv. Nr.25.275. (**Brīlings, A.** Kuldīgas pilsētas plāns: izgatavots 1844. g. 19. maijā, Jelgavā. Papīrs 45 x 32 cm).
323. KPB, Nr.199. (**Broks, N.** Bistro, klubs un viesnīca „Aleskis”, Kuldīgā, Pasta ielā 5: tehniskais projekts).
324. KNM, Inv. Nr.32303/1. (Buklets „Dizains” – Kuldīgai. 1977, 6 lpp.).
325. KNM, Inv. Nr.32.307. (Buklets „Dizains” – Kuldīgai. 1980, 19 lpp.).
326. VKPAI, Arhitektūras pieminekļu aizsardzības daļa. Inv. Nr.08-04III-24-1022. 26 lapas. (**Celmaravga, M.** Kuldīgas arhitektūras un arheoloģijas pieminekļu plāni: izgatavoti 1947. g. Kuldīgā. Vispārējais materiāls).
327. KNM, Inv. Nr.14928. (Fotofiksācija Liepājas ielā 8: 20. gs. sākums).

328. KNM, Inv. Nr.6115. (**Fromholds-Treijs V.** Kuldīgas pils reprodukcija uz 1680. gadu: fotokopija, papīrs 15,2 x 21,5 cm).
329. KNM, Inv. Nr.Plg13.705. (**Fromholds-Treijs, V.** Kuldīgas pils ziemeļu korpusa pagraba velves zem galerijas, 1934: fotokopija. Fotopapīrs 8,5 x 13,5 cm).
330. KNM, Inv. Nr.1964., 1959., 1973. (**Fromholds-Treijs, V.** Kuldīgas virsgaismas logu zīmējumi 20. gs. 30. gados).
331. LVVA, 5542. fonds, 2. apraksts, 148. lieta. (**Goldberga, J. H.** Iesniegums Kuldīgas pilsētas valdei 05.07.1920. un Būvkomisijas protokols). Citēts pētījumā **Broks, N.** *Kalna iela 18 un Skolas iela 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte*, 2009, 22 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
332. LVVA, 5542, fonds, 3. apraksts, 211. lieta, 8. lapa. (Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldes Tehniskās padomes sēdes, kurā notiek Kuldīgas pilsētas apbūves plāna un būvnoteikumu otrreizēja caurskatīšana protocols, 23.05.1982). Citēts pētījumā **Broks, N.** *Kalna iela 18 un Skolas iela 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte*, 2009, 22 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
333. LVVA, 2246. fonds, 1. apraksts, 121. lieta, 44. lapa. (Ieraksts zemesgrāmatā, 1889.11.03). Citēts pētījumā **Broks, N.** *Kalna iela 18 un Skolas iela 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte*, 2009, 22 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
334. VKPAI, Inv. Nr.08-04-II-III-IV-V-24-1020. 27 lapas. (J. Plauciņa sarakste ar Kuldīgas rajona arhitektu K. Vainovski. Kuldīga. Vispārējais materiāls, 1970–1975).
335. VKPAI, Inv. Nr.6761-51-KM lietas Nr.08-04-II, III, IV, V-24-1020. 1. lapa. (Kuldīga. Vispārējais materiāls, 1970–1975).
336. VKPAI, Inv. Nr.6762-130-KM lietas Nr.08-04-II, III, IV–24-1021, 38.–64. lapas. (Kuldīgas apbūves noteikumi, 1977. Kuldīga. Vispārējais materiāls, 1976–1982). Pieejams arī KNB arhīvā.
337. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 62. lieta. (Kuldīgas apkārtnes plāns, 1798).
338. KNM, Inv. Nr.34.495-1. (Kuldīgas jaunā tirgus laukuma būvniecība, 1937).
339. KNM, Inv. Nr.34-491-2. (Kuldīgas jaunā tirgus laukuma būvniecība, 1937).
340. U.Melberga privātais arhīvs. (Kuldīgas māju kalendārs 1929. gadam. Kuldīga, 1929).
341. KNM, Inv. Nr.6352. (Kuldīgas patērētāju kooperatīva „Darbs” rīkotie bērnu svētki Kuldīgas pilsētas dārzā: 30. gadi).
342. LVVA, 6828. fonds, 6. apraksts, 979. lieta. (Kuldīgas pilsētas apbūves plāns (vācu. val.), 19. gs. 70. gadu sākums).
343. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 477-2. lieta. (Kuldīgas pilsētas apbūves plāna gaismas kopija 1927./28. g.).
344. KNM, Inv. Nr.18.443. (Kuldīgas pilsētas dārza estrāde 1940. gada jūnijā, tautas sapulces laikā).
345. LVVA, 5542. fonds, 1. apraksts, 49. lieta. (Kuldīgas pilsētas ielu un ceļu saraksts: (nostiprināšanas veids), 1936–1938).
346. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 6722. lieta. (Kuldīgas pilsētas karte, 1797).

347. LVVA, 4038. fonds, 2. apraksts, 14. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns: zīm. pie izrakstiem no senas Livonijas hronikas: 18. gs. beigu rokr. no Bergmaņa bibliotēkas).
348. VKPAI PDC, Nr. 3. I-10.013. Inv. Nr. 14900 III (3299-24). (Kuldīgas pilsētas plāns 1802. gadā. Kuldīga. Vispārējais materiāls, 20 lapas. Oriģināls pieejams Sanktpēterburgā ЦГАИИ, ф. 3, оп. 23, Nr. 3058, л 1.).
349. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 6723. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns, 1829).
350. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 6724. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns).
351. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 6725. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns, 1839).
352. LVVA, 6828. fonds, 2. apraksts, 521. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns, 1879).
353. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 6726. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns, 1913).
354. LVVA, 1679. fonds, 162. apraksts, 6720. lieta. (Kuldīgas pilsētas plāns ap 1930. g.).
355. LVVA, 6828. fonds, 6. apraksts, 980. lieta. (Kuldīgas pilsētas situācijas plāns).
356. LVVA, 795. fonds, 2. apraksts, 1295. lieta, 288., 289. lapa. (Kuldīgas pilsētas valdes sēdes protokols, 1883.06.10.).
357. VKPAI PDC, Inv. Nr.14846, 3 lp. (Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs: uzskaites kartīte, 20.12.1978.).
358. VKPAI PDC, Inv. Nr.14900, 3299-24, 5 lp. (Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs: pase, 20.12.1978.).
359. VKPAI PDC, Inv. Nr.15838-16, 1997, 1 lp. (Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs: shēma M 1:15000 un pieminekļa teritorijas robežu apraksts).
360. VKPAI PDC, Inv. Nr.22067, 5907–156. l., Nr.1031. 140 lpp. (Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra izpētes materiāls, 1984).
- 360.' KNM, Inv. Nr. 6710 (Kuldīgas riteņbraucēju kluba paviljons. 20.gs. sākums. Tonēta stikla fotoplate, pozitīvs. Izmērs 8,3x8,4cm.)
361. VKPAI PDC, Inv. Nr. 5. 1. lp. (Kuldīgas vācu pils zīmējums pēc lielā mēra 1710. g.: veidots pēc veca zīm. Parauga. Aut. nezināms).
362. LVVA, 7363. fonds, 1. apraksts, 642. lieta, 41.–43. lapa. (Kurzemes Landtāga sēges protokols).
363. LVVA, 7363. fonds, 1. apraksts, 642. lieta, 41. lapa. (Kurzemes Landtāga sēges protokols).
364. KNM, Inv. Nr.13.762 (**Laškevics, T.** Drupu novākšana Kuldīgā, 1945. Glezna. Kartons, eļļā, izmērs 64x81 cm.).
365. KNM, Inv. Nr.9710. (Lapene pie Ventas rumbas: Kuldīgas pilsētas dārzā, 30. gadi).
366. VKPAI PDC, Inv. Nr.6760-56-Km, 08-04-II, III, IV-24-1019. lieta, 26 lapas. (Latvijas PSR Arhitektu savienības valdes atzinums par Kuldīgas vecpilsētas vērtību. Kuldīga. Vispārējais materiāls).
367. VKPAI PDC, Inv. Nr.44837-3. 4 lapas. (Latvijas PSR Arhitektu savienības valdes atzinums par Kuldīgas vecpilsētas vērtību).
368. VKPAI PDC, Nr.3.I.–10.013. Inv. Nr.14900 III (3299-24). (Latvijas PSR Kuldīgas rajona Kuldīgas pilsēta 1800. g. Kuldīga. Vispārējais materiāls).

369. VKPAI PDC, Inv. Nr.6762-130-KM lietas Nr.08-04-II, III, IV– 24-1021, 17. 33 lapa. (Latvijas PSR Kultūras ministrijas kolēģijas lēmums Nr.6 „Par Zinātniskās restaurācijas pārvaldes Kuldīgas iecirkņa darbu”, 1977. Kuldīga. Vispārējais materiāls, 1976–1982).
370. VKPAI PDC, Inv. Nr.14900, 171 lapas. („Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļu saraksta” (1984) fragmenta kopija).
371. Liepājas Būvvaldes arhīvs. (Liepājas vēsturiskā centra ēku inventarizācija, 2000–2006).
372. Liepājas Būvvaldes arhīvs. (Liepājas vēsturiskā centra kultūrvēsturiskā izpēte, 2005–2006).
- 372.’ KNM, Inv. Nr. 21.726. (Minkelde K.J. Kuldīga 1826.gadā. 19.gs. pirmā puse. Grafika. Litogrāfija, papīrs. 19x28,5 cm)
373. KPБ, Nr.1337. (**Orniņa, A.** Garāžu – noliktavu kapitālais remonts, Kuldīgā, Rīgas ielā Nr. 20).
374. KPБ, Nr.1086. (**Vitola, T.** Vecās dzirnavas Padomju ielā 36/38 : darba zīmējumi (kopija), 1968. g.).
375. KPБ, Nr.440. (**Orniņš, A.** Dzintras Ozoliņas zobārstniecības kabinets Kuldīgā, Rumbas ielā 10: tehniskais projekts).
376. LZVA, 473. fonds, 1. apraksts, 293. lieta, 97.– 98. lapa. (Par valsts aizsargājamās un regulējamās apbūves zonas un Latvijas PSR Ministru Padomes 1969. g. 6. augusta lēmumu Nr.401 "Par valsts aizsargājamās un regulējamās apbūves zonu ievērošanu Kuldīgas pilsētā").
377. VKPAI PDC, 2011.04.07. (Par Valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekli Nr.7435 Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs: izziņa).
378. LZVA, 473. fonds, 1. apraksts, 276. lieta, 61.–62. lp. (Par vēstures un kultūras pieminekļu atjaunošanu Kuldīgas pilsētā 1974. un 1975. g.)
379. LVVA, 6828. fonds, 6. apraksts, 2281. lieta. (Pārvadājumi pa iekšējiem ūdensceļiem, 1938. g.).
380. KNM, Inv. Nr. 36.841. Paviljons pie Ventas rumbas, celts 1938. g.)
381. KNM, Inv. Nr. 20973. (Petrolejas apgaismes laterna Upes ielā, 20. gs. sākums).
382. KNM, Nr.12.299. (Pils aizsargvaļņa daļas Pilsētas dārzā: 20. gs. 30. gadu pastkarte. Fotopapīrs 8,8 x 14 cm).
383. VKPAI PDC, Inv. Nr.52, 1 lapa. (Pils reprodukcija uz 1640. g.: zīm., gatavots pēc Kuldīgas vēsturiskā muzeja mater. Aut. nezināms).
384. VKPAI PDC, Inv. Nr.08-04-II, III, IV-24. 33 lapas. (**Plauciņš, J.** Melnraksta materiāls pieminekļu sarakstam: Kultūras min. priekšlikumi par Kuldīgu. Kuldīga. Vispārējais materiāls).
385. VKPAI PDC, Inv. Nr.56140-9, 4 lapas. (**Rausmanis, S.** Kuldīgas vēsturiskā centra attīstības vēsture).
386. KNM, Inv. Nr.34489. (Sākotnējais tirgus laukums Baznīcas ielā pie Rātsnama, 20. gs. sākums).
387. KNM, Inv. Nr.2536. (Sākotnējais tirgus laukums Baznīcas ielā, 1919.g.).
388. KNM, Inv. Nr.25.541. (Skats uz Kuldīgas pilsdrupām ap 1770. g. Nezināms autors.19.gadsimta glezna, audekls, eļļa. Izmērs 53x70 cm)
389. KNM, Inv. Nr.4525. (Skats uz Kuldīgu: 19. gs. pirmās puses zīm. fotokopija. Fotopapīrs 8,5 x 13,5 cm).
390. KNM, Inv. Nr.4559. (Spridzinātais tilts pār Ventu, 1915. gads).

391. KNM, Inv. Nr.8269. (Spridzinātais tilts pār Ventu, 1915. gads).
392. KNM, Inv. Nr.5343. (**Stavenhagen, W. S.** Album Kurlandischer Ansichten. Mitau : Stavenhagen, 1866. Papīrs 12,3 x 17,2 cm).
393. KNM, Inv. Nr.13.953. (**Špērs, F.** Skats uz rumbu, 1851. g. Glezna, audekls, eļļa. 32x40cm.).
394. KNM, Inv. Nr.21.725. (**Šrēders, A. fon.** Skats uz Kuldīgu 1809. g.: oforts. 7,2 x 12,8 cm). 323
395. KNM, Inv. Nr.15330. (Ventas Rumba un upes kreisais krasts).
396. KNM, Inv. Nr.4550. (Ventas Rumba un upes kreisais krasts).
397. KNM, Inv. Nr.19.153. (**Vēbers, H. F.** Kuldīga. 1804. g. Akvarelis, papīrs. Izmērs 38,3x55cm, ar visu logatu 48,2x59cm)
398. KNM, Inv. Nr.6128. (**Veigants, J. G.** Fragments no Kuldīgas zīmējuma 1729. gadā: fotokopija. Fotopapīrs 14,5 x 23,5 cm).
399. KNM, Inv. Nr.6128. (**Veigants, J. G.** Kuldīgas pilsēta un pilis: zīm., 1729: fotokopija. Fotopapīrs 14,5 x 23,5 cm).
400. KPB, Nr.199. (**Vītola, T., Krēsliņš, A., Rozenštrauhs, A.** Arhitektūras pieminekļa - Kuldīga, Padomju ielā Nr. 7 - restaurācijas un rekonstrukcijas projekts. Arhitektūras - celtniecības daļa. 1. sējums. Rīgā, 1976.g. 51.lp.).
401. KPB, Nr.3007. (**Zalāne, D.** Dzīvojamā ēka, Skolas ielā 6, Kuldīgā: tehniskais projekts).
402. LVVA, 4393. fonds, 1. apraksts, 1. lieta, 23. lapa (Ziepu un sodas fabrikas „Goldbergs, H. J.” pilnvarnieka Izidora Goldberga lūgums Latvijas Bankas padomei 21.01.1930.). Citēts pētījumā **Broks, N.** *Kalna iela 18 un Skolas iela 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte*, 2009, 22 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
403. KVVA, 1288. fonds, 25. apraksts, 33. lieta, 1. – 6. lp. (Kuldīgas iedzīvotāju skaits)
404. *Устав строительный* (Свод Законов, т. XII, ч. 1). Санктпетербург, 1900. Статья 177.

Nepublicētie materiāli

405. *Aizputes vecpilsētas reģenerācijas priekšlikums*. LV Kultūras komitejas Restaurācijas institūts : [izstrādāts 1990. g.]. Pieejams Aizputes Būvvaldes arhīvā.
- 405.' *Aprīņķa pilsētas Kuldīgas situācijas plāns*. 1921.g. U. Melberga privātā kolekcija.
406. *Aptauja „Kuldīgas novada iedzīvotāju viedoklis par Kuldīgas vecpilsētu”*. Kuldīgas novada pašvaldība. Kuldīga, 2009. 290 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
407. *Aptauja „Kuldīgas vecpilsētas ielu, ietvju un laukumu segumi”*. Kuldīgas novada pašvaldība. Kuldīga, 2009. 8 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
408. *Arhitektūras un mākslas vietējās nozīmes 108 objekti Kuldīgas pilsētas vēsturiskajā centrā – valsts nozīmes aizsardzības zonā* [karte]. 1969. 1 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.

409. **Blūms, P.** *Manuskripts Rīgas vēsturiskā centra kultūrvēsturiskās vides apraksta daļai: „RVC KVV” vērtību sastāva definīcija.* 15 lpp. Pieejams Kuldīga novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
410. **Broks, N.** *Kalna iela 18 un Skolas iela 2 gruntsgabalu Kuldīgā vēsturiskā izpēte.* Rīga, 2009. 22 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
411. *Cēsu pilsētas vēsturiskā centra reģenerācijas projekts: kvartāls Cēsīs /Nr.6/: darba projekts.* Kultūras komitejas Restaurācijas institūts. 2. d., 2.–3. sēj. Rīga, 1988. Pieejams Cēsu Būvvaldes arhīvā.
412. *Demonstrācijas projekts „Kuldīgas pilsētas vēsturiskās apbūves teritorijas detālais plānojums”.* Kuldīgas pilsēts Dome. Arhitektūras nod. 2000. 133 lpp. Pieejams Kuldīgas pilsētas Domes Pilsētbūvniecības nodaļas arhīvā.
413. **Dirveiks, I.** *Restaurācija un kultūras pieminekļu aizsardzība: lekciju kurss Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak.* 2004. Pieejams Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Metodiskajā kab.
414. **Driba, Dz.** *1905. gada parks Kuldīgā: labiekārtojuma projekts.* 1955. g. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
415. *Dzīvojamā ēka Kuldīgā, Leņina ielā 22: pirmsprojekta izpēte: teksts, rasējumi.* A. Cinis, P. Blūms, Z. Bēts u. c. 1987. 51 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
416. **Eglāja, B., Lēvalde, D., Zviedrāns, J.** *Pētera ielas 1a Zvanu torņa apsekošana: remonta, restaurācijas rekomendācijas.* Rīga. 2003. 9 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
417. *Ēku kompleksa Baznīcas ielā 1 un Strautu ielas Kuldīgā rekonstrukcija : tehniskais projekts.* [Kuldīga : Virtu, SIA, 2009]. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
418. **Gaile, I.** *Kuldīgas novada muzeja pamatēkas restaurācija un palīgēkas rekonstrukcija: arhitektoniski mākslinieciskā izpēte.* Rīga. 2009. 3 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
419. **Godiņš, Kr.** *Stratēģijas izstrādes pamatprincipi un stratēģiskā plānošana.* Rīga, 2006. 46 lpp. Pieejams autores personīgajā arhīvā.
420. **Jākobsone, J.** *Kuldīgas vecpilsētas attīstība: realitāte un vīzija: maģistra darbs Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak.* Rīga, 2007. 182 lpp. Pieejams Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Metodiskajā kab.
421. **Kārklīņa, I.** *Andrejsalas piekrastes teritorijas detālplānojuma pieredze Rīgā: [ziņoj. konf. „Piejūras pilsētas: izaicinājumi un perspektīvas atpūtai, sportam un tūrismam”, Salacgrīvā, 2011. g. 4. aug.].* Pieejams pieraksti autores personīgajā arhīvā.
422. *Kuldīgas attīstības plāns – pilsētbūvnieciskie, transporta un zaļo zonu plānošanas aspekti sadarbībā ar partnerpilsētu Gēshahti.* Gēshahtes pilsētas Dome, Kuldīgas pilsētas Dome. 2000. 33 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.

423. *Kuldīgas pilsētas parka labiekārtošanas kapitālais remonts*: tehniskais darba projekts. Latkomprojekts. Rīga. 1978. 30 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
424. *Kuldīgas pilsētas Tautas deputātu padomes izpildkomitejas 25.10.88. sēdes lēmums Nr.86/18*: [minēts D. Antoniškā apkopojumā „Kuldīgas pilsētas Izpildkomitejas lēmumu izraksti par ielu vēsturisko nosaukumu atgriešanu. Pārdēvētās ielas” 15.06.2011.]. Pieejams D. Antoniškā personīgajā arhīvā.
425. *Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums un apbūves noteikumi, 2002.–2014.* Kuldīgas pilsētas Dome. Kuldīga, 2002. 25 lpp., 5 lp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
426. *Kuldīgas pilsētas 1973. gada ģenerālais plāns un tā paskaidrojuma daļa* 78 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
427. *Kuldīgas rajona Darbaļaužu deputātu padomes Izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieka E. Lankenberga vēstule Latvijas PSR Vēstures institūta Arheoloģijas sektoram 29.08.1972.* Pieejama Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
428. **Krams, H., Viksna, H., Bloks, I.** *Lauksaimniecības produktu veikals. Ļeņina ielā 22 (tagadējā Liepājas iela)*: tehniskā darba projekts. Latvijas Kolhozu projektēšanas institūts. Rīga, 1985. 30 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
429. *Latvijas PSR Ministru Padomes Arhitektūras pārvaldes Pieminekļu aizsardzības daļas atsauksme par Kuldīgas pilsētas ģenerālā plāna projektu.* Rīga, 1947. 2 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
430. **Loža, D.** *Kuldīgas Kultūras centra pārbūves priekšlikums.* Kuldīga, 1983. 9 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
431. **Lūsēns, M.** *Kultūras pieminekļu Kuldīgas senpilsētas un Kuldīgas viduslaiku pils teritorija.* Rīga. 2002. 31 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvvaldes arhīvā.
432. **Matkule, I.** *Latvijas apdzīvoto vietu vides tēla transformācija*: maģistra darbs Rīgas Tehniskās Universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Rīga, 2000. 59 lpp. Pieejams Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Metodiskajā kab.
433. *Nolikums par vēsturiski izveidojušos pilsētu valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu Latvijas PSR republikā* [Latvijas PSR Kultūras ministrija. Rīga, 1969, 7 lpp.]. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
434. *Par arhitektūras un pilsētbūvniecības tālāku attīstību Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā*: Latvijas PSR Ministru Padomes 27.01.1988. lēmums Nr.26. 11 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
435. *Par Kuldīgas novada teritorijas plānojuma izstrādes uzsākšanu*: Kuldīgas novada Domes sēdes 25.08.2011. protokols Nr.10, punkts Nr.75. Kuldīgas novada Dome. 1 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
436. *Par Kuldīgas vecpilsētas Ventas senleņķa robežas noteikšanu UNESCO Pasaules kultūras mantojuma sarakstā*: Kuldīgas pilsētas Domes sēdes 30.11.2004. protokols Nr.21, punkts Nr.44.

- Kuldīgas pilsētas Dome. 2 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
437. *Pētījums "Kuldīgas pilsētas iedzīvotāju un viesu viedoklis par Kuldīgas vecpilsētu"*. Kuldīgas pilsētas Dome. Kuldīga, 2007. 14 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
438. **Puķe, I.** *Kuldīgas pilsētas Leona Paegles parka apstādījumu rekonstrukcijas projekts*: diplomprojekts. LPSR Lauksaimniecības Ministrijas Latvijas republikāniskās neklātienes Lauksaimniecības tehnikuma Daiļdārzniecības specialitāte.1983. 53 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
439. **Rīts, A.** *Kuldīgas vēsturisko laukumu sistēmas attīstība*: maģistra darbs Rīgas Tehniskās Universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Rīga : RTU, 2008. Pieejams Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Metodiskajā kab.
440. *Sinagogas ēku kompleksa pārbūve par Kuldīgas Galveno bibliotēku*: 1., 2., 3. kārtā: tehniskais projekts. SIA „Ozola un Bula arhitektu birojs”. Kuldīga. 2009. Pieejams Kuldīga novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
441. **Šicovs, V.** *Kuldīgas pilsdrupu teritorijas radiolokācijas zondēšanas*: (RLZO darbi). Rīga, 2001. 30 lpp. Pieejams Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
442. **Trušīņš, J.** *Labdabība un ilgtspējīga pilsētu attīstība (I) un (II)*: koncepcijas un principi. Rīga, 2000. 7 lpp. Pieejams Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Metodiskajā kab.
443. **Trušīņš, J.** *Sistēmpieeja arhitektūrā un pilsētbūvniecībā*. Rīga, 2000. 71 lpp. Pieejams Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētplānošanas fak. Metodiskajā kab.
444. *UNESCO teritorijas robežu varianti: Kuldīgas pilsētas Domes Arhitektūras nodaļa*.
445. *UNESCO Latvijas Republikas Nacionālās komisijas asamblejas 2004. gada 25. maija lēmums Nr.19 par „Kuldīgas kultūrvēsturisko vidi un dabas vērtību” iekļaušanu UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas Pagaidu sarakstā*. Pieejams Kuldīga novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
446. **Upmace, Dz.** *„Teritorijas plānošana un veiksmīgs biznesa projekts”*: semināra mater., Rīga, 2005. g. 28. jūn.–16. jūl. 60 lpp. Pieejams autores personīgajā arhīvā.
446. *Ventas upe no Lietuvas līdz Kuldīgai*. Pludināšanas karte. Gads nav zināms. I. Celitānes privātkolekcija.
447. **Zirne, S.** *Kuldīgas Ordeņpils (galvenā pils) teritorija, kas noteikta provizoriski pēc kartēm un skanējumiem dabā uz mūsdienu topogrāfiskā materiāla*. Rīga, 2009. 1 lpp. Pieejams Kuldīga novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.
448. **Zviedrāns, J., Veinberga, K.** *Kuldīga. Baznīcas iela 36. Ūdenszīmavas*: arhitektoniski mākslinieciskā izpēte. Pieejams A. Orniņa privātajā arhīvā.
449. **Zviedrāns, J., Veinberga, K.** *Kuldīgas pilsētas vēsturiskā centra Alekšupītes tiltu, piegulošās teritorijas un rekonstruējamo ielu teritoriju arhitektoniski mākslinieciskā izpēte*. Grobiņa. 2011. Pieejams Kuldīga novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvā.

Intervijas (iekavās norādīts intervijas datums)

450. **Toms ALTBERGS**, Latvijas Dzelzceļa vēstures muzeja vecākais ekspozīciju un iestāžu kurators. (Elektroniskā sarakste 17.03.2011.).
451. **Daina ANTONIŠKA**, Kuldīgas novada muzeja galvenā krājuma glabātāja (02.06.2011.).
452. **Inga APMANE**, Ventspils pilsētas Domes galvenā arhitekta vietiece vēsturiskās vides jautājumos (06. 2010).
453. **Ilze BERNĀTE**, Liepājas Būvvaldes pieminēkļu inspektore (07.2010.).
- 453'. **Pēteris BLŪMS**, Valsts Kultūras pieminēkļu aizsardzības inspekcijas vadītāja padomnieks, arhitekts (07.03.2012.).
454. **Ineta BUTĀNE**, Aizputes būvvaldes vadītāja (09.2010.).
455. **Juris DAMBIS**, Valsts Kultūras pieminēkļu aizsardzības inspekcijas vadītājs. (06.04.2011).
456. **Willy FAERGESTAD**, Drobakas Restaurācijas centra vadītājs (12.09.2008.).
457. **Anda LASE**, Valsts Kultūras pieminēkļu aizsardzības inspekcijas Kurzemes reģionālās nodaļas inspektore (10.2011.).
458. **Baiba MŪRNIECE**, Valsts Kultūras pieminēkļu aizsardzības inspekcijas Kultūras mantojuma politikas daļas vadītāja. (20.02.2012.).
459. **Aldis ORNIŅŠ**, Kuldīgas pilsētas arhitekts un Kuldīgas valsts aizsardzības zonas arhitekts no 1978. līdz 2003. g. (24.03.2011.).
460. **Uldis PUĻĶIS**, Talsu novada Būvvaldes vadītājs (11.2010.).
461. **Ulla RAIHA**, Raumas pašvaldības Pilsētplānošanas daļas vadītāja (11.03.2008.).
462. **Kalle SAARINEN**, Raumas Restaurācijas centra dibinātājs arhitekts, restaurācijas konsultants (12.03.2008.).
463. **Jorgen TOFT JESSEN**, arhitekts; veicis ēku izpēti, restaurācijas projektu izstrādi un to realizācijas uzraudzību Kristiansfeldā (08.09.2009.).
464. **Dita TRAPENCIERE**, Cēsu novada Domes Attīstības nodaļas vadītāja (07.2010.)
465. **Tūrs VESTBĪ**, Drobakas mērs. (11.09.2008.).
466. **Ilze ZARIŅA**, Kuldīgas Restaurācijas centra vadītāja. (26.05.2010.).
467. **Ilze ZIKMANE**, Valsts Kultūras pieminēkļu aizsardzības inspekcijas Kurzemes reģiona vadītāja, galvenā valsts inspektore. (02.08.2011.).
468. **Jānis ZLAUGOTNIS**, Cēsu novada arhitekts (07.2010.) .